เลื่อนอนุสรณ์

ลึกในงานฌาปนกิจศพ

ม่เลื่อน ผลานุสนธิ

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๒๘ ธันวาคม ๒๕๐๙

เลื่อนอนุสรณ์

ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพ

คุณแม่เลื่อน ผลานุสนธิ

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๒๘ ธันวาคม ๒๕๐๙

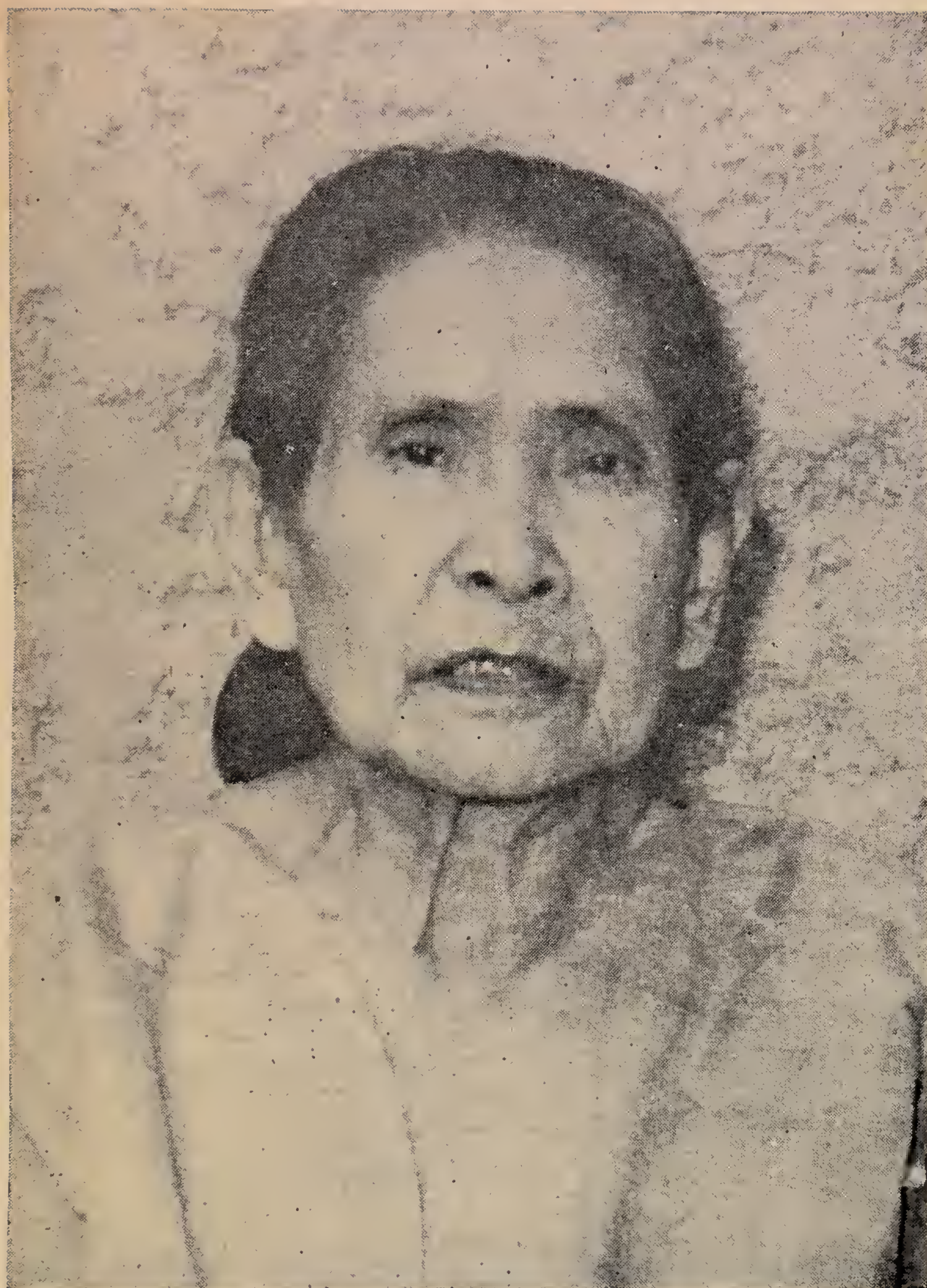

เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณท่าน

ที่กรุณาให้เกียรติมาปลงศพ

คุณแม่เลื่อน ผลานุสนธิ

และขอประทานอภัยในสิ่งบกพร่องหากพึงมี

คุณแม่เลื่อน ผลานุสนธิ
ชาตะ ระกา (๒๔๒๘)
มตะ ๙ สิงหาคม ๒๕๐๙

ประวัติของแม่

คุณแม่เลื่อน ผลานุสนธิ เป็นบุตรีขุนธนรัตน์ (จีน สหัสรจินดา) และนางชุ่ม ธนรัตน์ เกิดปีระกา ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๒๘ (วัน เดือน อะไรจำไม่ได้แน่นอน) ได้ทำการสมรสกับ เสวกโทหลวงประกิจอังกนี (สนธิ ผลานุสนธิ) มีบุตร ๗ คนไม่มีบุตรีเลย คือ.

๑. นาวาอากาศเอก หลวงล่ำฟ้าเริงรณ

๒. ร้อยโท ประสงค์ ผลานุสนธิ

๓. ร้อยเอก ประเสริฐ ผลานุสนธิ (ถึงแก่กรรมในขณะปฏิบัติหน้าที่)

๔. นาย ประสาน ผลานุสนธิ (ถึงแก่กรรม)

๕. นาย พยงค์ ผลานุสนธิ ธ.บ.

๖. ด.ช. พยูร ผลานุสนธิ (ถึงแก่กรรม)

๗. นาย อมร (พยอม) ผลานุสนธิ

คุณพ่อถึงแก่กรรมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓ ซึ่งขณะนั้นลูก ๆ ยังอยู่ในระหว่างเล่าเรียนทุกคน แม่ก็ได้ทนุถนอม

เลี้ยงมาด้วยความยากลำบากเพราะขาดพ่ออุปถัมภ์ แม้กระนั้นแม่ก็ไม่ได้ย่อท้อเลย อาบเหงื่อต่างน้ำเพื่อหารายได้มาค้ำจุนลูกทุกคนจนปีกแข็ง พอที่จะหาเลี้ยงด้วยตนเองได้ ยิ่งกว่านั้นยังขาดผู้ช่วยเหลือโดยใกล้ชิดเพราะไม่มีลูกผู้หญิง แต่ก็ไม่ได้ทำให้แม่ย่อท้อแต่อย่างใด ก้มหน้าเลี้ยงลูกทุกคนโดยไม่ได้นึกถึงความลำบากแต่ประการใด จนลูก ๆ ทุกคนได้ทำมาหากินด้วยตัวของตัวเองได้ ดังที่เป็นอยู่ในขณะนี้

แม่ไม่ได้รับการศึกษาในทางหนังสือมากมายนัก เพียงแต่อ่านออกเขียนได้เท่านั้น เพราะในสมัยนั้นพ่อแม่หวงลูกผู้หญิงกันมาก ไม่ค่อยยอมให้มีการสมาคมกว้างขวางนัก แต่ให้ศึกษาในทางแม่บ้านการเรือน โดยเฉพาะอาหารรู้สึกว่าแม่จะมีความชำนาญอยู่มาก นอกจากนั้นแม่ยังเป็นนักดนตรีโดยสีซออู้ ซึ่งในขณะนั้นนับว่าอยู่ในขั้นดีมาก แม่เคยเล่าให้ฟังว่า คุณยายเคยไปฝากให้เป็นข้าหลวงในด้านมโหรีกับเจ้านายพระองค์หนึ่ง แต่จำไม่ได้ว่าชื่ออะไร และแม้ภายหลังที่แต่งงานแล้ว ถ้ามีงานการที่สำคัญ ๆ จะต้องมาตามแม่ไปเล่นด้วยทุกครั้ง ว่ากันว่าขาดคนเล่นซออู้ และดูเหมือนว่าเจ้านายพระองค์นั้นทรงรักมากด้วย แม่เคย

ชักซออู้ให้ฟังในเวลาว่าง ๆ รู้สึกว่าเพราะดีและไม่ค่อยจะได้ยินบ่อยนัก เพราะในสมัยนั้นวงมโหรีที่ดี ๆ ก็มักจะเป็นของเจ้านายเป็นส่วนมาก และจะได้ฟังก็มักจะเป็นงานพระราชพิธี เช่นงานเฉลิมพระชนม์พรรษาเป็นต้น

ประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๔ รู้สึกว่าร่างกายของแม่ทรุดโทรมลงไปมาก โดยเฉพาะเดินไม่ค่อยถนัดและยังมีโรคเบาหวานแทรกอีกด้วย ดังนั้นการออกกำลังด้วยการเดินเกือบจะเรียกว่าไม่ได้ทำเลย ก็ยิ่งเป็นการช่วยให้ร่างกายทรุดโทรมลงอีก แต่การรับประทานคงรับประทานได้อย่างเดิม เพราะเป็นคนรับประทานเก่ง และชอบรับประทานจุบจิบอยู่แล้ว ครั้นประมาณกลางเดือนกรกฎาคม ๒๕๐๙ รู้สึกว่าการรับประทานลดน้อยลง รวมทั้งการรับประทานจุบจิบก็น้อยตามไปด้วย ยิ่งกว่านั้น บางวันอ่อนเพลียจนเกิดเป็นลมแทรกขึ้นมา จึงได้ตกลงใจพาไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลยาสูบ ตั้งแต่วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๐๙ แต่อาการก็ไม่ดีขึ้น มีแต่ทรงกับทรุด แม้แต่บรรดานายแพทย์ของโรงพยาบาล จะได้เยียวยาให้เป็นพิเศษก็ตาม ทั้งนี้เพราะมีอาการหนักมากและมีโรคแทรกด้วย นอกจาก

นั้นแม่ก็มีอายุมากแล้ว การต่อสู้ของร่างกายมีน้อย ครั้นถึงวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๐๙ เวลา ๑๖.๐๐ น. เศษจึงถึงแก่อนิจกรรมด้วยอาการอันสงบ รวมอายุได้ ๘๒ ปีเศษ.

แม่ได้จากลูก ๆ ไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับมาอีก แต่แม่ก็ได้ทิ้งความดีของแม่ไว้กับลูก ๆ ทุก ๆ อย่างที่แม่จะพึงให้ลูกได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า แม่จากไปแต่เพียงชีวิตเท่านั้น แต่คำสั่งสอนและคุณความดีของแม่ ซึ่งมีแก่ลูก ๆ ยังคงอยู่และจะเป็นอนุสรณ์ให้ลูก ๆ ได้สำนึก และถือเป็นแนวปฏิบัติสำหรับพวกลูก ๆ ต่อไป

ด้วยความกตัญญูกตเวทีของลูก ๆ ประกอบด้วยความรักและความเคารพอันสูงสุด ซึ่งไม่มีที่เปรียบได้ในโลกนี้ จึงขอให้ดวงวิญญาณของแม่ได้ไปสู่สุคติภพในสรวงสวรรค์เทอญ และถ้าชาติหน้ามีจริงขอให้แม่ได้กลับมาเป็นแม่ของลูก ๆ อีก

จากลูก ๆ ของแม่

๒๘ ธันวาคม ๒๕๐๙

บุตรหลานร่วมบำเพ็ญกุศล
๑๐ สิงหาคม ๒๕๐๙

คำปรารภ

ผมเคยอ่านหนังสือชุด กฎแห่งกรรม หรือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ของคุณ ท. เลียงพิบูลย์มาหลายเรื่องหลายตอน รู้สึกทราบซึ้งในรสประพันธ์ของท่านมาก เพราะอ่านสนุก ได้คติ ช่วยฟอกจิตให้สอาด เป็นหนทางเข้าสู่อำนาจแห่งธรรมะ ลุถึงซึ่งคติที่ว่า "เมื่อจิตบริสุทธิ์แล้ว สุคติเป็นหวังได้"

ฉะนั้นในงานปลงศพแม่คราวนี้ ผมจึงปรึกษาขอความเห็นชอบจากพี่น้อง เพื่อขออนุญาตท่านผู้ประพันธ์จัดพิมพ์บางเรื่องขึ้น เป็นที่ระลึกแก่ท่านที่ให้เกียรติมาปลงศพแม่

คุณ ท. เลียงพิบูลย์ก็กรุณาอนุญาต ซึ่งเจ้าภาพทุกคนขอขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และหวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะเกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านบ้าง

แม่ผมจากไปแล้ว จึงถ้าสวรรค์มีจริง ก็ขอให้แม่สถิตย์อยู่ในชั้นสูงสุดและเป็นสุขตลอดไป หากแม่กลับมาเกิดในโลกมนุษย์อีก ก็ขอให้ผมได้เป็นลูกของแม่จงทุกชาติ

นายพยงค์ ผลานุสนธิ ธ.บ.

๒๘ ธันวาคม ๒๕๐๙
สำนักงานมนูกิจทนายความ
๕ ถนนเสือป่า พระนคร

อนุโมทนา

คุณพยงค์ ผลานุสนธิ ได้มาปรารภกับข้าพเจ้าว่า อยากจะพิมพ์หนังสือในชุด "กฎแห่งกรรม" หรือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว บางเรื่อง เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์แก่ท่านที่มาในงานฌาปนกิจศพคุณแม่เลื่อน ผลานุสนธิ ผู้เป็นมารดา ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม ในวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๐๙ ข้าพเจ้าได้อนุญาตให้พิมพ์ได้ตามความประสงค์ และขอขอบคุณที่คุณพยงค์ ผลานุสนธิได้ให้เกียรติอันสูงแก่หนังสือชุดนี้

หากหนังสือชุดนี้ในเรื่องหนึ่งเรื่องใด เกิดบุญกุศลขึ้นทางจิตใจของท่านผู้อ่าน ข้าพเจ้าขอสงบจิตอธิษฐานขอให้ความดีทั้งหมด จงบันดาลให้วิญญาณของคุณแม่เลื่อน ผลานุสนธิ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพตามความปรารถนาของท่านเจ้าภาพทุกประการ เทอญ

(ท. เลียงพิบูลย์)

หนังสือชุด

กฎแห่งกรรม

ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

ของ

ท. เลียงพิบูลย์

เรื่อง

ดงบาป

คนบ้านนอก

สิ้นเวร

ดงบาป

วันหนึ่งในเดือนกันยายน อากาศเยือกเย็นท้องฟ้าฉ่ำฝนเมฆลอยลงต่ำ ตั้งแต่เช้าจนเที่ยงยังมองไม่เห็นแสงตะวัน ฝนก็ลงเม็ดหยุด ๆ หาย ๆ เป็นพัก ๆ โชคดีที่วันนั้นเป็นวันหยุดไม่ต้องไปทำงาน หลังอาหารเที่ยงแล้ว ข้าพเจ้าจึงมีเวลาเข้าห้องเขียนหนังสือ เขียนต่อจากที่เขียนค้างไว้ตอนเช้า มิได้วิตกกังวลสนใจต่อดินฟ้าอากาศที่ปรวนแปร เพราะไม่มีธุระออกจากบ้านไปไหน

เมื่อเขียนหนังสือได้สักครู่ใหญ่ เด็กก็ขึ้นมาบอกว่ามีคนมาหา กำลังนั่งรออยู่ที่ห้องรับแขก นึกในใจว่าใครหนอ ดินฟ้าวิปริตเช่นนี้ยังอุตส่าห์มาคงมีธุระจำเป็น จึงรีบจัดแจงรวบรวมงานหนังสือเก็บไว้เป็นที่ แล้วรีบลงมาพบกับผู้ที่กำลังนั่งคอย ก็ได้พบกับท่านผู้สูงอายุผู้หนึ่งซึ่งยังไม่เคยพบเห็นรู้จักมาก่อน จึงรีบทำความเคารพท่านก่อนเพราะข้าพเจ้ามีอายุน้อยกว่า ท่านได้กรุณาแนะนำตนเองและแจ้ง

อายุให้ทราบว่าเลย ๖ รอบไปนานแล้ว เมื่อได้พิจารณาดูท่าทางร่างกายของท่านยังสมบูรณ์แข็งแรง ท่านบอกว่าเที่ยวเดินหาบ้านแต่เช้าแล้ว แต่หาไม่พบ เพราะเลขบ้านเดินตามดูแล้วก็ขาดหายไปไม่เรียงกัน เดินไปมาหลายเที่ยวเกือบจะหมดความพยายาม แต่เมื่อตั้งใจว่าจะต้องหาให้พบจึงอดทน หลังเที่ยงจึงกลับย้อนมาหาใหม่ เข้าตรอกเข้าซอยไม่ให้เลขบ้านพ้นสายตาไปได้ คิดว่าหนีความพยายามไปไม่พ้น ในที่สุดก็พบจนได้จึงมีความยินดีมาก

ข้าพเจ้าเห็นใจที่ต้องทำให้ท่านผู้สูงอายุแล้ว ต้องเที่ยวหาบ้านด้วยความลำบากที่ได้อุตส่าห์มาหา เสียเวลาหลายชั่วโมงในยามฝนตกและอากาศชื้นแฉะเช่นนี้ ท่านได้ตอบว่า ท่านต้องการมาในวันหยุดเวลาอากาศเช่นนี้ คิดว่าคงพบง่าย คงจะไม่ออกจากบ้านไปไหน ข้าพเจ้าก็อดที่จะขอบคุณในความศรัทธาของท่านมิได้ จึงเรียนท่านว่าข้าพเจ้ามีความเสียใจและกราบขออภัยที่ทำให้ท่านลำบาก ท่านหัวเราะอย่างอารมณ์ดีพลางบอกว่า ท่านต่างหากที่ควรจะต้องเป็นผู้ขออภัยต่อข้าพเจ้า ที่มารบกวนให้ข้าพเจ้าเสีย

เวลา ฟังแล้วก็ชื่นใจอดคิดไม่ได้ว่า ท่านผู้สูงอายุผู้นี้มีคุณธรรมสูงเป็นผู้ดีเก่า ย่อมจะใช้คำที่ทำให้ผู้ฟังแล้วหวานจับใจไม่รู้หาย อดนึกถึงผู้ดีเก่า ๆ หรือเจ้านายสมัยก่อนที่ข้าพเจ้าเคยพบเห็นส่วนมากมีผู้รับใช้ที่ซื่อสัตย์สุจริตอยู่พึ่งบุญด้วยความพอใจตลอดกาลจนแก่เฒ่า เมื่อนึกถึงแล้วก็ตื้นตันใจ และข้าพเจ้ารับปากกับท่านว่า ต่อไปจะแจ้งตำบลบ้านให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะมีหลายท่านที่ต้องเสียเวลาในการหาข้าพเจ้าด้วยความลำบาก

เมื่อเราสนทนากันจึงได้ทราบว่า ท่านอุตส่าห์มาให้กำลังใจส่งเสริมให้ข้าพเจ้าเขียนหนังสือชุด "กฎแห่งกรรม" ต่อไป เพราะตัวอย่างความดีความชั่วในยุคปัจจุบันนี้มีอีกมาก ส่วนท่านเองเมื่อได้อ่านเรื่อง "กีฬาที่ผิดศีล" แล้วรู้สึกมีความพอใจมาก และท่านก็มีเรื่องครั้งเมื่อท่านยังรับราชการเป็นนายทหารอยู่ พอที่จะนำมาเป็นตัวอย่างได้ดี ซึ่งมีผู้รู้เห็นหลายท่านแต่ก็ไม่มีใครคุ้ยเขี่ยมาเขียน จนบัดนี้ท่านที่รู้เห็นได้ล้มหายตายจากไปเกือบจะหมดตัวแล้ว เห็นจะเป็นเพราะตัวท่านไม่ชอบฆ่าสัตว์อายุจึงยืน ฉะนั้นท่านจึงอยากจะมอบเรื่องนี้ให้ข้าพเจ้าเป็นผู้เขียนขึ้น คงจะได้

ประโยชน์ในคติธรรมไม่มากก็น้อย ดังเรื่องที่ท่านจะได้เล่าต่อไปนี้

เมื่อต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงครองราชสมบัติ ในแผ่นดินประเทศสยาม ในเวลานั้นเป็นรัชกาลที่ ๖ ในพระบรมราชวงศ์จักรี

ในสมัยนั้นผมยังเป็นหนุ่ม มีเพื่อนที่รักใคร่สนิทสนมกันมากผู้หนึ่ง เราออกมารับราชการพร้อมกัน เป็นนายทหารรุ่นเดียวกัน เราต่างมียศเป็นร้อยเอก เพื่อนผมได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงชาญชิงชัย ส่วนผมได้ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงไวเชิงยุทธ เพื่อนของผมผู้นี้เกิดมาในตระกูลขุนนางเก่าแก่ ของกรุงรัตนโกสินทร์ และเป็นตระกูลผู้ดีที่มั่งคั่งบริบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติมากมาย เป็นมรดกตกทอดมาหลายชั่วคน ผู้ที่เกิดมาในตระกูลสูง ย่อมจะมีกุศลบารมีที่เคยสร้างสมไว้ในอดีตชาติเกิดมาเพรียบพร้อมด้วยชาติตระกูล มั่งคั่งในทรัพย์สินพร้อมทั้งยศบรรดาศักดิ์ มีความสุขอันมนุษย์ซึ่งยังอยู่ในกิเลสยังมัวเมาในรูป รส กลิ่น เสียง ซึ่งยังมีโลภ รัก โกรธ หลง ยัง

พึงปรารถนาสุขทางโลก สุขเพราะมีสัมมาอาชีวะที่มีเกียรติ ผู้คนเคารพนับถือ สุขเพราะมีทรัพย์สินเงินทองจับจ่ายไม่รู้สิ้น สุขเพราะมีศรีภรรยาที่รักและถูกใจ ซึ่งเป็นสตรีที่เพรียบพร้อมลักษณะเบญจกัลยาณี เป็นแม่ศรีเรือนที่เชิดชูเกียรติของสามี สุขเพราะมีบุตรชายที่น่ารักน่าเอ็นดูและเป็นทายาทต่อไปสุขเพราะมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติเพื่อกำจัดทุกข์ นี่เป็นความสุขที่คนไทยทุกคนมีความประสงค์และพยายามแสวงหา

มนุษย์เราแม้จะมีความสุขมากมายเพรียบพร้อมเพียงไรแต่ก็ยังไม่เพียงพอ ไม่มีขอบเขตของความต้องการ ความอิ่มความพอใจไม่สิ้นสุด หลวงชาญ ฯ ก็เป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดายังไม่บรรลุโสดา ย่อมจะหนีกฎธรรมชาติไม่พ้นแม้คนภายนอกจะมองเห็นว่า หลวงชาญ ฯ เป็นผู้มีพร้อมทุกอย่างที่มนุษย์เรียกว่าความสุขอย่างน่าอิจฉา แต่หลวงชาญ ฯ มีความสุขจนเคยชินก็เป็นธรรมดาย่อมไม่รู้สึก เช่นคนไม่เคยทุกข์ย่อมไม่รู้คุณค่าของความสุข จึงมีอารมณ์ตามใจตัวเอง อยากแสวงหาความสุขที่ตื่นเต้นสนุกสนาน ตามความรู้สึกของชายหนุ่มผู้มีเงินทั้งหลายที่ไม่รู้จักความจนส่วน

มากมีนิสัยเสียอย่างใดอย่างหนึ่ง หลวงชาญ ฯ ชอบการไปเที่ยวออกป่าล่าสัตว์ ถือว่าเป็นกีฬาที่โปรดที่สุด ไม่เคยมีอะไรสนุกเท่า เคยชวนเพื่อนฝูงที่รักใคร่สนิทสนมพากันเข้าป่าล่าสัตว์เสมอ ผมเองก็เคยห้ามเพื่อนรักว่า การฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเห็นเป็นของสนุกสนาน เราไม่ควรจะทำ เพราะเราเป็นพุทธศาสนิกชนไม่ควรจะไปเบียดเบียนชีวิตสัตว์ ให้นึกถึงบุญบาปให้มาก เพราะหลวงชาญ ฯ ก็ชอบทำบุญสร้างกุศลแต่ก็ชอบกีฬาล่าสัตว์ ฉะนั้นหลวงชาญ ฯ จึงชอบทำทั้งบุญสร้างทั้งบาป แต่คำเตือนด้วยความหวังดีของผมก็ไม่สามารถที่จะยับยั้งการสร้างบาป ในการล่าสัตว์ของหลวงชาญ ฯ ได้เพราะติดนิสัยชอบเสียแล้ว กลับชักชวนให้ผมติดตามเข้าป่าเข้าดงไปคอยดักยิงสัตว์ด้วยกัน อ้างถึงความสวยงามของป่าเขาความสนุกสนานตื่นเต้นเพลิดเพลิน พูดจาชักจูงใจผมให้เห็นดีเห็นชอบไปด้วย ที่สุดผมก็เสียอ้อนวอนไม่ได้ตกลงใจจะไปด้วย แต่ผมจะไปชมป่าชมนกชมไม้ จะไม่ยอมร่วมสร้างบาปในการล่าสัตว์ป่า ซึ่งเป็นการเบียดเบียนเลือดเนื้อและชีวิต เพราะผมเห็นว่าสัตว์ป่าเหล่านั้นไม่เคยทำอะไรให้มนุษย์ได้รับความเจ็บช้ำน้ำใจเลย

ต่อมาถึงเดือนเมษายนพวกเราก็มีโอกาสหยุดพักผ่อน หลวงชาญ ฯ ก็นัดหมายพวกเพื่อน ๆ เข้าป่าล่าสัตว์ มีผมผู้จะติดตามไปเที่ยวด้วยคนหนึ่ง พวกเพื่อนต่างเตรียมการเข้าป่าเป็นการใหญ่ ครั้นถึงเวลานัดเราก็พากันเดินทางจากกรุงเทพ ฯ ขึ้นรถไฟที่บางกอกน้อย เวลานั้นไม่ได้สร้างสะพานพระราม ๖ เราเดินทางไปด้วยกันรวม ๖ คน มีทั้งข้าราชการพลเรือน ผู้พิพากษา นายแพทย์และเรานายทหาร รวมทั้งทหารรับใช้อีก ๒ คน พร้อมทั้งเสบียงอาหารกระป๋องเป็นจำนวนมาก และเครื่องใช้จำเป็นสำหรับเดินป่า ครั้นถึงสถานีบ้านโป่ง ก็มีพวกลูกหาบหาไว้ล่วงหน้าและพรานผู้ชำนาญทางป่า ได้มารอรับช่วยขนของแบกหามอยู่หลายคน ซึ่งหลวงชาญ ฯ ได้จดหมายบอกข่าวล่วงหน้ามาก่อนเพื่อให้เพื่อนที่รับราชการอยู่เมืองกาญจนบุรี ช่วยจัดการหาให้ บัญชีรายการของใช้มากมายที่จะต้องนำไปใช้ในป่า ก็ถูกขนลงจากรถไฟนำไปขึ้นรถฟอร์ดเกียร์เท้า ที่จะนำหมู่คณะล่าสัตว์สมัครเล่นเข้าดงพงไพร ส่วนมากพวกเราก็ทักทายปราศรัยผู้มารับและถามพวกพรานว่า หมู่นี้มีพวกสัตว์อะไรบ้างพอจะหาได้ เช่น กระทิง วัวแดง กวาง เก้ง เสือ

หมู่ป่าที่ลงมากินดินโป่ง เวลานั้นผมเองก็ไม่ค่อยรู้เรื่องหรือเอาใจใส่ในพวกสัตว์ป่าเหล่านี้มากนัก เพราะตัวเองก็ไม่ได้ตั้งใจจะมาทำบาป ฟังเขาสนทนากันก็ไม่อยากจะศึกษา ใจนึกภาวนาว่ามาคราวนี้ขออย่าได้พบสัตว์เลย ขอให้เพียงแต่มาเที่ยวป่าชมนกชมไม้เท่านั้นก็พอใจ มีเพื่อนหลายคนสพายปืนยาวชนิดล่าสัตว์ทั้งลูกโดดและลูกปลาย ส่วนผมเวลานั้นก็มีแต่ปืนพกกระบอกเดียวเพียงป้องกันตัวเท่านั้น

เมื่อขนของขึ้นรถดูเป็นที่ถูกต้องเรียบร้อยแล้ว พวกเราก็พากันขึ้นบนรถยนต์ มุ่งหน้าวิ่งออกจากสถานีบ้านโป่งตรงไปกาญจนบุรีทันที ผมเองก็เพิ่งจะเดินทางเข้าป่ากับพวกล่าสัตว์เป็นครั้งแรก ก็รู้สึกตื่นเต้นพลอยสนุกไปกับเขาด้วย เมื่อถึงเมืองกาญจนบุรีก่อนจะเข้าป่า พวกเราต้องสำรวจดูว่ามีอะไรยังขาดก็จัดแจงให้ครบ เสบียงอาหารข้าวสารเตรียมไว้สำหรับกินได้ไม่ต่ำกว่าสิบกว่าวัน เมื่อกะจำนวนคนแล้ว ฉะนั้นการหาซื้อเสบียงที่เมืองกาญจนบุรีนี้เป็นเรื่องใหญ่ จึงต้องมีรถบรรทุกเสบียงจากเมืองกาญจนบุรีเพิ่มอีกคันหนึ่งจึงจะเพียงพอ ตกลงเราใช้รถยนต์ ๒ คันทั้งบันทุกเสบียงอาหารและคน หลวงชาญฯ เป็นผู้จัดการตลอด

เวลา เมื่อหาเสบียงครบตามต้องการแล้ว เราก็พากันไปกินข้าวที่ตลาดเพื่อไม่ให้เสียเวลา เมื่ออิ่มกันแล้วก็พากันขึ้นรถออกจากเมืองกาญจนบุรีมุ่งตรงเข้าป่าทันที เวลาหน้าแล้งทางป่ารถยนต์ก็พอจะวิ่งบุกได้ แต่ทางไม่สู้สดวกนัก อาศัยรถฟอร์ดใต้ท้องรถสูงพ้นจากดินมากพอจะวิ่งตามทางเกวียนสันดินนูนกลางระหว่างร่องล้อจึงไม่ติดท้องรถ เหมาะสมกับวิ่งในป่าตามทางเกวียน เมื่อรถวิ่งวกไปเวียนมาขึ้นๆ ลงๆ ใช้เวลาหลายชั่วโมง ต่อมารถก็จอดลงเพราะรถไม่สามารถจะบุกต่อไป เนื่องจากทางขวางด้วยแอ่งน้ำและห้วยน้ำไหล รถจึงบุกผ่านไปไม่ได้อีก จึงร้อนถึงหมู่ลูกหาบต้องขนของลงจากรถแล้วช่วยกันแบก ต้องหามสัมภาระเดินเท้าต่อไป โดยมีพรานป่าผู้นำทาง การเดินพักใหญ่ต้องข้ามห้วยข้ามลำธารน้ำไหล ต่อมาเมื่อถึงที่ พรานป่าได้เลือกไว้เหมาะสมตั้งค่ายพักกางเต๊นท์อยู่กลางป่าดงดิบ มีลานกว้างอยู่รอบที่พัก พวกลูกหาบล้วนแต่ลูกบ้านป่าต่างก็ช่วยกันกางเต๊นท์ที่นำมาอย่างชำนิชำนาญ เห็นจะเป็นเพราะเคยงานมามาก นอกจากนั้นเรายังมีเตียงผ้าใบพิเศษสำหรับเดินป่า พร้อมทั้งผ้าห่มนอน ซึ่งหลวงชาญ ฯ ได้จัดไว้โดยเรียบร้อยและรอบ

คอบ ทำเลที่พักก็รู้สึกว่าจะสบายเหมาะสมกับกลางดง ผมมองเห็นต้นยางสูงละลิ่วอยู่ทั่วไป พันธุ์ไม้ป่ามีมากมายกำลังออกดอกชูก้านไสว มีสีสันต่างกัน มีต้นลั่นทมขึ้นอยู่ทั่วไปในป่าออกดอกเต็มต้นส่งกลิ่นหอมไปตามลม มองดูความสวยงามด้วยความตื่นเต้นและตลึง แม้การเดินทางเหน็ดเหนื่อยแทบจะหมดกำลัง แต่เมื่อถึงที่หยุดพักเข้าก็รู้สึกสบายลืมความลำบาก แม้ผมจะเคยผ่านป่ามาบ้างเมื่อเวลาฝึกรบแต่ก็ไม่เคยได้เห็นกลางดงดิบเช่นนี้ ทำให้ผมเกิดรักป่ารักวิวติดใจความสวยงามของป่าเขา สมจริงอย่างหลวงชาญฯ พรรณนาอย่างหลงใหลใฝ่ฝันถึงป่าเขาลำเนาไพร ทำให้ผมเกิดเป็นนักนิยมไพรอย่างไม่รู้ตัว อยากจะพร่ำพรรณนาอยากจะบอกว่าผมสบายทั้งกายและใจ ผมมองดูป่าเขารอบข้างอย่างเพลิดเพลิน จิตใจเลื่อนลอยเหมือนอยู่สรวงสวรรค์ความเงียบสงัดห่างไกลจากความกังวล ปล่อยอารมณ์ให้เป็นไปตามนึก เห็นเป็นการพักผ่อนสมองได้อย่างดี เราอยู่ห่างไกลจากสุ้มเสียงที่รบกวนในเมืองหลวงที่เจริญเรียกว่าศิวิลัยของพวกมนุษย์ที่เห็นแก่ตน ห่างจากความวุ่นวายของพวกที่เบียดเบียนหลอกลวงคอยชิงดีชิงเด่น หนาแน่นด้วยกิเลส

ตัณหาความอิจฉาริษยา กลางดงนี้เหมือนดินแดนอีกภพหนึ่ง เป็นดินแดนแห่งธรรมชาติที่บริสุทธิ์ไม่ได้ตบแต่งหลอกลวง ยามเย็น พวกลูกหาบได้ชวนไปเที่ยวแอบซุ่มดูพวกนกยูงรำแพนแผ่ปีกหางป้อไปป้อมา มันเป็นภาพที่งามจับตาจับใจยามแสงแดดอ่อน ๆ ดวงอาทิตย์จะตกดิน นับว่าเป็นบุญตาของผมในชีวิตที่ได้พบเห็นพวกนกยูงอยู่กันเป็นหมู่เป็นพวก อันเป็นป่าเขาลำเนาไม้ ธารน้ำไหลเป็นฉากที่สวยงามทำให้ตื่นเต้นที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อนเลย นอกนั้นยังได้ยินเสียงชนีร้องอย่างโหยหวลบนยอดไม้สูงมองไม่เห็นตัว ยังเห็นพวกลิงพวกค่างห้อยโหนโยนตัวบนค่าคบไม้ เป็นสิ่งที่น่าดูน่าชมมาก และได้ยินเสียงนกต่าง ๆ ร้องก้องป่าเป็นระยะ ๆ ซึ่งปรกติพวกอยู่ในกรุงจะไม่เคยได้ยินมาก่อน นี่ก็เห็นจะเป็นเสน่ห์ป่าที่คนบางคนหลงใหลใฝ่ฝัน เหมือนวิมานเมืองฟ้าหันไปดูทางไหนก็พบแต่สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติลมพัดเย็นหมู่ไม้สูงต่ำขึ้นสลับอย่างไม่เป็นระเบียบ เป็นไปตามมีตามเกิดไม่มีใครปรุงแต่ง ผมเองเวลานั้นออกจะรู้สึกหลงใหลเสน่ห์ของป่าเข้าอีกคนหนึ่งแล้ว เพราะรู้สึกเพลิดเพลินเบิกบานใจ คล้ายว่าชาติก่อนเหมือนจะเป็นสัตว์ป่าแล้วก็ไปเกิด

เป็นมนุษย์อยู่ในกรุง อัดแอไปด้วยกลิ่นไอของความเจริญรุ่งเรืองทางวัตถุนิยม

พอเย็นกลับมาถึงค่ายพัก พวกที่อยู่ก็จัดนำเสบียงออกมาหุงหาอาหารกินกันอย่างอิ่มหนำสำราญ กลางคืนพวกลูกหาบก็จัดกันอยู่ยามผลัดเวรกันตลอดรุ่ง ก่อกองไฟไว้รอบๆ ค่ายที่พักเพื่อป้องกันพวกสัตว์ร้ายจะหลงเข้ามา ที่ยังไม่นอนก็นั่งคุยกันไปตามเรื่องตามราว ที่เหน็ดเหนื่อยมาก็นอนพักเอาแรง ก่อนจะนอนหมอที่มาด้วยก็จะแจกยาควินนินเม็ดให้กินเพื่อป้องกันไข้ป่าทั่วทุกคน ส่วนผมได้คุยกับหลวงชาญฯ พักหนึ่งก็เข้านอน ดูมันหลับสนิทดีเหลือเกิน เห็นจะเป็นเพราะความเงียบสงัดทั้งจิตใจไม่มีความกังวล พอจวนสว่างหลวงชาญฯ เข้ามาปลุกให้ลุกขึ้น จะพากันไปซุ่มดักยิงสัตว์ป่า ผมอยากนอนต่อก็อยาก แต่อยากเห็นสัตว์ป่ามันเที่ยวหากินตามธรรมชาติก็อยากเห็น จะนอนต่อเพราะกำลังสบายก็เกรงใจหลวงชาญฯ ที่อุตส่าห์มาปลุกแต่มืด ทั้งได้ยินเสียงสัตว์ป่าร้องอยู่รอบที่พัก และได้ยินเสียงไก่ป่าขันรับกันแต่ไกลจูงใจให้ผมอยากพบอยากเห็น จึงตกลงลุกขึ้นแต่งตัวไปด้วย แต่ขอบอกก่อนว่าผมจะไม่ยอมยิงสัตว์ เพียงขอตามไป

ดูเท่านั้นไม่ยอมทำบาปด้วย ผมกลัวจะติดนิสัย ถ้าได้ยิงครั้งแรกครั้งเดียว ครั้งต่อ ๆ ไปก็หมดปัญหา นึกว่าคนเราทำผิดครั้งแรกครั้งเดียว ครั้งหลังก็เห็นเป็นของธรรมดา ฉนั้นผมจึงคิดว่าความชั่วความไม่ดีเราไม่เคยอย่าไปริทำเข้า เพราะจะติดนิสัย ผมถามว่าเราจะไปกันกี่คน หลวงชาญฯ บอกว่าเราจะไปกันเพียงผมกับหลวงชาญ ฯ และทหารรับใช้ของเราคนละคน รวมเป็น ๔ คนด้วยกัน ผมถามถึงคนอื่น ๆ ได้ทราบว่าเขายังนอนหลับสบาย และจะไม่ยอมออกจากค่ายพักจนกว่าพวกเราจะกลับกันหมดหรือให้คนมาตาม มีแต่พวกพรานกับพวกลูกหาบได้ไปทางป่าไผ่ เพื่อหาไก่ป่าเป็นอาหารเช้า แต่เราไปกันคนละทิศตรงกันข้าม เมื่อทราบเช่นนั้นผมกับหลวงชาญ ฯ ก็ได้ดื่มกาแฟและไข่ลวกขนมปังคนละชิ้น ซึ่งพลทหารจัดหาให้พอรองท้องแล้วก็ออกเดินไปตามทิศเหนือ ซึ่งหลวงชาญ ฯ มีเข็มทิศติดตัวไปด้วย ส่วนพวกพรานกับพวกลูกหาบบางคนเดินทางไปทิศใต้ คงแยกออกไปคนละทาง ส่วนคนที่อยู่ค่ายพักก็คงอยู่ที่ค่ายตลอดเวลาที่เรายังไม่กลับหรือไปเรียกร้อง

เราก็เดินซุ่มแฝงตัวค่อย ๆ ผ่านเพราะเดือนหงายตอน

ดึก เป็นเวลาข้างแรมอ่อน ๆ จึงมองเห็นป่าโปร่งได้ชัดเจน ที่สุดหลวงชาญ ฯ ผู้ถือปืนเดินนำหน้า ส่ายตามองดูก็ยกมือเป็นสัญญาณให้หยุดเดิน หยุดการพูดจะทำให้สัตว์ไหวตัว หลวงชาญ ฯ ทำมือให้พวงเราก้มลงหลบซุ้มไม้บังตัว พลางชี้มือไปข้างหน้าบอกว่าได้พบสัตว์แล้วกำลังอยู่ข้างหน้า ผมมองตามมือหลวงชาญ ฯ ออกไปตามที่ชี้ข้างหน้า ก็มองเห็นกวางตัวหนึ่งกำลังเดินนำมีกวางตัวเล็กเดินตามหลังและหยุด ๆ เดิน ๆ แล้วก็หยุดกินมะขามป้อม ผมเห็นหลวงชาญฯ ยกปืนขึ้นประทับบ่าเล็งศูนย์จับอยู่ที่กวางตัวนั้น แต่รู้สึกว่ามีสัญชาตญาณทำให้กวางตัวนั้นไหวตัวหยุดกินมะขามป้อม หันหัวดูทิศทางของภัยที่จะมาสู่ตัว จ้องหูผึ่งกาง ทั้งหันดูไปมาและฟังเสียงเป็นสัญชาตญาณของสัตว์ป่า คือไวต่อความรู้สึกด้วยประสาทหูประสาทตา และรู้สึกกลิ่นในทางจมูก เมื่อรู้แน่ว่าภัยกำลังจะมาทางทิศใดก็ปล่อยให้ลูกเดินขึ้นหน้าแล้วใช้หัวดุนก้นลูกน้อยเป็นสัญญาณให้วิ่งหนีไปข้างหน้า ตัวเองจะคอยป้องกันอยู่ข้างหลัง ไม่ยอมให้ภัยอันตรายจะเกิดขึ้นกับลูกน้อย แม้ตัวเองจะเป็นอันตรายก็มิได้ย่อท้อ นี่ก็ชี้ให้เห็นไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ย่อมมีความรักลูก

เช่นเดียวกัน เมื่อลูกน้อยวิ่งไปแล้วแต่แม่กวางเองก็ยังหยุดมองมาทางพวกเราซุ่มอยู่ด้วยความสงสัยไม่แน่ใจ แล้วก็จะวิ่งตามไปภายหลัง หรือจะล่อให้ลูกกวางหนีไปให้พ้นภัยเสียก่อน ผมเวลานั้นเห็นแล้วก็ตื่นเต้นหายใจไม่ทั่วท้อง มือเท้าเย็นอยากจะให้กวางนั้นหนีไปเร็ว ๆ เพื่อพ้นระยะกระสุนแต่จะภาวนาในใจอย่างไรก็คงไม่ได้ผล ถ้าจะใช้วิธีส่งเสียงไล่กวางให้หนีไปเร็ว ๆ ก็จะขัดใจกับหลวงชาญ ฯ ซึ่งผมจะไม่พึงทำให้เพื่อนรักผิดหวัง คิดว่าจะทำอย่างไรให้กวางตัวนั้นพ้นระยะกระสุนปืน แต่ก็สายเสียแล้ว เพราะหลวงชาญฯ เป็นนักแม่นปืน เมื่อเห็นว่ากวางนั้นคงจะรู้ตัวเสียก่อนกำลังจะวิ่งหนี จึงรีบเล็งศูนย์พอได้ระยะก็สับนกปล่อยกระสุนออกไปจากลำกล้อง... ปัง... กระสุนลูกโดดเจาะตรงนัยน์ตาแม่กวางกระโจนตัวลอยแล้วก็ตกลงมานอนคอพับตายคาที่ ผมใจหายนึกปลงอนิจจัง แล้วพวกเราก็วิ่งไปดูมองเห็นแม่กวางตัวนั้นใหญ่พอดู เท่าลูกควายขนาดเขื่อง ๆ เพียงสองคนคงยกไม่ขึ้น หลวงชาญฯ จึงสั่งให้ทหารคนหนึ่งรีบไปบอกพวกลูกหาบที่ยังเหลือที่ค่ายพัก ให้พากันมาช่วยหาบหามกวางตัวนั้นไปแล่เนื้อทำอาหารและทำเค็มตากแห้งเอาไว้เมื่อกลับ

กรุงเทพฯ ก็จะได้นำไปฝากเพื่อน ๆ ว่าเป็นของฝากจากป่า เกลือของเราเตรียมมาเป็นถัง ๆ หลวงชาญฯ ได้แสดงความภูมิใจบอกกับผมว่า

"นี่เป็นเริ่มต้นวันแรกเราก็ได้เนื้อกวางที่โอชา เรายังอยู่อีกหลายวันคงจะได้มาก เห็นจะขนกลับกรุงเทพฯ ไม่ไหว ป่านี้มีสัตว์ชุมมาก

ผมได้แต่ฟัง มิได้ยินดียินร้ายด้วย จนพลทหารรับใช้ไปตามพวกที่อยู่ที่พัก ให้มาช่วยจัดการกับกวางเคราะห์ร้ายตัวนั้นก็มาถึง พร้อมทั้งเพื่อน ๆ และลูกหาบ พวกเพื่อนต่างก็เข้าห้อมล้อมหลวงชาญฯ แสดงความยินดีที่เห็นฝีมือเยี่ยม เพราะกระสุนเจาะลูกตาพอดี พวกที่อยู่ในเต๊นท์ที่พักตอนเมื่อได้ยินเสียงปืนก็รู้แล้วว่าคงจะได้สัตว์ป่าแน่นอน แต่ไม่รู้ว่าเป็นวัวแดง หรือเก้ง หรือละมั่งกวางทรายเท่านั้น เพราะเคยรู้ว่าหลวงชาญฯ ลั่นกระสุนออกจากลำกล้องแล้วไม่เคยผิดหวัง ต่างก็พากันทายว่าคงจะเป็นวัวแดงหรือเก้งเดาตามความรู้สึกของพวกชาวกรุง พวกลูกหาบก็ได้จัดแจงเตรียมเชือกและคานหาบหาม ร่างของแม่กวางตัวนั้นอ้วนพีมาก แม้แต่ลูกหาบแข็งแรงตั้ง ๔ คน กว่าจะหามไปถึงที่

พักก็เหน็ดเหนื่อยแทบแย่ ทั้งอากาศเวลาเช้าเยือกเย็น พวกที่มีหน้าที่ทำครัว ก็รีบชำแหละเนื้อเอาเครื่องในไปปรุงอาหาร ส่วนเนื้อหมักเค็มตากแห้ง เพื่อแบ่งส่วนให้ทุกคน

หลวงชาญ ฯ เมื่อหายตื่นเต้นที่ยิงแม่กวางได้แล้วก็นึกขึ้นมาว่า ยังมีลูกกวางอีกตัวหนึ่งวิ่งหลบหายเข้าดงไปก่อนที่แม่กวางจะถูกยิงล้ม พอดีพวกพรานที่ออกล่าไก่ป่าแต่เช้าได้มาสมทบด้วยบอกว่าได้ไก่ป่ามาหลายตัว และแวะเอาไปไว้ที่พักแล้วจึงรีบมาดู รู้สึกว่าเช้าวันนั้นมีอาหารอุดมสมบูรณ์ไม่ต้องร้อนถึงเสบียงเครื่องกระป๋องออกมากิน หลวงชาญฯ บอกให้พวกช่วยกันเที่ยวหาลูกกวาง เพราะเมื่อหมดแม่มันคุ้มครองก็จะตกเป็นเหยื่อของสัตว์ร้ายเช่นเสือเป็นต้นฉะนั้นขอให้พยายามจับเป็นเพราะตัวมันเล็กเกินกว่าที่จะใช้ปืน บางคนก็บอกว่าเนื้อลูกกวางแกงเผ็ดอร่อยมาก แต่แล้วเราก็แยกออกเป็นหลายพวกเที่ยวตามค้นหา เข้าใจว่ามันคงไม่หนีไปไกล เพราะมันขาดแม่ และมันก็คงย้อนกลับมาวนเวียนมาตามหาแม่ของมันแถวนี้ หรือไม่มันก็หลบซ่อนตัวอยู่แถว ๆ นี้

สำหรับผมกับหลวงชาญ ฯ และพลทหารรับใช้สองคน แยกมาพวกหนึ่ง ส่วนพวกอื่นก็แยกไปกันคนละทาง และจะพบหรือไม่พบเมื่อได้เวลา ก็ขอให้มาคอยพบอยู่ที่ตรงแม่กวางถูกยิงนี้ ในระยะเพียงครึ่งชั่วโมง ผมกับหลวงชาญ ฯ และทหารอีกสองคนเที่ยวหาจนอ่อนใจ ก็ไม่ได้วี่แววลูกกวาง ส่วนพวกที่แยกออกตามหามีจำนวนมากคน ก็พากันต้อนล้อมตามพุ่มไม้ออกเสียงร้องตะโกนไล่ เมื่อลูกกวางซ่อนอยู่ที่ใดก็จะได้ตกใจกระโจนวิ่งออกมาให้จับ แต่ก็ไม่มีสิ่งใดเคลื่อนไหวตามพุ่มไม้พอที่จะแสดงว่าลูกกวางเข้าไปหลบซ่อน ส่วนพวกผมเมื่อเห็นว่ามาทางนี้คงไม่มีหวังพบแน่กำลังจะตกลงใจกลับไปพบเพื่อนตามนัด ก็พอดีหลวง-ชาญ ฯ มองไปเห็นโคนต้นไม้ใหญ่มีพระธุดงค์มาปักกลดข้างหลัง เป็นป่าละเมาะตรงข้างหน้า เป็นลานกว้างยาวพอสมควร เราจึงตกลงกันว่าจะเข้าไปหาพระ แต่การที่จะเข้าไปหาพระนั้น ไม่ควรถืออาวุธติดมือไปด้วย เป็นการไม่บังควร หลวงชาญ ฯ จึงให้พลทหารทั้งสองคนยืนรออยู่ห่าง ๆ และส่งปืนให้ถือไว้ก่อน สำหรับผมนั้นมีแต่ปืนพกหลบไว้ข้างในเสื้อก็ไม่น่าเกลียดอะไร แล้วเราทั้งสองก็ตรงเข้าไป

กราบท่านด้วยความเคารพ พระธุดงค์องค์นั้นรูปร่างสันทัด ผิวเนื้อคล้ำ อายุมากนั่งสมาธิอยู่ข้างกลด พอกราบท่านแล้วก็นั่งลง ผมนึกในใจว่าท่านนี่คงจะมีดี จึงกล้าหาญชาญชัยสามารถมาธุดงค์องค์เดียวในกลางป่าที่ชุกชุมไปด้วยสัตว์ร้าย

พระธุดงค์องค์นั้นท่านคงมองเห็นเราแต่ไกลแล้วเมื่อเราไปนั่งลงกราบท่านแล้ว ก็ได้ยินท่านพูดขึ้นว่า

"ประสกทั้งสองนี่คงจะเป็นนายทหารซินะ แล้วก็ออกล่าสัตว์ในป่านี้ และคงจะมากันหลายคนกระมัง"

ผมกับหลวงชาญ ฯ มองดูหน้ากัน แล้วหลวงชาญ ฯ ก็ตอบว่า

"ถูกแล้วครับหลวงพ่อ เราเป็นนายทหารเมื่อมีเวลาหยุดพักราชการประจำปี ก็หาโอกาสมาพักผ่อนหาความสนุกสนานในป่าในดง มีสิ่งธรรมชาติสร้างชักชวนให้สนใจมากกว่าในเมือง จึงชวนเพื่อนฝูงมาด้วยกันหลายคนครับหลวงพ่อ"

พระธุดงค์นิ่งฟังครู่หนึ่งแล้ว จึงพูดขึ้นช้า ๆ ว่า

"การที่ประสกเดินมาพบอาตมานี้ ก็เห็นจะมาเที่ยวตามหาลูกกวางที่น่าสมเพชและน่าสงสาร เพราะแม่ของมัน

ถูกประสกยิงถูกลูกตาทะลุตาย มันจึงวิ่งหัวซุกหัวซุนเข้ามาหาอาตมา ดู ๆ ก็น่าเวทนาสงสารที่มันกำพร้าแม่แต่ยังเล็กๆ ไม่รู้ว่ามันจะรอดพ้นไปได้สักกี่วัน เพราะมันเล็กเกินไปที่จะรักษาตัวได้ ในป่าในดงนี้สัตว์ใหญ่รังแกสัตว์เล็ก มันเป็นธรรมดาของสัตว์ป่าทั่วไป

หลวงชาญฯสะดุ้งหันมามองหน้าผมอีก แล้วพูดอย่างเสียงผิดปรกติว่า

"จริงครับหลวงพ่อ ผมเป็นคนฆ่าแม่กวางตัวนั้นเอง และทำให้ลูกกวางตัวนั้นเป็นกำพร้า และผมตามหาไม่รู้ว่าหนีไปหลบซ่อนที่ไหน"

ผมเห็นหลวงชาญ ฯ หน้าซีดเหมือนจะเป็นลมจึงกระซิบถามว่า ไม่สบายหรือเปล่า หลวงชาญ ฯ ตอบเบา ๆ ว่าไม่เป็นอะไร ผมก็เบาใจ แล้วก็ได้ยินเสียงท่านพูดขึ้นมาว่า

"อาตมาก็ไม่อยากจะติเตียนประสกหรอกเป็นธรรมดาของฆราวาส เป็นความรู้สึกส่วนมากที่ถือเอาความสนุกสนานตามอารมณ์ของตนชอบ ผิดถูกไม่รู้บุญบาปไม่พูดถึงขอให้ตัวได้รับความสนุกเพลิดเพลินพออกพอใจก็แล้วกัน ยิ่งยิงได้มากเท่าไหร่ก็ยิ่งสนุกมากเท่านั้น พวกสัตว์ป่าต้องเสีย

ชีวิตและเลือดเนื้อและที่ถูกยิงยังไม่ตายก็ต้องทนทุกข์เจ็บปวดแสนสาหัส เคยมีใครใช้ปัญญาพิจารณาบ้างไหมว่าสัตว์ป่าเหล่านั้นมันมีความรู้สึกหิวอิ่ม มีความกลัว มีความรัก มีความโกรธ มันมีความรู้สึกแต่มันพูดไม่ได้ เมื่อมนุษย์ตามล่ามันมีแต่วิ่งหนีเพื่อรอดพ้นความตาย หนีอย่างไม่คิดชีวิต สัตว์พวกนี้ก็มีเลือดเนื้อและหัวใจ สิ่งที่เหมือนกันไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ สิ่งนั้นก็คือกลัวความตายด้วยกัน เราลองมาคิดดูหากมนุษย์อยู่ด้วยกันด้วยความสุขสบาย อยู่ ๆ ก็มียักษ์ถือหอกมาไล่แทงไล่จับ และมนุษย์มือเปล่า ๆ เมื่อเห็นเช่นนี้แล้วก็ต้องตกใจกลัวแทบจะเป็นบ้าเสียสติ ไม่มีอะไรจะรักษาชีวิตไว้ได้ นอกจากวิ่งหนีวิ่งไปจนกว่าจะหมดกำลัง ถ้าหนีไม่รอดก็ถูกฆ่าเช่นเดียวกันกับสัตว์ ถ้าจะเถียงว่านั้นมันเป็นสัตว์ แต่สัตว์มันมีความกลัวเช่นเดียวกับมนุษย์ก็คือ เมื่อไม่มีทางสู้ได้ ไม่มีอะไรป้องกันตัว ก็วิ่งหนีเช่นเดียวกัน"

หลวงชาญ ฯ เล่าให้ฟังภายหลังว่า เมื่อได้ยินพระธุดงค์พูดเทศนาเชิงติเตียนทีแรกก็ไม่พอใจนึกว่าเรื่องเช่นนี้เป็นของฆราวาส ไม่ใช่กิจของพระของสงฆ์จะมาเดือดร้อนเกี่ยวข้องด้วยเลย แต่เมื่อมานึกถึงลูกกวางได้วิ่งหนีมาหาท่าน

ทำไมท่านจึงซ่อนลูกกวางไว้ได้ และท่านทราบได้อย่างไร ว่าแม่กวางถูกยิงตรงลูกตาทะลุ เมื่อได้พิจารณาคำพูดของท่านแล้ว ก็ยิ่งเห็นจริงจังนิ่งอั้นพูดไม่ออกอยู่ครู่หนึ่ง จึงรู้สึกตัวว่าจิตกำลังเลื่อมใสขึ้นมาทันที แต่แล้วก็ได้ยินเสียงท่านพูดขึ้นต่อไปว่า

"ความจริงประสกก็เป็นคนใจบุญสุนทาน เคยสร้างกุศลมามาก ทั้งจิตใจก็มีเมตตา เคยช่วยเหลือเพื่อนฝูงที่ตกทุกข์ได้ยาก ให้ทานแก่ผู้ยากจนเข็ญใจ เคยทำบุญก็ไม่น้อย ฉะนั้นอาตมาจึงอยากจะให้ข้อคิดว่า ประสก**นั้นบุญก็ทำ กรรมก็สร้าง** การเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์นั้น ก็ควรยกย่องสรรเสริญ แต่ควรจะเผื่อแผ่มายังสัตว์ป่าที่น่าสงสารบ้าง เพราะการที่เกิดเป็นสัตว์ก็มีกรรมมีเวรติดตัวอยู่แล้ว เราจงอโหสิกรรมให้มันเถิด อย่าได้เบียดเบียนชีวิตอาภัพของมันอีกเลย อาตมาอยากจะขอบิณฑบาตในการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตให้แก่อาตมาเถิด จะได้เป็นกุศลบารมีต่อไป กรรมที่เคยทำมาก็จะเบาบางลง"

หลวงชาญ ฯ นิ่งฟังพระธุดงค์ด้วยความสงบ ซึ่งเป็น

ธรรมดาของคนเราส่วนมาก จะผิดหรือถูกก็ไม่อยากให้ใคร มาสั่งสอน ถ้ามีคนมาสั่งสอนตักเตือนก็ไม่พอใจ แม้ผู้นั้นจะหวังดีก็ตาม แต่บัดนี้หลวงชาญ ฯ เป็นผู้เลื่อมใสพระภิกษุรูปนี้แล้ว เมื่อท่านพูดจบก็ฟังด้วยความเคารพ เมื่อมานึกดูแล้วก็เห็นจริง นึกเสียใจว่าตัวเองไม่ควรจะฆ่ากวางแม่ลูกอ่อนเลย ย้อนไปนึกถึงเมื่อตัวได้ยกปืนขึ้นเล็งยิงแม่กวางตัวนั้น ก็ไม่ได้นึกสนใจว่ามันจะมีลูกอ่อนทั้งที่ลูกมันเดินตามก้นแม่มันมา เมื่อได้แม่กวางแล้วยังคิดจะติดตามลูกเล็กที่น่าสงสารของมัน มุ่งหวังที่จะใช้เนื้อเป็นอาหาร เมื่อได้ฟังพระธุดงค์ชี้แจงให้เห็นบุญบาปแล้ว ก็เกิดความสงสารสมเพชลูกกวางแม่กวางขึ้นมาทันที

หวนกลับไปนึกถึงบุตรชายที่น่ารักน่าเอ็นดู อายุเพียง ๓ ขวบเท่านั้นที่อยู่ทางบ้าน เกิดความรักและคิดถึงทั้งบุตรและภรรยา เกิดสังหรณ์ใจขึ้นมาว่า ถ้าใครมาทำกับบุตรภรรยาเราบ้างจะคิดอย่างไร ยิ่งคิดยิ่งนึกก็ยิ่งไม่สบายใจ นึกเคารพพระภิกษุธุดงค์ที่มาให้สติทำให้คิดได้ว่า เราเป็นพุทธศาสนิกชน มีศีลเป็นหลักปฏิบัติอยู่ในขอบเขตของความดี ไม่บังควรจะสร้างบาปสร้างกรรมในดงเช่นนี้เลย เมื่อคิด

ได้เช่นนั้น หลวงชาญ ฯ ก็ตรงเข้าไปกราบพระธุดงค์แล้วพูดขึ้นว่า

"หลวงพ่อทำให้ผมหูตาสว่างขึ้นมาก นับแต่นี้เป็นต้นไป การล่าสัตว์ตัดชีวิตสัตว์ป่าอันเป็นกีฬาที่โปรดปรานของผม จะขอถวายให้แก่ท่านตลอดไป จะไม่ประกอบกรรมชนิดนี้อีกต่อไปจนตลอดชีวิต"

พระภิกษุธุดงค์คงยิ้มแล้วพูดว่า "สาธุ ขอให้ประสกจงเจริญเถิด อันบุคคลใดได้ประกอบกรรมดีหรือกรรมชั่ว กรรมอันนี้ย่อมจะติดตามไปทุกหนทุกแห่ง ไม่มีใครจะหนีพ้นไปได้ ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดกรรมนั้นจะตามไปสนอง"

หลวงชาญ ฯ เมื่อได้ยินพระภิกษุพูดเช่นนั้น ก็นึกถึงตนได้สร้างบาปในการฆ่าสัตว์ไว้มากมายก็ไม่สบายใจ จึงถามขึ้นว่า

"หลวงพ่อครับ ผมได้สร้างบาปกรรมไว้มาก ทำอย่างไรจะขอให้กรรมนั้น อย่าได้ติดตามสนองไปถึงบุตรภรรยาเลย เพราะผมมีความสงสารที่เขาเหล่านั้นไม่รู้เรื่องอะไรด้วย ขอให้ผมจงเป็นผู้รับผลกรรมแต่ผู้เดียวเถิดครับหลวงพ่อ"

พระธุดงค์นั่งนิ่งครู่หนึ่งแล้วจึงพูดขึ้นว่า

"อันกรรมใดที่บุคคลเราได้ก่อขึ้น ไม่มีสิ่งใดที่สามารถมาลบล้างได้ หากกรรมนั้นหนักก็ต้องรับการชดใช้ไม่ช้าก็เร็ว กรรมบางอย่างไม่ว่าชั่วหรือดีก็ส่งผลสะท้อนถึงญาติใกล้ชิดสนิทสนมเช่นบุตรภรรยาเป็นต้น ไม่มีอะไรที่จะยับยั้งได้ แม้แต่อาตมาเองก็ยังไม่เห็นทางช่วยได้"

ผมเห็นหลวงชาญ ฯ หน้าซีด แสดงความไม่สบายใจออกมาให้เห็นกิริยากระสับกระส่าย เกิดความทุกข์หนักขึ้นในความรู้สึกพูดแกมอ้อนวอนซ้ำซากกับพระธุดงค์นั้นว่า

"ขอให้หลวงพ่อช่วยหาทางให้ผู้ใกล้ชิดของผมได้พ้นจากร่วมรับกรรมอันนี้ และขอให้ผมเป็นผู้ได้รับใช้กรรมแต่ผู้เดียว อย่าได้ลุกลามติดต่อไปถึงบุตรภรรยาของผมเลย"

พระธุดงค์นิ่งฟังหลวงชาญ ฯ อ้อนวอนขอความช่วยเหลือจากท่านก็เห็นใจพูดว่า

"อันผู้ใกล้ชิดที่จะร่วมรับกรรมด้วยนั้น ย่อมจะเป็นผู้ที่เคยร่วมสร้างกรรมมาแต่ปางก่อน แต่อดีตชาติจึงต้องมาชดใช้รับกรรมร่วมกันในชาตินี้ อันกรรมนั้นไม่มีใครจะหนีพ้นไปได้ นอกจากผู้ปฏิบัติธรรมจนบรรลุถึงอรหันต์แล้วจึง

จะหลุดพ้นข้อผูกพันในบุญบาปเวรกรรมใด ๆ เพราะพระอรหันต์ท่านอยู่เหนือกฎแห่งกรรม"

หลวงชาญ ฯ ฟังแล้วก็รู้สึกอึดอัดใจ พลางพูดขึ้นว่า "หลวงพ่อพอจะมีทางแนะนำชี้แจงที่จะให้ปฏิบัติ เพื่อผ่อนกรรมหนักให้เป็นเบาผมก็จะได้ปฏิบัติตามทุกประการ"

พระธุดงค์มองดูหลวงชาญ ฯ ด้วยความสงสารแล้วพูดขึ้นช้า ๆ ว่า

"อาตมามีพระพุทธมนต์อยู่บทหนึ่ง ถ้าผู้ใดปฏิบัติถูกต้องแล้วก็จะช่วยป้องกันอันตรายได้ แต่ผู้นั้นจะต้องมีความเลื่อมใสศรัทธาประกอบด้วยมีศีลมีสัตย์ จิตใจบริสุทธิ์สอาดไม่มีกรรมใดในอดีตชาติก็คงจะได้ผล หากผู้มีจิตใจเหี้ยมโหดดุร้ายขาดศีลธรรมก็ย่อมจะไม่เกิดผล พระย่อมไม่เข้ากับคนผิด ส่วนเด็กนั้นถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ทางจิตใจจึงไม่มีปัญหาอะไร"

เมื่อพระธุดงค์พูดแล้ว ก็บอกบทสวดมนต์ให้หลวงชาญ ฯ เป็นผู้จำ ส่วนผมเวลานั้นไม่ได้สนใจในคาถาอาคมหรือเครื่องลางของขลัง เพราะผมมีพระเครื่ององค์หนึ่งถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเดิมเป็นที่เคารพบูชาของบิดาผมมาก่อน ท่านได้เคยทดลอง เมื่อครั้งสมัยท่านเป็นทหารได้เข้า

ในขบวนทัพของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรียกขึ้นไปปราบพวกโจรเงี้ยวซึ่งได้ก่อการร้ายขึ้นทางภาคเหนือ พระเครื่ององค์นี้ได้เคยออกศึกมาแล้ว ผมจึงตั้งใจจะเคารพนับถือแต่เพียงองค์เดียวไม่อยากหาเพิ่มเติม ไม่ต้องการมีมากกว่านี้ เพียงองค์เดียวขอให้เรานับถือด้วยจิตใจมั่นคง มีพระแล้วก็ต้องประพฤติแต่กรรมดีอยู่ในศีลธรรม ประกอบด้วยมีความเมตตาไม่เบียดเบียนใครเท่านั้น ก็เพียงพอจะป้องกันภัยได้ ฉะนั้นผมจึงมิได้สนใจอะไรมากนัก การสนทนาระหว่างพระธุดงค์กับหลวงชาญ ฯ จึงได้ยินบ้างไม่ได้ยินบ้าง เพราะมัวไปคิดถึงเรื่องนัดพบกับพวกที่ไปติดตามลูกกวางน้อย ซึ่งเห็นว่าเลยเวลานัดหมายแล้วจึงแอบเข้าไปกระซิบบอกหลวงชาญ ฯ ว่าผมจะออกไปพบกับพวกตามที่นัดไว้ แล้วจะชวนกันมาที่นี่ ขอให้สนทนากับพระไม่ต้องเป็นห่วง หลวงชาญ ฯ พยักหน้าเห็นดีด้วย ผมจึงออกมาสมทบพร้อมกับทหารรับใช้ถือปืนยาวที่คอยอยู่ห่างๆตรงไปที่นัดหมายทันที

ต่อมาผมกับทหารรับใช้ก็นำหมู่นักล่าสัตว์ต่างก็พากันเข้ามากราบพระธุดงค์ ท่านก็ทักทายปราศัยทั่วหน้ากันตามควรของผู้ทรงศีล พวกเพื่อน ๆ เวลานั้นนึกว่าพระธุดงค์

องค์นั้นจะต้องเก่งกล้ามีวิชาอาคมแข็ง จึงสามารถธุดงค์มากลางป่ากลางดงได้ลำพังองค์เดียว ต่างก็คอยจ้องหาโอกาสขอของดีคอยออกปากเลียบ ๆ เคียง ๆ เพราะพระธุดงค์ส่วนมากมีตะกุดและลูกอม พระว่าน พระผงหรือผ้ายันต์ แจกกับผู้สนใจไปขอเครื่องลางของขลัง แต่ท่านก็มิได้แสดงว่าจะให้อะไรตามที่ต้องการเหมือนพระอื่น ๆ บางองค์ เมื่ออดทนไม่ไหวจึงเข้าไปกราบแล้วพูดว่า

"พวกผมอยากจะขอของดีของหลวงพ่อเพื่อไว้ป้องกันตัว มิได้เป็นนักเลงอะไร ลูกผู้ชายก็อยากได้ และอยากให้หลวงพ่อช่วยดูดวงชตาร้ายดีประการใด"

เมื่อพูดจบแล้วคิดว่าท่านจะค้นหาตะกุด หรือผ้ายันต์หรือของขลังออกมาให้หรือถามวันเดือนปีเกิด ท่านกลับนิ่งอยู่ครู่หนึ่งจึงพูดขึ้นว่า

"ของดีทางไสยศาสตร์ หรือเครื่องลางของขลังใด ๆ อาตมาไม่เคยให้ใคร เพราะไม่มีจะให้ อาตมาได้ปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาโดยตรง พระสัจธรรมของพระพุทธเจ้าห้ามมิให้เชื่อถือในสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้ ห้ามมิให้พระสงฆ์สาวกแสดงฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ในสิ่งมหัศจรรย์ทั้งหลาย ของอย่า

ได้หลงใหลงมงาย เพราะเป็นวิชาต่ำ ทำให้เกิดกิเลสตัณหา เมื่อติดอยู่แล้วยากที่จะหลุดพ้นไปได้ ทั้งพระพุทธองค์ยัง สอนมิให้เชื่อโชคชะตา ในโลกมนุษย์นี้ท่านสอนให้เชื่อ กฎแห่งกรรม หว่านพืชสิ่งใดก็จะเกิดผลสิ่งนั้น ผู้ใดประกอบกรรมดีหรือกรรมชั่ว ย่อมจะได้กรรมดีหรือกรรมชั่วตอบแทนเช่นกัน ถ้าผู้ใดไม่ประกอบสิ่งใดเลย มัวแต่กราบไหว้บูชาอ้อนวอนผีสางเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ให้ประทานโชคลาภก็ไม่มีหวังได้ผลตามความตั้งใจ ถ้าเราทำกรรมชั่วแล้วอ้อนวอนผีสางเทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยปัดเป่ากรรมชั่วให้พ้นผิดไปจากตัว ขอผลดีเป็นสิ่งตอบแทนก็ไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันใดจะสามารถบรรดาลได้ อาตมามีแต่ธรรมะของพระพุทธเจ้าเท่านั้นที่สอนให้คนประกอบแต่กรรมดี มีศีลธรรมมีความเมตตากรุณา มีจิตบริสุทธิ์ไม่เบียดเบียนมนุษย์และสัตว์ ศีลสมาธิปัญญาของพระพุทธเจ้านั้นล้ำเลิศกว่าเครื่องลางของขลังใด ๆ ในโลก เมื่อผู้ใดปฏิบัติย่อมจะเป็นที่คุ้มครองป้องกันภัยได้ เป็นของดีที่เกิดขึ้นภายในตัวของเราเอง ใครจะแย่งชิงเอาไปไม่ได้ ไม่ต้องหาที่อื่น ของดีเกิดด้วยอำนาจจิตที่บริสุทธิ์ ด้วยการปฏิบัติศีลสมาธิปัญญา

การแผ่เมตตารักษาศีล จิตเป็นธรรมนี่แหละเป็นจุดยอดป้องกันภัยได้ดีกว่าเครื่องลางของขลัง ที่ยึดถือในทางผิด ถ้าเราใช้สมาธิได้อำนาจจิตแผ่เมตตาให้หมู่มนุษย์ และสัตว์ทั้งผีสางเทวดาทั้งหลายทั่วไป ขออย่าได้มีเวรมีกรรมต่อกันเลย ขอจงได้รับความสุขด้วยอำนาจกุศลบารมีที่เราได้สร้างได้ทำขอให้แผ่ทั่วถึงกัน ด้วยอำนาจบารมีกุศลที่แผ่ออกไปนี้สูงกว่าสิ่งใดในโลก เมื่อพวกประสกต้องการของดีก็หมั่นอุตส่าห์เล่าเรียนทางธรรมแล้วปฏิบัติจะมองเห็นผล ธรรมที่เกิดกับตัวเองด้วยการพิสูจน์ด้วยศีลสมาธิปัญญา อย่ามัวไปหลงใหลใฝ่ฝันในเครื่องลางของขลัง หรืออย่าไปนึกถึงผ้ายันต์ผูกคอหรือใส่เสื้อยันต์ จะทำให้จิตใจฮึกเหิมในสิ่งที่ผิดที่ชั่ว กลายเป็นคนอวดเด่นอวดดีแล้วก็อยากลองดี เมื่อจิตเป็นอันธพาลอยู่แล้ว ก็ประพฤติตนเป็นอันธพาลหนักยิ่งขึ้น ถือว่ามีของดีของขลังคุ้มครองป้องกันก็อวดเก่งเที่ยวข่มเหงรังแกชาวบ้าน ให้พิจารณาดูพวกมหาโจรเที่ยวปล้นสดมภ์ ถือว่ามีของดีมีเครื่องลางของขลังมากมายหลายอาจารย์ห้อยเต็มรอบคอ แต่โลกย่อมทรงไว้ซึ่งความเป็นธรรม พระย่อมไม่คุ้มครองเข้าข้างคนผิดที่ประกอบกรรมชั่ว

พระเครื่องลางที่ห้อยคอเป็นพวง ๆ ก็ไม่สามารถที่จะช่วยให้พ้นอาญาแผ่นดิน ที่สุดก็ต้องจบชีวิตลงท่ามกลางการสาบแช่งของประชาชนผู้บริสุทธิ์

เมื่อพระธุดงค์พูดจบก็มีผู้ถามขึ้นว่า "การที่หลวงพ่อมีสิ่งใดที่สามารถจะป้องกันสัตว์ร้ายได้ ถ้าไม่มีของดีป้องกันตัว"

พระธุดงค์เห็นพวกเรายังดื้อดึงอ้อนวอนจะเอาของดีจากท่านให้ได้ ท่านจึงพูดขึ้นว่า "อาตมาบอกแล้วว่า อาตมาเป็นสงฆ์เคารพคำสั่งสอนแห่งองค์พระศาสดาของเราท่านสอนไม่ให้เราเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์? อภินิหารย์ใด ๆ ที่พิสูจน์ไม่ได้ตลอดทั้งการถือโชคลาง ถือฤกษ์ถือยาม เป็นสิ่งที่ไม่เป็นแก่นสารแน่นอน มีแต่ความงมงาย อาตมาได้ถือหลักธรรมเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ไม่ใช่พวกไสยศาสตร์เป็นกาฝากอาศัยเกาะพระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทำให้พระศาสนาเศร้าหมอง อาตมาจึงได้เจริญศีลภาวนาทำสมาธิให้เกิดปัญญา ทำจิตให้สงบด้วยอำนาจวิปัสนากรรมฐานทำให้เกิดพลังอันเข้มแข็งในกระแสร์จิต ด้วยอำนาจสมาธิญาณ ได้ใช้กระแสร์จิตแผ่เมตตาไปสู่สัตว์น้อยใหญ่ทั้งหลายทั้งที่ดุร้ายและไม่ดุร้ายทั้งใต้ดินและบนดิน และบนอากาศ

ขอให้สัตว์ทั้งหลายจงอยู่ด้วยความสุข ขออย่าได้มีเวรกรรมต่อกันเลย อันเจริญวิปัสนาแผ่เมตตาทางกระแสร์จิตนี้สามารถทำให้สัตว์น้อยใหญ่ที่ดุร้าย มีสัญชาติญาณความรู้สึกเกิดขึ้นว่า ผู้ใดเป็นมิตรหรือผู้ใดเป็นศัตรู อาตมาจึงอยู่ในป่าได้ เพราะเป็นมิตรกับสัตว์ทั้งหลายมิใช่เป็นศัตรูกัน นี่แหละด้วยอำนาจของศีลสมาธิปัญญา ได้เจริญวิปัสนากรรมฐานจึงทำให้อาตมาผ่านพ้นภัยอันตรายได้อย่างปลอดโปร่ง”

พวกเรานั่งฟังพระภิกษุบรรยายถึงศีลสมาธิปัญญาอย่างตื่นเต้น ทั้งเข้าใจดี มีผู้หนึ่งถามขึ้นว่า

“หลวงพ่อได้ธุดงค์ไปถึงไหนบ้าง และได้เคยพบสัตว์ป่าที่ดุร้ายอย่างซึ่ง ๆ หน้าหรือเปล่า เมื่อได้ประจันหน้ากันแล้วหลวงพ่อได้แก้ไขอย่างไรบ้าง”

พระภิกษุธุดงค์แสดงอารมณ์ดี ยิ้มแล้วพูดอธิบายให้ฟังว่า “ธรรมชาติของสัตว์ป่าที่ดุร้ายทั่ว ๆ ไป ธรรมดามีความรู้สึกตื่นกลัวมนุษย์ติดอยู่เป็นนิสัยสันดาน เมื่อได้พบหรือเพียงได้กลิ่นคนวิ่งหนีหัวซุกหัวซุน ถ้าไม่ไปจนมุมจนตรอกไม่ประจันหน้ากัน ใกล้ชิดจริง ๆ ก็ไม่หันมาสู้ป้องกันตัว มิฉะนั้นแล้วก็ไม่ทำอันตรายใคร ส่วนพวกสัตว์ที่ถูก

ทำร้ายจนบาดเจ็บลำบาก หรือพวกเสือแก่ไปไหนไม่ไหว พวกนี้จะดุมากผิดธรรมดา ยิ่งพวกเสือเคยกินคนมาแล้ว พวกนี้ดุและกล้าที่จะวิ่งเข้าตะปบกัดกินคนได้ อาตมาเคยพบกับสัตว์ป่าจำนวนมากที่ดุร้ายก็มีที่ไม่ดุร้ายก็มี แต่ก็มิได้ทำอันตราย เพราะต่างก็อยู่กันด้วยความสงบ มิได้มีจิตจะคิดร้ายเบียดเบียนกัน"

พวกเราต่างนั่งนิ่งฟังท่านด้วยความสนใจและสงบ ผมนั่งฟังมานานรู้สึกเลื่อมใสพระภิกษุธุดงค์รูปนี้ยิ่งขึ้นไม่แพ้ผู้อื่น จึงอยากรู้ถึงเริ่มแรกที่ท่านออกธุดงค์มีความรู้สึกอย่างไร จึงถามท่านว่า

"เมื่อครั้งแรกหลวงพ่อออกธุดงค์ใหม่ ๆ ยังไม่เคยป่า ยังไม่รู้จักนิสัยใจคอสัตว์ป่า หลวงพ่อเคยมีความกังวลบ้างไหม"

พระธุดงค์หัวเราะค่อย ๆ แล้วก็เริ่มเล่าถึงอดีตก่อนที่ท่านจะเชี่ยวชาญเดินธุดงค์มาก่อนว่า

"เมื่อสมัยที่อาตมาเริ่มติดตามพระผู้เป็นอาจารย์มาธุดงค์เป็นครั้งแรก ท่านได้สอนให้พิจารณาดูสถานที่เราจะพักจะปักกลด ให้พิจารณาดูดินดูต้นไม้ข้าง ๆ สังเกตทางที่

สัตว์ผ่านเราก็อย่าไปปักกลดขวางทาง ปักกลดหลีกเลี่ยงให้ห่างทางเดินของสัตว์ป่าก็ไม่มีภัยอันตรายใด ๆ แต่เมื่อปักแล้วก็จะถอนไม่ได้จนกว่าจะค้างคืนแล้วถอนเดินทางต่อไป ถือว่าพระจะทำสิ่งใดก็ไม่ประมาท ต้องพิจารณาดูให้ดีให้แน่ใจ เริ่มครั้งแรกที่จะประสบกับสัตว์ป่าที่อาตมาออกธุดงค์พระอาจารย์ได้พาไปปักกลดอยู่ในป่าสูง แต่ใกล้หนองน้ำใกล้เขตแดนกำพุช คืนนั้นกลางดึก อาตมาได้ยินเสียงช้างฝูงใหญ่ตื่นหนีอะไรไม่รู้ วิ่งผ่านกลดที่อาตมาและพระผู้เป็นอาจารย์ห่างกันเพียงระยะไม่เกิน ๓ วา แผ่นดินสะเทือนกลดสั่นไหว คืนนั้นเป็นคืนเดือนหงายท้องฟ้าแจ่มใส อาตมาเข้าสมาธิตามพระอาจารย์สอน แต่อาตมายังใหม่ต่อการธุดงค์เป็นครั้งแรกจิตยังไม่มั่น จึงนึกกลัวเพราะเกิดมาไม่เคยเห็นช้างป่าเป็นฝูงใหญ่เช่นนี้มาก่อน เคยพบเห็นแต่ช้างบ้านที่เขาเลี้ยงไว้ใช้งานมีควาญคอยควบคุม อาตมาก็ยังกลัวไม่กล้าเดินเข้าใกล้มัน แต่นี่เป็นช้างป่าแท้ ๆ ซึ่งกำลังตื่นกลัวประมาณไม่ถูกว่าจำนวนเท่าใดวิ่งหนีอะไรก็ไม่รู้ อาตมากลัวจนเหงื่อแตกตัวสั่น มือเท้าเย็นใจเต้นดังตีกลอง กลัวว่ามันจะเอื้อมงวงมาจับแล้วโยนเล่น กลัวมัน

จะมาเหยียบตาย ส่วนพระอาจารย์ท่านไม่รู้สึกผิดปรกติ เสียงท่านปลอบอาตมาไม่ให้กลัว ให้เจริญภาวนาพระพุทธมนต์ ทำสมาธิเจริญวิปัสนากรรมฐาน เวลานั้นอาตมาบอกได้ว่า ความกลัวทำให้จิตไม่เที่ยงไม่มีสมาธิ แม้แต่พระพุทธมนต์ขึ้นต้นลงปลายก็ไม่ถูก ต้องใช้เวลานั่งตัวสั่นอยู่ในกลดจนรุ่งสว่างไม่ได้จำวัด เช้าพระอาจารย์ได้มาสอนวิธีทำจิตแผ่เมตตาให้แก่พวกสัตว์ แต่อาตมาบอกกับพระ-อาจารย์ว่า กำลังใจเสียหมดท่องอะไรไม่ถูกเพราะกลัว ทำสมาธิไม่เที่ยง ช้างป่าเพียงสองตัวเข้ามาใกล้กลดก็กลัวจนปวดท้องแล้ว นี่มันมาตั้งฝูงหลายสิบตัวจะตั้งสติได้อย่างไร อาตมาบอกพระอาจารย์ว่าเห็นจะทนต่อไปไม่ไหวถ้าพบอย่างนี้บ่อย ๆ แต่พระอาจารย์แสดงความสมเพชเวทนาและสงสาร จึงปลอบอาตมาให้พยายามอดทน ความกลัวเป็นสิ่งที่ประจำตัวมนุษย์และสัตว์ แต่เราจำกัดมันได้ด้วยศีลสมาธิ พิจารณาดูด้วยปัญญา ความกลัวก็จะหายไปต่อไปอย่าท้อถอย ใหม่ ๆ ก็เป็นอย่างนี้ทุกองค์

ต่อมาอีกคืนหนึ่ง พระอาจารย์ให้มาปักกลดห่างจากลำห้วย ชาวบ้านเรียกว่าห้วยเสือหลงเป็นที่มีสัตว์ป่าชุกชุม

อาตมาใจไม่ค่อยจะดีตั้งแต่คืนแรกแล้ว แต่คืนนั้นอาตมาพยายามเจริญภาวนาทำสมาธิให้เกิดกำลังอำนาจจิต เจริญวิปัสนากรรมฐานตามอาจารย์สอน ตกกลางคืนก็ได้ยินเสียงสัตว์ป่าส่งเสียงร้องตามทิศทางต่าง ๆ คงเป็นเสียงกวางหรือระมั่ง เก้ง ก็แบ่งเสียงไม่ถูก แล้วก็ยังมีเสียงเหมือนคนเจ็บปวดร้องครวญคราง หูได้ยินเสียง โอย โอย โอย เสียงร้องเป็นระยะเข้ามาใกล้กลดของอาตมาแล้วก็หายไป แล้วก็ได้ยินห่างไกลออกไปไม่รู้ว่าเป็นตัวอะไร มีเสียงร้อยแปดในป่าเวลากลางคืน อาตมานั่งไม่สบายใจ กลัวเสียงประหลาดพวกนั้นอยู่ในกลด พระอาจารย์บอกให้เจริญพระพุทธมนต์ภาวนาทำสมาธิให้จิตสงบ อาตมาบอกว่าทำไม่ได้เพราะใจไม่อยู่กับตัว เสียงร้องมันกวนประสาท ท่านก็บอกให้พยายามอดทน ไม่ต้องกลัวท่านยังคุมอยู่ แต่อาตมาก็ได้พยายามทำให้จิตสงบ แต่ไม่ทันจะทำจิตสงบก็ได้ยินเสียงเสือร้องโฮก–ฮือ ๆ ๆ มาแต่ไกลและยิ่งใกล้เข้ามาเสียงสัตว์อื่นเงียบหายหมด นอกจากทางต้นไทรใหญ่ห่างจากลำห้วยไม่มากนัก ได้ยินเสียงกิ่งไม้หัก เสียงลิงร้องคงจะตกต้นไม้เพราะต่างชิงแย่งกันปีนป่ายขึ้นไปบนกิ่งคบไทรให้สูงสุดที่จะ

สูงได้ เสียงโฮก — — ฮือ — — ใกล้เข้ามาแล้วก็ไกลออกไป แต่จวนฟ้าสางก็ได้ยินเสียงใกล้เข้ามาทุกที ยิ่งใกล้เสียงก็ยิ่งดังสนั่นป่า อาตมารู้สึกว่าพื้นล่างกับพื้นบนกำลังจะกระทบกัน เพราะมันสั่นรัวเหมือนกำลังเป็นไข้จับสั่น ยิ่งเสียงมันใกล้เข้ามาเหมือนจะเดินรอบ ๆ กลดของเรา แล้วก็ร้องเสียงดังสนั่นสะท้อนทั้งป่า อาตมาก็เกิดขนหัวลุกขนพองสยองเกล้า เป็นไข้หนาว ๆ ร้อน ๆ ไปทันที สวดมนต์ไม่ได้ลืมหมด เพราะเคยรู้ว่าเสือเป็นสัตว์ป่าที่ดุร้ายมันฆ่าเหยื่อโดยใช้เท้าหน้าตะปบหนังหัวปิดลูกนัยน์ตา แล้วก็ตวัดตัวขึ้นหลังวิ่งเข้าป่า ยิ่งนึกก็ยิ่งกลัว นึกในใจว่าอาตมาไม่ควรจะเอาชีวิตมาทิ้งไว้ในป่านี้เลย เกิดความหมดอาลัยแก่ชีวิต แต่แล้วก็เกิดมานะว่าเราได้อุทิศชีวิตให้แก่พระศาสนา แล้วจะมามัวกลัวอย่างไม่สิ้นสุดทำไม ไม่ต้องกลัว ความกลัวเป็นของคนขลาด หยุดกลัวเสียทีเป็นอะไรก็ไม่วิตกทุกข์ร้อนปล่อยไปตามเรื่อง หากชาติก่อนเราได้ก่อเวรก่อกรรมไว้กับพวกสัตว์ป่าเหล่านี้ไว้ ก็ขอใช้หนี้ชีวิตให้มาขบกัดให้ตายเสียในชาตินี้จะพ้นเวรกันเสียที เมื่อคิดได้เช่นนี้ ความกลัวก็ค่อย ๆ จางหายไป จิตใจของอาตมา

ก็เข้าสู่ปรกติ อาตมาก็เจริญพระพุทธมนต์ภาวนาให้จิตสงบสู่สมาธิเข้าในวิปัสนากรรมฐานได้ต่อไป ส่วนเสียงเสือนั้นก็ค่อยหายห่างไกลไปทางลำห้วยแล้วก็หายไป ก็ได้ยินเสียงไก่ป่าขัน พอสางพอตอนรุ่งเช้าพระอาจารย์บอกว่าอาตมาเข้าทางถูกแล้ว ความกลัวกำลังห่างออกไปแล้ว จงปฏิบัติเจริญภาวนาเข้าสมาธิแล้วก็แผ่เมตตาด้วยอำนาจ กำลังกระแสร์จิตมุ่งจุดไปหมู่สัตว์ทั้งหลายก็จะไม่มีภัยที่จะรบกวน อาตมาไม่ทราบว่า อาจารย์รู้ได้อย่างไรว่าอาตมาหายกลัวจึงบอกว่า

"เสียงร้องคำรามของเสือเมื่อมันเดินมารอบ ๆ กลดเสียงมันมีอำนาจสมเป็นเจ้าป่า ทำให้อาตมากลัวจนเกือบจะเสียสติ ปวดหนักปวดเบาหนาวร้อนตลอดเวลา"

อาจารย์หัวเราะแล้วก็บอกว่า "ความกลัวก็ย่อมมีขอบเขต แต่เมื่อมันสุดแล้วมันก็เข้าปรกติ จงใช้สติปัญญาพิจารณาไล่ความกลัวไปให้พ้นให้สิ้นไปแล้วก็จะเหลือความไม่กลัว"

อาตมาก็รับคำของพระอาจารย์ คืนที่สามพระอาจารย์พามาปักกลดพักอยู่ข้างหนองน้ำใหญ่ คืนนั้นรู้สึกว่าจิตใจ

ของอาตมาเข้าสู่ความปรกติ จิตเกิดกำลังเข้มแข็งเข้าสมาธิได้ง่ายปฏิบัติเจริญวิปัสนากรรมฐาน แม้จะได้ยินสัตว์ป่าร้องใกล้ไกลก็ไม่ตกใจกลัวจิตเข้าสู่ปรกติ แต่พอดึกก็รู้สึกว่ามีงูเลื้อยอยู่ข้างกลดของอาตมาทั้งตัวใหญ่และเล็กทั้งยาวและสั้น สันนิษฐานเอาตามความรู้สึกเมื่ออาตมามานั่งเข้าสมาธิรู้สึกว่า บางตัวมันเลื้อยขึ้นไปจะถอนกลดของอาตมาเอนไปเอียงมา บางตัวขู่ฟ่อ ๆ อยู่ข้างกลด อาตมาได้ประสบเหตุการณ์ ๓ คืนติดต่อกัน ทำให้อาตมาจำวัดไม่ได้ คืนหลังนี้จิตใจของอาตมาเข้มแข็งความกลัวก็น้อยลงสามารถท่องบ่นภาวนาพุทธมนต์ ไม่กลัวจนหลงลืมจับต้นชนปลายไม่ถูกเหมือนคืนก่อน ๆ จิตของอาตมาก็สงบ เสียงพระอาจารย์คอยปลอบโยนแนะนำให้ปฏิบัติจวนสาง พวกงูเหล่านั้นจึงเลื้อยคลานหายไปหมด รุ่งขึ้นเช้าอาตมาได้พบในสิ่งที่แปลกประหลาดเกิดขึ้นในเช้าวันนั้น คือในบริเวณใกล้ที่ปักกลดอยู่นั้นมีพวกนกชนิดต่างๆมีจำนวนมากมายบินมาจากทิศต่าง ๆ มีสีขนงดงามแปลกต่างกันส่งเสียงร้องจอกแจ๊กจอแจแซดไปหมด คล้ายจะมีการประชุมนกทั้งป่าเป็นครั้งใหญ่อยู่ตามต้นไม้รอบที่พักปักกลด อาตมายังไม่

เคยเห็นมาก่อนว่านกมากมายเช่นนี้ คล้ายกับนกพวกนี้จะนัดกันมาพบกับอาตมาและพระอาจารย์ สิ่งที่มหัศจรรย์อีกอย่างก็คือ เห็นพระอาจารย์แบมือยื่นออกไปแล้วก็ผิวปากค่อย ๆ พอได้ยินเสียง นกที่จอแจก็เงียบลงทันที คล้ายกับพระอาจารย์มีอำนาจเหนือพวกนกเหล่านั้น สามารถจะบังคับให้ทำอะไรได้ อาตมามองดูด้วยความตื่นเต้นในสิ่งที่แปลกประหลาดแทบจะลืมหายใจ เมื่อนกตัวอื่นที่ส่งเสียงร้องแซดนั้นเงียบหมด คงได้ยินเสียงแหลมเล็กส่งเสียงร้องอยู่บนยอดไม้ยังไม่เห็นตัว แล้วเสียงก็ค่อย ๆ ดังขึ้นจนเห็นตัวเล็ก ๆ เท่านกกระจิบสีสันสวยงาม บินโผลงกระโดดเกาะกิ่งไม้ลงมาเป็นระยะ ปากก็ส่งเสียงไพเราะ พอบินลงมาในระยะต่ำก็บินโผลงไปเกาะอยู่กลางใจมือของพระอาจารย์ แล้วก็ไซร้ปีกไซร้หางคล้ายจะร่ายรำทำเพลงตามสภาพของนกตัวเล็ก ๆ น่ารักจะทำได้ ส่วนนกตัวอื่นๆ จำนวนมากก็เกาะอยู่บนกิ่งไม้นิ่งเงียบเอียงคอมองดูไปมาตามระยะของนกตัวน้อยกระโดดอยู่บนฝ่ามืออาจารย์ครูใหญ่ นกน้อยตัวนั้นบินจากฝ่ามือของพระอาจารย์ขึ้นไปบนยอดไม้ แล้วนกตัวอื่น ๆ ต่างๆ ก็บินกลับไปตามทิศต่าง ๆ ไม่ช้าก็หายไปหมด ตั้งแต่

นั้นมาทำให้อาตมาคิดว่าพระอาจารย์ของอาตมานี้ มีอำนาจกระแสร์จิตสูงทำให้สัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ตกอยู่ใต้อำนาจได้ ทั้งสัตว์ที่ดุร้ายและไม่ดุร้าย และเชื่อแน่ว่าท่านมีอำนาจเหนือสัตว์ร้ายในป่าทั้งหลาย อาตมาคิดว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อ ๓ คืนก่อน ก็ด้วยอำนาจของพระอาจารย์ที่เรียกพวกสัตว์ป่า และให้มาเพื่อที่จะทดลองจิตและความอดทนของอาตมาเช่นเดียวกัน ท่านได้เรียกฝูงนกในตอนเช้าวันนั้น ตั้งแต่นั้นมาอาตมาก็หายความขลาดกลัว แม้จะได้ยินได้เห็นสัตว์ป่าที่ดุร้ายอย่างใกล้ชิด จิตใจของอาตมาก็เป็นปรกติ เห็นจะเป็นเพราะอาตมาเลื่อมใสเชื่อถืออำนาจจิตให้ความคุ้มครองของพระอาจารย์

"อาตมาเล่าให้ฟังนี้ อย่าเพิ่งเชื่อถือว่าเป็นความจริงนะ นี่เป็นแต่ความเห็นความรู้สึกของอาตมา พระพุทธองค์ทรงสอนไม่ให้เชื่ออะไรง่าย ๆ และอย่าเชื่อในสิ่งที่เขาบอกเล่าทั้งโบราณและปัจจุบัน ให้พิจารณาด้วยปัญญาหาหลักและเหตุผล และพิสูจน์ให้เห็นจริงเสียก่อนจึงค่อยเชื่อฉะนั้นที่อาตมาเล่ามานี้ก็เพียงให้พิจารณาดู และอาตมาก็จะเล่าต่อไปว่า ต่อนั้นมา อาตมาก็ได้ศึกษาฝึกฝนปฏิบัติตามที่พระ

อาจารย์สั่งสอนทุกประการ ไม่มีคาถาอาคมอะไรนอกเหนือไปกว่าธรรมะพระพุทธมนต์ ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่อยู่ในหลักศีล สมาธิ ปัญญา ด้วยอาศัยสมาธิเกิดปัญญา ในเมื่อได้ปฏิบัติวิปัสนากรรมฐาน ฝึกจิตให้สงบข้มแข็งภาวนา แผ่เมตตาเจาะจงแก่สัตว์ป่าทั้งหลาย จึงสามารถทำให้สัตว์ดุร้ายให้เชื่องอยู่ในอำนาจได้ และทั้งสามารถจะเรียกร้องให้พวกสัตว์ต่าง ๆ มาชุมนุมกันได้ด้วยอำนาจกระแสร์จิต คลื่นของจิตที่มีพลังอยู่ในวงรัศมีที่สัตว์ป่าอาศัยพอที่จะส่งกำลัง การแผ่เมตตาจะไปถึง

ต่อมาพระอาจารย์ได้พาอาตมาท่องเที่ยวธุดงค์ไปในที่ธุระกันดารแทบทุกภาค บางครั้งก็ออกนอกดินแดนไทยต้องผจญต่อความยากลำบาก ตลอดจนสัตว์ร้ายนานาชนิดแต่อาตมาชินต่อป่าดีแล้วจึงไม่มีความกลัว เพราะจิตเข้มแข็งติดตามท่านอาจารย์ไปทุกแห่งหน ถึงฤดูฝนเข้าพรรษาเราก็จำพรรษากันตามเขาในถ้ำ เมื่อออกพรรษาก็ออกธุดงค์กันใหม่

ต่อมาท่านอาจารย์ได้บอกว่า อาตมามีสมาธิแก่กล้ามีอำนาจจิตเข้มแข็งพอที่จะปฏิบัติองค์เดียวได้แล้ว ไม่ต้อง

อยู่ในความควบคุมของพระอาจารย์ ทั้งท่านก็เข้าวัยชรา แล้ว อยากจะพักจำศีลภาวนาเป็นที่เป็นทางในบั้นปลาย ท่านจึงหาถ้ำแห่งหนึ่งไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก ได้เข้าไปจำศีลภาวนา แล้วอาตมาก็ได้ธุดงค์องค์เดียวแต่นั้นต่อมา

พวกเรานั่งฟังพระภิกษุชราธุดงค์เล่าเรื่อง อย่างเพลิดเพลินและตื่นเต้น เพราะยังไม่เคยได้ยินได้ฟังเรื่องเช่นนี้มาก่อน และก็เพิ่มความเลื่อมใสเคารพท่านยิ่งขึ้น พวกเรายังสงสัยถามว่า

"อาหารฉันนั้นหลวงพ่อได้มาจากไหน เพราะตามป่าดงดิบห่างไกลจากหมู่บ้าน ระยะเวลาเดินทางตั้งวันก็ยังไม่พบหมู่บ้าน หรือหากพบหมู่บ้านก็ยังไม่ทราบว่า ชาวบ้านจะมีศรัทธาหรือไม่" พระธุดงค์ยิ้มแล้วตอบว่า

"ไม่เป็นการลำบากยากเย็นอะไรนัก เพราะก่อนที่อาตมาจะออกโปรดสัตว์ก็ได้อธิษฐานทำสมาธิส่งกระแสร์จิตล่วงหน้าไปก่อน จึงรู้ว่าที่ใดมีผู้ศรัทธาอยู่ แล้วก็มุ่งหน้าเดินตรงไป ไม่ช้านานนักก็พบหมู่บ้าน มองเห็นผู้คนมีความศรัทธาเตรียมอาหารใส่บาตรไว้แล้ว เมื่ออาตมาไปถึงต่างก็พากันมาใส่บาตรมีทั้งผลไม้และอาหารข้าว แม้จะเป็นหมู่

บ้านไม่ใหญ่โตนัก และอาหารที่ได้มานั้นไม่มาก แต่เพียง ๒–๓ ปั้น ก็อิ่มกว่าอาหารธรรมดาบ้านเรา ฉะนั้นการอยู่ในดงพงป่าของอาตมาก็ไม่มีอะไรเดือดร้อน"

พวกเราได้ฟังแล้วก็มองดูตากัน ต่างก็นึกคิดอยู่ในใจว่า พระองค์นี้คงจะย่นระยะทางได้ หรือไม่ก็สามารถเข้าไปรับบาตรในเมืองลับแลได้ หรือจะเป็นพวกผีสางนางไม้ หรือรุกขเทวดาที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่เวลานั้นก็ไม่มีใครถามท่านว่า พวกที่มาใส่บาตรเหล่านั้นเป็นพวกอมนุษย์หรือพวกเทวดานางไม้ ไปอยู่ในกลางดงกลางป่า ต่างก็มาเดาเอาเองภายหลัง แต่ทำให้นึกสงสัยว่าทำไมพวกเราจึงปากหนักไม่มีใครถามท่านเลย ชอบมาออกความเห็นแตกต่างกันภายหลัง หลังจากพวกเราเกิดเลื่อมใสในตัวพระภิกษุยิ่งขึ้น เคารพในสมาธิปฏิบัติวิปัสนากรรมฐานของท่านแล้ว ท่านได้ให้การอบรมธรรมะพวกเราต่อไปว่า

"มนุษย์เราที่ได้มีโอกาสเกิดมาในโลกนี้ เมื่อได้ลืมตาดูโลกที่แจ่มใสมีร่างกายเข้มแข็งมีอาการครบถ้วน มีสมองและจิตใจเป็นปกติธรรมดาอย่างสามัญชนทั่วไป ก็เรียกว่า

เป็นบุญกุศลบารมีที่เคยสร้างไว้ในอดีตชาติ จึงได้เกิดมาเป็นคน แต่การสร้างบุญบารมีนั้น ย่อมจะมากน้อยไม่เสมอเท่าเทียมกัน มนุษย์เราจึงได้เกิดมาแตกต่างกันทั้งตระกูลและฐานะ บางคนจะเกิดในตระกูลสูงหรือมั่งคั่งสูงศักดิ์ บางคนก็เกิดมาในตระกูลต่ำศักดิ์ยากจนเข็ญใจ บ้างก็เกิดมาในรูปร่างสวยงาม บ้างก็เกิดมาขี้ริ้วร่างกายไม่สมประกอบ บ้างเกิดมามีสติปัญญาไม่ปรกติ แต่ทุกคนก็เลือกเกิดไม่ได้ แล้วแต่กฎแห่งกรรมจะส่งมาตามผล การทำดีหรือทำชั่วซึ่งประจำทุกรูปทุกนาม แม้ว่าเราจะเกิดมาแตกต่างทางด้านความเป็นอยู่และฐานะ แต่ก็ไม่ควรจะน้อยเนื้อต่ำใจในวาสนาที่เกิดมาต่ำต้อย เพราะในโลกมนุษย์นี้ไม่มีอะไรแน่นอน ทุกสิ่งย่อมหมุนเวียนเปลี่ยนไปได้ตามกฎธรรมชาติ เพราะโลกมนุษย์นี้เป็นศูนย์กลางที่คนเรามีโอกาสเลือกสร้างความดีหรือความชั่วได้เท่าเทียมกัน ผู้ที่เกิดมาในตระกูลมีเกียรติมั่งคั่ง ถ้าลืมตัวประกอบกรรมทำชั่ว ที่สุดก็กลายเป็นคนทุกข์ยากลำบากลงในชาตินี้ ส่วนผู้ที่เกิดมาในตระกูลต่ำต้อยเข็ญใจ ถ้าประพฤติแต่กรรมดีชีวิตก็เจริญรุ่งเรืองมั่งคั่งมีเกียรติทันตาเห็น ทุกยุคทุกสมัย

มีตัวอย่างอยู่มากมาย เช่น คนมั่งมีกลับยากจน แต่คนยากจนกลับมั่งมี อาตมาขอให้ประสกนำไปคิดพิจารณาดูว่า โลกมนุษย์นี้เป็นชุมทางสายใหญ่ มีทั้งทางนรกและสวรรค์ และทางนิพพานในทางพุทธศาสนา ทุกวันทุกเวลาที่มนุษย์ทิ้งสังขารไว้ในโลก ส่วนวิญญาณนั้นไปสู่สุคติและทุคติ ตามแต่ผลบุญผลกรรมที่ส่งเสริมไปทางดีหรือชั่ว อาตมาขอให้ทุกคนที่อยู่ในที่นี้ ผู้ที่เกิดมาในกองสุข เมื่อถึงอายุขัยก็ไปในทางสุข ผู้ที่เกิดมาในกองทุกข์ เมื่อถึงอายุขัยก็ขอให้ไปในทางสุข และไม่อยากให้วิญญาณของผู้เกิดมาในกองสุขหรือกองทุกข์ก็ดีไปในทางทุคติภูมิ และสิ่งที่จะเป็นที่พึ่งช่วยให้เราพ้นทุกข์ก็คือธรรมะของพระพุทธเจ้า คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จงพิจารณาในวิปัสนากรรมฐานก็จะรู้แจ้งเห็นจริงตลอดไป"

เมื่อพวกเราได้สดับคำของท่านแล้ว เราต่างก็ยกมือขึ้นนมัสการท่านด้วยความเคารพ และเตรียมตัวจะนมัสการพากันกลับสู่ค่ายที่พักกลางดง ซึ่งไม่ห่างไกลจากที่ปักกลดของท่าน ท่านจึงเตือนให้นำลูกกวางน้อยไปด้วย ทำให้

พวกเรานึกขึ้นได้เพราะได้ฟังท่านจนเพลิดเพลิน จนลืมว่าพวกเรามาตามลูกกวาง เสียงท่านสั่งว่า

"ขอให้ประสกนำไปเลี้ยงดูมันให้ดีเถิด สงสารมันกำพร้าแม่ ถ้าอยู่ในป่าก็คงเป็นเหยื่อของสัตว์ที่ดุร้าย ไม่มีโอกาสจะรอดพ้นไปได้โน่น มันแอบอยู่ข้างพุ่มไม้" พลางท่านก็ชี้มือเดี้ย ๆ เรามองตามทิศทางที่ท่านชี้ก็มองเห็นพุ่มไม้สั่นผิดปรกติ จึงนึกรู้ว่าลูกกวางคงจะทิ้งใบไม้กินอยู่ข้างหลัง แต่แล้วก็ได้ยินพระธุดงค์ท่านบอกว่า

"เพียงใช้คนสองคนไล่ต้อนมันก็จะตามออกมา"

หลวงชาญ ฯ ได้ให้พลทหารสองคนเข้าไปต้อนลูกกวางตัวน้อยสกัดหน้าและสกัดหลัง มันก็ออกมาแต่โดยดีคล้ายสัตว์ที่เลี้ยงไว้เชื่อง ๆ ไม่ตื่นกลัวไม่ตกใจ เมื่อเห็นแล้วเกิดเพิ่มความสงสารและเอ็นดูยิ่งนัก และเป็นที่น่าประหลาดมหัศจรรย์ยิ่งนัก ที่สัตว์ป่าเกิดเชื่องในระยะเวลาอันรวดเร็วเช่นนั้น เมื่อแรก ๆ ต่างก็พากันคิดว่าเนื้อลูกกวางอ่อนนั้นจะเป็นอาหารที่โอชารสยิ่งในมื้อต่อไปนั้น บัดนี้ไม่มีใครในหมู่พวกเราคิดเสียแล้ว มีแต่ความสงสารเวทนา ต่างก็เข้าไปลูบหน้าลูบหลังลูบหัวด้วยความเอ็นดู เมื่อได้นมัสการ

ลาพระธุดงค์มาค่ายที่พักแล้ว เราก็เห็นพวกลูกหาบที่อาสามาทำครัวกำลังชำแหละเนื้อแม่กวางออกเป็นชิ้น ๆ และแผ่ออกเป็นแผ่นใส่เกลือตากแดดทำเค็มและที่เหลือพวกเครื่องในก็หุงต้มปรุงอาหารทั้งผัดเผ็ดและแกงเนื้อกวาง ปิ้งย่างทาเกลือพริกไทย ถ้าเป็นเวลาปรกติแล้วอาหารเนื้อกวางมื้อนั้นจะต้องอร่อยมาก คงจะทานได้มากกว่าปรกติธรรมดา แต่หลังจากได้พบกับพระภิกษุธุดงค์แล้ว ความรู้สึกของหลวงชาญชิงชัยกลับตรงกันข้าม มิได้ยินดียินร้ายภาคภูมิใจในอาหารที่ยิงได้โดยฝีมือของตนเลย หวนแต่คิดถึงแม่กวางที่เป็นเหยื่อกระสุนล้มลงตาย และเห็นแม่กวางใช้เท้าหน้าดันก้นลูกกวางน้อยให้หนีตามสัญชาตญาณของสัตว์ที่รักลูก กลัวภัยที่จะเกิดจากลูกของตัวก่อนตัวเองจะถูกยิงตาย เมื่อคิดแล้วก็ยิ่งเศร้าใจ อาหารเนื้อกวางมื้อนั้นหลวงชาญฯ กลับกินไม่ลง ต้องสั่งให้เอาเสบียงติดมาจากกรุงเทพ ฯ ออกมากินแทน ไม่แตะต้องเนื้อกวาง ทำให้เป็นที่แปลกใจเพื่อนฝูงเป็นอันมาก แม้แต่เนื้อไก่ป่าก็ไม่ยอมกิน

หลังอาหารแล้วหลวงชาญ ฯ ได้ปรึกษาหารือกับหมู่เพื่อนว่า ตนเองมีความเห็นว่าอยากจะกลับก่อนกำหนดเวลา

ที่ตั้งใจไว้เดิม แม้ยังจะมีเวลาเหลืออยู่อีกหลายวันก็ตาม อยากจะใช้เวลาของชีวิตให้หมดเปลืองไปโดยทำประโยชน์สร้างความดี ไม่ขอแตะต้องความชั่วต่อไป หลวงชาญฯ เป็นที่รักใคร่เคารพนับถือของเพื่อนฝูงทั่วๆ ไป เป็นผู้ที่ออกค่าใช้จ่ายตลอดทั้งค่าพาหนะการเดินทาง ทั้งอาหารการกินสำหรับการออกมาล่าสัตว์ในป่าครั้งนี้ โดยไม่ยอมให้เพื่อนฝูงช่วยจับจ่ายให้เดือดร้อน เป็นผู้มีใจคอกว้างขวาง เมื่อหลวงชาญฯ มีความประสงค์จะกลับก็ไม่มีเพื่อนฝูงคนใดขัดข้องหรือห้ามปราม เพราะทุกคนก็ได้ยินได้ฟังได้เห็นเหตุการณ์ตลอดมาแล้วจึงตกลงพร้อมใจกันจะกลับ ก่อนอื่นหลวงชาญฯ ได้ชวนเพื่อนๆ ไปสนทนาหาความรู้จากพระภิกษุธุดงค์ และบอกจะนำอาหารไปถวายท่านตอนรุ่งเช้าเพื่อจะได้ลาท่านกลับกรุงเทพฯ ในวันนั้นพร้อมทั้งจะแจ้งให้ท่านทราบว่า พวกเราตัดสินใจหยุดการทำบาปล่าสัตว์แล้ว และจะกลับกรุงเทพฯ เร็วกว่ากำหนด เมื่อชวนกันมาถึงที่พระธุดงค์ปักกลดพักก็ไม่ปรากฏว่า มีกลดหรือมีอะไรเหลือร่องรอยทิ้งไว้เป็นเครื่องหมายว่า เคยมีพระภิกษุ

มาพักแรมอยู่เลย ที่แถวนั้นคงมีเถาวัลย์ขึ้นมาเกะกะ พวกเราคิดว่าคงหลงทาง แต่ทุกคนบอกว่าจำได้ไม่ผิด และที่ตรงนี้แหละที่พระธุดงค์ท่านมานั่งสนทนาด้วย และโน่นพุ่มไม้ที่ลูกกวางซ่อนตัวอยู่ข้างหลัง ก็ยังจำได้สด ๆ ร้อน ๆ ระยะห่างกันไม่กี่ชั่วโมง เราต่างก็อัศจรรย์ที่ในบริเวณเขตนี้ตอนสายยังมีพระธุดงค์ปักกลดอยู่ มาเมื่อบ่าย ๆ ก็หายไป แต่เมื่อมาพิจารณาดูถี่ถ้วนแล้ว เหมือนไม่เคยมีมนุษย์เข้ามาใกล้บริเวณนี้เลย พวกเราที่ไปจากกรุงเทพ ฯ ๗ คนพร้อมทั้งทหารรับใช้ประจำตัว และทั้งผู้นำทางจากเมืองกาญจนบุรีอีก ๘ คนงงไปตาม ๆ กัน ต่างลงความเห็นไปคนละทาง

หลังจากพวกเรานักล่าสัตว์ หรือพวกรังแกสัตว์เราได้ตั้งชื่อป่าให้เป็นอนุสรณ์ แก่พระภิกษุธุดงค์ชราเสียใหม่ว่า "ป่าดงบาป" เพื่อจะได้มีความละอายแก่ใจ และเป็นเครื่องเตือนใจที่เป็นมนุษย์ผู้เจริญแล้วแต่ชอบเบียดเบียนชีวิตสัตว์ป่าซึ่งมันอยู่ในถิ่นที่แดนดงพงไพร ไม่เคยทำความเดือดร้อนให้แก่มนุษย์เลย พวกเราจากกรุงเทพ ฯ ส่วนมากรับว่าจะไม่มาล่าทำลายสัตว์ป่าตลอดไป ต่อมาแม้จะมีพวกพราน

อาชีพมาส่งข่าวถึงบ้านหลวงชาญ ฯ ว่า เวลานี้มีพวกกระทิง หรือฝูงวัวแดงชุกชุมเป็นฝูง หลวงชาญชิงชัยก็ไม่สนใจต่อไป

อันชีวิตของมนุษย์ในโลกเรานี้ ไม่มีอะไรยั่งยืนแน่นอน ความทุกข์เป็นของคู่กับชีวิต ไม่ว่าผู้นั้นจะมีอำนาจวาสนายิ่งใหญ่เพียงไร หรือเป็นผู้มั่งคั่งทรัพย์สินมหาศาล เมื่อยังมีจิตใจเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดา ไม่มีใครหนีความทุกข์พ้นไปได้ สิ่งนั้นก็คือเมื่อถึงเวลาที่จะสูญเสียสิ่งที่หวงแหนและรักบูชาอันมีบิดามารดา บุตรและธิดาที่รักยิ่ง และสามีภรรยาอันเป็นยอดแห่งความรักและความสงสาร เมื่อความรักมีมากมายเพียงไรความทุกข์ก็เพิ่มทวีหนักยิ่งขึ้น เช่นหลวงชาญชิงชัยต้องสูญเสียภรรยาที่รักยิ่ง หลังจากกลับจากล่าสัตว์ที่เมืองกาญจนบุรีไม่ทันถึงขวบปี แม้จะมั่งมีเงินทองมากมายแต่ก็ไม่สามารถจะแลกเปลี่ยนกับชีวิตของภรรยา ซึ่งกำลังสาวกำลังสวย ทั้งเพรียบพร้อมด้วยคุณสมบัติของสตรีเป็นที่รักใคร่ของผู้คนในบ้านและผู้ที่คุ้นเคย เป็นแม่บ้านที่ให้ความอบอุ่นแก่สามีตลอดมา สิ่งที่กระทบกระเทือนใจหลวงชาญชิงชัยมากที่สุดก็คือ ก่อนเวลาภรรยาที่รักจะสิ้นลมได้เกาะแขนหลวงชาญ ฯ ร้องไห้วิงวอนฝากลูกว่า

"คุณขา น้องบุญน้อย ถ้าน้องจากไปแล้ว ขอให้คุณดูแลลูกเราให้ดีนะคะ น้องเป็นห่วงมาก เพราะจะต้องกำพร้าแม่แต่เล็ก ๆ ขอให้คุณสงสารลูกให้มาก ๆ เพื่อเห็นแก่น้องที่จงรักภักดีต่อคุณตลอดจนสิ้นชีวิต"

หลวงชาญ ฯ กุมมือภรรยาด้วยแสนจะสงสาร และอดกลั้นน้ำตาไม่ได้ ปลอบว่า

"น้องไม่ต้องห่วงลูก ชีวิตของพี่ก็คือลูก และพี่จะทำทุกสิ่งเพื่อลูก"

หล่อนถอนหายใจอย่างโล่งอก พลางเรียกหญิงพี่เลี้ยงซึ่งเป็นลูกเรียงพี่เรียงน้องเข้ามาแล้วพูดว่า

"พี่ชมขา น้องฝากหลานด้วยนะคะ บุญของน้องน้อยไม่ได้อยู่จนลูกโต"

นางสาวชมผู้มีรูปร่างไม่งามนักแต่จิตใจงาม เคยเป็นครูมาก่อน หากแต่รักหลานชายจึงละทิ้งอาชีพครูมาอาสาเป็นพี่เลี้ยงให้ลูกของน้องสาวตลอดมา เมื่อได้ยินน้องสาวพูดเช่นนั้นก็สงสารร้องไห้แล้วบอกว่า

"น้องอย่าได้เป็นห่วงตาแดงเลย พี่ก็รักแกยิ่งชีวิตในชาตินี้พี่จะไม่ยอมห่างตาแดงเลย จนกว่าแกจะบรรลุ

นิติภาวะ ขอน้องจงวางใจพี่เถิด น้องอย่าตีตนไปก่อนไข้ ทานยารักษาตัวให้ดี ไม่ช้าก็คงหายปรกติจะได้เป็นที่พึ่งแก่ลูกต่อไป"

เธอฝืนยิ้มทั้งน้ำตาแล้วพูดว่า

"พี่ปลอบใจน้องเพราะสงสาร แต่น้องรู้ตัวดีว่าน้องหมดบุญเพียงแค่นี้ ถ้าชาติหน้ามี ขอให้น้องได้พบพี่อีก พี่ดีต่อน้องมากเหลือเกิน"

ต่อมาไม่ช้าเธอก็หมดลม ในท่ามกลางความเศร้าโศกของสามีและญาติพี่น้อง เธอผู้งามพร้อมที่กุลสตรีพึงจะมี วิญญาณได้จากร่างไปแล้ว ทิ้งไว้ซึ่งความอาลัยแก่หลวงชาญชิงชัยให้รับความทุกข์อย่างหนัก ด้วยความรักภรรยาหลวงชาญ ฯ เศร้าโศกแทบจะไม่กินไม่นอน หลังจากภรรยาได้จากไป มีแต่ความเสียใจไม่สร่าง ทุกคนทั้งเพื่อนฝูงกลัวหลวงชาญ ฯ จะล้มป่วย จึงช่วยกันปลอบโยนให้หายเศร้า เพราะหลวงชาญ ฯ หมดอาลัยในชีวิต เพื่อนฝูงญาติพี่น้องทุกคนต่างเห็นใจ สงสารในชีวิตรักของสามีภรรยาคู่นี้ เป็นคู่ผัวตัวเมียที่ควรยกย่องสรรเสริญ เป็นตัวอย่างที่ดีในการครองเรือน แม้หลวงชาญฯ จะเป็นนายทหาร

จิตใจเข้มแข็งเป็นลูกผู้ชายเต็มตัว แต่ก็ต้องอ่อนแอในชีวิตรักให้แก่ภรรยา แต่เพื่อเห็นแก่บุตรชายตัวเล็ก ๆ ตาดำ ๆ ยังไม่ครบ ๔ ขวบ ต้องกำพร้าแม่ คุณหลวงก็ต้องจำใจหักห้ามความเศร้าโศกอาลัยเพื่ออนาคตของบุตรต่อไป

โลกนี้มีสิ่งแปลก ๆ ไม่แน่นอน จะเป็นหญิงหรือชายที่รักใคร่อาลัยคู่ชีวิตที่ตายจากไปมากมาย ถึงกับหมดอาลัยใยดีต่อชีวิตจะอยู่เป็นคนต่อไป อยากจะตายตามไปอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในเมืองผี มิได้นึกถึงว่าทุกสิ่งจะต้องแตกดับเมื่อถึงกาลเวลา แต่ผู้ที่รักมากอาลัยมากมักจะอยู่เป็นหม้ายเป็นโสดไม่ได้นานก็ต้องมีคู่ครองเรือนใหม่ เห็นจะทนความเปล่าเปลี่ยวว้าเหว่ไม่ไหว จึงต้องการคนปลอบใจก็ได้ หรืออาจจะเป็นเพราะผู้ที่รักใคร่ ได้แสดงกิริยาอาลัยภรรยาอย่างชีวิตจิตใจเช่นนี้ ย่อมทำให้เพศตรงข้ามเห็นใจและสนใจในความจงรักภักดีก็ได้

หลวงชาญชิงชัยก็เช่นเดียวกัน หลังจากศรีภรรยาจากไปก็เศร้าโศกอาลัยคู่ชีวิตมากมาย พร่ำรำพันถึงคุณงามความดีของคู่ทุกข์คู่สุข ได้ไม่นานก็เกิดความรักใคร่กับหญิงสาวผู้หนึ่ง ที่สุดก็ตกลงอยู่ร่วมชีวิตกันแทนภรรยาที่จากไป

หญิงสาวผู้นี้มีชื่อว่า "ปิ่นแก้ว" ภรรยาคนใหม่ของหลวงชาญ ฯ นั้นมีญาติพี่น้องมากผิดกับภรรยาเก่า ซึ่งไม่ค่อยจะมีพี่น้องมากนัก

ครั้งแรกๆมาอยู่ก็แสดงกิริยาท่าทางเป็นคนอ่อนหวาน เป็นคนชอบเด็ก และรักใคร่บุตรชายของสามีเสมือนบุตรของตัวเอง ทำให้หลวงชาญชิงชัยค่อยหายเศร้าลงไปมาก และเห็นความปรองดองในครอบครัวนั้นราบรื่นก็มีความพอใจ ส่วนนางสาวชมผู้เป็นพี่เลี้ยงมาแต่อ้อนแต่ออกนั้น ก็ไม่ค่อยไว้ใจแม่เลี้ยงของหลานมากนักคอยระแวงอยู่เสมอ ก่อนที่จะได้ภรรยาใหม่ หลวงชาญ ฯ มักจะนำบุตรชายที่น่ารักไปนอนด้วย ก่อนนอนจะสั่งสอนฝึกให้ไหว้พระและสวดมนต์เป็นประจำทุกคืน ภายหลังเมื่อได้ภรรยาสาวมาอยู่ด้วย ก็ให้บุตรชายไปนอนกับนางสาวชมพี่เลี้ยง นอกจากจะเป็นวันพระ ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ก็จะนำบุตรชายและตนเองไปนอนในห้องพระเฉพาะสองพ่อลูก เพื่อจะได้ทดสอบการท่องบ่นไหว้พระสวดมนต์

มนุษย์เราเกิดมาในโลกนี้ยังเป็นมนุษย์ปุถุชน ยังหนาด้วยกิเลสตัณหา ยังอยู่ในภพที่มีกลางคืนกลางวัน ย่อมอยู่

ในวงจรเวียนว่ายตายเกิดไม่รู้จักจบสิ้น ย่อมจะหาความสุข ความสบายที่แท้จริงไม่ได้ มีอุปสรรคปัญหาจะต้องแก้ไขอยู่ ตลอดเวลา ผู้ใดประกอบกรรมดีหรือประกอบกรรมทำชั่ว ย่อมจะได้ประสบกับกรรมอันนั้นหนีไม่พ้น หลวงชาญชิงชัย เมื่อได้อยู่กับภรรยาใหม่ได้ไม่ถึงขวบปี ก็เกิดป่วยเป็นโรคตา เจ็บปวดร้ายแรงขึ้น แม้จะพยายามหาหมอมีความชำนาญ ในทางตาที่มีชื่อในเมืองไทยทั้งหมอฝรั่ง หรือหมอจีนไทย ที่สุดก็หมอแขกที่อยู่เชิงสพานเหล็กบน ซึ่งมีคนไปรักษากัน มากมาย แต่ก็ไม่สามารถจะรักษานัยน์ตาของหลวงชาญฯ ให้หายได้ ดวงตาก็ค่อยๆมัวลงจนเห็นลางๆ ที่สุดก็มองอะไร ไม่เห็น เพื่อนฝูงที่เคยไปล่าสัตว์ด้วยกันมีความสงสาร แต่ ก็ไม่สามารถจะช่วยอะไรได้ แต่ก็อดนึกไปในทางอกุศลไม่ ได้ว่า นี่คือผลกรรมที่ตามสนอง ที่ได้ทำร้ายสัตว์ป่ามา ก่อน แต่ก็อาจเป็นอุปาทานนึกคิดเหตุบังเอิญก็ได้ เพราะ เป็นการเดาโดยไม่มีเหตุผล สมัยนั้นยังไม่มีการผ่าตัดตา และยังไม่มีการเปลี่ยนลูกนัยน์ตาเหมือนสมัยปัจจุบันนี้ หมอ ลงความเห็นว่าเป็นต้อหิน ไม่มีทางรักษา แม้จะเสียเงิน ไปมากมาย แม้จะตั้งใจเดินทางไปทำการผ่าตัดในต่าง

ประเทศ ก็คงไม่บังเกิดผล ที่สุดดวงตาของหลวงชาญ ฯ ก็มืดสนิททั้งสองข้าง

เมื่อหลวงชาญ ฯ ตาบอด เหตุการณ์ในบ้านก็เปลี่ยนแปลงไปมาก การดูแลบ้านช่องก็ตกอยู่ในอำนาจของภรรยาคนใหม่ผู้ถือสิทธิ์ คนใช้ในบ้านที่เคยได้รับความกรุณาจากคุณหลวง และคุณนายคนเก่าร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา ก็เริ่มจะได้รับความไม่สบายใจ เพราะถูกบีบบังคับจากคุณนายคนใหม่ ใครที่เข้าหาประจบคุณนายคนใหม่ก็รอดตัวได้รับความสบายไป ถ้าใครแข็งข้อไม่ยอมอ่อนน้อมก็ถูกใช้งานตลอดเวลา ถ้าทนไม่ไหวก็ออกไป คุณนายก็หาคนใหม่มาแทน ไม่สนใจว่าคนนั้นจะอยู่มานาน มีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่รักใคร่ไว้วางใจของคุณหลวงคุณนายคนก่อน ถ้าคนไหนไม่เข้าประจบคุณนายคนใหม่แล้ว ก็อยู่ในบ้านต่อไปไม่ได้ หลังจากคุณหลวงเสียตาทั้งสองข้างแล้ว ภายในบ้านก็ปั่นป่วน เพราะคุณนายคนใหม่ถือระบบว่าใช้เงิน ไม่ได้ใช้คน หรือตรงกับเงินคืองานในปัจจุบันนี้ ส่วนคุณนายคนเก่านั้นใช้คนไม่ได้ถือว่าใช้เงิน ฉะนั้นคนในบ้านทุกคนต่างก็มีความเคารพบูชาน้ำใจ แม้ว่าสังขารร่างกายแตกดับสูญสิ้นไปแล้ว แต่ความดีของคุณนายคนเก่ายังจารึกอยู่ใน

ความรู้สึกของคนในบ้านทุกคนผู้ที่อยู่เก่าแก่ตลอดมา เมื่อมาถูกคุณนายคนใหม่มีจิตใจตรงกันข้ามกับนายคนเก่าแล้ว ก็ต้องทำให้คนเหล่านั้นต้องร้องไห้เสียน้ำตา นึกถึงคุณความดีของคุณนายคนเก่าผู้มีพระคุณ ตั้งใจจะเป็นที่พึ่งฝากผีฝากไข้กับคุณหลวงและคุณนาย แต่คุณนายบุญน้อยต้องจากไปเสียก่อนจะพึ่งคุณหลวงผู้มีจิตใจเป็นธรรม ท่านก็เสียตาทั้งสองข้างไม่สามารถจะมองเห็นเหตุการณ์ในบ้านว่า ทุกคนได้รับความเดือดร้อนเพียงไร เพราะคุณนายคนใหม่ผู้ใกล้ชิดกับคุณหลวง คอยแต่จะรายงานเหตุการณ์ในบ้านไปในทางดีตลอดเวลา ความปั่นป่วนในบ้านคุณหลวงจึงไม่มีโอกาสจะได้รู้ความจริง

แต่ไม่ช้าในบ้านของหลวงชาญฯ ก็มีพวกญาติของคุณนายคนใหม่มาอยู่ร่วมร่มไม้ชายคาด้วยสองคน ท่าทางเป็นนักเลงหัวไม้ไม่น่าไว้ใจ ทั้งที่คุณหลวงไม่รู้เรื่องอะไรเลยที่มีทั้งพี่ชายและพี่สะใภ้มารวมอยู่ด้วย คนในบ้านไม่มีใครกล้าที่จะไปฟ้องคุณหลวง เพราะเกรงอำนาจของคุณนายปิ่นแก้ว ฉะนั้นภายในบ้านก็เปลี่ยนแปลง หนูแดงบุตรชายของคุณหลวงนั้นก็ไม่ค่อยจะมีโอกาสนอนกับคุณพ่อ เริ่มแต่

คุณหลวงชาญฯป่วยโรคตา ตั้งแต่นั้นความสนิทสนมระหว่างพ่อกับลูกก็ห่างเหิน เพราะคุณนายใหม่อ้างว่า คุณพ่อกำลังป่วยเจ็บตา ไม่อยากให้ไปรบกวน จึงขอให้นอนกับพี่เลี้ยง คือนางสาวชมตลอดไป ส่วนคุณหลวงถามถึงลูกไม่เห็นหน้ามานานแล้ว ทำไมไม่มาหาพ่อบ้าง คุณนายคนใหม่ก็ตอบไปว่า

"คุณแดงแกเห็นคุณพ่อเจ็บตา จึงไม่ยอมมานอนด้วย แต่เมื่อคุณหลวงต้องการให้ลูกเข้าไปหา คุณนายคนใหม่ก็พาไปหาเสียเอง โดยไม่ยอมให้พี่เลี้ยงเข้าไปด้วย แล้วก็ขู่เด็กไม่ให้พูดอะไรกับคุณพ่อมาก ไม่จะต้องโดนเฆี่ยนโดนหยิกขา เด็กอายุยังน้อย เคยอยู่ด้วยความสงบตลอดมาไม่เคยมีใครดุใครเฆี่ยนใครตีมาก่อน เมื่อถูกแม่เลี้ยงข่มขู่ก็กลัว ไม่กล้าพูดอะไรกับคุณพ่อมาก เพราะเวลาอยู่กับคุณพ่อ แม่เลี้ยงคอยคุมอยู่ด้วย ถ้าพูดมากไปก็ถูกแม่เลี้ยงถลึงตา จ้องเหมือนจะกินเลือดกินเนื้อ ทำให้เด็กกลัวไม่กล้าพูดอะไรต่อไป ตัวคุณหลวงก็มีความรู้สึกเหมือนกันว่าเริ่มแต่ตามองไม่เห็น ภายในบ้านรู้สึกว่ามีอะไรเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ก็ยังคิดไม่ออกว่าจะแก้ไขอย่างไรต่อไป คิดถึง

เวรกรรมที่ได้ไปล่าสัตว์ที่ป่าเมืองกาญจนบุรีครั้งนั้น แล้วก็เศร้าใจที่ได้ทำลายแม่กวาง ..... แล้วก็นึกถึงลูกกวางที่ได้นำมาจากป่าเมืองกาญจนบุรีมาเลี้ยงไว้ในบ้าน ปรนปรืออย่างดีอาหารการกินผักหญ้า ให้สมกับเป็นสัตว์ที่น่าสงสารต้องกำพร้าแม่ แต่เมื่อตาบอดแล้วกลัวการเลี้ยงดูลูกกวางจะไม่สมบูรณ์ ก็ได้กำชับคนดูแลเลี้ยงดูเอาใจใส่ให้มากอย่าได้ให้ลูกกวางลำบากอดอยาก และก็ต้องมาหวนนึกถึงบุตรชายที่ต้องกำพร้าแม่เช่นเดียวกัน หลวงชาญ ฯ ยิ่งคิดก็ยิ่งเศร้าใจมากขึ้น มันเหมือนชะตาชีวิตของตนกำลังตกอยู่ในอำนาจลึลับ ยิ่งคิดยิ่งพิจารณาดูก็ยิ่งเห็นกฎแห่งกรรม สิ่งใดที่ตนได้ทำไว้กำลังติดตามมาสนอง เช่นการยิงลูกตาของแม่กวางถึงแก่ความตายเพราะอารมณ์สนุกสนานเป็นความพอใจ คิดว่าเป็นความสุขที่ได้ออกล่าสัตว์ แต่บัดนี้กรรมได้ตามสนองทำให้ตาบอดทั้งสองข้าง เป็นการทรมานอย่างหนัก หากจะตายไปเสียจากโลกนี้ยังจะดีกว่า การฆ่าแม่กวางทำให้ลูกกวางกำพร้าแม่ แต่บัดนี้บุตรชายผู้ยังไม่รู้เดียงสาก็ต้องกำพร้ามารดาเช่นเดียวกัน

หลวงชาญ ฯ คิดสังหรณ์ในใจว่า ยังจะต้องมีอะไรที่ร้ายแรงเกิดขึ้นต่อไปอีก เพราะเป็นเวลาที่มรสุมแห่งกรรมได้เกิดขึ้นภายในครอบครัวแล้ว ความสุขสบายที่เคยรับเมื่อครั้งภรรยาคนแรกยังมีชีวิตอยู่ ดวงตายังแจ่มใส มองเห็นโลกด้วยความสดชื่น ซึ่งเวลานี้สลายไปหมดแล้ว เป็นเหตุการณ์ที่ผ่านไป วันเวลาในอดีตไม่ย้อนหลังกลับมาใหม่ แต่หลวงชาญชิงชัยเป็นเลือดทหาร แม้จะอยู่กลางมรสุมชีวิตกำลังชตาตกก็ไม่ย่อท้อกัดฟันทนสู้ต่อไป ทรัพย์สินเงินทองมีคุณอนันต์ก็จริง แต่บางเวลาก็ให้โทษมหันต์เหมือนกัน เช่นหลวงชาญ ฯ ก็ไม่สามารถจะนำทรัพย์สินเงินทองมาแก้ปัญหาชีวิตให้เป็นธรรม และทรัพย์สมบัตินี้แหละ ได้ก่อความยุ่งยากมาสู่ครอบครัว และได้นำความวิตกทุกข์ร้อนสู่หลวงชาญ ฯ ที่จะต้องแก้ไขชีวิตต่อไป. ความปั่นป่วนในบ้าน คนใช้เก่าแก่ต่างพากันวิตกทุกข์ร้อนกลัวจะถูกออกหรือไม่ก็ต้องลาออกเองเพราะทนไม่ไหว ถ้าคนไหนที่เข้าประจบกับคุณนายใหม่ ก็มีโอกาสดีที่ไม่ได้รับการกระทบกระเทือน คนที่คุณนายใหม่โปรดปรานมากก็คือ นายบุญมีซึ่งเป็นผู้ที่คุณหลวงเคยรักใคร่ไว้เนื้อเชื่อใจว่าเป็นคนซื่อตรง

มีความจงรักภักดี ทั้งพ่อแม่ก็เป็นคนเก่าแก่อยู่มากับตระกูลนี้ ได้รับความอุปการะดีตลอดมา การที่นายบุญมีเข้ากับคุณนายใหม่จนโปรดปรานไว้เนื้อเชื่อใจครั้งนี้ ทำให้คนเก่าแก่ในบ้านนินทาแช่งด่าว่า ไม่รู้จักบุญคุณข้าวแดงแกงร้อนผ่าเหล่าผ่ากอ ทำให้เสียชื่อถึงพ่อแม่ แต่นายบุญมีก็ไม่ได้สนใจที่มีผู้กล่าวร้ายเสียดสีนินทา จึงทำเป็นท้องไม่รู้ร้อน และก็ยังเป็นที่รับใช้ใกล้ชิดสนิทกับหลวงชาญฯตลอดไป แต่ก็มีเหตุประหลาด อยู่ ๆ คุณนายคนใหม่ก็แสดงกิริยาวาจาอ่อนหวานเปลี่ยนจากดุดัน คนใช้เก่าแก่ที่กลัวจะถูกไล่ออกก็ค่อยหายวิตกทุกข์ร้อน เพราะนิสสัยคุณนายเปลี่ยนแปลงเป็นคนใจดีอย่างกระทันหัน

วันหนึ่งหลวงชาญฯได้ขอร้องให้ผมผู้เป็นเพื่อนรักใคร่ไว้ใจกับทนายประจำตระกูลเก่าแก่ เข้าไปพบในห้องส่วนตัว จะปรึกษาหารือเป็นความลับถึงอนาคตของบุตรชาย เพราะรู้สึกสังหรณ์ในใจ และจะทำพินัยกรรมเสียให้เสร็จเรียบร้อยตอนหนึ่งหลวงชาญฯ ประสงค์จะให้ทนายประจำตระกูลช่วยพิมพ์ลายนิ้วมือบุตรชายไว้เป็นหลักฐานทั้งสองมือ ๑๐ นิ้ว เพราะลายนิ้วมือสิ่งเดียวที่ไม่เปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งใบพินัย

กรรมด้วย และจะหาโอกาสให้นางสาวชม พี่เลี้ยงนำบุตรชายไปที่บ้านทนายและขอร้องให้ผมช่วยลงนามเป็นพยานด้วย เพราะตัวแกก็ตาบอดพิการมองอะไรไม่เห็นอยากจะป้องกันทรัพย์สินเสียให้เรียบร้อย เพราะทรัพย์สมบัติมากมายนั้นจะเป็นภัยแก่บุตรชายที่อายุยังน้อย อยากจะป้องกันให้เรียบร้อย เมื่อเวลาตายจะได้หลับตาตายได้อย่างสงบ จากนั้นจะขอร้องนายทหารผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ มาช่วยลงนามเป็นพยานในพินัยกรรม ส่วนคุณนายปิ่นแก้วภรรยาคนใหม่ก็จะให้เป็นเบี้ยเลี้ยงชีพตลอดไป ทุกอย่างจะต้องเป็นความลับโดยเฉพาะ และขอร้องให้ทนายความประจำตระกูลไปจัดการร่างพินัยกรรมที่บอกให้เรียบร้อย ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มันไม่มีอะไรแน่นอน โดยเฉพาะผู้ที่ตกอยู่ในชตากรรมมรสุมแห่งชีวิตอย่างหลวงชาญชิงชัย ที่เรียกว่ายามซวยและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่คิดไว้ดีแล้ว ก็ย่อมผันแปรไปได้อย่างไม่ได้นึกถึงมาก่อนเลย หลังจากตกลงเรื่องพินัยกรรมทนายประจำตระกูลรับว่าจะร่างมาให้เร็วที่สุด พอกลับไปถึงบ้านเข้าห้องน้ำเกิดเป็นลมถึงแก่กรรมอย่างปัจจุบันทันด่วน (สมัยนี้ก็คงจะเป็นโรคหัวใจวาย) พินัยกรรมยังไม่ทันร่าง

และต่อมาผมก็ได้เลื่อนยศเป็นนายพันตรี และมีคำสั่งทางราชการให้ย้ายไปประจำหัวเมือง ผมได้ประวิงไว้เพื่อจะให้การทำพินัยกรรมของหลวงชาญ ฯ สำเร็จเรียบร้อยเสียก่อน จึงจะออกเดินทางภายหลัง แต่โชคได้เล่นตลกกับหลวงชาญ ฯ ที่คอยจ้องจะทำลายความหวังในชีวิตเสียทุกสิ่ง เหตุก็เพราะหลังจากทนายประจำตระกูลถึงแก่กรรมลงได้เพียงสองวัน บุตรชายกับนางสาวชมพี่เลี้ยงก็หายไปจากบ้านโดยไม่ทิ้งร่องรอยไว้ให้ตามหา ซ้ำลูกกวางที่เลี้ยงอยู่ในคอกอย่างดีตลอดมา เมื่อเช้าวันบุตรหายก็นอนตายตัวแข็งไม่มีใครรู้สาเหตุ เจ้าลูกกวางตัวนั้นเป็นอะไรตายหลวงชาญ ฯ มีความรักความอาลัยบุตรชายมาก ได้สั่งคนไปเที่ยวติดตามหาทั่วทุกหนทุกแห่งก็มิได้ทราบข่าว จึงทำให้หลวงชาญ ฯ คิดถึงบุตรชายไม่เป็นอันกินอันนอน คนเราอยู่ในระยะโชคร้าย ทุกสิ่งทุกอย่างที่ดีกลายเป็นร้ายไปหมดทำให้หลวงชาญ ฯ ต้องต่อสู้กับเหตุการณ์ เกือบจะเป็นโรคเส้นประสาท อยากจะตะโกนท้าโชคชตาร้ายที่คอยทำลายทุกสิ่งทุกอย่างมิได้สร่างซาตลอดเวลา ความอดทนของมนุษย์กำลังจะสุดขีด เท่าที่ปุถุชนธรรมดาจะทนได้

หัวใจเหี่ยวแห้งหมดอาลัยใยดีต่อชีวิต หลวงชาญ ฯ กำลังจะหมดความอดทนต่อไป ที่สุดเมื่ออดทนไม่ไหวก็เข้าโรงพยาบาลประสาท หรือไม่ก็คิดที่จะระเบิดขมองตัวเอง หรือไม่ก็กินยานอนหลับไม่รู้จักตื่น เพื่อให้พ้นทุกข์ไปเสียที เบื่อหน่ายที่จะมีชีวิตต่อสู้กับวิบากกรรมต่อไป หมดความอาลัยใยดีคล้ายคนที่ไม่มีหัวใจ คืนนั้นตัดสินใจไม่ถูกว่าจะทำอย่างไรดี นอนไม่หลับมาหลายคืนแล้ว ทั้งอาหารก็กินไม่ลง คืนนั้นทำให้เผลอตัวเคลิ้ม ๆ ฝันว่าหลวงพ่อพระภิกษุธุดงค์ที่พบในป่าเมืองกาญจนบุรีมายืนยิ้มอยู่แล้วพูดว่า

"ประสก อย่าไปคิดสั้น ต้องต่อสู้ต่อไปอย่าย่อท้อ การคิดทำลายตัวเอง มันเป็นวิธีของคนเขลาขี้ขลาด พระไม่สรรเสริญ ยังมีบาปติดตัว ใช่จะหนีพ้นความทุกข์ก็หาไม่ ยังต้องไปเสวยทุกข์หนักยิ่งไม่มีสิ้นสุด"

ในฝันหลวงชาญ ฯ ถามพระพระภิกษุชราว่า

"ทำอย่างไรเล่าท่าน ผมจะทนแบกทุกข์ไม่ไหวอยู่แล้ว อยากจะหนีให้พ้น มันทรมานใจเหลือเกิน"

ภิกษุชรามองดูด้วยสายตาเอ็นดูสงสารแล้วพูดว่า

อาตมาจะแนะทางให้ว่า โลกมนุษย์นี้ไม่มีอะไรดับทุกข์ได้จริงจัง และไม่มีใครช่วยแบกทุกข์เราได้ ตัวเราต้องช่วยตัวเราเอง ตัวต้องเป็นที่พึ่งตัวเอง ปล่อยทุกข์เสีย อย่าแบกไว้"

หลวงชาญ ฯ ยังไม่เข้าใจจึงถามว่า "หลวงพ่อจะให้ผมปฏิบัติอย่างไร ผมปัญญาน้อยไม่เข้าใจกรุณาแจ้งด้วย ปล่อยอย่างไร"

ในพลันหลวงพ่อท่านหัวเราะแล้วพูดว่า "ความทุกข์ของประสกเกิดในความรู้สึกทางใจ ที่ถืออย่างแน่นแฟ้นแน่นอนจริงจังว่าเป็นแก่นสาร แต่ทางพระท่านไม่มีอะไรแน่นอนจริงจังเป็นแก่นสาร ฉะนั้นความทุกข์เราก็อย่าถือเป็นจริงจังอะไร อย่ายึดถือเอาไว้ วางมันเสีย ปล่อยมันไป จิตใจเราก็ว่างเปล่า องค์พระศาสดาของเราท่านให้พิจารณาดูศีล สมาธิ ปัญญา ทำให้เป็นสมาธิแน่วแน่ ก็จะรู้แจ้งทั้งที่มาแห่งทุกข์ให้สุดสิ้น ประสกจงใช้ปัญญาพิจารณาดูก็จะเกิดผลอาตมาเตือนมาแค่นี้ ก็จะเป็นทางให้ประสกได้ช่องทางที่จะพิจารณาตัวเองต่อไป"

หลวงชาญ ฯ เล่าให้ฟังภายหลังว่า เมื่อยกมือขึ้น

นมัสการท่าน ก็พอดีตกใจตื่นเป็นเวลาย่ำรุ่ง คราวนี้รู้สึกจิตใจสดชื่นขึ้นได้ใช้สติปัญญาหาเหตุผลพิจารณาดู ก็เห็นว่าความทุกข์ความเสียใจความสบายใจความสุขหรือไม่สุขก็เกิดขึ้นในจิตภายในตัวเราทั้งสิ้นและตัวเรานี้ก็ไม่มีแก่นสาร ไม่มีอำนาจใดจะบังคับสังขารให้พ้นจากแก่ จากเจ็บ จากตาย จากทุกข์ แม้จะดิ้นรนแก้ไขอย่างไรก็ไม่สามารถให้พ้นทุกข์

มนุษย์ในโลกย่อมเป็นไปตาม กรรมที่ตน ได้กระทำมาแล้วทั้งสิ้น หลวงชาญชิงชัย แม้ว่าจักษุจะมืดมัว แต่จิตเกิดสว่าง เห็นชีวิตที่แท้ด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ค่อยใช้สติปัญญาพิจารณาโชคร้าย ที่เคยรบกวนจิตใจอยู่ตลอดมาก็สุดสิ้นลงด้วยอำนาจจิตที่ปล่อยไม่ยอมรับไว้ต่อไป ถึงคราวที่โชคจะสิ้นสุดก็มิใช่ด้วยอำนาจศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ หรืออำนาจทางไสยศาสตร์หรือดวงดาว หรือยศศักดิ์อำนาจทรัพย์สินเงินทองจะช่วยปัดเป่าให้คลายหายทุกข์ก็หาไม่ แท้จริงก็อยู่ในตัวเราเอง คือปฏิบัติศีลสมาธิปัญญา อำนาจจิตเป็นพลังที่จะทำลายกองทุกข์ให้สุดสิ้นลงได้ ที่สุดหลวงชาญ ฯ ก็พ้นจากการคิดฆ่าตัวตาย จากความนึกคิดด้วยความกลุ้มใจในโชคชะตากรรมไม่มีทางออก ก็ได้ทำลายลงด้วยกระแสจิต

แล้ว ผู้ใดรู้จักที่มาแห่งทุกข์ ผู้นั้นเข้าถึงธรรมะ

หลังจากบุตรชายที่รักยิ่งของหลวงชาญ ฯ ได้หายไปจากบ้านแล้ว ในเวลานั้นผมได้ย้ายจากกรุงเทพ ฯ ไปรับราชการในหน้าที่ใหม่ทางต่างจังหวัด เพราะการทำพินัยกรรมยังไม่มีกำหนด ผมจะรออยู่กรุงเทพ ฯ ต่อไปก็ไม่ได้ ส่วนหลวงชาญ ฯ ต้องลาออกจากราชการ เพราะเป็นบุคคลทุพลภาพไม่สามารถจะปฏิบัติราชการตามปกติได้ต่อไป เมื่อพูดถึงภายในบ้านของหลวงชาญ ฯ หลังจากที่นางสาวชมพี่เลี้ยงกับบุตรชายหายไปจากบ้านแล้ว คุณนายปิ่นแก้วภรรยาคนใหม่ของหลวงชาญ ฯ ได้ขอให้หลวงชาญ ฯ จัดการขอหมายจับนางสาวชม ฐานลักพาเด็กหนียักยอกทรัพย์สินเงินทองไปด้วย แต่หลวงชาญฯมีความรู้สึกซึ้งสุขุม ได้พิจารณาดูเหตุผลตลอดนิสัยใจคอของนางสาวชม ซึ่งเคยเป็นญาติห่าง ๆ กับภรรยาเก่า ว่าเป็นผู้ที่มีความซื่อตรงประพฤติดีมีศีลธรรม จึงเป็นที่รักใคร่ของคนในบ้านทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็กผู้ใหญ่ เป็นผู้ที่เคยไว้วางใจได้ว่า จะไม่มีการทุจริตแฝงไว้ในเรื่องนี้ ทั้งเวลาออกจากบ้านก็ไม่ได้เอาทรัพย์สินเงินทองไปด้วย นอกจากสร้อยทองคำกับล๊อกเก๊ต

รูปภรรยาเก่า มารดาของเด็กห้อยติดคอเพียงอันเดียวเท่านั้นที่มีราคา ฉะนั้นเมื่อภรรยาใหม่มาปรักปรำว่ายักยอกเงินทองลักทรัพย์ย่อมจะไม่เป็นธรรม จึงคิดว่าการพาบุตรชายออกจากบ้านไปคราวนี้คงจะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นในบ้าน ทำให้คับอกคับใจไม่สามารถจะแก้ปัญหาได้ จึงได้หลบหนีออกจากบ้าน คิดว่าในไม่ช้าคงจะกลับมาเอง ฉะนั้นจึงไม่เห็นด้วยกับภรรยาที่จะแจ้งความจับกุมนางสาวชม ตามความประสงค์ของภรรยา จึงทำให้ภรรยาไม่พอใจยิ่งนัก เหตุการณ์ทางด้านจิตใจ ความคิดมากของหลวงชาญ ฯ ก็สงบลงไม่ฟุ้งซ่านกระวนกระวายเหมือนเดิม ด้วยการควบคุมจิตอยู่ในความสงบ ด้วยอำนาจศีลสมาธิปัญญา ปฏิบัติในทางวิปัสนา การเงินก็ไม่ขาดแคลน ความรู้สึกของหลวงชาญ ฯ มิได้นำเอาเรื่องอดีตมาคิดให้เกิดความเศร้าหมองสำหรับบุตรชายก็คิดว่าคงจะไม่ต้องเป็นห่วงอะไรนัก เพราะไปกับพี่เลี้ยงที่มีคุณธรรมสูง ย่อมจะช่วยปกปักษ์รักษาในบ้านมีคนเก่า ๆ อยู่เพียง ๒ คนเท่านั้นคือ แม่นวล เคยเป็นแม่นมของหลวงชาญ ฯ มาก่อน เวลานั้นมีอายุเกือบ ๗๐ ปีแล้ว หลวงชาญ ฯ เคารพยกย่องแม่นมเหมือนมารดา

ตน ไม่ยอมให้ใครดูหมิ่นเป็นอันขาด ฉะนั้นด้วยบารมีของหลวงชาญ ฯ แม่นมจึงอยู่ได้โดยภรรยาใหม่ของหลวงชาญ ฯ ไม่กล้าจะใช้อำนาจก้าวก่าย จากนั้นก็ยังมีนายบุญมี เป็นเด็กที่เกิดที่โตในบ้านของหลวงชาญ ฯ ก็ให้การศึกษาอย่างดี จึงเป็นคนเก่าของบ้านอีกคนหนึ่ง ที่คุณนายใหม่ให้ความสนิทสนม คอยเรียกใช้สอยอยู่เสมอมิได้ขาด เมื่อผมมารับราชการที่กรุงเทพ ฯ ทุกครั้งผมจะไปเยี่ยมหลวงชาญ ฯ เพราะเป็นเพื่อนรักใคร่สนิทสนมกันมาก และทั้งสงสารที่ตาของแกพิการ ระยะหลัง ๆ นี้เมื่อแกทราบว่าผมมาเยี่ยมก็ดีใจชอบเล่าแต่เรื่องทางธรรมะธรรมโม เปลี่ยนแปลงไปมากตลอดเวลาที่สนทนากับแกยังชักจูงให้ผมเข้าหาธรรมะ และสอนให้นั่งทำวิปัสนากรรมฐานทำสมาธิ ไม่พูดถึงเหตุการณ์ภายในบ้านเลย ผมเองก็ไม่พยายามรื้อฟื้นอดีตมาพูดให้เป็นการสะเทือนใจ อยากจะให้แกลืม ๆ เหตุการณ์ที่เศร้าเสียไม่ให้แกนึกถึงตาที่มองไม่เห็นโลกภายนอก แต่มารู้สึกว่าแกแสดงกิริยาว่าไม่สนใจสิ่งใดทั้งหมดนอกจากธรรมะ เมื่อสนทนากับหลวงชาญ ฯ พอสมควรแล้ว ผมจึงเลยไปหาแม่นวลซึ่งมีบ้านอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ซึ่งหลวงชาญ ฯ

ปลูกไว้ให้อยู่โดยเฉพาะไม่มีใครไปรบกวน อาหารการกินสั่งไปจากโรงครัวใหญ่มิได้ให้อนาทรร้อนใจ ทั้งมีเงินเดือนใช้จ่ายซื้อหมากพลูไม่ขัดสน นับว่าหลวงชาญ ฯ เป็นผู้มีความกตัญญูผู้หนึ่ง เมื่อแม่นวลเห็นผมเข้า แกก็ดีอกดีใจ แม้อายุแกกำลังจะย่างเข้า ๗๐ ปีแล้ว หูก็ยังได้ยินดี ตายังแจ่มใสมองเห็นโดยไม่ต้องใช้แว่น ความทรงจำยังดี ร่างกายยังแข็งแรงสมบูรณ์ เมื่อผมถามถึงทุกข์สุขแล้วก็ถามว่า

"ยังไงภายในบ้านสงบสุขเรียบร้อยหรือนม"

เมื่อผมถามถึงความสงบในบ้าน แม่นมของหลวงชาญ ฯ ก็ทำหน้าเบ้สั่นหัวแล้วพูดว่า "ถ้าดูภายนอกก็จะเห็นว่าสงบดีไม่มีอะไรผิดปกติ แต่ภายในซิท่านขา มันไม่สงบเหมือนภายนอก ในบ้านปั่นป่วนอยู่ตลอดเวลา"

ผมจึงถามว่า "หลวงชาญ ฯ ไม่รู้บ้างหรือว่าบ้านไม่สงบเหมือนดังที่คิดที่รู้ นมไม่ได้บอกหรือ"

เสียงแม่นมเป็นเสียงกระซิบว่า "โถ คนตาพิการมองไม่เห็นอะไรอย่างนั้นแล้วสงสาร อย่าให้ท่านรับรู้เลยค่ะจะทำให้ท่านกลุ้มใจเปล่า ๆ ตาก็บอดมองไม่เห็น ถึงจะรู้ก็แก้ไขอะไรไม่ได้ ปล่อยให้คุณหลวงท่านเข้าใจไปในทางดี

เพื่อจะได้สบายใจดีกว่า เพราะมันก็ไม่ร้ายแรงเกินที่จะทนได้”

ผมต้องถอนหายใจสงสารเพื่อนรัก แล้วถามความเห็นของนางนวลแม่นมว่า “สำหรับคุณนายคนใหม่นมเห็นอย่างไรบ้างใจคอดีไหม เขาสวยมากนะ”

นางนวลตอบว่า “จริงค่ะท่าน เขาสวย แต่สวยอย่างน่ากลัว ใจคุแข็งกระด้าง เห็นคนมากแล้ว พูดถึงน้ำใจแล้วสู้คุณนายคนเก่าของอิฉันไม่ได้หรอกท่านขา ท่านสวยอย่างนุ่มนวลชดช้อย พูดจาอ่อนหวานไม่ให้กระทบกระเทือนจิตใจใคร จะสั่งสอนสิ่งใดก็เป็นที่พอใจของผู้ฟังไม่รู้เบื่อ เป็นผู้ดีทุกกระเบียดนิ้ว จะใช้จะไห้วานใครก็ทำให้ชื่นใจ ใครรับใช้ก็เต็มใจทำ ถึงงานมากก็ไม่รู้จักเหนื่อยทำด้วยน้ำใจจริง ๆ ฟังเสียงแล้วหวานติดหู มีอารมณ์ดีตลอดเวลา พูดแล้วก็อดน้ำตาไหลคิดถึงท่านไม่ได้ ทุกคนในบ้านต้องการฝากผีฝากไข้อยู่กับท่านตลอดไป แต่ท่านด่วนจากไปสงสารท่านเหลือเกินที่ท่านอายุสั้นทำบุญมาน้อย เจ้าประคุณเอ๋ย ท่านไม่เคยดูถูกคน อิฉันเห็นจะไม่ได้พบคนดี ๆ อย่างนี้อีกแล้ว ต่อนี้พบแต่คนเจ้าอารมณ์ เอาแต่ใจพูดจาหยาบ

ค่ายดูถูกคน พูดแล้วนางนวลก็เช็ดน้ำตา เมื่อได้รำพรรณถึงความดีของคุณนายเก่า ผมไม่รู้จะพูดอะไรได้แต่ปลอบแกว่า

"คุณนายเก่าท่านไปอยู่ที่สบายพ้นทุกข์ไปแล้วละนม"

นางนวลตอบว่า "จริงข้า ท่านคงไปสู่ที่ดีนะคะ ยังอยู่แต่เราเท่านั้น ยังไม่รู้เมื่อไหร่จะตามท่านไป แม่ชมแกก็ดีดี ไม่น่าเลยที่จะพาคุณหนูหนีออกจากบ้านไป ทำให้เขาสงสัยว่าจะไปในทางไม่ดี ความจริงแกเป็นคนซื่อเป็นคนดีไม่มีอะไรกับใครและแกก็รักคุณหนูอย่างชีวิตจิตใจ นี่จะพากันไปตกระกำลำบากที่ไหนก็ไม่มีใครรู้ คุณนายใหม่นี่ยุให้คุณหลวงไปแจ้งความประกาศให้ตำรวจตามจับตัว แต่คุณหลวงท่านไม่ยอมทำตาม"

ผมนั่งพังแกระบายความรู้สึกออกมาอย่างเห็นใจแล้วพูดว่า "นมคิดถึงคุณแดงไหม"

นางนวลรีบตอบว่า "โถ ทำไมจะไม่คิดถึงคะ แกช่างพูดน่าตาก็น่าเอ็นดู ทุกวันแม่ชมพาแกมาเล่นที่บ้านอิฉันชอบวิ่งไปหยิบโน่นหยิบนี่ ซนอย่างเด็ก ๆ ที่น่ารักน่าเอ็นดูของเล่นยังอยู่ในห้องอีกหลายชิ้น แกหายไปทำให้อิฉันต้อง

ร้องไห้ กินข้าวกินปลาไม่ลงตั้ง ๒–๓ วันแน่ะค่ะ เห็นของเล่นของแกแล้วก็อดคิดถึงไม่ได้ต้องเอาไปเก็บซ่อน”

ผมถามว่า “แล้วหลวงชาญ ฯ ล่ะ เมื่อรู้ว่าลูกหายรู้สึกอย่างไร”

นางนวลตอบว่า “คุณหลวงท่านซึมไปหลายวันคงจะเสียใจมากแทบจะเป็นบ้า แต่ก็น่าเห็นใจท่าน ลูกหายไปทั้งคนจะไม่ให้คิดถึงอย่างไร”

ผมถามแกว่า “เดี๋ยวนี้ล่ะ ความรู้สึกของนม”

นางนวลตอบว่า เดี๋ยวนี้คุณหลวงท่านเฉย ๆ ดูไม่ออกว่าท่านยังทุกข์หรือเปล่า ถ้าท่านหักใจได้ก็เป็นกุศลนะคะท่าน”

ผมจึงพูดว่า “จริงนม คนเราถ้ามีความทุกข์หนักมากอย่างหลวงชาญ ฯ เมียก็ตาย ตาก็บอด ลูกก็หาย มันกลุ้มจิตใจฟุ้งซ่าน ถ้าระงับไม่ไหวอัดไว้ เมื่อมันทนไม่ไหวมันถึงขีดสุดก็ต้องระเบิดออกมา อาจเสียสติเป็นบ้าเป็นหลังไป หรือไม่ก็ฆ่าตัวตายให้พ้นทุกข์ แต่นี่ระงับใจไว้ได้นับว่าเก่งมากเป็นบุญกุศลมาก”

เมื่อผมพูดนางนวลก็ยกปลายผ้าแถบขึ้นซับน้ำตา แล้วพูดเสียงสะอื้นว่า

"นี่ท่านยังไม่รู้ว่านับแต่ตาของท่านมองไม่เห็น ภายในบ้านช่องเปลี่ยนแปลงไปมาก อิฉันสงสารท่านเหลือเกิน แต่ไม่รู้จะช่วยท่านได้อย่างไร ได้แต่สวดมนต์อ้อนวอนทุกคืนก่อนนอน ขอให้พระบันดาลให้เรื่องร้ายกลายเป็นดี ขอให้คุณหนูได้กลับมาอยู่บ้านอย่างเดิม ขอให้เหตุการณ์ภายในบ้านเข้าสู่สภาพเดิมทุกอย่าง"

ผมเองก็อยากทราบว่าภายในบ้านหลวงชาญฯ มีอะไรบ้างที่ทำให้หญิงชราซึ่งเคยเป็นแม่นมเลี้ยงหลวงชาญฯ มาแต่อดีต เป็นทุกข์เป็นร้อนแทนมากมายเช่นนี้ จึงถามว่า

"นมจะบอกได้ไหมว่าภายในบ้านมีอะไรผิดปรกติไปบ้าง บางทีฉันอาจช่วยแก้ไขได้บ้าง"

เสียงหญิงชราค่อยลงแล้วใช้มือป้องปากพูดเสียงกระซิบว่า "ท่านรู้แล้วก็เหยียบนะคะ อย่าได้พูดไป คุณนายคนใหม่ที่มาอยู่นี่ก็หวังกอบโกย ข้างบุญมีของเราเมื่อก่อนก็เห็นมันเป็นคนซื่อเป็นคนดี แต่เดี๋ยวนี้ไปเข้าพวกเขาเสียแล้ว ดูซิคะไม่น่าจะเป็นไปได้เลย คนดี ๆ มันกลับระยำไป

แล้ว เท็จจริงอะไรอิฉันไม่รับรองนะคะ อ้ายพวกเด็ก ๆ เข้าไปแอบได้ยินคุณนายคนใหม่ กับเจ้าบุญมีของเราซุบซิบปรึกษากัน เสียงคุณนายใหม่ว่า

"พ่อมีต้องจัดการให้สำเร็จนะ แล้วเอาสร้อยกับล๊อกเก็ตมาด้วย ถ้ารับทำไม่ได้ฉันจะใช้คนอื่นไปทำ รับปากฉันได้ไหม"

เสียงเจ้ามีพูดว่า "ได้ซิครับคุณนาย ขอเวลาผมหน่อย ผมคิดว่าผมคนเดียวก็ทำได้ เรื่องนี้เป็นความลับคอขาดบาดตาย ควรรู้กันเพียงคุณนายกับผมเท่านั้น พอจะไว้ใจเป็นความลับได้ ถ้าให้รู้มากคนขึ้นไปมันก็ไม่เป็นความลับ ถ้ามันไม่ซื่อต่อเราคุณนายกับผมก็เข้าปิ้งเท่านั้น"

เสียงคุณนายใหม่พูดว่า "เออจริงของพ่อมี เรื่องนี้สำคัญ รั่วไหลไม่ได้เป็นอันขาด แต่พ่อมีต้องจัดการให้เรียบร้อยนะ"

เสียงเจ้ามีบอก "คุณนายเชื่อใจผมเถิดครับ"

"นี่แหละค่ะ อิฉันคิดว่ามันคิดการใหญ่นะคะ มันคงหาโอกาสฮุบทรัพย์สมบัติไว้แต่ผู้เดียว อิฉันคิดว่ามันมีแผนการที่ชั่วร้ายมาก"

ผมฟังดูแล้วก็รู้สึกไม่สบายใจ เพราะเหตุคนในบ้านเหมือนจะมีอะไรแฝงอยู่ แต่ผมเป็นข้าราชการหัวเมืองจะอยู่ในกรุงเทพ ฯ นานนักไม่ได้ หลังจากสนทนาความลับกับแม่นมแล้วก็ต้องกลับต่างจังหวัด แต่ก็เป็นห่วงเพื่อนมากได้พยายามสืบหาลูกชายของเพื่อนและนางสาวชมพี่เลี้ยง แต่ก็ไม่ได้ข่าว จากนั้นเวลาผ่านไปแล้วหลายปีที่ผมได้ถูกย้ายมาอยู่ต่างจังหวัด ที่สุดทางการได้มีคำสั่งย้ายผมกลับเข้ารับราชการในกรุงเทพ ฯ เมื่อย้ายเข้ากรุงเทพ ฯ เรียบร้อยแล้วผมก็ได้มาเยี่ยมเยียนหลวงชาญ ฯ เหตุการณ์อะไรที่ร้ายแรงภายในบ้านก็ยังไม่เกิด เห็นทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในความปรกติ

วันหนึ่งผมนั่งสนทนากับหลวงชาญ ฯ ปรารภถึงลูกชายว่าอยากจะประกาศหาและให้รางวัลแก่ผู้นำมาให้หรือผู้ชี้ให้ทราบว่าอยู่ตำบลใดแห่งใด เมื่อได้ตัวเรียบร้อยแล้วก็จะรางวัลให้อย่างงาม เรื่องนี้ผมสนับสนุนเพราะระยะหลายปีที่ไม่ได้ข่าวร่องรอยนั้น มันเป็นการทรมาณกระทบกระเทือนจิตใจสำหรับพ่อผู้ที่มีบุตรชายคนเดียว และเป็นทายาทของกองมรดกมากมาย ความรักความห่วงความอาลัยเป็น

ธรรมดาของมนุษย์ปุถุชนทั่วไปที่ยังอยู่ในกิเลสตัณหา

หลังจากได้ประกาศหนังสือพิมพ์และตามกำนันผู้ใหญ่บ้านทั่วไป และรางวัลอย่างงามประมาณเดือนกว่า ก็มีคนส่งข่าวว่าบุตรชายของหลวงชาญ ฯ อยู่ที่โน่นบ้าง อยู่ที่นี่บ้าง แต่ก็ยังไม่รู้ว่ารายไหนแน่นอน ฉะนั้นข่าวเด็กก็ยังหายเงียบไปไม่มีวี่แววว่าจะได้พบเห็นตัวในเร็ววัน คนในบ้านต่างก็พากันวิตกเป็นทุกข์เป็นร้อนไปตาม ๆ กัน นอกจากคุณนายคนใหม่กับพวกบริวารที่เข้ามาอยู่ในบ้านเท่านั้นที่ไม่แสดงกิริยาทุกข์ร้อน

เหตุการณ์ผ่านไปประมาณสามเดือน มีชายกลางคนผู้หนึ่งได้พาเด็กชายอายุประมาณราว ๑๐ ขวบ เข้าพบคุณนายคนใหม่แจ้งว่าได้นำลูกชายของหลวงชาญ ฯ มาส่งตามคำที่ประกาศไว้ และได้อ้างหลักฐานอ้างถึงนางสาวชมผู้ถึงแก่กรรมไปแล้วได้ฝากไว้และให้นำมาหาคุณหลวงผู้เป็นบิดา เมื่อคุณนายทราบเช่นนั้นก็พาเด็กและชายผู้นำเด็กมา เข้าไปหาคุณหลวงชาญ ฯ และได้แจ้งให้ทราบว่า บัดนี้มีผู้นำบุตรชายมาส่งแล้ว คุณหลวงดีใจมากที่จะได้พบบุตรชายที่จากกันไปหลายปี ได้ลูบหน้าลูบหลังคลำหูปากจมูกด้วย

ความชื่นชมยินดี แล้วก็สั่งคนไปบอกให้นางนวลแม่นมมา เพราะนอกจากนางสาวชมพี่เลี้ยง ผู้ใกล้ชิดสนิทสนมกับเด็กชายแดงแล้ว ก็ยังมีนางนวลอีกผู้หนึ่งที่เคยคลุกคลีกันมา แม่นวลแกดีใจจนเนื้อเต้น เมื่อรู้ว่าคุณหนูของแกได้กลับมาบ้าน จึงรีบไปหาที่ห้องหลวงชาญฯทันที แต่พอเห็นเด็กอยู่ในที่นั้น แกก็เข้าไปสวมกอดด้วยความรักใคร่จนน้ำตาไหล

เสียงคุณหลวงพูดขึ้นว่า "นี่ตาแดงกลับมาแล้ว ผมว่านมคงจะเห็นอะไรผิดแปลกไปมากไหม เช่นรูปร่างสูงขึ้นหรืออ้วนขึ้นหรือผอมลง ผมเสียใจที่ตามองไม่เห็นได้แต่ลูบคลำดู คิดว่านมคงบอกผมได้นะ เพราะนมเคยใกล้ชิดกับตาแดงแต่เล็ก ๆ เด็กไม่เห็นหลายปีโตขึ้นก็จำไม่ได้เป็นธรรมดา"

นางนวลได้พิจารณาดูแล้วก็บอกว่า "นมอยากจะให้คุณหนูไปอยู่กับนมสักพักหนึ่ง นมจะได้เรียนให้ท่านทราบได้ค่ะ นี่ยังใหม่ คุณหนูแกคงยังตื่นเต้น ไว้ให้แกพอจะคุ้นความทรงจำเก่ากลับคืนมา แล้วนมจะเรียนให้ท่านทราบค่ะ ยังไม่ทันหลวงชาญฯ จะโต้ตอบประการใด เหตุอัศจรรย์ก็ได้เกิดขึ้น คือมีหญิงกลางคนได้นำเด็กชายตรงเข้ามาห้องคุณหลวงโดยมิได้ผ่านคุณนาย แล้วก็มากราบคุณหลวงบอกว่า

"ท่านเจ้าขา อิฉันได้นำคุณแดงบุตรชายของท่านมาตามประกาศแล้วค่ะ"

แล้วก็บอกเด็กที่มาด้วยว่า "เอ้า คุณแดงขาไปกราบคุณพ่อท่านเสียซิคะ"

เด็กว่าง่ายตรงเข้าไปนั่งลงกราบ เหตุการณ์ในห้องนั้นทำให้คุณหลวงและนางนวลถึงกับตะลึง ส่วนนางนวลนั้นมองดูเด็กทั้งสอง ด้วยไม่แน่ใจว่าคนไหนเป็นตัวจริงคนไหนเป็นตัวปลอม เข้ามารับสมอ้างว่าเป็นลูกคุณหลวง แม้คุณหลวงตาไม่เห็นได้ยินแต่เสียงก็ยังงง แต่ก็พยายามยื่นมือออกมาลูบคลำหน้าตาหูจมูกของเด็กที่มาใหม่อย่างไม่แน่ใจแล้วหลวงชาญ ๆ พูดขึ้นว่า

"นมจ๋า ฉันว่าเรื่องมันชักจะสนุกกันใหญ่แล้วละ ฉันมีลูกเพียงคนเดียว แต่คราวนี้ทำไมจึงดันมามีถึงสองคนล่ะ" พูดแล้วก็หัวเราะอย่างขบขันทั้งที่ตามองไม่เห็น

นางนวลสั่นหัวอย่างท้อใจร้องว่า "โถ ท่านขามันจะยุ่งกันใหญ่จนปวดหัวแล้ว เพราะยังไม่รู้ว่าคนไหนเป็นตัวจริงตัวปลอม นมเองก็ยุ่งใจ" เสียงคุณหลวงบอกว่า

“เอาละ เรื่องนี้ฉันมอบหน้าที่ให้นมคอยพิจารณาดูก็แล้วกัน ส่วนฉันตามองไม่เห็นอาศัยไม่ได้ เพราะนมก็เคยอยู่ใกล้ชิดกับตาแดงมาแล้ว เริ่มแต่เกิดเมื่อหายไปก็ไม่นานมากนัก คงจะทิ้งร่องรอยอะไรให้นมพิสูจน์ได้บ้าง ขอให้นมจงเอาเด็กทั้งสองคนนี้ไปเลี้ยงดูให้ดี เวลานี้ฉันถือว่าเป็นลูกของฉันทั้งสองคน เมื่อยังพิสูจน์ไม่ได้ว่าคนไหน ขอนมจงให้ความเลี้ยงดูให้ดีเสมอกันและสังเกตพิจารณาดูกิริยาท่าทางให้ดีภายใน ๗ วัน คงมีเวลาพอชี้ขาดลงไปได้แล้ว นมมาบอกกับฉันว่าคนไหนเป็นตาแดงตัวจริง” เมื่อนางนวลแม่นมได้รับ ภาระให้ ตัดสินโชคชตา ชี้ขาดของ เด็กทั้งสองก็หนักใจ จึงนำเด็กทั้งสองไปเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดเพื่อจับดูกิริยาท่าทาง ส่วนชายหญิงที่เป็นผู้นำเด็กทั้งสองมาก็จัดห้องและอาหารให้อยู่กินดีภายในบ้าน ไม่ให้ออกนอกบ้านจนกว่าเรื่องจะสิ้นสุดลง

ภายหลัง ๗ วันผ่านไปแม่นมเก่าของหลวงชาญ ๆ ก็ไม่สามารถจะชี้ขาดลงไปได้ว่า เด็กคนไหนเป็นลูกที่แท้จริงของคุณหลวง จะพูดถึงรูปร่างหรือหน้าตาก็ดูคล้าย ๆ กับ

คุณแดงด้วยกันทั้งสองคน นางนวลหญิงชราเป็นที่ไว้ใจของหลวงชาญ ฯ ก็หมดปัญญาจึงบอกกับหลวงชาญฯ ว่าแกหมดปัญญาชี้ขาดลงไปไม่ได้ว่า คนไหนเป็นคุณหนูตัวจริงของแก หลวงชาญ ฯ นิ่งฟังด้วยความเห็นใจ นึกว่าอันผู้หญิงอย่างนมนวลย่อมมีจิตใจอ่อนแอ ขี้สงสาร ย่อมไม่สามารถจะชี้ขาดเกิดความเอ็นดูด้วยทั้งสองฝ่าย ฉนั้นหลวงชาญฯจึงพูดขึ้นว่า

"ฉันเห็นใจนมมาก แต่เมื่อนมตัดสินใจไม่ถูกก็อยากจะใช้วิธีของฉันบ้าง ต้องขอโทษที่ทำให้นมกินไม่ได้นอนไม่หลับหลายวัน แต่ฉันจะพิสูจน์คนไหนเป็นบุตรของฉันให้จงได้ ฉันเลี้ยงทั้งสองคนนั้นทำไม่ได้ เพราะจะถูกคนเขาหัวเราะนินทาว่า หลวงชาญชิงชัยหมดปัญญา ขอให้นมกลับไปดูเลเด็กทั้งสองไว้ให้ดี เรื่องอื่นเป็นหน้าที่ของฉันต่อไป"

หลังจากนั้นหลวงชาญ ฯ ก็ได้ขอแรงเพื่อนที่เคยร่วมเดินทางไปล่าสัตว์ครั้งก่อนมาช่วยกันพิสูจน์เด็กคนใดเป็นบุตรชายตัวจริง และผมก็ถูกขอร้องไปด้วย นอกจากผมก็มีเพื่อนนายทหารรุ่นเดียวกัน และมีทั้งเป็นทนายความและผู้พิพากษามาประชุมพร้อมกันภายในห้อง หลวงชาญฯได้ชี้แจงถึงต้นเรื่องเริ่มตั้งแต่ลูกชายหายไปกับพี่เลี้ยง ตลอดเวลาหลายปี

ไม่ได้รู้ร่องรอยอะไรเลย แม้จะส่งคนไปสืบดูที่บ้านเดิมของพี่เลี้ยงหรือ บ้าน เพื่อนฝูง ผู้คุ้น เคย ก็ไม่ได้ ข่าว อะไร คืบหน้าตลอดมา จึงพากันวิตกสงสัยว่าคนเลี้ยงน่าจะตายเสียแล้ว เด็กคงจะตกระกำลำบากจึงได้ประกาศหนังสือพิมพ์ทั่วไปเพื่อหาตัวเด็ก ต่อมาก็มีชายผู้หนึ่งได้พาเด็กมารับอ้างว่า เด็กคนนี้เป็นบุตรของหลวงชาญฯที่หายไป และได้รับเด็กนี้จากนางสาวชมผู้เป็นพี่เลี้ยงฝากไว้เมื่อก่อนจะตาย ต่อมาระยะใกล้ก็มีหญิงคนหนึ่งได้นำเด็กชายเข้ามาในบ้านบอกว่า นี่เป็นเด็กที่หายไปจากบ้านกับพี่เลี้ยงเมื่อ ๕ ปีก่อนนี้ตัวจริง เมื่อได้พยายาม เรียกมาสอบถามดู ทีละคน ก็ดูจะซัดทอด วกวนเช่นเดียวกันทั้งสองคน เมื่อนำเด็กมาสอบถามตัวต่อตัวทีละคน เด็กก็สามารถตอบการซักถามเหตุการณ์ภายในบ้านเมื่อหลายปีก่อนตลอดทั้งชื่อคนที่อยู่ในเวลานั้น แต่เด็กก็ตอบได้ถูกต้องทั้งสองคน จึงแยกไม่ออกว่า คนไหนเป็น ตัวจริง และตัวปลอม จะปล่อยไว้ก็ไม่ได้จะชี้ลงไปก็ไม่ถูก แต่เมื่อเพื่อนฝูงของหลวงชาญ ฯ ได้ฟังคำชี้แจงเหตุที่เกิดขึ้นจบลง และขอความเห็นเพื่อนฝูงในห้องให้ช่วยกันพิจารณาชี้ขาดลงไปว่าเด็กคนใดเป็นบุตรตัวจริง สำหรับผมที่ได้ทราบเรื่องนี้อยู่

ก่อนแล้วก็ไม่แปลกอะไร แต่บางคนยังไม่ทราบเรื่องมาก่อนก็รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ตื่นเต้นพิสดารที่ยังไม่เคยพบเห็นมาก่อนในชีวิต จึงได้ช่วยกันขบคิดออกความเห็นว่าควรจะทำอย่างไรถึงจะได้ความจริงเป็นเรื่องประหลาดอัศจรรย์ที่เด็กทั้งสองคล้าย กันเหมือน ลูกฝาแฝด สูงต่ำดำขาว เหมือนกันที่ในโลก มนุษย์ ของเรา คงยังมี เรื่อง แปลก ๆ พิสดาร ทำให้มนุษย์ปวดหัวอีกมาก

การไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อหาทายาทตัวจริงของหลวงชาญ ฯ ไม่เป็นของง่ายนัก ตลอดเวลามีความเคร่งเครียดใช้ความคิดอย่างหนักเพื่อขบคิดปัญหาในเรื่องนี้ แม้หลวงชาญฯจะได้พึ่งความรู้ของเพื่อนๆ ก็ยังไม่มีอะไรกระจ่างแจ้งขึ้น จึงขอเวลาเข้าไปห้องพระจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยอธิษฐานขออำนาจบารมีให้ช่วยบรรดาลคลี่คลายเรื่องยุ่งยากให้กระจ่างแจ้ง ให้รู้ว่าคนใดเป็นบุตรตัวจริงภายในวันนี้ เมื่อการอธิษฐานบูชาพระเสร็จแล้วก็ช่วยพิจารณาควรจะทำอย่างไรที่จะให้เรื่องขาวสอาด เพื่อนบางคนก็แนะนำว่าถ้าเรื่องยังลึกลับอย่างนี้ต่อไป ก็ควรเอาวิธีของจีนโบราณเพื่อจะพิสูจน์ว่าเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขที่แท้เขาให้เอาเลือดบิดากับเด็กมารวมผสมกันดูว่าถ้ามีสายเลือดเดียวกัน เลือดทั้งสองก

จะผสมเข้ากันอย่างสนิท ถ้าไม่ใช่เชื้อสายเดียวกันเลือดนั้นจะไม่ยอมผสมกัน อยู่กันคนละส่วนไม่เข้ากัน และเป็นการพิสูจน์ที่ดี ซึ่งชาวจีนสมัยโบราณได้ใช้มานานแล้ว เมื่อเป็นปัญหาเช่นนี้เกิดขึ้น แต่เมื่อหลายคนลงความเห็นว่า นั่นควรจะเป็นขั้นสุดท้าย แต่หมอยังไม่เห็นด้วยแม้เลือดพ่อกับลูกมีสายเลือดเดียวกันก็จริง แต่หากไปพบคนที่มีเลือดชนิดเดียวกันก็คงไม่ได้ผล เมื่อยังมีสิ่งอื่นเป็นหลักฐานดีกว่าพอที่จะคลี่คลายได้ก็ควรหาทางอื่นก่อน ที่สุดลงความเห็นกันว่าขอให้ผู้อ้าง เด็กทั้งสอง ฝ่ายหาพยาน หลักฐานสำคัญที่จะเชื่อถือได้มาแสดง เพื่อจะได้พิจารณาเหตุผลพอที่จะชี้ขาดลงไป ชายผู้นำเด็ก เข้ามาในบ้าน เป็นคนแรก ก็แสดง ความดีใจนักว่าคราวนี้เรื่องคงสุดสิ้นกันเสียที พลางหยิบสายสร้อยกับล็อกเก็ตออกมายื่นให้พิจารณาดูเป็นหลักฐาน เพื่อนหลวงชาญ ฯ พากันดูอย่างตื่นเต้นเพราะล็อกเก็ตอันนั้นเป็นรูปคุณนายภรรยาคนเก่าของหลวงชาญ ฯ เมื่อต่างพิจารณาดูล็อกเก็ตแล้วก็มองดูหน้าเด็ก เวลานั้นผมได้ดูล็อกเก็ตสายสร้อยแล้วยังจำได้ว่า ลูกชายของหลวงชาญ ฯ เคยห้อยติดอยู่ที่คอเสมอ ก่อนที่จะหายไปจากบ้าน จึงคิดว่าเด็กคนนี้เองเป็น

ลูกหลวงชาญฯที่แท้จริง แล้วผมมองดูเด็กอีกคนกับผู้หญิงด้วยอุปาทานในความรู้สึกนึกชังหน้าหญิงผู้นั้นขึ้นมาในใจว่าไม่น่าจะมาหลอกลวงให้ได้รับความลำบากเลย แต่ก็ยังไม่พูดหรือออกความเห็นอะไร ทุกคนต่างก็เงียบส่วนในใจเข้าใจว่าคงจะนึกเช่นเดียวกับผม เมื่อดูตามสีหน้าเมื่อดูสร้อยกับล้อกเก็ต ทั่วทุกคนแล้วก็ส่งไปให้ที่มือของหลวงชาญ ฯ แกหยิบขึ้นมาเอามือคลำดูแล้วยิ้มอย่างดีใจ สั่งให้คนรีบไปตามนมนวลและคุณนายคนใหม่และนายบุญมีเข้ามา เพราะคนทั้งสามไม่ได้อยู่ในที่นั้นมาก่อน เมื่อนางนวลมาถึงก่อนหน้าคุณนายคนใหม่กับนายบุญมีเพียงเล็กน้อย หลวงชาญ ฯ ก็ยื่นสายสร้อยกับล้อกเก็ตให้แล้วพูดว่า

"เอ้า นมเอาไปดูซิว่า นี่เป็นของตาแดงใช่ไหม ตาของฉันดูไม่เห็น ได้แต่คลำดูก็รู้สึกว่าใช่ แต่ก็ไม่แน่ใจจึงเรียกมาช่วยกันดู"

เมื่อนางนวลหยิบมาพิจารณาก็ร้องบอกไปอย่างดีใจว่า "ใช่แล้วเจ้าค่ะท่านขา" เมื่อคุณนายคนใหม่หยิบสร้อยล้อกเก็ตจากมือนางนวลไปดูแล้วก็แสดงความดีใจร้องออกมาว่า "ใช่แล้ว ใช่แล้ว" พูดแล้วก็ตรงเข้าไปสรวมกอดเด็กคนนั้น

ปากก็ร้องว่า "ลูกของแม่ ลูกของแม่ แม้แม่จะไม่ใช่แม่ตัว แต่ก็รักลูกยิ่งกว่าแม่ตัว"

เสียงคุณหลวงชาญฯร้องถามคุณนายคนใหม่ว่า "แม่ปิ่นแก้วเคยเห็นสร้อยกับล้อกเก็ตนี้มาแต่เมื่อไหร่" เสียงคุณนายใหม่กำลังกอดเด็กแสดงความรักใคร่พูดว่า

"เห็นเมื่อหลายปีก่อนที่คุณหนูแกจะหายออกจากบ้านค่ะ"

เสียงคุณหลวงพูดขึ้นอย่างผู้มีอำนาจว่า "ยังก่อนแม่ปิ่นแก้ว ยังไม่มีใครลงความเห็นชี้ขาดว่าคนไหนเป็นลูกของฉัน

เสียงคุณนายคนใหม่พูดขึ้นว่า "สร้อยนี่ยังไม่ใช่พยานหลักฐานสำคัญที่ชี้ขาดอีกหรือคะ"

เสียงคุณหลวงพูดว่า "ยังไม่เสร็จ"

คุณนายใหม่หน้าซีดเซียวลงทันที ส่วนนายบุญมีกับนางนวลมิได้พูดอะไรแล้วก็มีเสียงคุณหลวงถามชายผู้นำเด็กมาว่า ทำไมมาถึงครั้งแรก คุณจึงไม่นำสาย สร้อยกับล้อกเก็ตเส้นนี้มาแสดงก่อน เสียงชายผู้นำเด็กมาตอบว่า

"ผมตั้งใจจะนำมาเป็นหลักฐานต่อหน้าพยานหลายๆ คน จะได้รู้ได้เห็นเป็นพยานกันทั่วไป"

เสียงคุณหลวงถามว่า “คุณรู้ได้อย่างไรว่าผมจะเชิญเพื่อน ๆ มาสอบสวนเป็นพยาน”

ชายผู้นำเด็กมาตอบว่า “ผมก็เดาเอาและก็คิดว่าท่านไม่เชื่อว่าคุณหนูเป็นบุตรชายที่แท้จริงของท่าน ผมก็จะเอาหลักฐานสำคัญชิ้นนี้ออกแสดงให้ท่านดูครั้งสุดท้าย”

คุณหลวงนั่งคิดอยู่ครู่หนึ่งจึงบอกว่า นอกจากนี้คงไม่มีอะไรอีกแล้วใช่ไหม”

เสียงผู้นำเด็กมาตอบว่า “ทางผมไม่มีอะไรแล้ว ขอให้ฝ่ายโน้น ที่เขาอ้างตัวเป็นบุตร ของท่านได้แสดงหลักฐานออกมาบ้าง”

ชายผู้นำเด็กมาพูดเย้ย ๆ เมื่อเห็นเรื่องของตัวเป็นต่อเพราะเห็นกิริยาท่าทางคนในที่นั้นเอียงเอนมาฝ่ายตน ความเงียบเข้า ครอบ คลุม ห้องนั้น ทุกคน ตื่นเต้น คอย ฟังเหตุ ผลสำคัญที่คุณหลวงพูดออกมาว่า

“ใครเป็นลูกของพ่อก็คงจะจำได้ว่าพ่อเคยสอนอะไรไว้นึกดูให้ดี เวลาก่อนเข้านอนลูกของพ่อคงยังไม่ลืม”

เงียบเสียง ทุกคนอยู่ใน ห้องนั้น ต่างคอย ฟังผลพิสูจน์อย่างระทึกใจ ส่วนคุณนายมิใช่จะตื่นเต้นอย่างเดียวยังตกใจ

ทั้งสี่หน้าซีดเซียวทำท่าจะเป็นลม คุณหลวงชาญ ฯ คอยฟัง ว่าเด็กคนไหนจะมีใครตอบบ้าง แต่ก็ไม่ได้ยินเด็กคนใดตอบคุณหลวงรู้สึกกระสับกระส่าย จึงพูดต่อไปว่า

"ถ้าพ่อขึ้นต้นแล้วขอให้ลูกของพ่อต่อจนจบนะ คอยฟัง "พุทธัง" เสียงคุณหลวงก้องกังวาลเหมือนบอกบทนำสวดมนต์ภายในห้องที่เงียบสงัด แต่ทันใดนั้นก็ได้ยินเสียงแจ๋ว ๆ ของเด็กขึ้นบทสวดมนต์ว่า

พุทธังบังข้างซ้าย ธัมมังบังข้างขวา สังฆังบังกายา อะระหังบังเกศา อะหังพุทโธ นะโมพุทธายะ

ทันใดนั้นคุณหลวงถามเสียงสั่นว่า หนูได้บทสวดมนต์นี้มาจากไหน เด็กตอบว่าคุณพ่อสอนผมก่อนเข้านอนครับให้สวดทุกคืนตลอดไปเพื่อป้องกันตัว

คุณหลวงร้องเสียงดังด้วยความดีใจว่า "นั่นบุตรชายของผมแน่แล้ว ผมยังจำเสียงได้ บทสวดมนต์นี้ผมได้มาจากพระภิกษุธุดงค์ เมื่อครั้งไปล่าสัตว์ในป่าเมืองกาญจนบุรี ท่านให้ผมสอนให้บุตรชายสวดมนต์ป้องกันตัวเมื่อถึงที่คับขันจะได้ไม่อับจน ไหนลูกมาหาพ่อซอให้พ่อกอดให้ชื่นใจหน่อยซิ ในห้องนั้นต่างก็ตื่นเต้นตกตลึง นอกจากคุณนาย

ใหม่และชายผู้นำเด็กมาเท่านั้นต่างมีกิริยาไม่ปรกติ

ต่อนั้นสิ่งที่ไม่นึกไม่ฝันมาก่อนและไม่น่าจะเกิดขึ้นก็ได้เกิดขึ้นท่ามกลางความเงียบสงัดในห้อง หลวงชาญ ฯ กำลังดีใจที่ได้บุตรชายกลับคืนมากำลังกอดจูบรับขวัญน้ำตาคลอด้วยความดีใจ

ทันใดเสียงของคุณนายคนใหม่กล่าวขึ้นด้วยความเคียดแค้นแสนสาหัสสุดที่จะทนต่อไป ลืมตัวลืมนึกว่าสิ่งที่กล่าวนั้นจะผิดถูกจะเกิดโทษแก่ตนเองประการใด เหมือนประจานตนเองก็ไม่คำนึงด้วยความอารมณ์โกรธจัดชั่วแล่นเพียงวูบเดียวคุณนายใหม่ลุกขึ้นชี้หน้านายบุญมีแล้วร้องด่าว่า "มึงอ้ายคนทรยศ อ้ายคนหลอกลวง อ้ายคนอกตัญญู ไม่รู้คุณคนมึงเป็นคนทำลายแผนการณ์ของกูหมด" แกโกรธจนตัวสั่นร้องไห้เหมือนทารก พรางด่าพรางว่า "กูหลงไว้ใจอ้ายคนทรยศไม่รู้ว่ามันเป็นงูเห่า มาแว้งกัดกูภายหลัง"

แต่นายบุญมีมิได้แสดงกิริยาตกใจประการใด ในเมื่อคุณนายใหม่ได้แสดงกิริยาบ้าจะเข้าทำร้าย ทุกคนอยู่ในที่นั้นตกใจพากันตลึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่นึกฝัน เสียงคุณหลวงร้องตวาดด้วยอำนาจเจ้าบ้านให้หยุดอาละวาด ทุก

คนก็หายตื่นเต้นเหตุการณ์ก็สงบลง ทำให้คุณนายใหม่รู้สึกตัว นั่งลงร้องไห้ด้วยความเสียใจ เมื่อเห็นเหตุการณ์เข้าขั้นสงบลงก็ถามนายบุญมีถึงเรื่องราวต่าง ๆ ขอให้เล่าให้ทุกคนในที่นั้นฟังจะได้รู้ไว้ นายบุญมีได้เริ่มเล่าเรื่องว่า

"ผมต้องมีความอดทนให้คนในบ้านด่าว่านินทาเสียดสีตลอดมาและทั้งเกลียดทั้งชังผม หาว่าผมไม่มีความกตัญญูเป็นคนเนรคุณ หน้าไหว้หลังหลอกสารพัดคำที่จะสรรมาหมิ่นแนมผม แต่ผมก็ไม่เดือดร้อน ไม่โกรธ ผมเป็นคนบริสุทธิ์ มีความกตัญญูใครไม่รู้ดีเท่าตัวผมเอง แต่ผมต้องแสดงให้คนที่จงรักภักดีต่อคุณหลวงแช่งด่ามากได้เท่าใด ก็ยิ่งเป็นประโยชน์และพอใจของผมเท่านั้น เพราะภายในบ้านกำลังเดือดร้อน กำลังจะบ้านแตกสาแหรกขาด มีแต่คนจงรักภักดีแต่ไม่มีใครทำอะไรให้เหตุการณ์ดีขึ้น ผมจึงต้องทำเพื่อป้องกันภัยอันตราย ซึ่งจะเกิดขึ้นกับคุณหนูบุตรที่รักของคุณหลวงผู้มีพระเดชพระคุณของผมไว้ก่อน ผมยอมทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อป้องกัน ยอมแสดงเป็นคนทรยศต่อข้าวแดงแกงร้อนให้คนอื่นเขาตราหน้าผมว่าเป็นคนใจชั่ว เบื้องแรกผมรู้ว่าคุณนายใหม่มีแผนการณ์ที่จะกำจัดคุณหนูบุตรชายของ

คุณหลวงให้ออกจากทางเพื่อรับมรดกอันมากมายด้วยความโลภมาก แต่เมื่อคุณหลวงมีความประสงค์จะมอบมรดกทั้งหมดให้บุตรชายผู้เป็นทายาทคนเดียว ส่วนคุณนายคนใหม่ก็คงจะได้แต่ค่าเลี้ยงชีพตลอดไป หากคุณแดงบุตรชายคุณ-หลวงล้มหายตายจากไปก็ดี มรดกของคุณแดงก็จะต้องเข้ากองการกุศล ส่วนคุณนายคนใหม่ก็คงได้เบี้ยเลี้ยงชีพเท่าเดิมไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง เหตุนี้เองทำให้คุณนายใหม่มีแผนการณ์ที่จะลักพาตัวคุณแดงไป แล้วก็จะจัดการเปลี่ยนตัวเอาเด็กของคุณนายเตรียมฝึกไว้แล้วเข้ามาแทนภายหลัง แผนการณ์นี้ต้องใช้เวลาระยะยาวนาน ผมมองเห็นเหตุการณ์ต่อไป จำเป็นที่จะเข้าเป็นพวก อาสาทำทุกสิ่งให้คุณนายใหม่ให้เห็นจริงเห็นจังจนคุณนายไว้ใจผมสมกับความตั้งใจ ก่อนอื่นรีบจัดการป้องกันหาทางปลอดภัยให้กับคุณหนูให้ไปอยู่ในที่อื่นหาที่ลี้ลับ ไม่มีใครค้นพบให้พ้นอันตราย สิ่งแรกผมต้องทำ ผมจึงแอบกระซิบบอกความลับให้คุณชมพี่เลี้ยงรีบจัดพาคุณหนูหนีจากบ้านโดยเร็ว ซึ่งผมได้หาที่ซ่อนไว้ให้เรียบร้อยมิดชิด ก่อนจะมีผู้อื่นลักเอาตัวไป เรื่องนี้ผมไม่ได้รู้จากปากคุณนาย แต่ผมเห็นการกระทำของคุณนายจึงคาด

การล่วงหน้าเอาไว้ เมื่อคุณชมพาคุณหนูหนีไปแล้ว คุณนายพบกับผมได้แอบกระซิบปรารภให้ผมฟังว่า

"ฉันคิดไว้แล้วจะจัดการลักตัวมันไปก่อน แต่ยังไม่ทันได้ลงมือบอกใคร แต่มันกลับหนีออกไปจากบ้านเสียก่อนก็ดีเหมือนกัน เรื่องมันจะง่ายเข้า"

ผมจึงแกล้งพูดว่า "คุณนายต้องจัดการกับเด็กอย่างไรล่ะ หรือจะติดตามไปทำลาย"

เสียงคุณนายกระซิบตอบว่า "ฉันก็กำลังคิดอย่างนั้นแหละ จะต้องให้คนออกสืบค้นหาดูว่ามันไปหลบซ่อนอยู่ที่ไหน แล้วกำจัดเสียให้ให้มีตัวตน อีก ๔–๕ ปีจึงจะเอาเด็กของเรามาอ้างเพื่อเอามรดก"

ผมคิดดูอันตรายยังไม่พ้นจากคุณหนู ผมจึงทำคิดดูครู่หนึ่งและพูดเสียงกระซิบว่า "เรื่องนี้ขอเป็นธุระผมจะจัดการสืบหาแล้วจะจัดการตามคุณนายสั่งทุกประการ"

คุณนายคิดอยู่ครู่หนึ่งแล้วบอกว่า "เห็นจะไม่ใช้นายบุญมีเพราะเรื่องนี้มันยากลำบาก มันอันตรายฉันไม่อยากให้เสี่ยงไว้ทำงานอื่นดีกว่า และขอบคุณที่คิดจะช่วยฉัน"

ผมจึงบอกว่า "เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมากที่สุด เกี่ยว

กับความเป็นความตาย ถ้าจะไว้ใจคนอื่นยังไม่รู้จิตใจหัวนอนปลายตีน ถ้าล้มเหลวเกรงว่าความลับจะรั่วไหลจะพากันลำบาก และอีกอย่างหนึ่งก็คือ คนอื่นไม่มีใครรู้จักบ้าน ญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงที่สนิทของคุณชมดีเท่าผม คนอื่นอาจเสียเวลาสืบหรือเรียกว่างมเข็มในมหาสมุทร คงจะไม่ได้ผลตามที่ตั้งใจไว้ แต่เรื่องนี้หากคุณนายมอบหน้าที่นี้ให้ผมก็ต้องเป็นความลับระหว่างคุณนายกับผมเท่านั้น อย่าให้คนอื่นรู้เห็นเกี่ยวข้อง มิฉะนั้นผมจะไม่ยอมรับทำอะไรทั้งสิ้น และอีกอย่างที่คุณนายจะลืมไม่ได้เป็นอันขาดก็คือ สายสร้อยกับล๊อกเก๊ตห้อยคอของคุณหนูเป็นหลักฐานสำคัญสำหรับจะนำไปแสดงกับคุณหลวงฯ

ตอนนั้นคุณนายได้เห็นผมชี้แจงก็ได้เห็นดีเห็นชอบด้วยทุกประการ ตกลงมอบเรื่องนี้ให้ผมตลอดเวลา แม้ญาติของคุณนายทั้งสองที่เข้ามาอยู่ในบ้านจะคอยขัดขวางไม่ให้คุณนายไว้ใจผมให้มากนัก แต่คุณนายก็ไม่สนใจ เพราะคุณนายเชื่อในเหตุผลของผม เช่นเมื่อหลังจากคุณหลวงตาพิการมองไม่เห็นทั้งสองข้างแล้ว คุณนายก็มีอำนาจอยู่ในบ้านแทนคุณหลวง แล้วคิดจะพาลหาเรื่องไล่คนใช้เก่าๆ

ออกจากบ้านให้หมด เพื่อจะหาพวกของตนเข้ามาแทนที่ ผมเห็นเหตุการณ์จะยุ่งยากลำบากกับคนเก่าแก่ที่เคยอยู่ในบ้านตลอดมานั้น เมื่อถูกไล่ออกไปแล้ว ก็ไม่รู้ว่าจะไปอยู่ที่ไหน ถ้าผมไม่สามารถระงับเหตุการณ์ในบ้านไว้ได้ ก็คงพากันลำบากมาก ผมจึงหาโอกาสปรับความเข้าใจกับคุณนายให้ระงับความคิดไล่คนในบ้านออกโดยบอกคุณนายว่า

"การที่คุณนายจะใช้พระเดชอำนาจไล่คนเก่าแก่ออกจากบ้านไปนั้นย่อมจะทำได้ แต่ผลร้ายนั้นจะนำความยุ่งยากมาสู่คุณนายภายหลัง ไหนจะทำให้คนใช้เกลียดและยังมีความพยาบาทอาฆาต คุณนายจะต้องขัดใจกับคุณหลวงเพราะท่านเป็นคนยุติธรรมเที่ยงตรงมีความเมตตา เหตุการณ์จะไม่สงบภายในได้ง่าย ๆ อย่างที่คิด จะทำลายแผนการณ์ของคุณนายล้มเหลวลงหมดก็ได้ หากคุณนายจะใช้พระคุณแทนพระเดช ทำเป็นคนใจดีให้ความเห็นอกเห็นใจคอยดูแลให้ทุกคนได้รับความสะดวกสบาย แม้แต่เพียงกิริยาภายนอก ก็สามารถแก้ปัญหาภายในบ้านได้อย่างสงบแผนการณ์ก็คงจะคืบหน้าต่อไป"

เมื่อคุณนายได้นิ่งฟังผมแนะนำมีเหตุผลแล้ว ก็คิดได้

และตกลงระงับการที่จะให้คนออก ความปั่นป่วนในบ้านก็ระงับลงได้ตั้งแต่นั้นมา ผมก็สบายใจที่คนในบ้านไม่ต้องออกจากบ้านไปรับความลำบาก ต่อมาคุณนายได้เร่งรัดให้ผมรีบจัดการกับคุณหนูให้ได้เร็วที่สุด ผมก็ผลัดเวลาเรื่อย ๆ ไปเพราะยังหาโอกาสไม่เหมาะ ได้แต่บอกว่ากำลังติดตามสืบหา ทางบ้านญาติของคุณชมพี่เลี้ยง แต่ผมก็ทราบข่าวว่าคุณนายชักไม่ไว้ใจผม ได้ให้คนอื่นติดตามไปสืบสวนทางบ้านญาติของคุณชม เมื่อผมถามว่าคุณนายไม่ไว้ใจผม ๆ ก็ทำเป็นน้อยใจ ที่คุณนายได้ให้คนอื่นไปสืบหาคุณหนูด้วยผิดสัญญาที่ได้ตกลงไว้กับผม จึงได้บอกว่าผมจะเลิกหมดในการที่จะทำอะไรต่อไป เพราะคุณนายไม่ไว้ใจผม ก็ไม่มีประโยชน์อะไรจะใช้ผมอีก คุณนายกลัวผมจะวางมือ เพราะมีเรื่องสำคัญอีกอย่างคือ ผมได้ตกลงสัญญากับคุณนายว่าผมจะไปฝึกหัดเด็กที่คุณนายหาไว้เป็นตัวแทนคุณหนู ให้รู้เรื่องภายในบ้านตลอดทั้งญาติพี่น้อง บอกชื่อเสียงคนในบ้านประวัติให้ถูกทุกคน ทั้งจะสอบกิริยาท่าทางให้ใกล้ตัวจริงของคุณหนูที่สุด คุณนายจนต่อเหตุผลและต้องอาศัยผมมากจึงต้องยอมตกลงไม่ให้คนอื่นมาเกี่ยวข้องเด็ดขาด เพราะถ้า

ผมรู้ว่าคนอื่นมาเกี่ยวข้อง ผมจะหยุดวางมือทันที และขอร้องกับคุณนายว่าหากผมจะทำอะไรทำอย่างไร ผมขอให้เป็นความลับสำหรับตัวผมเองรู้คนเดียว จะไม่ยอมอธิบายรายงานใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะการทำครั้งนี้มันเป็นภัยอันตรายอาจถึงชีวิต ที่สุดคุณนายก็ตกลง ผมก็ค่อยสบายใจขึ้นพระคุณหนูพ้นภัยไปได้ โดยไม่มีคนอื่นเข้าแทรกแซงค้นหานอกจากผมคนเดียวที่คุณนายไว้ใจ

ที่สุดโอกาสที่ผมจะแสดงขั้นที่ ๒ ก็มาถึง ผมทราบว่ามีเด็กชายอายุและรูปร่างขนาดเดียวกันกับคุณหนู ได้ตกน้ำตายลอยไปติดข้างตลิ่ง เมื่อตำรวจได้นำศพไปชันสูจน์ประกาศหาญาติพี่น้องก็ไม่มีใครไปรับศพ ผมสืบทราบเป็นที่แน่ใจแล้วเป็นโอกาสอันดี ผมก็ไปเอาสร้อยคอกับล้อกเก็ตของคุณหนูกับคุณชมมาแสดงลครต่อไป โดยนำเอาสร้อยคอกับล้อกเก็ตของคุณหนูมาให้คุณนายแล้ว พูดคำสั้น ๆ ว่า "คุณหนูตกน้ำตายแล้ว"

คุณนายก็ไม่ซักถามอะไรต่อไปตามสัญญา ต่อมาอีกสองวันหนังสือพิมพ์ลงข่าวเด็กตกน้ำตาย กำลังประกาศ

หาพ่อแม่ญาติของเด็ก เรื่องก็สมเหตุสมผลทำให้คุณนายให้ความไว้วางใจผมมากขึ้น เรื่องที่ผมต้องแอบฝึกซ้อมเด็กเป็นเรื่องหนักใจของผมมาก เพราะตั้งแต่ผมได้พบเด็กที่จะเป็นตัวแทนคุณหนูคนนี้ ผมก็ตกใจเหมือนกัน นึกว่าโลกนี้ทำไมมันจึงบังเอิญให้มีเด็กรูปร่างหน้าตาคล้ายกับคุณหนู และอยู่ในวัยเดียวกันด้วย เมื่อผมเริ่มฝึกหัดให้แกจำชื่อพ่อแม่และจำคนในบ้านว่า คนนั้นรูปร่างอย่างนั้นชื่อนั้น เด็กจำได้แม่นยำ จำได้อย่างประหลาด ผมฝึกจริง ๆ หัดจริง เมื่อคุณนายเห็นกิริยาท่าทางของเด็กตลอดจนสอบถามถึงชื่อพ่อแม่คนในบ้าน ห้องนอนอยู่ที่ไหน เด็กทำถูกคล้ายกับอยู่ในบ้านนี้มาก่อน แม้เวลานั้นจะใช้บ้านสมมุติ แต่แกก็ทำได้อย่างน่าชม การฝึกฝนจนชำนาญแนบเนียน จนที่สุดเมื่อถึงเวลา คุณนายสั่งให้นำเด็กมาแสดงตัวเป็นตัวคุณหนู ผมจึงรีบให้จัดส่งคุณหนูตัวจริงเข้ามาด้วยให้ทันเวลาก่อนที่เหตุการณ์จะสาย นี่แหละครับเรื่องผมก็มีเพียงนี้"

เพื่อนหลวงชาญ ฯ ทุกคนที่อยู่ในห้องนั้น ต่างก็นิ่งฟังด้วยความสนใจต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่นายบุญมีเล่าให้ ฟังแต่

ค้นจนถึงที่สุด ที่ได้ผ่านมาอย่างอกใจระทึกตื่นเต้น หลวงชาญ ฯ นั่งกอดบุตรชายนิ่งพึ่ง แต่ไม่มีใครรู้ว่าแกมีความรู้สึกอย่างไร

แต่ก็มีเสียง คุณนายปิ่นแก้ว ร้องด่า นายบุญมี ด้วยคำหยาบช้า หาว่าไม่มีความกตัญญู จนคุณหลวงดุให้นิ่งจึงได้สงบลง

หลวงชาญ ฯ จึงถามนายบุญมีว่า "เมื่อแม่ชมพาตาแดงไปหลบซ่อนอยู่นั้น ไปอยู่ที่ไหนจึงตามหาไม่พบ และได้เงินทองอะไรมาใช้จ่าย นายบุญมีบอกว่า การหลบซ่อนครั้งนี้ คุณชมมีเพื่อนของพี่ชายอยู่คนหนึ่งเป็นนายทหาร ผมได้ไปชี้แจงขอความช่วยเหลือก็ได้รับการต้อนรับ และปิดเป็นความลับโดยดี แล้วคุณชมก็พาคุณแดงหลบไปอยู่ในกรมทหารม้า และเปลี่ยนชื่อเปลี่ยนเสียง และคุณชมก็ใช้อาชีพเดิม คือ เป็นครูสอนหนังสือบุตรนายทหาร คุณหนูก็ได้อาศัยเรียนด้วย เป็นที่อยู่มิดชิด ไม่มีใครรู้ระแคะระคาย ต่อมาผมก็ได้เงินรางวัลจากคุณนายคราวละร้อยละชั่ง ก็ได้นำเงินจำนวนนี้ไปมอบให้คุณชมใช้จ่าย จึงไม่ขัดสนอยู่ด้วยความสุขสบาย"

เสียงคุณหลวงถามต่อไปว่า "ทำไมคุณชมจึงไม่มาปรากฏตัว เรื่องทั้งหลายก็จะได้ลงเอยเรียบร้อยไม่เสียเวลา"

นายบุญมีบอกว่า "การที่จะให้คุณชมมายืนยันว่าคุณหนูเป็นทายาทอันแท้จริงของท่านนั้นมันง่ายเกินไป ย่อมจะไม่ซาบซึ้งดูดดื่มถึงความรักซึ่ง บิดาควรมีต่อบุตรที่จากไปนานๆ แต่เมื่อท่านได้พิสูจน์ด้วยตนเองเห็นความจริงด้วยตนเองไม่ต้องให้คนอื่นบอกเช่นนี้ ย่อมจะขาวสะอาดบริสุทธิ์ว่าคุณหนูเป็นบุตรชายของท่าน ย่อมจะไม่มีเหลือปัญหาไม่แน่ใจไว้ให้ท่านต้องขบคิดสงสัยภายหลังคอยกินแหนงภายในใจ"

เมื่อ หลวงชาญ ฯ ได้ฟังเหตุผล ของความเป็นอยู่ ของนายบุญมีก็มีความดีใจว่า "ขอบใจเธอมาก ที่ได้อุทิศถึงการเสียสละเสี่ยงชีวิต เพื่อป้องกันบุตรชายและทุกคนที่อยู่ในบ้านให้อยู่เป็นปกติ ตลอดทั้งทรัพย์สินของฉันด้วย เธอต้องรับความลำบากใจ แต่อาศัยด้วยเธอเป็นคนมีไหวพริบดีและฉลาดเฉลียวพร้อมทั้งความซื่อสัตว์กตัญญู รู้ถึงบุญคุณพระจึงคุ้มครอง เรื่องจึงลงเอยได้อย่างเรียบร้อย นับว่าสร้างบุญคุณอันยิ่งใหญ่แก่ตระกูลของเรามาก จะขอจารึกความดีของเธอตลอดไป"

เมื่อคุณหลวงกล่าวจบ เสียงนางนวลก็สอื้นพูดขึ้นทั้งน้ำตาว่า

"โถ น่าสงสารพ่อบุญมีที่ถูกพวกเราแช่งด่าอยู่ทุกวันว่าเป็นคนอกตัญญู เนรคุณลืมตัวลืมข้าวแดงแกงร้อนที่กินมาตั้งแต่เล็กจนโต เพิ่งรู้ความจริงคราวนี้เอง พ่อคุณของป้าป้ามีตาแต่มองไม่ถึงน้ำใจอันงามของพ่อบุญมี"

เสียงคุณนายคนใหม่กัดฟันกรอด บ่นด่าด้วยความแค้นจะหลบหนีออกไปก็ไม่ได้ เพราะมีคนคอยคุมอยู่ข้างๆ ประตูไม่ให้ใครเข้าใครออก แต่แล้วก็ได้ยินเสียงคุณหลวงพูดขึ้นอย่างเป็นการเป็นงานว่า

"เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในบ้านของผมครั้งนี้ ก็เกิดจากผมเป็นต้นเหตุ ที่ได้สร้างกรรมเอาไว้ในอดีต ผมรู้ตัวดีเพราะได้พิจารณาดูแล้วว่า อันว่า บุคคลใดจะสร้างกรรมอันใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม กรรมนั้นย่อมติดตามสนองตลอดเวลา ไม่มีใครหนีพ้นกรรมนี้ไปได้ เป็นแต่อยู่ที่เวลาเร็วหรือช้าเท่านั้น ตามที่ผมต้องได้รับกรรมอย่างหนักอันนี้ ก็เหตุต่อเนื่องมาจากเมื่อครั้งผมยังชอบกีฬาล่าสัตว์ เป็นเครื่องบำรุงอารมณ์ที่ชอบ ได้ทำบาปด้วยการ

ยิงแม่กวางลูกอ่อนถูกนัยตาถึงแก่ความตายทันที เป็นที่น่าสงสารมาก เมื่อมาคิดดูเวลายิงไม่ได้คิด เมื่อตายแล้วยังทิ้งลูกกวางซึ่งขาดแม่คุ้มครอง ผมก็ได้พยายามนำมาเลี้ยงดูอย่างดี ชดใช้กรรมชั่ว เพื่อจะถ่ายบาปให้เบาบางลง และผมก็ได้ทำบุญสร้างกุศลบารมี เพื่อจะให้กรรมตามไม่ทัน แต่ที่สุดกรรมอันนั้นก็ตามมาทันได้สนองผม ทำให้ภรรยาที่รักต้องจากไปอย่างไม่มีวันกลับ ผมได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจอย่างหนัก ต่อมานัยตาทั้งสองข้างที่มนุษย์พึงรักพึงถนอมก็ได้มีอาการบอดลง เหมือนผมยิงนัยตาแม่กวาง ความทุกข์เมียจากไปยังไม่ทันจะส่างโศก นัยตาก็บอดมัวทั้งสองข้าง มันทำลายจิตใจอย่างแสนสาหัส ยังไม่ทันจางบุตรชายที่รักก็ได้ก็สูญหายไปจากบ้าน แม้จะติดตามก็ไม่ได้ข่าวเห็นจะไม่ต้องบอกว่าความทุกข์หนักเพียงไร ไม่สามารถจะพูดให้ตรงความจริง แต่ก็คงเข้าใจกันดีแล้ว ทุกคนไม่อยาก จะให้ความเศร้า เหล่านั้น มาแจกจ่ายใน ความรู้สึก อีกความทุกข์ใดไม่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ย่อมจะมองไม่เห็นความทุกข์ของผู้อื่น นี่แหละมองไปตามกฎของธรรมชาติ ตามสัจธรรมขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าหรือกฎแห่งกรรม แม้เรา

จะมีอำนาจวาสนาและทรัพย์สินเงินทองมากมายมหาศาล ก็ไม่สามารถที่จะถ่ายบาปหรือล้างบาปให้สุดสิ้น พ้นกรรมอันนี้ไปได้ การที่ผมสามารถอดทนรับกรรมต่อทุกข์หนักตลอดมาผ่านมาถึงจุดสุดนี้ ก็ได้อาศัยอำนาจพระธรรม ได้ปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา ให้เกิดอำนาจจิตที่ได้จากสมาธิปัญญา ได้พิจารณาเห็นทางที่จะดับทุกข์ กิเลส ตัณหาที่เกิดแห่งทุกข์ จึงทำให้จิตสงบได้อย่างปรกติธรรมดา ทุกข์ก็ไม่สามารถจะแทรกซึมเข้ามาในความรู้สึก ฉะนั้น เหตุการณ์ที่ได้ทราบวันนี้ เพราะมีผู้ที่เห็นผิดเป็นชอบ ความโลภทำให้มัวเมาหลงใหลงมงายไปพักหนึ่ง ผมขออโหสิกรรมยกให้ ต่อไปก็ขอให้ตั้งอยู่ในกรรมดีมีศีลธรรม เวลานี้ผมคิดว่าสิ่งที่น่ากลัวและเป็นอันตรายต่อสังคมมากที่สุดก็คือ มนุษย์ที่ไม่มีศีลธรรมและไม่เคารพกฎหมายบ้านเมือง ฉะนั้น ขอให้พิจารณาดูตัวเองแล้ว ปรับปรุงให้เป็นผู้มีศีลธรรมและเคารพกฎหมายและเหตุผล และผมขอร้องให้ทุกคนลืมเรื่องราวต่าง ๆ ในวันนี้เสียให้สิ้น เสมือนไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น อย่าได้นำไปนึกคิดอีกต่อไป ผมขอขอบคุณทุก ๆ ท่านในที่นี้" เมื่อพูดเสร็จเรียบร้อยแล้ว คนที่อยู่ในห้องนั้น

ก็รับปากว่าจะลืมเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบ้านหลวงชาญฯ เสียสิ้น เป็นการไม่ก่อเวรก่อกรรมกันต่อไป เพราะทางคุณหลวงก็ไม่มีอะไรเสียหาย เรื่องราวก็ควรจะสุดสิ้นลงเพียงนี้

แต่ข้าพเจ้าผู้ฟังและผู้เขียน ยังมีข้อสงสัยอยากจะซักถาม แต่เห็นท่านผู้เล่ามีอายุมากและใช้เวลาเล่าเรื่องมานาน จึงให้ท่านมีเวลาพักเหนื่อยสักครู่ใหญ่ และดื่มน้ำให้หายร้อนหายเพลีย ที่ต้องใช้เสียงเป็นเวลานาน ทั้งต้องใช้สมองเรียกร้องความทรงจำสมัยเก่าๆ เมื่อท่านยังอยู่ในวัยหนุ่ม แต่ท่านก็มิได้แสดงกิริยาอิดโรยอ่อนเพลียประการใด นับว่าท่านเป็นผู้สูงอายุ มีความสมบูรณ์แข็งแรงของสังขารและความทรงจำดีเลิศ เมื่อข้าพเจ้าขอร้องให้ท่านพักสักครู่หนึ่งเพราะต้องใช้เวลาหลายชั่วโมง แต่ท่านกลับหัวเราะแล้วพูดว่า

"สำหรับผม เห็นจะยังไม่จำเป็นต้องพักหรอกคุณ เพราะยังไม่รู้สึกเหนื่อยหรืออ่อนเพลีย"

ข้าพเจ้านึกนิยมในตัวท่านผู้สูงอายุนี้มาก อดถามไม่ได้ว่า

"ขอโทษเถอะครับท่านปฏิบัติอย่างไร จึงมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ความทรงจำเป็นดีเลิศ สำหรับผมอายุน้อยกว่าท่านมาก แต่ความทรงจำและสังขารร่างกายรู้สึกเสื่อมลงมาก ท่านได้ทานยาอายุวัฒนะอะไรบ้าง ถ้าหากไม่เป็นการรบกวนผมอยากจะทราบ"

เสียงท่านผู้เฒ่าหัวเราะชอบใจแล้วพูดว่า "อะไรที่คุณว่ารบกวนผม ไม่มีความลับอะไรหรอก คนมีความลับคือคนมีทุกข์ คนไทยโบราณมีแต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทั่วไป มีอายุวัฒนะอะไรก็ขอให้บอกกันต่อ ๆ ไป เพื่อเอาบุญจิตเป็นกุศล บ้านเมืองจึงอยู่กันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข ไม่มีใครเบียดเบียนกันเห็นแก่ตัว ไม่ได้ใช้ยาอายุวัฒนะอะไรกับเขาหรอก ผมใช้ธรรมชาติง่าย ๆ ไม่ต้องไปเที่ยววิ่งหาให้ไกลบ้านไกลเมือง มิใช่จะหวงตำราหรอก แต่พูดออกมาแล้วคนรุ่นใหม่เขาจะหัวเราะเอา แต่ถ้าได้ปฏิบัติแล้วจึงจะเห็นผล

ข้าพเจ้าสนับสนุนว่า "จริงครับ สิ่งใดง่าย ๆ เรามักจะมองข้ามเลยไปเสีย แต่ก็มีเหตุผลยืนยันก็คือสุขภาพของท่าน ฉะนั้นผมจึงอยากทราบว่าท่านปฏิบัติอย่างไร"

ท่านผู้มีอาวุโส มองหน้าข้าพเจ้าครู่หนึ่ง คล้ายจะสอบพิจารณาดูว่า ข้าพเจ้าจะปฏิบัติตามท่านได้หรือ แล้วก็พูดว่า

"ตามธรรมดาปรกติคนมีอายุส่วนมากแล้ว เขาเดินออกกำลังกันแต่เช้าตรู่ทุกวัน แต่ผมเห็นว่าปัจจุบันนี้ ในกรุงเทพฯ ไม่เหมาะที่ผู้มีอายุจะไปเที่ยวเดินเก้งก้างตามข้างถนนหรือข้ามถนน เพราะมีรถยนต์ขนาดต่าง ๆ วิ่งผ่านไปมามากมาย ยิ่งเช้ามืดก็ยิ่งวิ่งกันรวดเร็วยังกับพายุ ฉะนั้นความปลอดภัยบนท้องถนนจึงหาได้ยากสำหรับคนแก่แต่ วิธีของผมไม่ต้องเดิน คือ เราตื่นแต่เช้าที่บ้านผมมีต้นไม้ ตามลำต้นมีกิ่งเหยียดตรงออกมาสูงต่ำพอเหมาะ คล้ายกับคนยืนแล้วยื่นแขนตรง ผมได้อาศัยจับกิ่งไม้ใหญ่อันนี้โหนตัวขึ้นลงเวลาเช้าไม่มากไม่น้อยพอไม่เหนื่อย พักหนึ่งก็หยุดทำเช่นนี้ทุก ๆ เช้าเป็นประจำแล้ว อาหารเช้าของผมก็มีกล้วยน้ำว้าสุก ๑ ผลก่อนอาหารอื่น แล้วก่อนเวลานอนก็กินกล้วยน้ำว้าอีก ๑ ผลเป็นประจำ มันเป็นของง่าย ๆ ไม่ต้องไปเที่ยวหาตัวยาที่ไหน แต่สำหรับผมก็ได้ผลดี แต่ผู้อื่นปฏิบัติจะได้ดีเหมือนผมหรือไม่ก็ยังไม่แน่ใจ เพราะลางเนื้อชอบลางยา

คุณลองทำดูซิไม่เสียหายอะไร”

ข้าพเจ้าบอกว่า “ขอบคุณ” แล้วถามว่า

นอกจากท่านได้ปฏิบัติเพื่อบริหารให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้ว ยังมีอะไรปลีกย่อยที่ท่านได้ปฏิบัติเป็นประจำ” ท่านยิ้มแล้วพยักหน้าพูดว่า

“มีเหมือนกัน แต่ออกจะปฏิบัติยากสักหน่อย สำหรับผู้ที่ไม่มีความอดทน ไม่มีความพยายาม”

ข้าพเจ้าถามสิ่งใดที่ท่านว่ายาก ต้องมีความอดทนและพยายาม จะเกี่ยวข้องกับการบริหารสุขภาพนี้ด้วยหรือเปล่า ท่านหัวเราะอย่างอารมณ์ดี

“จะเกี่ยวมันก็เกี่ยว จะว่าไม่เกี่ยวมันก็ไม่เกี่ยว สิ่งนั้นคือ กลางคืนก่อนนอนเราได้มีโอกาสไหว้พระสวดมนต์นั่งสมาธิให้จิตแน่วแน่และสงบ นี่เป็นการพักผ่อนของจิตด้วยเกิดอำนาจทำให้จิตเกิดสมาธิขึ้น ตามหลักธรรมก็คือให้เราปฏิบัติมีศีล สมาธิ ปัญญา การที่จะนั่งอยู่กับที่ทำสมาธิอย่างเดียวย่อมจะทำให้สังขารอ่อนแอ พระพุทธองค์จึงให้มีการเดินจงกรม หรือให้ธุดงค์ไปตามป่าเขาลำเนาไพรเพื่อจะให้มีสมาธิและบริหารร่างกายไปพร้อมกันเพื่อสุขภาพ

จะได้แข็งแรง นี่แหละผมจึงว่าจะเกี่ยวกันก็ได้ ไม่เกี่ยวกันก็ได้ ถ้าทำสมาธิได้ก็เป็นสิ่งดีมาก แต่ต้องอาศัยความอดทนพยายามทำไม่ย่อท้อ ทำจนได้สมาธิก็จะได้เห็นผลด้วยเพ่งพิจารณาด้วยปัญญา ถึงกิเลสตัณหา ก็จะเห็นทุกข์และที่มาของทุกข์ และก็จะได้เห็นทางที่จะดับทุกข์ให้สูญสิ้น เป็นทางนำไปสู่ความสุขอันสงบ เป็นยอดของความสุขทั้งหลายที่มนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกจะหาได้"

ข้าพเจ้ากล่าวขอบคุณท่านที่กรุณาแนะนำทางที่ให้ได้มีโอกาสพิจารณา และกล่าวถึงเรื่องของหลวงชาญชิงชัยยังไม่จบ เพราะยังมีข้อสงสัยจึงถามท่านว่า

"ผมอยากจะย้อนถามถึงหลวงชาญ ฯ หลังจากวันที่ได้ตัวบุตรชายที่แท้จริงของท่านแล้ว เหตุการณ์ในบ้านจะเข้าสู่ความปรกติได้อย่างไร ในเมื่อคุณนายปิ่นแก้ว ผู้ก่อกวนความสงบด้วยความโลภยังอยู่ในบ้านต่อไป ทั้งคุณนายก็ไม่รู้ว่าจะมองดูหน้าคนในบ้านไม่สนิทเช่นนี้แล้ว คุณนายปิ่นแก้วคงจะหาความสุขไม่ได้"

ท่านผู้เฒ่าหัวเราะด้วยอารมณ์ดีแล้วพูดว่า "อ้อ เรื่องมันก็ลงเอยกันได้เรียบร้อย คือหลังจากคุณหลวงได้อโหสิ-

กรรมแล้ว ก็เรียกคุณนายปิ่นแก้วภรรยามาอบรมชี้แจงให้เข้าใจว่า การที่นายบุญมีปฏิบัติไปนั้น ก็เพราะมีความจงรักภักดีอยู่ในความกตัญญูกตเวที จึงสามารถป้องกันเหตุร้ายได้ทุกอย่าง ทั้งได้ป้องกันมิให้คุณนายปิ่นแก้วเป็นอาชญากร หรือเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดเป็นผู้บงการในฆาตกร เมื่ออบรมชี้แจงให้เป็นที่เข้าใจแล้ว ความอาฆาตพยาบาทของคุณนายปิ่นแก้ว ซึ่งมีความเคียดแค้นต่อนายบุญมีก็คลายหายลง นึกถึงความผิดที่ตนได้คิดไว้ ทำให้เกิดปัญญารู้สึกบาปบุญคุณโทษ กรรมดีกรรมชั่ว หลงผิดเป็นชอบ ที่ตนได้ประกอบขึ้น ทั้งคุณหลวงก็ได้อโหสิกรรม ซ้ำยังให้เบี้ยเลี้ยงชีพตลอดไป นับว่าเป็นพระคุณอย่างสูงที่จะหาไม่ได้ คุณนายจึงตัดสินใจโกนหัวบวชชี เอาธรรมะของพระศาสดาเป็นที่พึ่ง และออกไปจำศีลภาวนารวมกับหมู่แม่ชีทั้งหลายทางจังหวัดภาคใต้ด้วยเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ขอรับแต่เบี้ยเลี้ยงชีพเพื่อทำบุญทำทานพอเหมาะสมกับสภาพของแม่ชีผู้ทรงศีลจะทำได้จนกว่าจะจากโลกนี้ไป ส่วนในบ้านก็มอบหน้าที่ดูแลให้กับนางสาวชมผู้ที่มีความจงรักภักดี และนายบุญมีเคยบอกคุณนายว่าตายไปแล้ว ความจริงยังมีชีวิตอยู่

คุณหลวงได้ขอร้องให้เข้ามาช่วยดูแลปกครองในบ้านเพราะเห็นเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ส่วนนายบุญมีก็ได้รับความยกย่องให้ความรักใคร่สนิทสนมเหมือนญาติผู้หนึ่ง เหตุการณ์ต่างๆในบั้นปลายก็ไม่มีอะไรจะยุ่งยากต่อไป หลังจากเล่าเรื่องตั้งแต่ต้นจนอวสานแล้ว ท่านได้พูดต่อท้ายว่า

"เรื่องที่ผมเล่าให้ฟังนี้ มันก็เป็นเรื่องพิศดารเรื่องหนึ่งในจำนวนเรื่องที่เกิดขึ้นอีกมากมาย ที่เรื่องได้สูญสิ้นไปแล้วและเรื่องนี้หากผมไม่ได้เล่าให้คุณฟัง ในไม่ช้าเรื่องนี้ก็จะจางสูญหายไป พร้อมกับชีวิตผู้ได้ประสพการณ์ เพราะผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในครั้งนั้น ต่างก็ล้มหายตายจากไปแล้วเป็นส่วนมาก รุ่นผมเกือบไม่มีเหลืออยู่แล้ว ฉะนั้น เมื่อผมได้มาระบายเหตุการณ์ครั้งนั้นให้คุณทราบ ก็ทำให้ผมหายใจคล่องขึ้น รู้ว่าเรื่องนี้คงจะไม่ตายไปพร้อมกับตัวผมและอาจอยู่ทำประโยชน์แก่อนุชนรุ่นหลังต่อไป" แล้วท่านก็ย้ำว่า สมัยปัจจุบันนี้ คนที่น่ากลัวที่สุดก็คือ คนที่ไม่มีศีลธรรม และไม่เคารพกฎหมายของบ้านเมือง

เรื่อง "ดงบาป" ของท่านผู้เฒ่าก็จบลงเพียงเท่านี้

สวัสดี

ความกตัญญู

●

อันความกตัญญูกตเวทีของชาวไทยเรานั้น ถือเป็นประเพณีมีมาแต่โบราณกาล เราจะพบได้จากหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมืองสุโขทัย ดังที่ข้าพเจ้าจะได้อัญเชิญคำจารึกเป็นลายหนังสือไทย ที่ท่านผู้ชำนาญในทางโบราณคดีได้พยายามอ่านจนได้ใจความ ข้าพเจ้าขอคัดตอนหนึ่งว่า

เมื่อชั่วพ่อกู กูบำเรอต่อพ่อกู
กูได้ตัวเนื้อตัวปลา กูเอามาแก่พ่อกู
กูได้หมากส้มหมากหวาน อันใดกิน
อร่อยดี กูเอามาแก่พ่อกู กูไปตีหนัง
วังช้างได้ กูเอามาแก่พ่อกู กูไป
ท่บ้านท่เมือง ได้ช้างได้งวง ได้ปั่ว
ได้นาง ได้เงินได้ทอง กูเอามาเวน
แก่พ่อกู พ่อกูตายยังพี่กู กูพร่ำบำเรอ
แก่พี่กู ดังบำเรอแก่พ่อกู พี่กูตายจึง
ได้เมืองแก่กูทั้งกลม

นี่ก็เป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่า ประเพณีไทยถือความกตัญญูเป็นหลักใหญ่ในสมัยโบราณ คล้ายจะเป็นมรดกตกทอดเก่าแก่มาก่อน สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชกรุงสุโขทัย เมื่อมาถึงในสมัยปัจจุบันนี้ รู้สึกว่าประเพณีศีลธรรมอันดีของชาวไทยได้เสื่อมทรามลง ดังจะได้เห็นได้รู้จากข่าวสาร ทั้งในหนังสือพิมพ์ประจำวัน และข่าวกระจายเสียงวิทยุอยู่เป็นประจำ เป็นเรื่องที่น่าเศร้าใจอย่างที่เรา ๆ ท่าน ๆ ได้รู้กันแล้ว และภูมิใจที่เราสามารถรักษาประเพณีนี้ตลอดมาถึงรัชสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ถือความกตัญญูรู้คุณบิดามารดาปู่ย่าตายาย และครูบาอาจารย์ทั้งผู้มีพระคุณทั้งหลาย เป็นหลักสำคัญควรปฏิบัติ

แต่บัดนี้ประเพณีอันดีงามของชาติไทยกำลังจะหมดความหมายลงทุกที ฝ่ายผู้เฒ่าผู้แก่ที่เกิดในรัชกาลที่ ๕ ต่างก็มีความรู้สึกเศร้าใจ บางท่านก็พูดว่า

" ถ้าหากว่าต่อไปผู้คนขาดศีลธรรม ขาดความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ผู้มีพระคุณทั้งหลายมากขึ้นกว่านี้ บ้านเมืองก็จะเกิดมิคสัญญี

ความเดือดร้อนจะเกิดขึ้นทุกหย่อมหญ้า เพราะคนชั่วมากกว่าคนดี ถ้าคนเราได้ละทิ้งประเพณีที่ดีงามมาแต่ยุคโบราณ บ้านก็จะไม่เป็นบ้าน เมืองก็จะไม่เป็นเมือง ข้าพเจ้าเคยอ่านพบหลักฐานชาวต่างประเทศบันทึกไว้ ต่อจากหลักศิลาจารึกยุคพระร่วงเจ้ากรุงสุโขทัย ก็ได้หลักฐานในยุคสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้มีจดหมายเหตุบันทึกของเอกอัครราชทูตพิเศษ ของสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินประเทศฝรั่งเศสสมัยนั้น ท่านเอกอัครราชทูตพร้อมคณะได้เดินทางมาเจริญพระราชไมตรีในพระนครศรีอยุธยา ท่านผู้นั้นคือมองสิเออร์ เดอ ลา ลูแบร์ ท่านได้บันทึกในจดหมายเหตุใน ปี พ.ศ. ๒๒๓๑ บรรยายถึงเรื่องราวของคนไทยในสมัยนั้นอย่างชัดเจน มีเหตุผลแน่นอนกว่าฝรั่งอื่น ๆ ที่เคยเขียนมาก่อน ข้าพเจ้าขอคัดมาเล่าสู่กันฟัง คงจะเกิดประโยชน์บ้าง เพื่อจะได้ มีโอกาส พิจารณา ศึกษา นิสัย ของ คนไทยใน ครั้งสมัยโบราณ ในความเห็นของชาวต่างประเทศที่เข้ามาในกรุงสยามได้กล่าวชมเชยไว้ว่า

กรุงศรีอยุธยาประเทศสยามนั้น ชาวไทยมีนิสัยใจคอความประพฤติในความรู้สึกว่า บุตรมีความรักใคร่เคารพอยู่ในโอวาทของบิดามารดา เป็นคนว่านอนสอนง่ายเชื่อถ้อยฟังคำที่บิดามารดาสั่งสอน ส่วนบิดามารดาก็วางตนอยู่ในศีลธรรม มีน้ำใจดีมีความเมตตากรุณาให้ความเอ็นดูอ่อนโยนต่อบุตร ไม่ข่มขู่บังคับบุตรจนเกินไป วางตนให้เป็นที่รักใคร่นับถือ ทำตนเป็นที่พึ่งของบุตร จะกล่าวถ้อยคำอันใดก็ล้วนแต่มีเหตุผลทางศีลธรรม ฉะนั้นโอวาทของบิดามารดาทั่วไปของชาวไทย จึงมีอานุภาพเป็นคำปกาศิตที่บุตรจะต้องปฏิบัติ เพราะเป็นการฝึกตนให้เป็นคนดี บิดามีอำนาจปกครองรับผิดชอบในครอบครัว หากบุตรไปก่อเหตุร้าย มีคดีอาญาใด ๆ เกิดขึ้นในแผ่นดิน แล้วถ้าบุตรหลบหนีไปตามจับไม่ได้ บิดามารดาก็จะร่วมรับโทษถูกเฆี่ยนโบยและถูกจองจำ จนกว่าบุตรจะเข้ามามอบตัวรับโทษเพื่อถ่ายแทนบิดามารดา ส่วนบุตรเมื่อหลบหนีพ้นไปแล้ว เมื่อได้ทราบว่าบิดามารดาต้องรับโทษแทนตัวก็มีจิตใจสงสาร ไม่สามารถจะหลบหลีกต่อไป ด้วยความรักใคร่เคารพกตัญญู ก็หวนกลับมามอบตัว แม้จะถูกโบย

ถูกฆ่า ก็ยอมรับชดา กรรมให้ ทางการ พิจารณาโทษ ของตน ต่อไป

ท่านลาลูแบร์ คงจะซาบซึ้งถึงชีวิตคนไทยในสมัยนั้น ที่บุตรมีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา จึงได้เขียนยกย่องไว้อย่างจับใจว่า แม้บุตรจะมีโอกาสที่จะหนีเอาตัวรอดไปได้ เพราะเกรงกลัวโทษที่จะต้องได้รับ แต่บุตรก็ไม่ยอมเห็นแก่ตัวทำเช่นนั้น และไม่มีบุตรคนใดที่จะยอมปล่อยให้บิดามารดาตกเป็นนักโทษถูกจองจำแทนตน แม้จะเกรงกลัวในโทษที่ตนจะได้รับก็ตาม แต่ความกตัญญู-กตเวทีต่อผู้มีพระคุณสูงเหนือกว่าชีวิต จึงเป็นที่น่ายกย่องสรรเสริญ

พูดถึงใน ด้านการ อบรมซึ่ง บิดามารดามีต่อบุตรท่านเอกอัครราชทูต ลาลูแบร์ สังเกตุเห็นจึงได้กล่าวไว้ว่า

คนไทย ตั้งใจอบรม ฝึกฝนให้ บุตรประ พฤติตนอยู่ในที่ชอบ ให้ได้การศึกษาเล่าเรียน มีอัธยาศัยดีงาม มีความสงบเสงี่ยมเจียมตน พอใจที่จะสงบปากสงบเสียง จะไม่กล่าวถ้อยคำอันใดที่เป็นการก้าวร้าวให้เป็นที่กระทบกระ-เทือนจิตใจของผู้อื่น และไม่เป็นที่พอใจของผู้ฟัง สำหรับ

แขกเมืองหรือชาวต่างประเทศ คนไทยมักจะปริปากพูดน้อย จะไม่ยอมพูดอะไรออกมาโดยไม่ได้คิดเสียก่อน และจะไม่ยอมพูดในสิ่งที่ไม่จำเป็น ฉะนั้นคำพูดของคนไทยจึงอ่อนหวาน เป็นที่เชื่อถือได้ว่ามีสัจจะ เพราะพูดออกมาด้วยน้ำใสใจจริง

คนไทยมี ภาษาที่ จะใช้แสดง ความเคารพ ยกย่องให้เกียรติ เป็นคำผิดแผกกว่าคำธรรมดาสามัญ สำหรับผู้น้อยพูดกับผู้ใหญ่ดีกว่าภาษาฝรั่งเศส เป็นคำที่ใช้กับเจ้านาย และขุนนางผู้ใหญ่ และคณะชาวฝรั่งเศสที่มาในนามของราชทูตก็ได้รับเกียรติ ได้รับคำยกย่องอย่างสูง

เมื่อพูด ถึงการศึกษา เล่าเรียนใน สมัย กรุงศรีอยุธยาครั้งรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น ท่านลาลูแบร์ได้กล่าวไว้ว่า การเล่าเรียนศึกษาวิชาในครั้งนั้น พระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอนทั้งอ่านและเขียน ทั้งได้อบรมสั่งสอนให้เป็นผู้อยู่ในศีลธรรม สอนให้รู้หลักทางพระพุทธศาสนาตลอดจนพุทธประวัติ ยังสอนภาษาบาลีตลอดจนกฎหมายทางบ้านเมือง ตามธรรมดาพระภิกษุสงฆ์ต้องอุปสมบทในพระพุทธศาสนาเป็นเวลานานปี ได้ศึกษา

เล่าเรียน มีความรู้ลึกซึ้ง เชี่ยวชาญทั้งทางโลกและทางธรรม ฉะนั้นคนไทยจึงนิยมส่งบุตรเข้าวัดเพื่อรับการศึกษาหาวิชาความรู้ต่าง ๆ จากพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นอาจารย์ บางคน ก็ให้บุตร หลาน ของ ตน เข้า บรรพชา เป็น สาม เณร เพื่อ ศึกษา ด้าน ศีลธรรมใน ทางพระพุทธ ศาสนา หาความรู้ต่อไป

นี่ก็เป็นหลักฐานแสดงว่า คนไทยเราได้ยึดถือความกตัญญูกตเวทีเป็นหลัก นับแต่สมัยดึกดำบรรพ์ตลอดมา จึงมีความอยู่ดีกินดี บ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ มีทรัพย์ในดินสินในน้ำ เป็นเมืองแห่งพระบวรพุทธศาสนาเป็นหลักแห่งความจริง ให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติธรรมได้เห็นทันตา และตลอดมาจนรัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ได้มีหลักฐานของนักการทูตชาวอังกฤษผู้หนึ่งมีนามว่า ดอกเตอร์ ยอห์น ครอเฟิด ท่านผู้นี้ได้บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้พบได้เห็นอย่างสนใจของเมืองไทย ในรัชสมัยแผ่นดินของสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในรัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๓๖๔ ท่าน ดอกเตอร์ ยอห์น ครอเฟิด ได้รับคำสั่งจากท่านผู้สำเร็จราชการแห่งอินเดีย

ของอังกฤษในสมัยนั้น ให้เป็นทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีกับพระเจ้ากรุงสยามได้กล่าวไว้ว่า

คนไทยในประเทศสยามมีขนบธรรมเนียมประเพณีและอารยธรรมสูงสุดในบรรดาชาวชาติต่าง ๆ ในเอเซียแถบร้อน ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างประเทศอินเดียและประเทศจีนนี่เป็นหลักฐานพอที่จะเชื่อได้ว่า การบันทึกในสายตาของชาวต่างประเทศชั้นปัญญาชนในยุคนั้น ทำให้มองเห็นวัฒนธรรมของไทยสูงเด่น เป็นที่ยกย่องของผู้ที่รู้เห็นของชาวต่างประเทศ ที่ได้คบค้ากับชาวไทยทั่วไปในสมัยโบราณ

บัดนี้มาถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งโลกกำลังปั่นป่วนเพราะชาวโลกกำลังเสื่อมโทรมแห่งศีลธรรม มีจิตใจเหี้ยมโหดดุร้าย ต่างก็คอยแย่งชิงอำนาจเห็นแก่ตัว โลกกำลังต้องการสันติภาพ แต่ความสงบสุขสันติภาพจะมีได้ก็ต้องให้ชาวโลกเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และย่อมจะต้องอาศัยศีลธรรม มีความเมตตาปราณีเป็นข้อใหญ่ ถ้าจิตใจมนุษย์ยังโลภหลง คอยเอารัดเอาเปรียบไม่มีสัจจะ มีแต่ความหลอกลวง สัญญาใดก็ไม่เกิดผลตราบใด ตราบนั้น

โลกก็จะอยู่ไม่เป็นสุข เรื่องเล็กน้อยก็จะกลายเป็นเรื่องใหญ่โต หากต่างให้ความเห็นอกเห็นใจ มีศีลธรรมรักษาสัจจะสัญญา เรื่องใหญ่ก็จะกลายเป็นเรื่องเล็ก เรื่องเล็ก ๆ น้อยๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น แต่ในปัจจุบันนี้ศีลธรรมและประเพณีก็ยังไม่สุดสิ้น วัฒนธรรมและประเพณีเก่าแก่หาได้สูญสิ้นไปไม่ ยังมีผู้ยึดถือไว้ ฝึกฝนอบรม กุลบุตรให้ ปฏิบัติได้ ผลตลอดมา ข้าพเจ้านึกถึงเรื่องความกตัญญูนี้ก็เพราะว่า

วันหนึ่งเพื่อนที่รักใคร่นับถือกับข้าพเจ้ามาเก่าแก่แต่วัยรุ่นได้มาหา เราไม่ได้พบกันเป็นเวลาช้านาน แม้เราจะอยู่ในพระนครด้วยกัน เพราะต่างคนก็มีภาระกิจที่จะต้องรับผิดชอบ ไม่เหมือนเมื่อครั้งวัยหนุ่มไม่มีภาระกิจที่จะต้องกังวล เราได้แต่ท่องเที่ยวขึ้นเหนือล่องใต้หัวหกก้นขวิดเพราะห่วงภาระยังไม่เกิดขึ้น เรายังมีตำแหน่งต่ำ ๆ ในทางญาติเป็นเพียงลูกแหละน้องและพี่น้าอาว์อย่างสูง แต่ต่อมาเราก็ได้รับตำแหน่งสูงขึ้นเป็นลุง ซึ่งเป็นตำแหน่งภาระที่หนักเบาตามจำนวนสายโลหิตซึ่งเป็นพลเมือง อยู่ในความรับผิดชอบของเรา และในปัจจุบันนี้เราได้รับตำแหน่งสูงขึ้นเป็นตาเป็นปู่ ซึ่งแม้ว่าเราไม่อยากจะรับ มันหมาย

ถึงความชราเป็นไม้ที่ใกล้ฝั่ง แต่ธรรมชาติก็ยัดเยียดให้เรารับจนได้ นี่แหละทำให้เราเหินห่างกันไปนาน ๆ จึงจะได้พบกันสักครั้ง เพราะเราต่างมีอาชีพไปคนละทาง

วันนั้นเพื่อนได้สนทนากันในเรื่องความกตัญญูของคนในยุคปัจจุบัน จึงได้ทราบว่าเพื่อนเคยไปอเมริกา และการไปอเมริกาคราวนั้น ก็ถือโอกาสไปในงานรับปริญญาของบุตรชาย และไปแสดงความขอบคุณพวกครูบาอาจารย์ที่ลูกได้จดหมายยกย่องมาว่า ได้ให้ความกรุณาช่วยเหลือทุกสิ่งทุกอย่างจนได้เรียนจบ ข้าพเจ้าฟังแล้วก็พลอยปลื้มใจ บางครั้งเพื่อนเล่าถึงเหตุการณ์ของบุตรชายเมื่ออยู่ในอเมริกาให้ฟัง ทำให้ข้าพเจ้าตื่นตันใจไปด้วย ฉะนั้นจึงคิดว่าความกตัญญูนั้นผู้ใดยึดถือไว้ได้ย่อมจะเป็นศิริมงคลแก่ตนเอง และเป็นที่รักใคร่เอ็นดูของผู้อื่น เช่นเรื่องบุตรของเพื่อนเป็นต้น

เพื่อนได้เล่าว่า "ก่อนที่ผมจะส่งบุตรไปศึกษาต่อต่างประเทศนั้น ผมได้อบรมสั่งสอนถึงความประพฤติในสิ่งใดควรไม่ควร สอนให้มีความกตัญญูกตเวที ให้รู้บุญคุณต่อผู้มีพระคุณ ให้เคารพผู้เฒ่าผู้แก่ นี่เป็นหลักสำคัญที่ประเพณี

อันงามของเราชาวไทย ผมเองก็ได้รับการอบรมจากพ่อแม่มาเหมือนกันจึงสอนลูก อย่าได้ทิ้งหลักอันนี้ ขอให้นึกว่าเราเพียงแต่ไปศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ มิใช่จะไปเอาอย่างประเพณีของเขามาด้วย เพราะโลกได้ยกย่องนับถือว่าวิชา ความรู้ ทางโลก ทางวิทยาศาสตร์ ของเขาเจริญก้าวหน้ามาก เป็นที่รู้กันทั่วไป แต่ประเพณีของเราสอนให้มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณนั้น มีศีลธรรมซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่ยกย่องนับถือของชาวต่างชาติแต่ครั้งโบราณมาแล้ว บุตรชายของผมคนโต ได้ศึกษาสำเร็จปริญญาโท และเข้ารับราชการชั้นเอกในปัจจุบันนี้ คนที่สองได้ทำวิทยานิพนธ์ได้รับการยกย่องในหนังสือพิมพ์ทางอเมริกา และบุตรชายคนเล็กได้จากกรุงเทพ ฯ ไปเรียนต่อที่อเมริกาเมื่อปี ๑๙๕๙ เมื่อไปถึงก็เข้าศึกษาที่ COFFEYVILLE COLLEGE, KANSAS, U.S.A. เป็นครั้งแรก และไปหาบ้านเช่าก็ไปได้บ้านของผู้เฒ่าสองสามีภรรยา จึงได้ตกลงเช่าห้องอยู่ตลอดมา ท่านผู้เฒ่าทั้งสองนี้ ฝ่ายสามีเป็นช่างไม้รับซ่อมแซมสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่าที่คนอายุมากจะทำได้ ส่วนราย

ได้ก็พอเลี้ยงชีพ โดยไม่ฝืดเคืองนัก ต่อมาชายชราผู้เป็นสามีก็ถึงแก่กรรมลง บุตรของผมก็ช่วยเหลือทุกอย่างในงานศพ เท่าที่พอจะช่วยทำได้

ในงานศพของชายผู้เป็นสามี จึงรู้ว่าหญิงชรานั้นมีบุตรหลายคน เพราะได้มีพวกบุตรหลานทั้งชายหญิงจากรัฐต่าง ๆ มาในงานศพตามประเพณีครั้งนี้พร้อมหน้ากัน บุตรของสามีภรรยาชราคู่นี้ ต่างก็เติบโตมีครอบครัวแยกย้ายกันไป มีหลักฐานในการงานอาชีพต่าง ๆ กัน บ้างก็เป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย บุตรทั้งชายหญิงต่างก็มีรถยนต์ส่วนตัวด้วยกันทุกคน เมื่อมาในงานฝังศพผู้เป็นบิดาเสร็จแล้ว พวกลูก ๆ ต่างก็พากันแยกย้ายกลับไปที่อยู่ของตน มิได้เหลียวแลสนใจหญิงชราผู้เป็นมารดาว่า ความเป็นอยู่จะเป็นอย่างไร คล้ายกับเป็นคนอื่นที่ไร้ญาติขาดมิตร ไม่ใช่มารดากับบุตร ปล่อยให้หญิงชราผู้เป็นแม่ได้รับความเศร้าโศกเสียใจว้าเหว่อยู่แต่ผู้เดียว แต่ก็ได้อาศัยนักเรียนไทยบุตรชายของผมผู้อยู่ใกล้ชิด เป็นผู้คอยช่วยเหลือปลอบโยนให้คลายความเศร้าโศกระลึกถึงสามีที่ตายจากไป และ

ช่วยให้ความว้าเหว่น้อยลง บุตรของผมได้ปฏิบัติแม่เฒ่าผู้นี้คล้ายกับแกเป็นญาติผู้ใหญ่อันสนิทของเรา ให้ความเคารพนับถือ ให้ความเห็นอกเห็นใจ ทำให้แกเกิดความรักใคร่เห็นความดี ที่บุตรของผมเอาใจใส่ปฏิบัติช่วยทุกอย่างที่จะช่วยได้ จึงทำให้แกคลายความเศร้าโศกลงได้ แกจึงรักใคร่ยิ่งกว่าบุตรของแก ในความรู้สึกปัจจุบันเวลานั้น

การที่ต้องเสียสามีของหญิงชรา ทำให้รายได้ในการครองชีพฝืดเคือง แม้จะมีรายได้จากรัฐบาลให้การสงเคราะห์คนชราก็ไม่มากนัก มิได้ทำให้อยู่ดีกินดี ฉะนั้นนอกจากความว้าเหว่แล้ว การเงินก็ยังอยู่ในขั้นไม่เพียงพอ ที่สุดต่อมาหญิงชราก็ได้ขายบ้านที่เป็นสมบัติชิ้นเดียว นำเงินไปฝากประจำในธนาคาร เพื่อหวังดอกเบี้ยเลี้ยงชีพต่อไป แล้วมาเช่าบ้านอยู่อีกแห่งหนึ่ง แล้วบุตรชายของผมก็ได้มาเช่ารวมอยู่ด้วยอย่างใกล้ชิดกับหญิงชรา เพราะสงสารว่าแกอยู่อย่างโดดเดี่ยว จึงคอยเอาใจใส่ดูแลคอยปลอบโยนให้แกมีชีวิตแช่มชื่นขึ้น แม้แต่จะขายบ้านแล้วได้นำเงินไปฝากธนาคาร หวังดอกเบี้ยก็ยังไม่พอการใช้จ่าย ความสนิทสนมหญิงชรากับบุตรของผม ซึ่งเป็นนักเรียนไทยนั้น ทำให้แก

มีชีวิตสดชื่นขึ้นบ้าง ที่มีคนเอาใจใส่ช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิด ไม่ต้องขอร้องและไม่หวังสิ่งใดตอบแทน หญิงชราซาบซึ้งถึงความดีของบุตรชายผมผู้นี้ตลอดมา บางครั้งหญิงชราคิดถึงพวกลูก ๆ หลาน ๆ อยากจะพบอยากจะเห็นจึงได้เขียนจดหมายไปถึง ขอให้พาลูกหลาน ๆ ไปหาแกบ้างเพราะแกว้าเหว่ แต่ก็ได้รับคำตอบจากพวกลูกว่าเสียเวลาเพราะห่างไกล ถ้าคิดถึงหลานจริง ๆ ก็ให้หญิงชราผู้แม่ขึ้นรถประจำทางไปหา วันหนึ่งหญิงชราได้ปรารภขึ้นกับบุตรชายของผมว่า เงินที่ได้จากการสงเคราะห์คนชรา และเงินที่ขายบ้านฝากไว้ในธนาคารประจำ เพื่อให้ได้ดอกเบี้ยมาใช้จ่ายก็ดี แต่ยังไม่พอกับค่าครองชีพประจำเดือน จะขอเงินพวกลูก ๆ ก็เกรงจะผิดหวังจะขายหน้า

บุตรชายผมจึงบอกว่า "ตามประเพณีของไทยเรานั้นบุตรจะต้องเลี้ยงดู บิดามารดาเมื่อเวลาแก่เฒ่า เป็นการตอบแทนที่บิดามารดาเลี้ยงบุตรมา และให้การศึกษา ถ้าบุตรมีฐานะดี ก็จะนำบิดามารดาไปอยู่ร่วมบ้านให้ความสุขสบายฉะนั้นการที่จะออกปากกับบุตรนั้นไม่เป็นสิ่งควรละอาย บิดา

ผมเคยเลี้ยงดูคุณปู่ คุณย่า ให้มีความสุขมาแล้ว และก็ได้สั่งสอนให้ลูก ๆ ปฏิบัติตาม แม้ผมจะมาศึกษาอยู่ในอเมริกาแล้ว บิดาผมก็ยังตักเตือนมาทางจดหมาย ให้รักษาศีลธรรมและประเพณีไว้เสมอ"

หญิงชราพูดขึ้นว่า "ทำไมประเพณีที่บ้านเมืองของเธอจึงได้มีวัฒนธรรมดีเช่นนี้ ทำไมฉันจะได้รู้จักกับบิดาของเธอที่ได้อบรมสั่งสอนเธอได้ดี เหมือนพระเจ้าส่งเธอมาให้เป็นลูกของฉันเมื่อยามชรา เมื่อลูกอันแท้จริงของฉันเขาต่างไม่สนใจ ฉันอยากจะจดหมายไปขอบใจบิดาของเธอ ซึ่งทำให้ฉันมีลูกดียิ่งสุภาพเรียบร้อยเป็นคนไทย ฉันรักเธอมากและซาบซึ้งถึงคุณความดี คิดว่าเธอเป็นลูกรักของฉันตลอดไป ทำไมประเพณีของเธอผิดประเพณีของเรา จะเล่าให้เราฟังได้ไหม"

บุตรชายของผมได้บอกว่า "ขนบธรรมเนียมประเพณีของเราชาวไทยมีมาแต่โบราณกาลแล้วว่าให้บุตรมีความเคารพนับถือบิดามารดา มีความกตัญญูกตเวท

ให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุเหมือนญาติสนิท เมื่อจะทำสิ่งใดพอที่จะช่วยเหลือได้ ก็ช่วยเหลือด้วยความเคารพ และเต็มใจ ไม่มีความรังเกียจ นี่ถ้าเป็นเมืองไทย พวกบุตรจะต้องมีหน้าที่คอยดูแลเลี้ยงดูบิดามารดา เมื่อวัยชราให้มีความสุข ไม่ให้ได้รับความเดือดร้อนใด ๆ ไม่ให้บิดามารดาในวัยชราต้องว้าเหว่ จะแวดล้อมไปด้วยบุตรหลาน จะคอยระวังไม่ทำอะไรให้เป็นที่กระทบกระเทือนจิตใจ เราถือว่าบิดามารดาเป็นพระเจ้าของลูกๆ”

เมื่อหญิงชราได้ฟังเช่นนั้น ก็ร้องไห้พลางพูดว่า “ประเพณีของเราไม่สนใจกับคนแก่ เขาปล่อยไว้ให้อยู่ตามยถากรรมตามลำพัง”

บุตรของผมก็มีความสงสาร ขอร้องให้หญิงชราเร่งมีจดหมายไปบอกพวกลูกให้มาพร้อมหน้ากันที่บ้าน แกบอกว่ามีเรื่องสำคัญจะปรึกษาหารือด้วย ถ้าพวกลูก ๆ มาถึงก็ขอให้แกชี้แจงเหตุผลให้ลูก ๆ ช่วยเหลือ หญิงชรานั้นแรก ๆ ก็ไม่ค่อยจะกล้าเขียนจดหมายไปนัดพวกลูก ๆ เพราะกลัวพวกลูก ๆ จะปฏิเสธก็จะได้อาย แต่ก็ทนคำวิงวอนและ

รับรองจากบุตรชายของผมว่า คนอเมริกันกับคนไทยก็มีจิตใจคล้ายกันที่มีจิตเมตตากรุณา หากขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติมานั้น ผิดแผกแตกต่างกัน แต่ก็จะปรับปรุงให้เข้ากันได้ในทางที่ดีงาม คิดว่าบุตรชายหญิงของแกผู้มีความรู้ คงจะพิจารณาเหตุผล แล้วก็คงจะเห็นดีเห็นงามด้วย

เมื่อหญิงชราได้ฟัง และทนคำอ้อนวอนรบเร้าบุตรชายของผมไม่ไหว ทั้งแกก็มีความเกรงใจรักใคร่เหมือนบุตรในไส้ จึงจำต้องเขียนจดหมายไปบอกพวกลูกหลานตามคำขอร้อง ครั้นถึงวันกำหนดนัดพวกลูก ๆ ชายหญิงก็มากันพร้อมหน้าตามเวลานัดไว้ เมื่อบุตรมาพร้อมหน้ากันแล้ว หญิงชราก็พูดขึ้นว่า

"การที่แม่เรียกมาพร้อมหน้ากันนี้ เป็นความคิดของนักเรียนไทยซึ่งได้ปฏิบัติแม่ คอยปลอบโยนแม่ให้หายจากความว้าเหว่ และได้เล่าถึงประเพณีของคนไทย บุตรจะต้องรับเลี้ยงดูบิดามารดาเมื่อยามชรา ไม่ให้ได้รับความอนาทรร้อนใจในบั้นปลายของชีวิต แม้เขาจะเป็นคนละชาติกับเรา แต่เขาก็ปฏิบัติแม่และช่วยเหลือทุกอย่าง

เท่าที่เขาจะช่วยได้ มิได้มีความรังเกียจ เมื่อเขาเห็นว่าแม่มีรายได้เล็กน้อย ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ก็ขอให้แม่เรียกร้องไปให้พวกลูก ๆ มาพร้อมหน้ากัน เพื่อจะได้หาทางที่จะช่วยเหลือ ให้แม่ได้พ้นจากความยากลำบาก เพราะแม่อายุมากแล้ว จะอยู่รบกวนพวกลูก ๆ ไม่นานก็จะจากไป แม่เองก็เกรงใจพวกลูก ๆ ไม่อยากจะรบกวน ไม่กล้าจะจดหมายไปบอก แต่นักเรียนไทยผู้นี้ได้รบเร้าให้แม่จดหมายไปบอก ทั้งเขาบอกว่าเขารู้จิตใจคนอเมริกันดีว่าเป็นคนมีเหตุผลและศีลธรรมนิสัยคล้ายคนไทย ฉะนั้นแม่จึงกล้าเขียนไปบอกลูกให้มานี่และเป็นต้นเหตุ ขอให้ลูก ๆ พิจารณาหาทางให้แม่ได้รับความสบายใจ ในบั้นปลายเพื่อให้แม่มีชีวิตอยู่ต่อไปได้ โดยไม่ยากแค้นเท่านั้นก็พอใจแล้ว"

พวกลูก ๆ ได้ฟังแม่กล่าวเช่นนั้น ก็มองดูตากันแล้วก็ขอเวลาประชุมตกลง ขอความเห็นกันก่อนว่าควรจะทำอย่างไรดี เมื่อพวกลูก ๆ ของหญิงชราได้ขอความเห็นจากพวกพี่ ๆ น้อง ๆ ต่างก็ลงความเห็นว่า คนชาติอื่นมีประเพณีคุณธรรมได้มาช่วยเหลือมารดาทุกอย่างทุกทาง เพื่อ

ให้คนแก่รู้สึกมีชีวิตจิตใจสดชื่น ซึ่งพวกเราผู้เป็นลูก ๆ ต่างก็ทอดทิ้งมิได้มาดูแลทุกข์สุขแกเลย ฉะนั้นต่อไปนี้ขอให้แบ่งหน้าที่ผลัดกันมาเยี่ยมเยียนแกเดือนละครั้ง ส่วนการที่จะช่วยค่าครองชีพนั้น ต่างคนตกลงสมัครใจจะออกค่าเลี้ยงดู บางคนที่มีฐานะดีก็ออกให้เดือนละ ๓๐ ดอลล่าร์ และบางคนก็ออกให้เดือนละ ๒๐ ดอลล่าร์ เมื่อรวบรวมแล้วหญิงชราก็ได้เงินเดือนจากลูก ๆ อีกประมาณเกือบสองร้อยดอลล่าร์ต่อเดือน เมื่อได้บวกกับดอกเบี้ยที่ได้จากธนาคารและเงินสดสงเคราะห์คนชรา ก็เกือบสามร้อยดอลล่าร์แล้ว

เมื่อพวกลูก ๆ ได้ตกลงกันเป็นที่เรียบร้อย และบอกให้แกทราบ หญิงชราดีใจจนน้ำตาไหล เพราะแกมองเห็นอนาคตที่จะพ้นความทุกข์ยากลำบาก เที่ยวกอดพวกบุตรสาวบุตรชาย แสดงความขอบใจตื่นเต้นและมีความยินดีต่อจากนั้นหญิงชราก็ไม่ว้าเหว่ เพราะพวกลูกหลานผลัดกันมาเยี่ยมเยียนดูแล ทั้งการเงินก็มิได้ขัดสนเหมือนแต่ก่อนบั้นปลายชีวิตก็คล้ายกับชาวไทยผู้หนึ่งไม่แห้งแล้ง มีความ

สดชื่นกว่าแต่ก่อนมาก นับว่านักเรียนไทยได้ทำประโยชน์แก่ตัวแกอย่างดียิ่ง

ต่อมาเมื่อปี ๑๙๖๔ บุตรชายของผมก็ได้ทำปริญญาสำเร็จในวิชา BUSINESS ADMINISTRATION, B. SC บุตรชายได้จดหมายแจ้งมาถึงผมว่า พวกครูบาอาจารย์ต่างชื่นชมยินดีที่ได้ทราบข่าวที่แกได้ทำให้หญิงชรา ได้พ้นจากความทุกข์ยากลำบากอย่างหญิงชราทั่ว ๆ ไปในอเมริกา มากลายเป็นหญิงชราที่มีบุตรหลานเอาใจใส่ และทุกคนช่วยค่าเลี้ยงชีพนอกจากเงินที่ได้จากสงเคราะห์คนชราแล้ว ก็ยังมีพวกลูก ๆ ช่วยเหลือประจำเดือน ผู้รู้และหญิงชราต่างก็มีความยินดียกย่องถึงผมผู้เป็นบิดา ที่ได้อบรมให้ความรู้ในประเพณีศีลธรรมแก่บุตร จนได้สร้างกรรมดีไว้ทางจิตใจมนุษย์ด้วยขนบประเพณีของไทย จนเป็นที่น่าชื่นชมยินดี นี่เป็นต้นเหตุที่ผมไปรับบุตรชายเมื่อได้รับปริญญา และถือโอกาสได้ไปเยี่ยมครูบาอาจารย์ ที่ได้รักใคร่บุตรชายของผม และหญิงชราที่ได้โอดครวญถึงคุณความดีในตัวบุตรชายของผมอย่างฝังจิตใจ ผมได้รับการต้อนรับจากพวก

ครูบาอาจารย์ของบุตรชาย ด้วยการมารับที่สนามบิน และมีการเชิญเลี้ยงอาหารและแสดงความยินดี แต่พวกลูก ๆ ของหญิงชราต่างก็มาต้อนรับแสดงความยินดีกับผมด้วย

สิ่งที่เศร้าใจผมอย่างไม่รู้ลืมในครั้งนั้นก็คือ เมื่อหญิงชราพอรู้ว่าผมจะพาบุตรชายกลับเมืองไทย แกก็เสียใจตัดพ้อร้องไห้รำพันออกมา อย่างหมดสติลืมตัวว่า

"โธ่ นี่จะเอาลูกชายของฉันไปไหน ลูกชายที่เป็นคนไทยที่ฉันรักยิ่งชีวิต ถ้าฉันไม่มีลูกชายคนนี้ ฉันต้องตายแน่"

แต่เมื่อแกได้สติแกก็แสดงความเสียใจและขอโทษ ที่แกพูดอะไรออกมาอย่างไม่รู้ตัว น้ำตาของหญิงชราไหลนองหน้า บุตรชายของผมและตัวผมเองก็อดกลั้นน้ำตาไม่ได้ เมื่อได้พยายามปลอบใจแกว่า เมื่อกลับไปเมืองไทยแล้ว จะพยายามหาโอกาสมาเยี่ยมแกอีกจะไม่ยอมลืมแกเป็นอันขาด เมื่อถึงเวลาที่เราจะออกเดินทางกลับ ก็มีพวกครูบาอาจารย์ และชาวบ้านต่างก็มีจิตใจอันงามได้มาที่สนามบิน หญิงชราอุตส่าห์มาส่ง แต่แสดงความเสียอกเสียใจ

ร้องไห้อาลัยในตัวบุตรชายของผม เราต้องปลอบโยนแกให้สร่างคลายความเศร้าโศก สัญญาว่าจะส่งข่าวทางจดหมายมาถึงแกเดือนละครั้งเป็นอย่างน้อยตลอดไป ในวันที่ผมเดินทางจะออกจากอเมริกนั้น เป็นภาพที่ประทับใจในชีวิตของผมอย่างไม่รู้ลืมตลอดไป จึงอยากจะพูดว่า ALTHOUGH COFF EYVILLE IS ASMALL TOWN BUT THE PEOPLE HERE ARE VERY NICE, KIND AND HELPFUL.

นี่แหละเป็น ต้นเหตุทำให้ผม เดินทางไปรับลูกที่อเมริกา หญิงชราและบุตรชายของผมก็ได้มีจดหมายโต้ตอบส่งข่าวสุขทุกข์ถึงกันเสมอตลอดมา

คนบ้านนอก

เช้าวันหนึ่ง ข้าพเจ้าหยิบหนังสือพิมพ์รายวันขึ้นมาอ่านก่อนที่จะรับประทานอาหาร ได้เห็นข่าวประจำวันที่น่าสนใจ มีชื่อของบุคคลผู้หนึ่งข้าพเจ้าเคยรู้จักมาก่อน ถูกนำมาเป็นข่าวในเรื่องจ่ายเช็คไม่มีเงินในธนาคาร เจ้าทุกข์ได้แจ้งให้ทางตำรวจจัดการ......ๆ ข้าพเจ้ารู้สึกสลดใจมาก เพราะเมื่อประมาณปีเศษมาแล้ว นับย้อนหลังจากเช้าวันนั้น ข้าพเจ้าได้รับเชิญไป รับประทานอาหารที่บ้าน ของชายผู้นั้นข่าวนี้ จำได้ว่าวันนั้นไปถึงในราว ๑๘.๐๐ น. มีแขกซึ่งได้รับเชิญมาก่อนหน้าข้าพเจ้าทั้งหญิงชายประมาณ ๘ – ๙ คน งานนี้เจ้าภาพไม่ได้บอกว่าเป็นงานอะไร ผู้รับเชิญจึงจัดของขวัญไม่ถูก ฉะนั้นส่วนมากจึงไม่มีอะไรติดมือไป เพียงแต่ไปร่วมรับประทานอาหารอย่างธรรมดา แต่ก็มีผู้เอาช่อดอกไม้งาม ๆ สำหรับปักแจกันและกระเช้าดอกไม้หลากสีไปด้วยหลายท่าน.

เจ้าของบ้านซึ่งเป็นผู้กว้างขวางและมีใจนักเลง ผู้หนึ่งตามที่รู้กันทั่วไปว่ายังเป็นโสดอยู่ ในจำพวกแขกนี้เป็นสุภาพสตรีทั้งสาวสวยและไม่สาวอีกหลายคน มีที่ข้าพเจ้าเคยรู้จักและไม่เคยรู้จัก คิดว่าในจำนวนหญิงสาวเหล่านี้คงจะมีคนใดคนหนึ่งต้องเป็นคู่หมายของเจ้าบ้านรวมอยู่ด้วย

เมื่อข้าพเจ้าได้ รับคำแนะนำให้ รู้จักกับแขกอื่น ๆ ทั้งชายหญิงที่ยังไม่เคยรู้จักกันมาก่อนโดยทั่วถึงกันแล้ว เราก็ได้ร่วมสนทนากันด้วยอัธยาศัยไมตรี บางคนก็ดื่มสุราพลางคุยพลางอย่างสนุกสนานเป็นกันเอง ข้าพเจ้าแม้จะไม่ดื่มสุราแต่ก็เข้ากับพวกที่ชอบดื่มได้เป็นอย่างสนิทสนม

จนกระทั่งจวนพลบค่ำมีหญิงชรา ผู้หนึ่งปรากฏตัวเข้ามาในบ้าน สังเกตได้ว่าเป็นชาวชนบททั้งกิริยาท่าทางและเครื่องแต่งกาย แกห้วชะลอมใส่ของทั้งสองมือมีสีหน้าและกิริยาตื่นเล็กน้อย เมื่อเห็นมีแขกมากหน้าหลายตาอยู่บนบ้านทำให้แกชงักแล้วเดินเลี่ยงเลาะข้างบ้านมุ่งตรงไปบ้านคนใช้ซึ่งอยู่ข้างครัวห่างจากตัวบ้านทางด้านหลัง

มีเพื่อนผู้หนึ่งถามเจ้าบ้านว่าใครมาหา เจ้าบ้านบอก

ว่าเป็นญาติของแม่ครัว แม้คำพูดและกริยาที่ตอบจะไม่สนใจต่อหญิงชราผู้เป็นญาติของแม่ครัวผู้นั้นก็จริง แต่สังเกตเห็นว่าเจ้าบ้านได้แฝงความไม่พอใจอยู่ในสีหน้าอย่างชัดเจน

จากนั้นทุกคนรวมทั้งข้าพเจ้าก็ไม่ได้สนใจกับหญิงชราคนนั้นต่อไปอีก

เราคงสนทนาสรวลเสเฮฮากันต่อไป สุราผสมกับโซดาแก้วแล้วแก้วเล่า ความสนุกสนานเพิ่มพูนขึ้นตามจำนวนสุราที่หมดลงไป เสียงพูดคุยหรือหยอกล้อตลอดจนเสียงหัวเราะที่ประหยัดและอดออม อยู่เมื่อแรกก็ค่อย ระบายออกจนผาดโผนเพิ่มขึ้น บางคนก็พูดล้อเลียนหยอกเย้าสุภาพสตรีอย่างสนิทสนม ความเกรงอกเกรงใจซึ่งกันและกันดูเหลือน้อยเต็มทน อาหารหนักยังไม่ทันยกมาตั้งโต๊ะ พวกแขกนั่งดื่มต่างก็มึนเมาไปตาม ๆ กัน ต่างผลุดลุกผลุดนั่งร้องรำทำเพลงไป ตามภาษาคนที่ตกอยู่ในอำนาจน้ำเมา ขณะนี้เองที่ข้าพเจ้าสังเกตเห็นว่าเจ้าบ้านได้ ลุกหายไปจากที่นั่ง ตามความเข้าใจนึกว่าเขาคงจะเข้าไปสั่งงานบางอย่างในเรื่องอาหาร

เป็นการบังเอิญอย่างที่สุด ที่ข้าพเจ้าต้องการเข้าห้อง

น้ำ ปรากฏว่าห้องน้ำบนบ้านมีห้องเดียวมีสุภาพสตรีผู้หนึ่งไปอยู่ก่อนข้าพเจ้าคอยอยู่ครู่ใหญ่ จนไม่สามารถจะทนรอต่อไปได้ ข้าพเจ้าจึงรีบลงจากบ้านเพื่อไปหาที่ลับตาพอถ่ายเบาได้ เดินไปหาที่หลายแห่งก็ไม่พ้นแสงไฟจากบ้านใหญ่ได้เลย จึงแอบเดินไปทางด้านหลังครัวเห็น เป็นที่ลับตาและ มืดพอสมควร ทันใดนั้นข้าพเจ้าก็ได้ยินเสียงคนพูดคุยกันในห้องคนใช้ข้างครัวเป็นเชิงต่อว่าต่อขานกัน ออกจะเสียกริยาที่ข้าพเจ้าไปได้ยินเข้าโดยไม่ตั้งใจ

เสียงหนึ่งข้าพเจ้าจำได้ว่าเป็นเสียงของเจ้าบ้าน เสียงนั้นไม่ค่อยดังนัก แต่ก็ได้ยินถนัดชัดเจนซึ่งทำให้ข้าพเจ้าสะดุ้ง

"ฉันบอกแม่กี่ครั้งแล้วว่าอย่ามา นี่แม่ตั้งใจจะมาฉีกหน้าฉันหรือ? ดูซิ แขกมาเต็มบ้าน รู้หรือเปล่า ล้วนแต่ผู้มีเกียรติทั้งนั้น แม่ไม่ไว้หน้าฉันบ้างเลย ทำให้ฉันต้องอับอายขายหน้าแขกเท่าไหร่ ต่อไปใครเขาจะนับถือฉัน"

เสียงหญิงชราพูดสั่นเครือเหมือนจะร้องไห้ว่า

"โธ่ ! นี่แกถือเอาเป็นความผิดกับแม่ใหญ่โตถึงเพียงนี้เทียวหรือ มีแม่ที่ไหนบ้างจะฉีกหน้าลูกอย่างที่แกว่า"

เสียงนั้นแสดงความน้อยใจแกมสอื้น ข้าพเจ้าเองก็สะเทือนใจไม่น้อย

เสียงเจ้าบ้านพูดว่า

"ฉันไม่รู้ละ แต่แม่ทำยังงี้มันเสียหายกับฉัน"

เขาพูดเสียงกระโชกกระชากราวกับดุเด็กรับใช้

"ถ้าฉันไม่สั่งไว้ก่อนจะไม่ว่าเลย แม่ลองดูตัวของแม่เองซิ ดูได้รึ แต่งเนื้อแต่งตัวเหมือนกับตัวอะไร อย่างนี้แล้วเพื่อนฝูงแขกเหรือทำไมเขาจะไม่ดูถูกฉัน"

เสียงหญิงชราสะอื้นถี่ เสียงนั้นพลอยบาดลึกลงไปในหัวใจข้าพเจ้าด้วย

"แกพูดอย่างนี้แม่เสียใจ แม่ไม่รู้เลยจริง ๆ ว่ากำลังมีงาน คิดถึงลูกแม่ก็มาหา กลับเป็นความผิดไปเช่นนี้ได้"......

เสียงของหญิงชราขาดหายไปในลำคอ แล้วก็มีเสียง

สอึกสอื้นร่ำไห้

ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะทนฟังเสียงนั้นต่อไปได้ ความรู้สึกเต็มไปด้วยความปวดร้าวและเศร้าใจ นึกเห็นอกเห็นใจหญิงชราผู้เป็นแม่ยิ่งนัก อดคิดไม่ได้ว่าแกคงจะตามใจลูกชายจนเคยตัว และนึกชังเจ้าบ้านที่ใช้กิริยาอันไม่สมควร ไม่เคารพต่อผู้บังเกิดเกล้า ส่อให้เห็นปราศจากความ กตัญญูรู้คุณ

ข้าพเจ้ารีบผละจากที่นั้นไปด้วยอารมณ์อันขุ่นหมอง ขึ้นบนบ้านรวมกับแขกที่กำลังสนุกสนานกเฮฮากันตามภาษาคนเมาและไม่เมาปนกัน อีกครู่ใหญ่เจ้าบ้านก็กลับขึ้นมาด้วยสีหน้าอันยิ้มแย้มชื่นบานเป็นที่สนิทเสน่หาสำหรับคนอื่น *แต่สำหรับข้าพเจ้า ? ...... รู้สึกเหมือนว่ามองทะลุเข้าไปภายในเห็นจิตใจของผู้นี้* ได้ดีกว่าแขกที่รับเชิญมาทุกคน ข้าพเจ้าไม่อาจทนอยู่ได้ จึงขอตัวลากลับบ้าน แม้ว่าจะยังไม่ถึงเวลาอาหารก็ดี การทักท้วงเหนี่ยวรั้งของเพื่อน ๆ รวมทั้งเจ้าบ้านก็ไม่สามารถเปลี่ยนใจข้าพเจ้าได้ เพียงข้อแก้ตัวสั้นๆ และง่าย ๆ ที่ข้าพเจ้ายืนกรานไว้ว่ารู้สึกไม่ค่อยสบายต้องขอตัวกลับก่อน ช่วยให้ปลีกตัวกลับก่อนได้โดยไม่ยากนัก และ

ความจริงก็ไม่สบายจริงๆ แต่ไม่ใช่ทางร่างกาย แต่เป็นทางจิตใจจึงอยากปลีกตัวให้ห่างไกลพ้นไปจากกลิ่นไอของผู้ไม่มีความเคารพกตัญญูต่อผู้บังเกิดเกล้าของตนเอง!!

บัดนี้ชายนั้นมาเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ เมื่อหวลคำนึงถึงเรื่องเก่าๆ แล้วก็อดสลดใจไม่ได้ หลังจากนั้นไม่กี่วันได้พบเพื่อนผู้หนึ่ง ซึ่งคุ้นเคยกับชายผู้นั้นมาก ข้าพเจ้าจึงถามว่า ข่าวตามหนังสือพิมพ์รายวันลงนั้นเป็นความจริงเพียงไร

จากเพื่อนผู้นั้นก็ได้ทราบว่า เมื่อเจ้าหนี้ได้ขอให้ทางการตำรวจจับกุม ..... ชายผู้นั้นก็ให้คนไปส่งข่าวถึงมารดาซึ่งอยู่ต่างจังหวัด หญิงชราผู้เป็นมารดาเมื่อทราบข่าวร้ายเกิดขึ้นกับบุตรชายก็ตกใจ เป็นทุกข์เป็นร้อนเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวแก่คดีอาญา ด้วยความรักลูกถึงแม้จะรู้ว่าลูกนั้นขาดความเคารพก็ตัดไม่ขาด นำทรัพย์สินเท่าที่มีอยู่ไปจำหน่ายหรือจำนองรวบรวมเงินมาช่วยลูกชายให้พ้นจากข้อหาของเจ้าหนี้ไป ทำให้อดคิดไม่ได้ว่าพ่อแม่นั้น แม้จะโกรธแสนโกรธเมื่อรู้ว่าลูกตกอยู่ในอันตราย จะเป็นตายร้ายดีอย่างไรก็ไม่สามารถทอดทิ้งดูดายอยู่ได้ ต้องพยายามช่วยเหลือจนสุดความสามารถ

ยามเมื่อลูกมีความสุขสนุกสบาย พร้อมด้วยเพื่อนฝูงหญิงชาย พ่อแม่ไม่ได้ร่วมความสุขสนุกสนาน แต่เมื่อลูกเกิดได้รับทุกข์ได้รับความลำบากขึ้นมา พ่อแม่ต้องร่วมรับทุกข์ไปกับลูกด้วย ข้าพเจ้าคิดว่าชายผู้นั้นจะสำนึกถึงสิ่งที่ได้ทำกับหญิงชราผู้มารดาแล้วและน่าจะเห็นหัวอกของแม่ที่รักลูก เสียสละเพื่อลูก กลับใจเคารพบูชาพระคุณของแม่ต่อไป

หลังอ่านข่าวหนังสือพิมพ์และทราบข่าวหญิงชราผู้เป็นมารดาซึ่งช่วยบุตรให้พ้นจากข้อหา เรื่องนี้รบกวนจิตใจให้ข้าพเจ้ารู้สึกเศร้าสลดอยู่หลายวัน ทำให้หวนระลึกถึงชีวิตอดีตเมื่อกำลังอยู่ในวัยเรียน เหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นต้นสมัยพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๖ นั้นจะผ่านพ้นมานานแล้วก็ดี แต่เมื่อนึกถึงสิ่งดีงามที่ล่วงเลยมาแล้วหัวใจก็ชุ่มชื่นขึ้นอย่างประหลาด

บรรยากาศในสมัยนั้นช่างเต็มไปด้วยคนดีมีศีลธรรมมีความเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ มีความกตัญญูต่อบิดามารดาครูบาอาจารย์ มีความเสียสละ อดทน ยิ่งนึกก็ยิ่งมองเห็นภาพในอดีตอันสดชื่นในครั้งนั้นเหมือนความฝันที่ได้ผ่านพ้น

ไปใหม่ ๆ ทำให้จิตใจแช่มชื่นแจ่มใสในความทรงจำของข้าพเจ้าอย่างไม่รู้ลืม

ในครั้งนั้น ข้าพเจ้ายังเป็นเด็กนักเรียนสามหมวกฟาง นุ่งกางเกงดำสั้น ใส่เสื้อคอปิดมีขอเกี่ยวใช้ลูกกระดุม ๕ เม็ด ทองเหลืองกลมขัดเป็นเงา ส่วนรองเท้านั้นบางครั้งก็สวม บางครั้งก็เดินเท้าเปล่าไปโรงเรียน ที่โรงเรียนมีเพื่อนสนิท ร่วมห้องเรียนคนหนึ่ง อายุแก่กว่าข้าพเจ้า ๓ ปี มาจากต่างจังหวัด ขอเรียกชื่อสมมติของเขาว่า "ขวัญ" การที่ขวัญมีอายุแก่กว่าข้าพเจ้าถึง ๓ ปี แต่มาอยู่ห้องเดียวกันก็เนื่องจากขวัญเป็นบุตรคนโตของบิดา ต้องช่วยทำงานทางบ้าน เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของพ่อ ฉะนั้นจึงต้องรอให้น้องชายโตขึ้นมาพอทำงานแทนได้จึงได้เข้ามาเรียนในกรุงเทพ ฯ ขวัญต้องเสียเวลาการเล่าเรียนไปด้วยประการฉนี้ เมื่อเข้ามาเรียนกรุงเทพฯ นั้นก็ได้มาอาศัยอยู่กับพระที่วัดซึ่งไม่ไกลจากโรงเรียนนัก

ขวัญเป็นเด็กบ้านนอกที่มีอัธยาศัยและอารมณ์ดี ใจคอเยือกเย็นและหนักแน่น เมื่อเข้ามาเรียนใหม่ ๆ รู้สึก*เคอะเขิน* สำเนียงพูดก็แปร่ง ๆ เหน่อ ๆ เหมือนชาว

ชนบททั่ว ๆ ไปในเวลานั้น แต่สำหรับสมัยนี้สำเนียงเช่นนั้นไม่ค่อยได้ยิน เนื่องจากการศึกษาและการคมนาคมสดวก เพื่อนนักเรียนที่เกเรพากันล้อเลียนเยาะเย้ยต่างๆนาๆเพราะเห็นเป็นตัวตลกว่า "อ้ายบ้านนอก" บ้าง "อ้ายควายไถนา!" บ้าง ฯลฯ ขวัญก็ไม่ถือโกรธ และไม่ได้โต้ตอบให้มากความ การล้อนั้นจึงไม่เกิดรสชาติสนุกอย่างไรขึ้น เพราะเป็นการล้อข้างเดียว นาน ๆ เข้าพวกที่ล้อกลัวจะเป็นบ้าไปฝ่ายเดียวเลยยอมแพ้หยุดไปเอง

เนื่องจากขวัญเป็นบุคคลสำคัญในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าจึงใคร่จะนำประวัติของขวัญที่เข้ามาเรียนในกรุงเทพ ฯ เท่าที่ทราบมาเล่าให้ท่านผู้อ่านฟัง

ขวัญพักอยู่ที่วัดกับพระภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งขวัญเรียกว่าหลวงอาว์ ทั้ง ๆ ที่ไม่มีความเกี่ยวพันทางวงศาคณาญาติกันเลย หลวงอาว์เป็นบุตรชายคนเดียวของคุณนายผู้มั่งคั่งเจ้าของนาที่บิดาของขวัญเช่าทำอยู่ เมื่อครั้งยังไม่ได้อุปสมบทก็เคยออกไปตรวจที่นาและเก็บค่าเช่าบ้างเป็นครั้งเป็นคราว หลวงอาว์เป็นผู้มีจิตใจเมตตากรุณาโอบอ้อมอารีคนยากจนและมีศีลธรรม บางครั้งเมื่อออกไปเก็บค่าเช่านา ลูกนาขอ

ความกรุณาผ่อนผันว่าทำนาไม่ได้ผลเพราะฝนแล้ง ท่านไม่เคยพูดจาให้เจ็บใจหรือเร่งรัดเหมือนเจ้าของนารายอื่น กลับปลอบใจไม่ให้กังวลในเรื่องค่าเช่า ขอให้มีมานะทำต่อไป เมื่อได้ผลเมื่อไหร่ค่อยนำไปผ่อนให้ตามกำลัง ครั้งนั้นเอง หลวงอาว์ได้พบกับขวัญก็มีความพอใจเอ็นดูรักใคร่มากเพราะขวัญเป็นเด็กขยัน ขวัญเล่าให้ฟังว่าได้ยินพ่อปรารภว่าในชีวิตของพ่อไม่เคยเห็นใครมีน้ำใจดีเช่นนี้เลย เมื่อได้ยินพ่อชมเชยหลวงอาว์ ก็รู้สึกเคารพบูชานิยมชมชอบความดีของหลวงอาว์ซ่อนไว้ในใจตามประสาเด็ก

ครั้งหนึ่งพ่อของขวัญได้นำเงินค่าเช่านามาชำระที่บ้านท่านในกรุงเทพฯ หลวงอาว์ซึ่งยังไม่ได้บวชก็ได้ให้การต้อนรับอย่างดี ไม่เหยียดหยามว่าเป็นลูกหนี้หรือลูกนา วาระนี้เองที่ชีวิตของขวัญได้หันเข้าสู่ทางอันเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อโดยความกรุณาของหลวงอาว์นั่นเอง ได้แนะนำให้บิดาของขวัญส่งลูกชายคนโตมาเล่าเรียนในกรุงเทพฯ ท่านจะเป็นผู้ช่วยเหลืออุปการะตามควร บิดาของขวัญเห็นการณ์ไกล จะส่งบุตรเข้ามาเรียนกรุงเทพฯ ก็ไม่มีทุนทรัพย์ เมื่อมีผู้อุปการะให้เล่าเรียนก็ดีใจ แต่ขวัญก็เป็นหัวแรงในการทำมาหากิน

จึงขอผลัดให้ลูกคนเล็กเติบโตพอช่วยงานได้เสียก่อน

ครอบครัวของขวัญมีกันเพียง ๓ คนพ่อลูก เพราะมารดาได้ถึงแก่กรรมตั้งแต่น้องชายยังเล็ก ๆ ขวัญเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของพ่อ เมื่อน้องชายโตขึ้นพอช่วยทำนาได้แล้ว พ่อก็พาขวัญมากรุงเทพ ฯ ตามที่สัญญาไว้เมื่อมาถึงได้ทราบว่าหลวงอาว์ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว จึงพาไปหาท่านที่วัด ขอฝากลูกเพื่อเข้าเล่าเรียนต่อไป หลวงอาว์ต้อนรับด้วยความเต็มใจ จัดการให้ขวัญได้เข้าเรียนตามความประสงค์

ก่อนที่พ่อจะกลับไปบ้านนา ได้พร่ำสอนลูกชายให้เอาใจใส่ในการเรียน ให้เคารพและเชื่อฟังคำสั่งของหลวงอาว์ เพราะท่านเป็นผู้มีพระคุณ ให้ทำตัวเป็นคนว่านอนสอนง่าย ไม่ละเลยหน้าที่ปฏิบัติรับใช้ท่าน ความกตัญญูรู้คุณจะเป็นแรงกุศลส่งให้ประสพความสำเร็จและรุ่งเรืองต่อไปในภายหน้า ขวัญเป็นเด็กว่านอนสอนง่าย เขาเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำพ่อทุกอย่าง จึงเป็นที่รักและเมตตาปราณีของหลวงอาว์ ตลอดพระสงฆ์และศิษย์วัดทั่วไป

เมื่อขวัญจากบ้านมาเข้าเรียน และอยู่กับหลวงอาว์ที่

กรุงเทพ ฯ แล้ว ต่อมาความเป็นอยู่ของพ่อทางบ้านนาฝืดเคืองลง เพราะน้องชายขยันขันแข็งในการงานไม่เหมือนพี่ ทั้งพ่อก็มีอายุมากร่างกายทรุดโทรมกว่าแต่ก่อน จึงมีรายได้น้อยลง ฐานะตกอยู่ในระดับอัตคัด ขวัญรู้เรื่องก็ไม่สบายใจ ครั้นจะหันไปพึ่งหลวงอาว์ท่านก็อยู่ในเพศสมณะสละหมดทั้งสิ้นในโลกีย์สมบัติ ในกุฏิของท่านไม่มีอะไรสะสมไว้นอกจากเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับสงฆ์ ถ้าท่านยังไม่บวชครอบครัวของขวัญก็คงไม่ลำบาก แต่พ่อของขวัญเป็นคนอดทนจึงมานะกัดฟันต่อสู้ไม่ท้อถอย เพื่อความเจริญก้าวหน้าของลูกในอนาคตเช่นเดียวกับพ่อที่ดีทั้งหลาย

ชีวิตนักเรียนของขวัญในกรุงเทพ ฯ ดำเนินไปอย่างราบรื่น มีหลวงอาว์เป็นที่พึ่งประดุจร่มโพธิ์ทอง นอกจากท่านจะได้ให้ความอุปการะเรื่องที่อยู่ที่กินและอุดหนุนจุนเจือตามฐานะของผู้ทรงศีลแล้ว หลวงอาว์ยังคอยอบรมสั่งสอนด้วยความเมตตาเอ็นดูปลูกฝังคุณธรรมอันดีให้เกิดขึ้นกับจิตใจของขวัญ เป็นต้นว่าให้รู้จักเคารพพ่อแม่และผู้มีคุณ ให้รู้จักอดทนและมีใจคอเยือกเย็น เอาชนะความชั่วด้วยความดีแม้ที่สุดจนให้ประพฤติตัวอยู่ในศีลธรรมเหล่านี้เป็นต้น

ข้าพเจ้าเชื่อว่าด้วยเหตุผลเหล่านี้เอง ที่ทำให้ขวัญมีนิสัยดี ใจคอเยือกเย็น มีความอดกลั้นต่อโทสะจริตได้อย่างน่าสรรเสริญ หากเป็นเด็กอื่น ถ้าตกอยู่ในสภาพเช่นขวัญได้รับแต่การดูหมิ่นเหยียดหยาม ล้อเลียนอยู่เสมอ น้อยคนนักที่จะอดกลั้นอยู่ได้ แต่ขวัญชนะด้วยการอดกลั้น นิ่งและให้อภัยจนต่อมาเป็นที่นับถือของนักเรียนทั่วไป นี่เป็นขั้นต้นที่ขวัญได้เอาชนะด้วยความดี

นิสัยของขวัญรักความสงบและยุติธรรม เคยมีบ่อย ๆ นักเรียนที่โตกว่ากำลังจะรังแกและข่มเหงเด็กที่เล็กกว่าขวัญเป็นต้องเข้าไป ห้ามปรามขอ ร้องแต่โดยดี และไกล่ เกลี่ยให้สงบเรื่องและได้ผลดี ทำให้เขากลายเป็นคนที่รักยกย่องและเกรงใจของเด็ก ๆ ซึ่งเป็นเพื่อนทุกคน มิใช่เพราะรูปร่างอันใหญ่โตแข็งแรงเช่นคนทำงานหนัก แต่ข้าพเจ้าคิดว่าคงเนื่องจากอัธยาศัยอันดี ใจอารีอารอบของเขามากกว่าเหตุอื่น แม้จะยากจนด้วยทรัพย์สินเงินทอง แต่ขวัญก็มีจิตใจอันงดงามเต็มไปด้วยศีลธรรม ซื่อสัตย์ มั่นคงอยู่ในความกตัญญูกตเวที ที่ได้ถ่ายทอดจากหลวงอาว์

ข้าพเจ้ารักน้ำใจขวัญมาก เรามีความสนิทสนมกันยิ่ง

ขึ้น สนิทกันมากกว่าคนอื่น ๆ ด้วยความดีของเขาตามที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง ต่อมาข้าพเจ้าเรียกขวัญว่า "พี่" และเรียกติดปากเรื่อยมาจนกระทั่งเราทั้งสองโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ มีงานอาชีพเป็นหลักฐาน

ระหว่างที่ยังเป็นนักเรียนอยู่นั้น พี่ขวัญเคยชมเชย ยกย่องสรรเสริญคุณงามความดีของหลวงอาว์อยู่เสมอ จนทำให้ข้าพเจ้า นึกบูชาเคารพท่านด้วย ทั้งที่ยังไม่เคยพบ เห็นมาก่อน และไม่เคยได้ยินพี่ขวัญว่าใครไม่ดีเลย

วันหนึ่งขณะที่เป็นเวลาพักรับประทานอาหารกลางวันนักเรียนต่างพากันเข้าไปในโรงอาหาร บางคนพอออกจากห้องเรียนได้ก็วิ่งออกหน้ารีบไปก่อน บางคนก็ลงไปเตะลูกบอลล์เล่นอยู่กลางสนามก่อนอาหาร ข้าพเจ้าเดินเข้าไปในโรงอาหารพร้อมกับพี่ขวัญ ที่มุมหนึ่งในโรงอาหารเราเห็นชายสูงอายุผู้หนึ่ง นั่งชะเง้อมองไปตามกลุ่มนักเรียนเหมือนมองหาใครสักคนหนึ่ง สารรูปของชายผู้นั้นมอซอ ลักษณะท่าทางเป็นชาวชนบท เครื่องแต่งกายบอกให้รู้ว่ายากจนค่นแค้น

ทันใดนั้นเองพี่ขวัญซึ่งเดินเคียงข้างอยู่กับข้าพเจ้าเพื่อ

ไปทานอาหารด้วยกัน พอเห็นชายผู้นั้นก็ดีใจรีบสาวเท้าตรงเข้าไปหาทันที

"พ่อ พ่อจ๋า"

พี่ขวัญ ย่อตัวก้มลงกราบบนตักชายผู้นั้น

"พ่อมาตั้งแต่เมื่อไร"

ข้าพเจ้าตามเข้าไปยืนดูอย่างตกตะลึง เพราะคาดไม่ถึง แม้นักเรียนอื่นก็เป็นจำนวนมากหยุดมองดูชายผู้นั้นหรือพ่อของพี่ขวัญลูบศีรษะบุตรชายอย่างเอ็นดู ดวงตาทั้งสองของแกแจ่มใสขึ้น พี่ขวัญก็กอดรัดไม่ห่างพ่อเลย เป็นภาพที่ก่อความรู้สึกตื้นตันใจ พร้อมกับนึกชมในความกตัญญูที่ได้เห็นบุตรผู้แสดงคารวะต่อผู้บังเกิดเกล้า ต่อหน้าที่ผู้ที่ได้ประสพโดยมิได้นึกรังเกียจว่าพ่อแต่งกายเกือบจะเป็นขอทาน เข้าไปกอดรัดด้วยความรักใคร่ดีใจในการพบครั้งนี้

"พ่อคิดถึงก็มาเยี่ยมลูก ไปที่วัดมาแล้ว หลวงอาว์ท่านบอกให้มาที่นี่ พ่อจะต้องรีบกลับวันนี้ค้างไม่ได้"

แกหยุดมองหน้าลูกชายครู่หนึ่ง แล้วพูดต่อไปว่า

"ทิ้งอ้ายแดงให้อยู่บ้านคนเดียวไม่ค่อยไว้ใจ ค่ำมืดอย่างไรก็ต้องกลับให้ถึงบ้าน หมู่นี้ทางบ้านขโมยควายกันชุม

เราก็มีอ้ายเผือกอยู่ตัวเดียว ถ้าโดนเข้ามั่งจะแย่เทียวลูกเอ๋ย พ่อน่ะหมดปัญญาแล้วไม่รู้จะหาเงินที่ไหนไป ซื้อแทนได้อีก ตั้งแต่เจ้ามาอยู่กรุงเทพ ฯ แล้ว ทางบ้านหากินฝืดเคืองเต็มที ทำไม่ค่อยพอกิน อ้ายแดงมันก็ยังเด็กนักทำงานได้ครึ่งเสียครึ่ง”

แกพรรณนาให้ลูกชายฟังสีหน้าหม่นหมองลงกว่าเดิม

ขณะนั้นพอดีพี่ขวัญเหลียวมาเห็นข้าพเจ้าจึงแนะนำให้รู้จักว่าเป็นบิดา ข้าพเจ้ายกมือไหว้ด้วยเคารพไม่ได้นึกรังเกียจอย่างไร เพราะข้าพเจ้ารักและนับถือพี่ขวัญ คนเรามิได้เคารพกันที่เครื่องแต่งกายหรือรูปร่าง เราเคารพน้ำใจกัน แกยกมือข้างหนึ่งขึ้นรับไหว้

“ไหว้พระเถิดพ่อคุณ ขอให้เธอจำเริญจำเริญเถิด”

ข้าพเจ้าเพียงก้มศีรษะรับคำพรนั้นไม่ทราบจะพูดอะไรต่อไป สายตาเหลือบไปเห็นป้าอิ่มแม่ค้าขายข้าวแกงประจำโรงเรียน แกจ้องมองมาที่พี่ขวัญและพ่อเฒ่าด้วยสายตาที่มีแววของความพอใจอย่างเห็นได้ชัดแก้มทั้งน้ำตาไหลซึมด้วยความชื่นชม ครูบางคนที่ผ่านมาก็หันมามองดูด้วยความเห็นใจ ข้าพเจ้าสังเกตดูไม่เห็นว่ามีใครแสดงท่าทางดูหมิ่น

เหยียดหยามหรือรังเกียจเลย ที่พ่อของพี่ขวัญเป็นคนยากจน พวกเพื่อนๆ กลับเห็นใจและสงสารพี่ขวัญมากขึ้น เมื่อพ่อลูกคุยกันอีกสักครู่ ชายผู้เป็นบิดาก็กลับไป

ตั้งแต่นั้นมาข้าพเจ้ารู้สึกว่า พวกครูอาจารย์ต่างก็ให้ความกรุณาเห็นอกเห็นใจพี่ขวัญมากขึ้น หาโอกาสให้รางวัลในการเรียนดี สอบดี เช่นให้สมุดดินสอเป็นต้น แม้จะขึ้นชั้นก็ยังอุตส่าห์หาหนังสือเรียนมาให้ ทั้งนี้ข้าพเจ้าเองก็ไม่ทราบแน่ว่า เนื่องจากได้เห็นความกตัญญูต่อพ่อของพี่ขวัญหรือเป็นเพราะความหมั่นเรียน แต่พี่ขวัญก็เป็นผู้ที่มั่นอยู่ในความเคารพครูบาอาจารย์ เมื่อนึกถึงครูบาอาจารย์สมัยนั้นบางท่านแล้ว ข้าพเจ้าก็อดนึกเคารพบูชาด้วยความจริงใจเสียมิได้ เพราะท่านเหล่านั้นเป็นผู้ที่น่าเคารพบูชาจริงๆ เท่าที่ข้าพเจ้าได้เคยเห็นมา ท่านไม่เคยมีอคติต่อศิษย์คนหนึ่งคนใด ใครเรียนดีท่านก็สนับสนุนให้ความรู้ สั่งสอนให้ไม่มีความเบื่อหน่าย รักเด็กด้วยความจริงใจ ถึงจะเหน็ดเหนื่อยประการใด ดวงหน้าของท่านก็ยิ้มแย้มอยู่เสมอ ทำให้ศิษย์ทุกคนรักใคร่ท่านอย่างฝั่งจิตฝั่งใจ บางครั้งท่านไม่ได้มาสอนดวงหน้าของศิษย์ก็เศร้าหมองไปตามกัน กลัวท่านจะเจ็บป่วย

หรือเป็นอะไรไปจนไม่สามารถมาสอนได้ เมื่อครูบางคนถูกย้ายหรือออกจากหน้าที่ไปเราก็พากันอาลัยบางครั้งถึงร้องไห้ก็มี นี่คือความรักที่ออกมาจากใจจริงของเด็ก ๆ ในสมัยนั้นความรักครูบาอาจารย์ รักโรงเรียน รักเพื่อนฝูง นี่เป็นความรักของเด็กเกือบทั่วไป พวกเราเคารพครูก็เพราะท่านไม่เลือกชั้นวรรณะ ลูกคนยากคนจนคนมั่งมี เศรษฐีหรือผู้มีอำนาจท่านให้ความรู้,ความรักความเห็นอกเห็นใจเท่ากันหมด ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ผิดท่านก็ทำโทษถูกท่านก็ชมเสมอหน้ากัน

ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าถูกใช้ให้ไปห้องอาจารย์ใหญ่ แต่ในห้องของท่านมีแขก ข้าพเจ้าต้องรออยู่ข้างนอกห้อง จึงบังเอิญได้ยินการสนทนาระหว่างอาจารย์ใหญ่กับแขกผู้มีเกียรติซึ่งข้าพเจ้ายังจำได้อย่างแม่นยำ ท่านผู้มีเกียรติกล่าวกับอาจารย์ใหญ่ว่า

"ผมได้ข่าวว่าที่โรงเรียนนี้ให้ความเสมอภาคไม่ว่าลูกคนมีคนจนไพร่หรือผู้ดีเหมือนกันหมด ความจริงผมชอบวิธีนี้ โรงเรียนทำถูกแล้วที่อบรมเช่นนี้ ผมจึงอยากฝากลูกให้เข้าเรียนกับอาจารย์ ลูกคนจนซึ่งกำลังเรียนอยู่ในเวลานี้อาจเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในอนาคตก็ได้ เด็กที่เรียกว่าลูกผู้ดีอาจตกยาก

ในภายหน้าใครจะรู้ชตาชีวิต จริงไหม ผมพูดอย่างนี้”

ข้าพเจ้าได้ยินอาจารย์ใหญ่ตอบว่า

“จริงครับ ใต้เท้าพูดถูก”

แขกของอาจายย์ใหญ่หัวเราะเสียงดังแล้วพูดว่า

“เราอย่าดูกันแต่เพียงวันนี้ ควรดูวันข้างหน้าด้วย อย่าไปนึกว่าลูกผมเป็นลูกเจ้าคุณ ต้องเอาอกเอาใจมันแม้มันจะขี้เกียจครูก็ไม่ทำโทษมันจะได้ใจนึกว่า บารมีพ่อมันคุ้มครองต่อไปมันก็ระยำ ขอให้อาจารย์เห็นมันเป็นเด็กธรรมดาแล้วฝึกมันให้ดี ผมอนุญาตให้เฆี่ยนตีสั่งสอนได้ ผมชอบให้มันสังคมเป็นเพื่อนกับเด็กทั่ว ๆ ไป ผมเองก็เคยเป็นเด็กวัดมาก่อนเหมือนกัน” ท่านพูดเสียงดังอย่างเปิดเผยและหัวเราะอย่างอารมณ์ดี

ข้าพเจ้าได้ยินคำพูดแล้วซาบซึ้งว่า ท่านผู้นี้มีจิตใจเที่ยงตรง มองเห็นการณ์ไกลจริง ๆ

ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าจำได้ว่า มีเด็กพาลเกเรมาเข้าใหม่คนหนึ่ง ได้ทราบว่าออกจากโรงเรียนที่เคยเรียนมาเพราะความเกเร ทำผิดร้ายแรงเข้าโทษจึงถึงกับไล่ออก เด็กคนนี้เป็นคนใจแข็งแม้จะถูกเฆี่ยนตีหน้าชั้นเพราะความผิดแกก็ไม่

มีสีหน้าวิตกทุกข์ร้อน กลับยิ้มแย้มเหมือนยืนขึ้นแสดงจำอวดให้ดู แต่ความผิดความเกเรเกิดซ้ำ ๆ กันเข้าจนถูกเสนอเข้าที่ประชุมใหญ่พิจารณาอยู่แล้ว ท่านอาจารย์ใหญ่ขอประวิงเวลาไว้ก่อน เพราะเป็นห่วงอนาคตของเด็กแล้วท่านก็เรียกนักเรียนเกเรคนนั้นเข้าไปในห้อง ต้องเสียเวลานานพอควรอยู่ในห้องของท่าน นักเรียนเกเรก็ออกจากห้องอาจารย์ใหญ่

น่าประหลาดที่เขาเดินร้องไห้จนตาแดงออกมา เป็นครั้งแรกที่ได้เห็นเด็กเกเรผู้นี้ร้องไห้ ทั้งที่อาจารย์ใหญ่หาได้เฆี่ยนตีหรือทำโทษเหมือนครูประจำชั้นไม่ นอกจากจะใช้แต่เพียงคำพูดก็ทำให้เด็กที่พาลเกเรร้องไห้ได้ ทำให้พวกเราตระหนักได้ว่า เด็กคนนี้กลัวคำพูดของอาจารย์ยิ่งกว่าโดนเฆี่ยนเสียอีก เราไม่มีโอกาสทราบว่าท่านได้พูดว่าอะไร ทั้งตัวเด็กคนนั้นก็ไม่ยอมบอก ต่อมานิสัยพาลเกเรก็ค่อย ๆ หายไปกลับกลายเป็นเด็กดีเรียบร้อย เป็นที่รักใคร่ของครูอาจารย์และเพื่อนร่วมเรียน

ข้าพเจ้ายังจำได้ว่าครั้งหนึ่งยังมีนักเรียนเก่าผู้หนึ่งกลับมาจากต่างประเทศ ท่านผู้นั้นได้เที่ยวตามหาครูบาอาจารย์ผู้

หนึ่งตามตรอกตามซอยตามเรือกสวนไร่นา ที่ห่างไกลจากชุมนุมชนเป็นเวลาหลายวันกว่าจะได้พบตามความประสงค์ด้วยความกตัญญู เมื่อได้พบแล้วทั้งศิษย์และอาจารย์ต่างก็ปลาบปลื้มยินดี ศิษย์ตรงเข้าไปกราบตรงหน้าทำให้ท่านอาจารย์ผู้นั้นน้ำตาไหล เพราะดีใจที่ศิษย์จน ๆ ของท่านซึ่งครั้งหนึ่งท่านได้ช่วยเหลือหาสมุดดินสอให้เรียน เท่าที่จะช่วยได้ มาบัดนี้ได้ประสพความรุ่งเรืองในชีวิต แต่ด้วยแรงกตัญญูศิษย์ผู้นั้นมิได้ลืมเลย ครูบาอาจารย์ก็มีความปลื้มปีติเมื่อทราบว่าศิษย์ของท่านประสพความสำเร็จในชีวิต

เวลานั้นยังไม่มีสมาคมศิษย์เก่า แต่ศิษย์ทุกคนก็หาโอกาสมาเคารพ และช่วยเหลือครูบาอาจารย์อยู่เสมอ ความจริงครูบาอาจารย์มากด้วยกันย่อมต้องมีบางท่านที่มีจิตใจลำเอียงศิษย์ที่ยากจน เอาอกเอาใจแต่เด็กที่พ่อแม่ร่ำรวย หรือเป็นขุนนาง แต่ข้าพเจ้าก็ไม่ค่อยได้พบในสมัยนั้น ถ้าจะพูดถึงคุณงามความดีของครูบาอาจารย์สมัยนั้นแล้วย่อมไม่มีวันจบ จึงขอพักไว้และดำเนินเรื่องต่อไป

วันรุ่งขึ้น เมื่อข้าพเจ้าไปรับประทานอาหารกลางวันป้าอิ่มแม่ค้าข้าวแกงได้คุยกับข้าพเจ้าถึงเรื่องพี่ขวัญ แกยก

ย่องพี่ขวัญ สรรเสริญความดี ความกตัญญูของพี่ขวัญมากมาย ตอนหนึ่งแกบอกว่า

"จริง ๆ นะ เธอ คนอย่างพ่อขวัญมีแต่จะเจริญขึ้น เด็กอย่างนี้ไม่ตกต่ำอับเฉาหรอก ไม่เชื่อคอยดูกันไปไม่ผิดจากปากป้าไปได้หรอก ป้าเห็นมามากแล้ว เด็กที่มีความกตัญญูอย่างนี้ต้องเจริญไม่มีวันตกต่ำ"

แกหยิบหมาก และพลูจีบใส่ปากเคี้ยวพลางพูดพลางอย่างชื่นชมไม่เบื่อ

ตั้งแต่นั้นมา พี่ขวัญก็ได้รับความเอ็นดูเห็นอกเห็นใจจากครูบาอาจารย์ยิ่งขึ้น ป้าอิ่มแกก็นิยมชมชื่นพี่ขวัญยิ่งกว่าใครทั้งหมดเพราะแกเป็นคนไม่มีลูก สามีตายตั้งแต่แกยังสาว แกก็ไม่คิดมีสามีอีก ครองตัวเป็นโสดทำมาหาเลี้ยงตัวเอง โดยทำข้าวแกงขายเป็นประจำที่โรงเรียน นอกจากนั้นแกก็มีเด็กซึ่งแกบอกว่าเป็นหลานสาวหน้าตาค่อนข้างขี้ริ้วคอยช่วยเหลือล้างจานชามส่งอาหารตามโต๊ะ แล้วก็ไม่มีใครอีก

ในระยะนี้ทางบ้านพ่อของพี่ขวัญเกิดขัดสน การทำนาไม่ค่อยได้ผล น้องชายของพี่ขวัญไม่ขยันเหมือนพี่ชาย พ่อจะทำคนเดียวก็ไม่ไหวจึงทำกินไปวันหนึ่ง ๆ พอกันอดตาย

เท่านั้น พี่ขวัญต้องเจียดเงินค่าขนมค่าใช้จ่ายที่หลวงอาว์ให้เพื่อนำไปให้พ่อใช้ทางบ้านนา ส่วนตัวเองนั้นอุตส่าห์อดมื้อกินมื้อด้วยความอดทน ไม่กล้ารบกวนหลวงอาว์ เวลานั้นเครื่องแบบนักเรียนก็เหลือชุดเดียว พี่ขวัญบอกว่าบางคืนเมื่อเสร็จจากปฏิบัติหลวงอาว์จนท่านจำวัดแล้วก็จัดแจงมาซักพอบิดให้หมาด ๆ จึงใช้เตารีด ซึ่งยืมจากเด็กวัดด้วยกันรีดไปจนกว่ามันจะแห้งคาเตา รุ่งเช้าจะได้ใช้สวมไปโรงเรียน ป้าอิ่มแกทราบเรื่องก็สงสารอุตส่าห์เจียดกำไรค่าข้าวแกง นำเงินมาให้ไปตัดเครื่องแบบอีกชุด พี่ขวัญบอกว่ารับไม่ได้เพราะเกรงใจแกก็ยัดเยียดให้ พี่ขวัญน้ำตาไหลเมื่อนึกถึงป้าอิ่มแม้แกจะยากจนค่นแค้นแต่น้ำใจแกนั้นประเสริฐเหลือ คนจนย่อมเห็นอกคนจนด้วยกัน แกเมตตาราวกับว่าพี่ขวัญเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของแกเอง ป้าอิ่มให้สิทธิพิเศษแก่พี่ขวัญให้รับประทานข้าวแกงของแกฟรี และออกปากให้ความช่วยเหลือ แต่พี่ขวัญไม่ใช่คนฉวยโอกาสไม่ยอมรับประทานอาหารฟรี เห็นใจป้าอิ่มที่แกเป็นคนจนมีน้ำใจดี จึงช่วยป้าอิ่มล้างจานใส่อาหารขายโดยไม่อาย แต่ป้าอิ่มแกก็ไม่ยอมให้ทำเหมือนกัน บอกว่าที่ช่วยเหลือพี่ขวัญมิได้ปรารถนา

การตอบแทนด้วยสิ่งใด นอกจากรู้สึกรักในอุปนิสัยและน้ำใจที่มั่นคงมีความกตัญญู เป็นเด็กในลักษณะที่เรียกว่า "รักดี" ยิ่งกว่าสิ่งอื่น

...ในระยะนี้ทางบ้านของพี่ขวัญทวีขัดสนยิ่งขึ้น พี่ขวัญเกือบตัดสินใจลาออกจากโรงเรียนไปช่วยพ่อทำนาเสียหลายครั้ง เพราะสงสารพ่อที่แก่แล้วยังต้องลำบากเหน็ดเหนื่อยต่อการงาน แต่หลวงอาว์ห้ามไว้ บอกว่าไหน ๆ ได้บากบั่นเล่าเรียนมาถึงเพียงนี้ถ้าเลิกเสียกลางคันก็น่าเสียดายมาก ยิ่งกว่านั้นท่านยังปลอบโยนให้กำลังใจอีกเป็นอันมาก พี่ขวัญซึ่งปกติเคารพและเชื่อฟังหลวงอาว์อยู่แล้ว จึงระงับความคิดที่จะลาออกเสีย แต่จิตใจเป็นห่วงพ่อเป็นที่สุด เมื่อหลวงอาว์รับรองว่าจะไปขอความช่วยเหลือจากโยมผู้เป็นมารดาของท่านขอให้งดเก็บค่าเช่านาจากบิดาของพี่ขวัญ ท่านอ้างเหตุผลว่าเพราะบุตรชายได้มาเป็นศิษย์รับใช้ปฏิบัติอยู่ที่กุฏิและเป็นเด็กดีท่านรักใคร่มากทั้งยังขอร้องให้โยมแม่ของท่านช่วยเหลือทางการเงินแก่ครอบครัวนี้บ้างเป็นครั้งเป็นคราว โยมของท่านก็เต็มใจปฏิบัติตามความประสงค์ของพระลูกชาย

แต่นั้นมา บิดาของพี่ขวัญจึงค่อยคลายความเดือดร้อนในด้านการครองชีพมีความสุขขึ้นบ้าง เป็นผลเกี่ยวโยงให้

พี่ขวัญมีความสบายใจตั้งหน้าเล่าเรียนไม่ต้องมีทุกข์กังวลใจอย่างเมื่อก่อน การเล่าเรียนก็ได้ผลดีขึ้น พี่ขวัญพูดเสมอว่าในชาตินี้หลวงอาว์เป็นผู้มีบุญคุณอันยิ่งใหญ่ แม้จะเอาชีวิตทดแทนก็ยังไม่คุ้ม

ต่อมาข้าพเจ้าจะต้องถูกย้ายโรงเรียน เป็นความเจตนาของบิดามารดา ซึ่งสุดปัญญาที่จะทัดทานและขัดความประสงค์ได้ เป็นความหวังดีเพื่ออนาคตอันรุ่งเรืองของบุตร แต่ก็เป็นความหวังที่จะนำความว้าเหว่และเศร้าใจมาให้แก่ข้าพเจ้าอย่างยิ่ง เพราะข้าพเจ้าจะต้องจากครูบาอาจารย์เพื่อนฝูงที่รัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าพเจ้าจะต้องจากพี่ขวัญซึ่งข้าพเจ้ารักเหมือนพี่ร่วมอุทร กับป้าอิ่มแม่ค้าใจดีที่ข้าพเจ้านับถือน้ำใจ และแกก็รักใคร่เอ็นดูข้าพเจ้าไม่น้อย พอพี่ขวัญรู้ข่าวว่า ข้าพเจาจะต้องย้ายโรงเรียน เขาหน้าเศร้าและเงียบเหงาไปจนผิดสังเกต บางครั้งเมื่อเราอยู่กันสองต่อสองและพูดกันถึงเรื่องนี้ พี่ขวัญน้ำตาคลอเห็นได้ว่ามีความอาลัยอาวรณ์ข้าพเจ้าไม่น้อย พี่ขวัญบอกว่าตั้งแต่มีเพื่อนมาไม่เคยรักใคร่เท่าข้าพเจ้าเลย รักเหมือนน้องในไส้ ป้าอิ่มเองก็เสียน้ำตาสำหรับการต้องจากไปของข้าพเจ้า

ในวันปิดเทอมปลายปีข้าพเจ้าได้กราบลาครูบาอาจารย์และร่ำลาเพื่อนฝูงเป็นครั้งสุดท้าย ต่างแสดงความเสียใจที่ข้าพเจ้าจะต้องจากไป เพื่อนฝูงที่สนิทหลายคนน้ำตาไหลพราก ป้าอิ่มกับพี่ขวัญนั้นถึงแม้จะรู้ข่าวมาก่อน แต่ว่าวันนี้เป็นวันสุดท้ายที่ข้าพเจ้าต้องจากไป แกก็สกดน้ำตาไหลไม่ได้ทำให้ข้าพเจ้าต้องพลอยน้ำตาร่วงพรูไปด้วย

"คุณไปแล้วหาเวลามาเยี่ยมป้าบ้างนะ ป้าคิดถึง โธ่! คุณสองคนกับพ่อขวัญรักกันมาก เห็นคนหนึ่งก็ต้องเห็นอีกคน ไม่ห่างกันเลย เมื่อจากไปเสียเช่นนี้ก็ใจหาย ทีนี้ป้าจะได้เห็นแต่พ่อขวัญคนเดียว"

ข้าพเจ้ารับคำว่าจะพยายามหาโอกาสมาเยี่ยม วันนั้นเป็นวันที่ข้าพเจ้าเศร้าที่สุดสำหรับวัยเด็ก ซึ่งอยู่ในวัยศึกษานับแต่ข้าพเจ้ากับพี่ขวัญได้แยกเรียนกันก็ดี เราก็ยังติดต่อเสมอ ฉะนั้นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดกับพี่ขวัญ ข้าพเจ้าก็ยังทราบดีเพราะพี่ขวัญเล่าให้ฟัง

ต่อจากนั้นไม่นานนัก คุณนาย.........ผู้เป็นโยมของหลวงอาวก็ป่วยลงด้วยโรคชรา หลวงอาวท่านต้องหาหมอมารักษาพยาบาล ตัวท่านเองก็ต้องเฝ้าไข้ตลอดเวลาทั้งกลาง

วันกลางคืน สังขารร่างกายย่อมจะแตกดับเมื่อถึงกาลเวลา ไม่มีใครจะหนีพ้นความตายไปได้ ที่สุดโยมของท่านก็ได้ถึงแก่กรรมลง ทรัพย์สมบัติมากมายก็ตกทอดมาเป็นของหลวงอาว์ซึ่งเป็นบุตรชายคนเดียวผู้เป็นทายาท ทุกคนเมื่อทราบเรื่องก็คิดว่าหลวงอาว์คงจะลาสิกขาบทออกมาเป็นฆราวาสเพื่อปกครองทรัพย์สินบ้านเรือน เมื่อจัดงานศพโยมของท่านเรียบร้อย แทนที่ท่านจะสึกออกมาปกครองทรัพย์สินตามความเข้าใจของคนทั่วไป ท่านกลับเรียกทนายประจำตระกูลมาจัดการเรื่องมรดกของท่านโดยให้แบ่งทรัพย์สินทั้งหมดออกเป็น ๓ ส่วน

ส่วนหนึ่งถวายวัดเพื่อใช้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เป็นที่ถาวรสืบไป

ส่วนหนึ่งท่านมอบให้พวกข้าเก่าแก่และคนใช้ที่อยู่กับโยมของท่านตลอดมา รวมทั้งผู้ที่ได้ปฏิบัติโยมของท่านในเวลาเจ็บป่วย แต่ละคนก็ได้มากน้อยตามความดีและความซื่อสัตย์สุจริตที่เคยปฏิบัติมาแล้ว

อีกส่วนหนึ่งท่านมอบให้พี่ขวัญ ซึ่งไม่มีใครจะนึกจะฝันว่าจะเป็นไปได้เช่นนั้น!! แต่ทุกสิ่งได้เป็นไปแล้วตามความประสงค์ของหลวงอาว์ ท่านได้เปลี่ยนแปลงชีวิตของเด็กบ้าน

นานๆ คนหนึ่งซึ่งมีความกตัญญูเป็นที่ตั้ง อาศัยพระและข้าววัดเลี้ยงชีวิตมากลายเป็นผู้มั่งคั่งขึ้นแล้ว ส่วนหลวงอาว์นั้นหาได้แตะต้องทรัพย์สินมรดกอันมีค่านั้นไม่ เครื่องใช้ที่จำเป็นและเครื่องบริขารมีอยู่เท่าใดก็ยังคงมีเท่าเดิม

ภายหลังเมื่อเสร็จจากการแบ่งทรัพย์สินเรียบร้อยแล้ว หลวงอาว์ก็พูดขึ้นกับพี่ขวัญว่า

"ขวัญ, บัดนี้โยมของหลวงอาว์ก็สิ้นไปแล้ว ความเป็นห่วงกังวลก็สิ้นสุดลง สำหรับขวัญกับหลวงอาว์นั้น เมื่อชาติก่อนเราเคยทำบุญร่วมกันมา ชาตินี้จึงทำให้หลวงอาว์มีความรักใคร่ เพราะความประพฤติดีของขวัญ มีความกตัญญูเคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ ทำให้หลวงอาว์เมตตาเกื้อกูลเท่าที่จะสามารถทำได้ ขวัญก็ได้รับสิ่งตอบแทนความดีความชอบที่ได้ประพฤติตลอดมาแล้ว หลวงอาว์จะลาขวัญเพื่อธุดงค์ไปหาสถานที่วิเวก สงบเงียบเหมาะสมกับการประกอบศาสนกิจ"

พี่ขวัญเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่าเมื่อได้ยินหลวงอาว์พูดเช่นนี้ ใจหายวาบราวกับใครมาควักเอาหัวใจออกจากร่าง รู้สึก

สังหรณ์ในใจว่า จะไม่ได้พบท่านอีกในชาตินี้ น้ำตามันร่วงออกมาอย่างไม่รู้ตัวก้มลงกราบที่เท้าท่านแล้วพูดว่า

"หากหลวงอาว์จะไปที่แห่งใดจะลำบากยากเย็นประการใดกระผมก็จะขอติดตามไปทุกหนทุกแห่งเพื่อปรนนิบัติหลวงอาว์จนกว่าชีวิตจะหาไม่ หลวงอาว์เป็นผู้มีพระคุณล้นเหลือชุบชีวิตของกระผมจากเด็กชาวนาจนๆ คนหนึ่งขึ้นมาเป็นคนได้ด้วยความกรุณาของหลวงอาว์ ในชีวิตนี้ตั้งใจจะฉลองพระเดชพระคุณของหลวงอาว์ตลอดไป กระผมไม่ยอมพรากจากหลวงอาว์"

หลวงอาว์ท่านยิ้ม แล้วปลอบศิษย์รักของท่านว่า

"ขอบใจขวัญมาก หลวงอาว์นั้นหมดภาระหมดห่วงใยเพราะโยมแม่ท่านก็สิ้นบุญไปแล้ว สำหรับขวัญนั้นยังมีพ่อที่ชราและน้องชายที่จะต้องเป็นห่วง นอกจากนั้นยังมีทรัพย์สมบัติที่จะต้องดูแล ชีวิตของขวัญยังจะรุ่งเรืองในทางโลกต่อไป ฉะนั้นหากยังเคารพนับถือหลวงอาว์อยู่เช่นเดิมจะขอสั่งว่า เมื่อหลวงอาว์ธุดงค์จากไปแล้วห้ามติดตามหรือใช้ให้ผู้หนึ่งผู้ใดติดตามหลวงอาว์ไป เพราะหลวงอาว์ตั้งใจอุทิศ ทุกสิ่งทุกอย่าง ตลอด ทั้งชีวิต และร่างกาย เพื่อแสวงหา

สัจจธรรม หากจะมีกรรมใดที่ได้สร้างไว้ในอดีตชาติก็จะได้ใช้หนี้ให้สิ้นสุดกันเพียงชาตินี้ นี่เป็นความประสงค์ของหลวงอาว์ขอให้ปฏิบัติตาม ถ้าขวัญยังเคารพระลึกถึงหลวงอาว์ก็ขอให้ประกอบความดีตลอดไป”

ขวัญต้อง จำใจรับปากจะ ปฏิบัติเคารพ ตามคำสั่งของท่านอย่างไม่เต็มใจ จิตใจของพี่ขวัญต้องทุกข์ระทมอย่างสาหัส

ภายหลังออกพรรษาแล้วไม่นานท่านก็ได้ออกเดินทางจากกรุงเทพ ฯ ไป แล้วก็ไม่ได้ทราบข่าวคราวอีกเลยว่าท่านไป อยู่ที่ไหน อีกพรรษา หนึ่งก็ได้ ผ่าน พ้นไป แล้ว กำลัง เข้าพรรษาใหม่ พี่ขวัญอดที่จะระลึกถึงอาลัยอาวรณ์หลวงอาว์มิได้ แม้จะได้รับปากว่าจะไม่ติดตามแต่ก็อยากทราบว่าท่านได้จำพรรษาอยู่แห่งใด จึงได้จัดส่งคนไปเที่ยวสืบหาตามวัดต่างๆ ในประเทศไทยทุกตำบล ทุกจังหวัด ตั้งแต่ภาคเหนือจดภาคใต้ แต่ก็ไม่พบว่าหลวงอาว์ท่านไปจำพรรษาอยู่วัดใดเลย ที่ออกสืบหาหลวงอาว์ในเวลาเข้าพรรษานั้นก็เพราะย่อมหาง่ายกว่าเวลาธรรมดา ทั้งตัวพี่ขวัญก็ออกสืบเองและให้คนไปสืบเป็นเวลาติด ๆ กันถึง ๓ พรรษาก็ไม่มีวี่แววเลย

ทราบแต่เพียงว่า มีพระองค์หนึ่งรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับหลวงอาว์ ได้ผ่านออกไปทางแม่สอด คงจะออกไปทางประเทศพม่าและอาจเดินทางต่อไปทางอินเดียและธิเบต ทั้งเวลานั้นการเดินทางออกนอกประเทศก็สะดวก ไม่กวดขันเข้าออกทั้งฝ่ายอังกฤษและไทย ฉะนั้นการสืบหาจึงเป็นเรื่องลำบาก มีผู้ใหญ่บางท่านบอกว่าหลวงอาว์ท่านสำเร็จแล้ว

ต่อมาพี่ขวัญได้เข้ารับราชการ และมีครอบครัวทั้งได้รับบรรดาศักดิ์ทางราชการเจริญรุ่งเรืองในเวลาต่อมา ส่วนข้าพเจ้านั้นได้เดินทางไปเผชิญโชคทางภาคเหนือ ข้าพเจ้ากับพี่ขวัญคงติดต่อกันเสมอทางจดหมาย ความรักใคร่สนิทสนม คงยังแน่นแฟ้นไม่เปลี่ยนแปลง

ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าเดินทางลงมาจากภาคเหนือไม่ได้พบกับพี่ขวัญเพราะไปตรวจการต่างจังหวัด ข้าพเจ้าถือโอกาสไปเยี่ยมบ้าอิ่ม แกไปอยู่สวนไม่ไกลจากพระนครมากนัก

บ้าอิ่มเห็นข้าพเจ้าก็แสดงความดีใจ เมื่อถามถึงความสุขทุกข์พอสมควรแล้ว ข้าพเจ้าก็ถามบ้าอิ่มว่า

"ทำไมบ้าจึงชอบมาอยู่ในสวน เงียบออกจะตาย"

บ้าอิ่มหัวเราะแล้วพูดว่า

"ป้าชอบทำงาน"

แกเล่าว่าครั้งแรกพี่ขวัญรับแกไปอยู่บ้าน บอกว่าให้ไปช่วยทำงานบ้านทำครัว แกจึงเลิกขายข้าวแกงที่โรงเรียน เห็นว่าตัวเองก็แก่แล้ว การหาบ ๆ คอน ๆ ก็ไม่ค่อยจะมีแรงเหมือนก่อน คิดว่าไปช่วยทำงานเป็นแม่ครัวพอมีชีวิตไปวัน หนึ่ง ๆ เพื่อ ฝากผีฝากไข้ เมื่อยาม ป่วยก็ดี เหมือน กัน ครั้นมาอยู่บ้านพี่ขวัญเข้าจริง ๆ งานเขาก็ไม่ให้ทำจะช่วยทำครัวเขาก็มีแม่ครัวแล้ว ก็ได้แต่นั่งกินนอนกิน คนนั้นก็ยกย่องเรียกคุณป้า คนนี้เรียกคุณน้า งานการไม่ได้ทำนั่งเป็นนาย เช้าสำรับถึง เย็นสำรับถึง ป้าอิ่มบอกว่าทนไม่ได้ที่จะต้องอยู่เฉย ๆ ทั้งไม่ได้เป็นญาติกับเจ้าของบ้านสักนิดจึงบอกกับพี่ขวัญว่าอยู่อย่างนี้ทนไม่ไหว ประเดี๋ยวเป็นง่อยตาย ขอไปหาบข้าวแกงขายตามเดิม

แกเล่าให้ข้าพเจ้าฟังแล้วยังแถมท้ายว่า

"จริง ๆ นะคุณ ป้าอยู่เฉย ๆ ไม่ได้ คุณขวัญเป็นคนดีจริง ๆ บอกว่าป้าแก่แล้วไม่อยากให้ไปทำอะไร เพราะป้ามีบุญคุณกับแกมาก ซ้ำแกเองก็ไม่มีแม่ แกเคารพป้าเหมือน

แม่ของแก ป้ารู้สึกตื้นตันใจที่ได้ยินแกพูดเช่นนี้ ป้าบอกว่าขอให้ป้าได้ทำงานบ้างเถิด เพราะป้าทำงานมาตั้งแต่สาวจนแก่ พอไม่ได้ทำงานมันก็ไม่สบายใจ ป้ารู้สึกขอบคุณคุณขวัญมากที่เอาใจใส่ต่อป้าดีแสนดีและทุกคนในบ้านก็เคารพป้ารวมทั้งภรรยาของคุณขวัญ ไม่เคยพูดจาให้ป้าสะเทือนใจเลย ช่างดีอะไรเช่นนี้ก็ไม่รู้"

แกพูดพลางน้ำตาไหลออกมา แกเอาผ้าแถบซับน้ำตา ข้าพเจ้าได้มาเห็นน้ำตาของป้าอิ่มเป็นครั้งที่สองที่ไหลออกมาเพราะความดีของเด็กบ้านนาจน ๆ คนหนึ่ง ครั้งแรกที่แกได้พบพี่ขวัญกราบพ่อซึ่งแต่งตัวมอซอที่โรงอาหารโรงเรียน และก็มาครั้งนี้ซึ่งแกร้องไห้เพราะตื้นตันใจในความดีของพี่ขวัญอีก

"จริง ๆ นะคุณ ป้าเองก็ไม่เคยนึกฝันว่าจะพบคนดีอุปการะป้าอย่างนี้" แกพูดต่อไป

"ไม่มีคนดูถูกว่าป้าเป็นคนจน ๆ หาบข้าวแกงขายมาก่อน ทุกคนเคารพป้า ไม่มีใครรังเกียจ"

ข้าพเจ้าจึงพูดขึ้นว่า

"ก็พี่ขวัญเป็นเจ้าของบ้านมีความเคารพป้า ก็เป็นธรรมดา คนอื่นเขาก็ต้องเคารพป้าไปด้วย และป้าแม้จะเป็นคนขายขาวแกงยากจนคนหนึ่ง แต่ก็เป็นคนจนที่มีน้ำใจดี น่าเคารพบูชาดีกว่าคนมั่งมีที่น้ำใจเลวเห็นแก่ตัว ผมเองก็เคารพป้าเพราะป้ามีจิตใจงาม"

ข้าพเจ้าพูดออกจากใจจริง

"พอเถิดคุณอย่ามายอป้าเลย เดี๋ยวป้าจะลอยเท้าไม่ติดดิน"

ข้าพเจ้าบอกว่าพูดออกมาจากใจจริงไม่ได้พูดเกินความจริง แล้วเลยถามแกว่าทำไมจึงได้มาอยู่ในสวนนี้ ป้าอิ่มเล่าให้ฟังว่า แกเป็นคนไม่ชอบอยู่นิ่ง ชอบทำงาน เมื่อเห็นว่าป้าอิ่มแกไม่ยอมอยู่ที่บ้าน พี่ขวัญจึงยกสวนให้เป็นกรรมสิทธิ์มีผลไม้นา ๆ ชนิดเป็นที่ถูกใจป้าอิ่มมาก แต่ป้าอิ่มจะขอเพียงอยู่ไปทำไปเท่านั้นไม่ขอเป็นกรรมสิทธิ์ แต่พี่ขวัญไม่ยอมอ้างว่าเหตุการณ์ข้างหน้าไม่แน่นอน ฉะนั้นจึงได้โอนกรรมสิทธิ์ให้ป้าอิ่ม... ซึ่งป้าอิ่มจะขายหรือให้ใครก็ได้ตามใจชอบ สวนนี้ข้าพเจ้าทราบว่าเป็นมรดกชิ้นหนึ่งที่หลวงอาว์ยกให้พี่ขวัญ

ส่วนบิดาของพี่ขวัญนั้น ข้าพเจ้าทราบว่าไม่ยอมมาอยู่กับลูกชายที่กรุงเทพ ฯ อ้างว่าเคยอยู่บ้านนอกมาตั้งแต่เกิดจึงไม่อยากจากมา ที่นาก็เป็นกรรมสิทธิ์ของลูกชายแล้วไม่มีสิ่งใด จะต้องทุกข์ร้อน ลูกชาย คนเล็กมาเรียน หนังสือ อยู่ในกรุงเทพ ฯ แล้วก็ออกไปอยู่บ้านนาและแต่งงานกับหญิงชาวบ้านตำบลเดียวกันมีบุตรด้วยกัน พ่อของพี่ขวัญก็ไม่เงียบเหงายังมีหลานเล็ก ๆ ทำให้ชีวิตสดชื่นขึ้นอีก ชีวิตบั้นปลายของแกก็มีความสุข วันที่ข้าพเจ้าไปสวนเพื่อเยี่ยมป้าอิ่มนั้น ข้าพเจ้ารู้สึกว่าป้าอิ่มมีความสุขมาก ข้าพเจ้าจึงได้ถามแกว่า

"ป้าอิ่ม คงมีความสุขมากที่ได้มาอยู่สวน"

แกบอกว่า

"ป้าสบายใจที่ได้ทำงาน วันพระก็ได้ไปวัดฟังเทศน์ฟังธรรมบ้าง เรามันแก่แล้ว ป้าคิดว่า สวนนี้หากป้าตายก็จะยกคืนให้คุณขวัญตามเดิม เพราะคุณขวัญแกเป็นคนดีจริง ๆ หาไม่ได้อีกแล้วคนอย่างนี้ และมาเยี่ยมป้าเสมอทั้งผัวทั้งเมียเมื่อมาก็ซื้อของอะไรมาฝากป้าทุกครั้ง ถึงปีใหม่สงกรานต์มีผ้านุ่งผ้าห่มมาให้ ป้าได้แต่สวดมนต์ไหว้พระขอ

ให้เจริญยิ่งขึ้น" วันนั้นข้าพเจ้าจำได้ว่าป้าอิ่มได้เลี้ยงข้าวมันส้มตำข้าพเจ้า ซึ่งข้าพเจ้าเคยชมฝีมือปรุงของแกตั้งแต่เป็นนักเรียนแล้ว ก่อนที่ข้าพเจ้าจะลากลับก็อดพูดอดคิดไม่ได้ว่า

"คนดีพบคนดี นำไปในทางที่ดี"

เบื้องหลังละครเรื่องสิ้นเวร

ก่อนอื่น ท่านควรจะทราบเบื้องหลังบทละครเรื่อง "สิ้นเวร" เสียก่อน ต้นเรื่องมาได้อย่างไร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ข้าพเจ้าเริ่มเขียนหนังสือใน "ชุดทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" และต่อมา ได้พิมพ์แจกในงานทอดกฐินวัดทางจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นครั้งแรก ก็ได้รับความชมเชยจากพระเถระผู้ใหญ่สมเด็จพระวันรัต (ขณะนั้นยังเป็นพระธรรมวโรดม) เป็นจดหมายฉบับแรก ท่านเจ้าประคุณได้ให้กำลังใจข้าพเจ้า ซึ่งข้าพเจ้าถือว่าเป็นศิริมงคลแก่ตัวเอง และหนังสือชุดเรื่องที่เขียนมาก และต่อมาก็มีจดหมายส่งมามากมายพร้อมทั้งส่งเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตของท่านผู้นั้นและผู้อื่นมาเล่าให้ฟังด้วยตนเอง และทางจดหมาย ครั้งนั้นได้มีเพื่อนผู้อาวุโสผู้หนึ่งเป็นผู้สนับสนุนและสนใจในการเขียนของข้าพเจ้ามาก ได้เล่าเรื่องสมัยโบราณ คล้ายนิยายให้ฟังต่อหน้าเพื่อนฝูงหลายท่านด้วยกันในเวลารับประทานอาหารเที่ยง เมื่อเล่าเรื่องเสร็จแล้วก็ขอร้องให้ข้าพเจ้าเขียนเป็นบทละคร เพื่อจะได้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนทั่วไป ข้าพเจ้าจึงได้บันทึกเนื้อเรื่องเอาไว้

ข้าพเจ้าไม่ส้นทัดในการที่จะเขียนเป็นบทละคร รู้ตัวว่าเขียนได้ไม่ดี แต่เห็นว่าเนื้อเรื่องเป็นคติดีก็ควรจะลองพยายามเขียนดูตามความต้องการของเพื่อน แต่ยังไม่ทันลงมือเขียนภรรยาของเพื่อนผู้นั้นก็ถึงแก่กรรมลง เพื่อนก็ได้มาขอหนังสือ เพื่อเตรียมพิมพ์แจกในงานเผาศพภรรยาของแกเมื่อครบร้อยวัน แต่แล้วยังไม่ทันจะลงมือพิมพ์เพื่อนผู้นั้นก็ได้ถึงแก่กรรมลงอีกผู้หนึ่ง เรื่องบทละครก็ต้องวางมือทอดทิ้งไว้หลายปี จับเขียนเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช่บทละครต่อไปต่อมาคืนหนึ่งได้ฝันเห็นเพื่อนผู้นั้นเดินยิ้มเข้ามาหา ในฝันข้าพเจ้ารู้ว่าเพื่อนได้ตายไปแล้ว แต่ข้าพเจ้ามีปัญหาหลายอย่างที่ต้องการทราบอยากจะถามผู้ที่ตายไปแล้ว จึงเริ่มถามเพื่อไม่ให้เสียเวลา เพราะกลัวจะตื่นก่อนที่จะทราบเรื่อง จึงถามว่า "เวลาจิตจะดับนั้น รู้สึกว่ามีการเจ็บปวดทรมานลำบากเพียงไรหรือเปล่า" เพื่อนหัวเราะอย่างขบขันที่จู่ ๆ ก็ถูกถามปัญหานี้ขึ้นมา จึงตอบว่า "เวลาวิญญาณจะออกจากร่าง หัวใจกำลังจะหยุดเต้นเป็นเวลาที่มีความสบายที่สุด ไม่รู้สึกเจ็บปวดอะไรทั้งนั้น แค่นี้พอใจหรือยัง" แต่ข้าพเจ้าจะถามปัญหาต่อไป เพื่อนยกมือขึ้นห้าม

หัวเราะแล้วพูดขึ้นว่า "พอที ที่มานี้ก็ไม่ตั้งใจจะมาตอบปัญหา ตั้งใจจะมาทวงหนี้" ข้าพเจ้าตกใจ ประหลาดใจ เพราะไม่เคยเป็นหนี้สินอะไรต่อกันมาก่อน เมื่อเพื่อนยังมีชีวิตอยู่ จึงลืมปัญหาที่ตั้งใจจะถามแล้วจึงพูดไปว่า "หนี้สินอะไรกัน เราไม่เคยมีหนี้สินกันเลย" เพื่อนหัวเราะแล้วพูดว่า "เรื่องบทละครอย่างไร ทำไมยังไม่จัดการให้เรียบร้อยสักทีล่ะ" เมื่อข้าพเจ้าได้ฟังเช่นนั้นก็สะดุ้งนึกได้จึงตอบไปว่า "เขียนได้คงไม่ดี อยากศึกษาก่อนจึงยังไม่ได้เขียน" เพื่อนหัวเราะแล้วพูดว่า "คิดดูให้ดีมีทางที่จะเป็นบทละครนึกดูซิ" ข้าพเจ้าจึงถามว่า "นี่เป็นวิญญาณของเพื่อนจริง ๆ หรือเปล่าก็ไม่รู้ มีอะไรที่จะแสดงว่าไม่เป็นภาพหลอก" เพื่อนบอกว่า "จริงซิ ทำบทละครให้เถิด" พูดแล้วก็บอกเลขท้ายฉลากกินแบ่งรัฐบาลสามตัวให้ ๒ ชุด และเลขท้ายสองตัวให้ ๑ ชุด แล้วก็ย้ำบอกสามครั้งเพื่อกันลืม เพื่อให้ข้าพเจ้าจำได้จนตื่นยังจำเลขได้ดี ในเช้าวันนั้นข้าพเจ้าก็อดนึกถึงความฝันแล้วก็บอกเพื่อน ๆ หลายคนเวลารับประทานอาหารเที่ยง

ต่อจากนั้น เราก็หาซื้อล็อตเตอรี่ตามเลขที่ฝันครบสามใบ สำหรับสลากกินแบ่งนี้ข้าพเจ้าก็ไม่ค่อยจะเชื่อมากนัก ตามปกติข้าพเจ้าก็ไม่สนใจ แต่เมื่อวิญญาณมาบอกก็ลองดู ถึงเวลาออกฉลากกินแบ่ง ก็ปรากฏว่าไม่มีเลขท้ายสามตัว สองตัวตรงกับที่บอกไว้เลย ข้าพเจ้าก็อดนึกไม่ได้ว่าวิญ-ญาณที่ตายไปแล้วก็ยังมาบอกให้เพื่อน ๆ เสียเงิน จากนั้นก็ไม่สนใจ ต่อมาอีกงวดหนึ่งก็ปรากฏว่าเลขท้ายสามตัวออกครั้งที่หนึ่ง ตรงกับเลขสามตัวที่วิญญาณของเพื่อนบอกเรียงทุกตัว แต่ข้าพเจ้าอดคิดไม่ได้ว่าเป็นเพราะบังเอิญออกตรงกันเท่านั้นแล้วก็ไม่ได้สนใจต่อไป อีกงวดต่อมาก็ปรากฏว่าออกครั้งที่ ๔ เลขตรงกับวิญญาณของเพื่อนบอกตรงกันทุกหลัก นับว่าประหลาดมาก คราวนี้ยังเหลือเลขท้ายอีกสองตัว ข้าพเจ้าคิดว่า คงจะไม่มีเหตุบังเอิญถึงสามครั้งติดต่อกันแน่ จึงไม่ได้สนใจ แต่เหตุอัศจรรย์เกิดขึ้น เพราะงวดหลังนี้ออกเลขท้ายตรงกันกับเลขท้ายสองตัว ของเพื่อนที่บอกไว้ไม่ผิด จึงทำให้ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าเป็นวิญญาณของเพื่อนมาแสดงให้รู้ว่าไม่ใช่ภาพมารยาหลอกลวง หรือฝันลม ๆ แล้ง ๆ ที่ไม่มีเหตุผล จึงได้รีบหยิบบทละครขึ้นมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

แต่บทละครเรื่องนี้จะเกิดขึ้นในครั้งใดสมัยใดแผ่นดินใด ไม่สามารถจะบอกได้ ตลอดจนชื่อเสียงตัวละครในเรื่องข้าพเจ้าได้แต่งเติมเสริมขึ้นตามเค้าเรื่องเดิม หากท่านจะค้นหาประวัติศาสตร์ก็คงจะไม่พบ เพราะข้าพเจ้าก็ไม่สามารถหารายละเอียดและข้อข้องใจ ก็ไม่สามารถจะสอบถามเจ้าของเค้าเรื่องเดิมได้ ความไม่ถนัดทำให้ข้าพเจ้าหนักใจในเรื่องบทละครนี้มาก หากกำลังแรงในวิญญาณของเพื่อนได้มาทวงในฝันจึงทำให้ข้าพเจ้าเกิดกำลังใจขึ้น เมื่อมาคิดดูก็นึกถึง พณ ฯ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา ม.ล. ปิ่น มาลากุล ได้เคยมีความกรุณานำเรื่อง "ทานชีวิต" และ "คนบาป" ในชุดทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไปแต่งเป็นบทละคร มอบให้ยุวพุทธิกสมาคมนำนักศึกษาไปแสดงในหอประชุมจุฬาลงกรณ์ เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๗ เพื่อเก็บเงินเข้ากองการกุศล องค์พระประมุขของชาติได้เสด็จทอดพระเนตรทั้งสองพระองค์ พร้อมทั้งสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าชายหญิง เมื่อนึกได้เช่นนั้นก็เกิดปีติขึ้นมา แต่มาคิดทบทวนดูอีกครั้งหนึ่งก็ท้อใจ เพราะ พณ ฯ ท่านหาเวลาว่างยาก เพราะกิจการงานทางราชการมัดตัวท่านอยู่

ตลอดเวลา คงจะหาเวลาว่างไม่ได้ แม้แต่จะขอพบก็ต้องโทรศัพท์บอกล่วงหน้า เมื่อคิดแล้วทำให้เหนื่อยใจ เพราะมองเห็นแต่ทางยังไม่สว่างนัก

ทุกอย่างในโลกนี้ไม่มีอะไรแน่นอน เผอิญเมื่อต้นเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ ข้าพเจ้าได้พบกับ พณ ฯ ท่านในงานสมรสแห่งหนึ่ง ได้กราบเรียนปรารภกับท่านถึงเรื่องนี้ พณ ฯ ท่านแสดงความยินดีจะช่วยให้สมความประสงค์ รู้สึกว่าความหนักอกที่ค้างมาแรมปี ได้สิ้นสุดด้วยความกรุณาของ พณ ฯ ท่าน ม.ล. ปิ่น มาลากุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และบัดนี้เป็นที่น่ายินดีที่ พณ ฯ ท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่ง ซึ่งปกติ พณ ฯ ก็หาเวลาว่างไม่ได้มาช่วยตรวจแก้ตัดต่อเพิ่มเติมให้เป็นที่เรียบร้อย ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณท่านไว้ในที่นี้ด้วย และหวังว่าวิญญาณผู้ให้เค้าเรื่องคงจะหายห่วงในเรื่องนี้ต่อไปเช่นเดียวกัน หากบทละครเรื่องนี้เกิดกุศลขึ้น ก็ขอดลบันดาลให้ดวงวิญญาณเจ้าของเค้าโครงเรื่องนี้ จงไปสู่สุคติตามความปรารถนาของข้าพเจ้าทุกประการ เทอญ ฯ

ละครเรื่อง "สิ้นเวร"

ฉากหนึ่ง

เปิดฉาก เป็นป่า มีถนนเป็นทางเกวียนข้างทางเป็นป่า มีกลดสำหรับพระธุดงค์กางอยู่แต่รวบชายขึ้นแล้ว มีพระธุดงค์กำลังนั่งอยู่ ข้าง ๆ ท่านมีเครื่องอัฐบริขารสำหรับสงฆ์ใช้เดินทางไกล อีกด้านหนึ่งมีเด็กชายวัยรุ่นคนหนึ่งกำลังเดินออกมาในมือหิ้วถุงท่าทางหนัก ส่วนมืออีกข้างหนึ่งถือคันธนูหน้าไม้ พอเห็นพระธุดงค์ก็เดินตรงเข้าไปหานั่งลงวางถุงและคันธนูแล้วก้มลงกราบ

(พระ) เออ ไปไหนมาแต่เช้าเจ้าหนู เจ้าเอาถุงอะไรมาล่ะ นี่ดูเหมือนจะเป็นถุงของหลวง

(เด็ก) ผมออกจากบ้านเพื่อจะไปหาสัตว์ มาตามทางเกวียน พอดีพบถุงเงินของใครไม่ทราบครับหลวงพ่อ ทำตกทิ้งไว้กลางทาง ผมจึงเก็บมายังไม่ได้คิดว่าจะทำอย่างไรดี ก็มาพบหลวงพ่อนี่แหละครับ ผมจึงอยากจะนำไปคืนเจ้าของเดิม

ผม จึงแวะเข้า มาหา หลวงพ่อช่วย กรุณาแนะนำด้วยว่าผมจะนำไปคืนเจ้าของเงินเขาได้อย่างไร

(พระ) เออ เห็นจะเป็นของพวกขุนคลัง ที่ไปเก็บส่วยสาอากร เพื่อนำส่งเมืองหลวง เมื่อตอนเช้ามืดได้ยินเสียงฝีเท้าม้าผ่านมาทางนี้ คิดว่าคงไปไม่ไกลมากนัก บ้านนี้คงหยุดพักหุงหาอาหารกิน เมื่อสำรวจดูเห็นว่าเงินหาย ก็คงจะหวนกลับมาติดตามหาก็ได้

(เด็ก) ผมก็อยากจะคืนให้เจ้าของเขาไป หลวงพ่อช่วยแนะนำผมทีเถิดครับ จะให้ผมตามไปถึงที่พักเขาเลยดีไหมครับ

(พระ) ไม่ต้องหรอกอ้ายหนู สาย ๆ หน่อยเขาก็คงตามมาหาถึงที่นี่เอง เจ้าคอยอยู่ที่นี่แหละ เออแล้วบ้านของเจ้าอยู่ที่ไหนล่ะ ตัวเราและพ่อแม่ชื่ออะไร

(เด็ก) ผมชื่อชัยครับหลวงพ่อ พ่อผมชื่อช่วง แม่ชื่อนิ่มบ้านอยู่ที่ทุ่งส้มบ่อยพ้นหัวดงนี่ไปหน่อยเดียว มี

ทางเลี้ยวเข้าหมู่บ้าน พ่อผมเป็นหัวหน้าหมู่บ้านครับ

(พระ) เออ ชื่อดี หน่วยก้านเจ้าไม่เลวเลย ซ้ำยังเป็นเด็กซื่อ ท่าทางก็คมคายดีมาก เจ้าไม่คิดอยากไปเรียนวิชาในกรุงบ้างหรือ คนซื่ออย่างเจ้านี้ถ้าได้รับราชการก็จะมีชื่อเสียงดี มีความเจริญ เพราะเป็นที่ไว้วางใจของเจ้านายได้ดี

(ชัย) ผมอยากเรียนมากครับ หลวงพ่อ อยากเรียนมานานแล้ว แต่ไม่มีโอกาสครับ

(พระ) เจ้าอยากเรียนอะไร วิชาไหนล่ะที่เจ้าชอบ บางทีจะช่วยเจ้าได้บ้าง เพราะเจ้าเป็นคนซื่อดี

(ชัย) ผมอยากเรียนวิชาฟันดาบครับ อยากเรียนกับอาจารย์คง ผมคิดมานานแล้ว

(พระ) (หัวเราะ) เออ รู้จักอาจารย์คงด้วยหรือ เจ้าชัยเจ้าเคยรู้จักเขาตั้งแต่เมื่อไหร่ล่ะ

(ชัย) เปล่าหรอกครับหลวงพ่อ ผมไม่เคยรู้จักตัวอาจารย์คง แต่ได้ยินพ่อเล่าให้ฟังและคนอื่นเขาลือกันว่า อาจารย์คงมีฝีมือทางดาบยอดเยี่ยม

อย่างหาตัวจับยากผู้หนึ่งในแผ่นดิน พ่อเล่าว่าอาจารย์คงเป็นที่โปรดปรานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ท่านอาจารย์คงไม่ชอบราชการงานเมือง ไม่ชอบมียศมีศักดิ์ แม้พระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระประสงค์จะให้รับราชการในเมืองหลวงแต่งตั้งให้เป็นใหญ่เป็นโตไม่ยอมรับขอช่วยราชการเป็นครั้งเป็นคราว หากถึงเวลามีศึกสงครามเมื่อใด อาจารย์คงก็จะรับอาสาออกศึกทุกทีไป หากบ้านเมืองสงบอาจารย์ก็ท่องเที่ยวไปตามป่าตามเขา จำศีลภาวนา ไม่ค่อยอยู่เป็นที่เป็นทาง

(พระ) เออ เจ้ารู้เรื่องดีมาก เจ้าชัย เจ้าแน่ใจหรือว่าอยากจะเป็นลูกศิษย์อาจารย์คง

(ชัย) แน่ใจครับ หลวงพ่อ ผมอยากเป็นลูกศิษย์ท่านมานานแล้ว นอนฝันเสมอว่าคงได้พบอาจารย์คงเข้าสักวันหนึ่ง ผมอยากจะเดินทางไปเมืองกรุงแต่ก็ไม่ทราบว่าท่านอยู่ที่ไหน เพราะระหว่างนี้บ้านเมืองสงบท่านก็ท่องเที่ยวไป

(พระ) เออ สำคัญมากเจ้าชัย ถ้าอาจารย์คงรับเจ้าไว้เป็นศิษย์ เจ้าก็ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของอาจารย์คง ไม่เช่นนั้นคงไม่สำเร็จแน่ เพราะศิษย์ของอาจารย์คงทุกคนจะต้องปฏิญาณตน

(ชัย) คำปฏิญาณตน ของอาจารย์คงมีอะไรบ้างครับหลวงพ่อ ผมจะปฏิบัติตามทุกอย่าง หลวงพ่อช่วยกรุณานำผมไปฝากอาจารย์คงด้วยนะครับ

(พระ) ถ้าเจ้าปฏิบัติได้เจ้าก็มีหวังจะได้เป็นลูกศิษย์ ฟังนะเจ้าชัย คนที่เป็นลูกศิษย์อาจารย์คงต้องปฏิบัติตนและต้องปฏิญาณดังนี้

๑. จะจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๒. จะมีความกตัญญูต่อผู้มีคุณ เช่น บิดามารดา ครูบาอาจารย์ เป็นต้น

๓. จะดับโมโห ไม่มีโทสะอยู่ในตัว ฝึกใจให้อดทน ใครจะทำอย่างไรจะว่าอย่างไรจะไม่โกรธ

๔. จะไม่มีความอาฆาตพยาบาท ทำจิตใจให้เที่ยงธรรม รู้ให้อภัย รู้แพ้รู้ชนะ

๕. จะถือศีลห้า ไม่ยอมเอาวิชาความรู้ไปก่อกรรม
ทำชั่วในทางทุจริต

เมื่อเจ้าปฏิบัติข้อบังคับทั้งห้าข้อนี้ให้เป็นที่พอใจ แล้วเจ้าก็จะได้เป็นลูกศิษย์อาจารย์คงแน่

(ชัย) ผมขอรับรองครับ หลวงพ่อ ว่าผมปฏิบัติได้ หลวงพ่อช่วยพาผมไปฝากเถิดครับ

(ทันใดนั้น ขุนคลังก็เดินออกมาพร้อมด้วยทหารรับใช้อีกสองคน เมื่อเห็นพระกำลังสนทนาอยู่กับเด็กก็ตรงเข้าไปกราบพระ)

(ขุนคลัง) กระผมไม่นึกฝันว่าจะมาพบพระคุณเจ้าที่นี่ เมื่อเช้าขี่ม้าผ่านมาทางนี้ เห็นมีกลดกางลงอยู่ไม่ทราบว่าพระคุณเจ้าจำวัดอยู่ จึงมิได้ลงมานมัสการ

(พระ) ขอบใจท่านขุนมาก อาตมาพักอยู่ที่นี่สองเวลาแล้ว คิดว่าพรุ่งนี้ก็จะเดินทางต่อไป ท่านขุนมาตามหาเงินที่หายไม่ใช่หรือ

(ขุนคลัง) ถูกแล้วพระคุณเจ้า กระผมมาหาเงินที่ตกหาย เพราะเมื่อเช้าสำรวจเงินดูตอนพักเพื่อหุงหาอาหารก็พบว่าเงินหายไป ๑ ถุง ทำไมพระคุณเจ้าจึง

ทราบว่าผมมาตามหาเงินที่หาย

(พระ) (ชี้ไปที่ชัยซึ่งกำลังนั่งดูอยู่) นี่ เด็กคนนี้เป็นคนเก็บได้กำลังจะตามหาเจ้าของ มาขอความเห็นจากอาตมาว่าจะนำคืนได้อย่างไร อาตมาจึงบอกว่าให้รออยู่ที่นี้ คิดว่าพอสาย ๆ หน่อยก็จะมีคนมาตามเอง (แล้วหันมาพูดกับชัย) นี่แหละเจ้าชัย ท่านขุนคลัง เจ้าจงคืนเงินไปตามความประสงค์ของเจ้าเถิด (ชัยนำถุงเงินมอบให้ขุนคลังอย่างนอบน้อม)

(ขุนคลัง) ดีมากหลานชาย เจ้าเป็นเด็กซื่อ ดูหน่วยก้านเจ้าก็เฉลียวฉลาดดี น่าจะหาวิชาความรู้สมัครเข้ารับราชการจะได้ดีต่อไปภายหน้า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระ ประสงค์คน อย่างเจ้ามาก ๆ เพื่อเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย บ้านเมืองจะได้อยู่เย็นเป็นสุข

(ชัย) กระผมอยากจะไปศึกษาวิชากับอาจารย์คง นักดาบฝีมือหนึ่งของแผ่นดินไทยครับ กำลังขอให้หลวงพ่อนำไปฝาก

(ขุนคลัง) (หัวเราะ) เจ้าหลานชายคนที่เจ้าพูดอยู่ด้วยนั่นแหละอาจารย์คงนักดาบตัวลือของแผ่นดินไทยละ

(ชัย) (ตรงเข้าไปกราบขุนคลัง) ขอท่านอาจารย์ช่วยเมตตารับผมไว้เป็นลูกศิษย์สักคนเถิดครับ

(ขุนคลัง) (ทำท่าทางตกใจ) ไม่ใช่ ไม่ใช่ โน่นท่านนั่งอยู่โน่น (ชี้มือไปทางพระรูปนั้น) นั่นแหละอาจารย์คงจำไว้เถิดไอ้หลานชาย ไปกราบท่านและขอเป็นลูกศิษย์ท่านเสียเดี๋ยวนี้

(ชัย) (หันไปมองพระทีหนึ่ง หันกลับไปมองขุนคลังทีหนึ่งอย่างไม่แน่ใจ ขุนคลังขยิบตาทำมือบอกใบ้ให้ จึงหันไปก้มกราบพระแล้วพูดว่า) ขอท่านอาจารย์จงรับผมไว้เป็นลูกศิษย์สักคนเถิดครับ ผมมานมัสการท่านเป็นนานแล้วแต่หาทราบไม่ว่าท่านคืออาจารย์คง กรุณารับผมไว้เป็นศิษย์ด้วยเถิดครับ

(ขุนคลัง) พระคุณเจ้าก็เห็นแล้วว่าเด็กคนนี้เป็นคนดี มีจิตใจซื่อตรง คงจะเป็นศิษย์ที่ดีของพระคุณเจ้า

ต่อไปเป็นแน่ และต่อไปภายหน้าก็จะได้เป็นกำลังของชาติไทย กระผมเองก็ชักจะชอบเด็กคนนี้เสียแล้วสิ

(อาจารย์คง) อาตมาเองเห็นหน่วยก้านเด็กคนนี้แล้วก็พอใจเหมือนกัน แต่จะรับเขาไว้โดยไม่บอกพ่อแม่เขานั้น อาตมาทำไม่ได้ แต่ถ้าได้รับความเห็นชอบจากพ่อแม่เขาแล้วอาตมาก็เต็มใจรับไว้

(ชัย) (แสดงอาการดีใจ ตรงเข้าไปกราบอาจารย์คงอีกครั้งหนึ่ง) กระผมจะรีบไปบอกพ่อแม่แล้วจะเดินทางไปกับท่านอาจารย์เลยทีเดียวครับ

(ขุนคลัง) โชคเจ้าดีมาก เจ้าหลานชาย (พลางหยิบดาบกล่ำทองยื่นให้ชัย) เอ้า นี่อาวให้เจ้าเป็นอาวุธคู่มือตอบแทนความดีของเจ้า ที่มีต่ออาว์ครั้งนี้ อาว์รักเจ้าที่เจ้าเป็นคนซื่อตรงไม่เห็นแก่ได้ จงรักษาความดีอันนี้เอาไว้ให้ดี ถ้าเจ้าเข้ากรุงแล้วไปถามหาบ้านอาว์ คนในกรุงเขารู้จักบ้านอาว์กันทั้งนั้น เมื่อพบแล้วส่งดาบให้คนเฝ้าประตูเขาจะพาไปพบอาว์เอง (หันไปพูดกับอาจารย์คง)

กระผมต้องนมัสการลาพระคุณเจ้าไปก่อน เพราะพวกหัวหมู่ทหารรออยู่แล้ว จะได้รีบเดินทาง
(พลางคลานเข้าไปกราบอาจารย์คง พร้อมกับทหารสองคนที่มาด้วย)

(อาจารย์คง) อาตมาขอให้ท่านขุนคลัง จงไปโดยปลอดภัย มีความเจริญในหน้าที่ราชการ

(ขุนคลัง) (กราบรับพร แล้วถอยออกมาหันไปทางชัย) อาวไปละนะหลานชาย เจ้าจงปฏิบัติท่านอาจารย์ให้จงดี แล้วอนาคตของเจ้าจะรุ่งเรือง
(ชัยก้มลงกราบท่านขุนคลังด้วยความเคารพ ขุน-คลังเดินออกไป ชัยกลับเข้ามาเง้ใกล้อาจารย์คงอีก)

(ชัย) กระผมดีใจมากที่ได้ทราบว่าหลวงพ่อ คืออาจารย์คง นึกว่าฝันไปเพราะไม่เคยนึกว่าจะพบอาจารย์ กระผมจะไปขออนุญาตพ่อ พ่อคงจะไม่ขัดข้อง และคงดีใจมาก ที่กระผมจะได้เป็นศิษย์ท่าน เพราะพ่อเคยพูดถึงความดีของอาจารย์ให้ลูก ๆ ฟัง อยู่เสมอ แม้พ่อจะไม่เคยรู้จักตัวอาจารย์ก็ตาม

แต่ความดีที่ลือไปทั่วเมืองไทย ทำให้พ่อเคารพท่านอาจารย์อยู่เสมอ นี่หากพ่อทราบว่าอาจารย์บวชเป็นพระภิกษุเดินทางมาพักใกล้ ๆ บ้านเช่นนี้ คงดีใจมาก และต้องมานมัสการแน่ ๆ

(อาจารย์คง) เออ ดีแล้ว เจ้าจงไปบอกพ่อว่าเจ้าได้เป็นลูกศิษย์อาจารย์คงแล้ว และปฏิญาณว่าจะปฏิบัติตามกฎข้อบังคับห้าข้อของเรา เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ก็เตรียมตัวไปพร้อมกับเราในวันพรุ่งนี้

(ชัย) กระผมขอขอบพระคุณ ที่กรุณารับผมไว้เป็นศิษย์ กระผมจะปฏิบัติตามกฎห้าข้อ ของท่านอาจารย์ทุกประการ กระผมจะรีบไปบ้านเดี๋ยวนี้

(ชัยก้มลงกราบพระภิกษุคง แล้วลุกออกมาด้วยความดีใจ ทันใดนั้นพิณทองลูกสาวเฒ่าพงษ์กับเจ้ามิ่งเดินเข้ามา นำขันข้าวมาสำหรับถวายพระ ชัยหยุดมองดูพิณทองครู่หนึ่งแล้วก็เดินไป โดยไม่พูดว่ากระไร พิณทองกับเจ้ามิ่งวางของลงแล้วกราบพระภิกษุคง)

(อาจารย์คง) เออ เจ้ามิ่ง วันนี้เฒ่าพงษ์ไม่มาหรือ
(มิ่ง) มาครับ กำลังเดินมา
(เฒ่าพงษ์กับนายพันธ์ลูกชายเดินเข้ามา นำสำรับกับข้าว มาสำหรับถวายพระเช่นเดียวกัน ทั้งสองคนเหลียวดูชัยซึ่งเดินลับกายไปสักครู่นี้)
(พงษ์) โอ๊ะ เอ๊ะ เจ้าพันธ์ นั่นมันเจ้าชัยลูกตาช่วงนี่หว่า
(พันธ์) ใช่จ้ะพ่อ เจ้าชัยลูกตาช่วง มันคงมาหาพระเหมือนกัน
(เมื่อสองพ่อลูกเดินมาถึงกลดพระก็วางสำรับ และขันข้าวลง ก้มลงกราบพระแล้วยกสำรับและของต่าง ๆ ขึ้นประเคน)
(พงษ์) พระคุณเจ้าจำวัดเมื่อคืนสบายดีหรือครับ
(อาจารย์คง) ขอบใจโยม อาตมาสบายดีตามสภาพของผู้บำเพ็ญศีล โยมล่ะสบายดีหรือ
(พงษ์) ก็สบายดีดอกครับ แต่วันนี้ร้อนจัด เดินมาก็เหนื่อย เลยให้ลูกพิณทองกับเจ้ามิ่งนำหน้ามาก่อน
(อาจารย์คง) อาตมาก็รู้สึกว่าวันนี้ร้อนอยู่เหมือนกัน
(พงษ์) ถ้าพระคุณเจ้าพักไม่สบาย ก็นิมนต์ไปพักใกล้

หมู่บ้านคุ้งพยอมก็ได้ พวกกระผมขอปวารณาตัวต่อพระคุณเจ้า

(อาจารย์คง) อาตมาอยู่ห่างจากหมู่บ้านสบายกว่า ไม่อยากให้ใกล้หมู่บ้านนัก มันไม่ค่อยสงบ จำศีลภาวนาไม่สะดวก

(พงษ์) เมื่อกี้ดูเหมือนเจ้าชัยลูกตาช่วง บ้านทุ่งส้มป่อยใช่ไหม พระคุณเจ้า

(อาจารย์คง) ใช่แล้ว โยม เขาอยากเป็นศิษย์ของอาตมาและจะติดตามอาตมาไป

(พงษ์) เจ้าชัยมันเป็นเด็กดี แต่ตระกูลของมันกับตระกูลของผม เป็นตระกูลคู่อาฆาตจองเวรกันมาแต่ดั้งเดิมครั้งปู่ย่าตายาย

(อาจารย์คง) อาฆาตจองเวรกันด้วยเรื่องอะไรล่ะโยมบางทีจะมีการเข้าใจกันผิดละมัง คนรุ่นเก่าก็คิดอะไรผิด ๆ กันมี

(พงษ์) ทำอย่างไรได้พระคุณเจ้า เรื่องมันเกิดหลายชั่วอายุคนแล้ว มันเป็นเรื่องของต้นตระกูล เราเป็นลูกเป็นหลานก็ต้องรับมรดกอันนี้เพื่อจะปฏิบัติกันต่อไปจนที่สุด

(อาจารย์คง) อาตมาคิดว่ามรดกอย่างนี้ไม่น่าจะรับไว้ มันให้โทษแก่คนรุ่นหลัง ทำไมไม่ลองปรองดองกันเล่าโยม มันจะเกิดความดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย ต่างก็จะมีความสุข เวลานี้เปรียบเหมือนมีหนามยอกอกอยู่ทั้งสองฝ่าย หาความสุขความสบายใจไม่ได้ แล้วทำไมไม่บ่งหนามในอกทิ้งเสียล่ะโยม

(พงษ์) เห็นจะไม่มีหวังหรอกพระคุณเจ้า มันจะต้องคอยจองล้างจองผลาญกันตลอดชาติ

(พงษ์พูดแล้วแสดงอาการไม่พอใจ จนออกมานอกหน้า แล้วชวนลูกชายกับเจ้ามิ่งเข้าไปรับสำรับ

(ถ่า) ถ่ายใส่บาตรแล้วก็ก้มลงกราบลาพระภิกษุคง รีบเดินออกมาสู่หมู่บ้านทันที)

จบฉากหนึ่ง

ฉากสอง

ป่าใกล้ที่พระภิกษุคง

เปิดฉาก มีนายพันธ์ลูกพ่อเฒ่าพงษ์หัวหน้าหมู่บ้านคุ้งพยอมพร้อมด้วยพรรคพวก คือเจ้าชมเจ้ามิ่ง ทุกคนมีอาวุธเตรียมพร้อม ต่างก็รอคอยเพื่อจะทำร้ายชัย

(พันธ์) เจ้าชัยมันจะไปในกรุงเพื่อเรียนวิชา ข้าว่าถ้ามันไปได้ดีมา พวกหมู่บ้านเราก็ต้องเดือดร้อนแน่ เพราะฉะนั้นข้ากับพ่อจึงตกลงกันว่า จะต้องไม่ให้มันไป และอยากจะจัดการกับมันเสียวันนี้

(มิ่ง) จริงอย่างว่า ถ้าเจ้าชัยมันไปได้ดีขึ้นมา ได้เป็นขุนนางวางน้ำเล้ว พวกเราก็จะไม่มีความสุขแน่ ท่าทางหน่วยก้านมันดีเสียด้วย เจ้านี่

(ชม) แล้วนี่เราจะเอามันสักแค่ไหน เอาถึงตายเชียวหรือ ถ้าหากพ่อมันหรือพวกมันรู้เข้ามิแห่กันมาเล่นงานพวกเราทั้งหมู่บ้านหรือ

(พันธ์) เอ้ย ไม่ต้องกลัวหรอกน่า ข้าไปรู้มาว่ามันจะเดินทางเข้ากรุงวันนี้ เมื่อเราฆ่ามันคนทางบ้านมัน

ก็คงนึกว่ามันไปอยู่ในกรุง ไม่มีใครสงสัยแล้ว เราค่อยไปฝังหรือเผามันในป่าก็ได้ แค่นี้มันก็ไม่มีพยานหลักฐานเหลืออยู่

(ชม) ดูมันก็ง่ายดีหรอก แต่เวลาเอาจริง ๆ มันจะไม่ง่ายอย่างที่พูดนา เพราะเจ้าชัยนี่ฝีมือมันไม่ใช่ย่อยเลย เราสามคนนี่กว่าจะเอามันลงก็เต็มแย่เจียวนะ

(มิ่ง) จริงอย่างชมมันว่านา พ่อพันธ์ ทำไมไม่เอาคนของเราที่ฝีมือดี ๆ มาอีกสักสองสามคนล่ะ เราจะได้แน่ใจ

(พันธ์) ไม่ได้หรอก มิ่ง ถ้ามันมากคนความลับมันก็แตกซิวะ มีแต่อ้ายพวกปากโว ถ้าทำสำเร็จแล้วมันไปเที่ยวพูดพวกเราก็แย่ เอ็งกับเจ้าชมก็มีฝีมือไม่เลวนี่หว่า ข้าก็อยู่ทั้งคน ข้าคิดว่าสำหรับเจ้าชัยข้าคนเดียวก็ดูเหมือนจะปราบมันอยู่

(มิ่ง) แต่ข้าก็ยังไม่ไว้ใจหรอก คิดว่าเราสามคนนี่กว่าจะเอามันอยู่ไม่ใครก็ใคร คงไม่ได้อยู่ดูหน้ากันแน่

(พันธ์) เฮ้ย อ้ายมิ่ง เอ็งอย่าพูดเป็นลางอย่างนั้นซีวะ

เอาอย่างนี้ก็แล้วกันนะ เราจะเอามันเวลามันเผลอ จะได้ไม่ต้องต่อสู้ให้เสียเวลาเสียกำลัง ข้าจะชวนมันคุย พอมันเผลอพวกเอ็งก็ช่วยกันรุมเลย เป็นยังไงวะ

(ชม) หยุดพูดเถิด โน่นมันมาแล้วสะพายห่อผ้ามาด้วย มันเห็นเราแล้วซี ตาไวชมัดเลยไอ้นี่ หลบก็ไม่ทันแล้วมัวพูดเพลินอยู่ได้

(พันธ์) ช่างมัน ไม่ต้องหลบ ข้าจะเข้าไปทักมันเองแล้วก็หาเรื่องมัน พวกเอ็งคอยดูนะ ถ้าข้าชักดาบก็รุมกันเลย

(ชัยถือดาบ พร้อมทั้งสะพายห่อผ้าเดินมาถึงพอดี พอเห็นพันธ์กับพวกยืนอยู่ ก็ระวังตัวคอยจับตาดูกริยาพวกของพันธ์อยู่ตลอดเวลา)

(พันธ์) เฮ้ย ชัย เอ็งจะไปไหนวะ ดูหอบผ้าหอบผ่อนเหมือนจะเดินทางไกล

(ชัย) เออ ข้าจะเข้ากรุง แล้วพวกเอ็งนี่จะไปไหนกันวะ

(พันธ์) พวกข้าเหรอ อยากจะมาลองเพลงอาวุธเล่นใน

บ่านี่แหละวะ ชัย หรือเอ็งจะลองกับข้าสักสอง
สามเพลงก็ได้นะ

(ชัย) ไม่ละโว้ย พันธ์ ข้าจะต้องรีบไป เชิญพวกเอ็ง
ลองกันตามสบายเถิด

(พันธ์) พวกข้าลองกันแล้วไม่ค่อยสนุก เพราะมือมันอ่อน
กว่าข้ามาก ข้าอยากจะลองกับเอ็ง ฝีมือดี ๆ
สักพักหนึ่งคงสนุกแน่

(ชัย) ขอเสียทีเถิด พันธ์เอ๋ย ข้าไม่มีเวลาว่างหรอก จะ
รีบไป

(พันธ์) เอ ไอ้นี่พูดเหมือนตัวเมีย เพียงแต่ขอลองฝีมือ
หน่อยเท่านั้นไม่สู้ ไปเอาผ้านุ่งผู้หญิงมานุ่งเถิดวะ

(ชัย) พันธ์เอ๋ย ข้าบอกว่ามีธุระ ถ้าอยากจะลองกับ
ข้าก็รอคราวหน้าดีกว่าวะ เอ็งว่าข้าอย่างไรข้า
ไม่โกรธเอ็งหรอกพันธ์ ถึงผู้ใหญ่เขาจะโกรธกัน
ข้าก็ไม่โกรธกับใคร ข้าอยากให้ลุงพันธ์กับพ่อ
ข้าเป็นเพื่อนรักกันมากกว่า

(พันธ์) ฤย ไอ้ชัย เอ็งกลัวกูเรอะ พวกกูไม่มีวันดีกับ

พวกมึงหรอกวะ อ้ายหน้าตัวเมีย ดาบที่มึงถือ เอามาจากไหนวะ สวยดีเอามาให้กูเถิด อ้ายชัย กูชอบใจเสียแล้ว ส่งมาให้กูเสียดี ๆ ถ้ามึงรักจะเป็นมิตรกับกู

(ชัย) ขอเสียทีเถิดวะพันธ์ ดาบเล่มนี้ไม่ใช่ของข้า มีคนเขาให้ข้า และท่านเป็นผู้ที่ข้าเคารพนับถือมาก

(พันธ์) ของใครก็ช่าง ข้าไม่ต้องการรู้ เอ็งต้องส่งมาให้ข้าเดี๋ยวนี้ ถ้าไม่ส่งมาก็ระวังให้ดี

(ชัย) ข้าให้เอ็งไปไม่ได้หรอกพันธ์ ถ้าเอ็งต้องการอย่างนี้ข้าจะหาส่งมาให้เอ็งทีหลัง ให้เหมือนเล่มนี้ แต่เล่มนี้ข้าให้เอ็งไม่ได้ แม้เอ็งจะทำอย่างไรกับข้าก็ตาม

(พันธ์) เอ็งไม่ให้ข้าแน่หรือวะ ชัย

ว่าแล้วพันธ์ก็ชักดาบออกจากฝัก โดดเข้าฟันชัยทันที แต่ชัยคอยทีอยู่แล้วสลัดห่อผ้าออกจากไหล่ ชักดาบออก โดดเข้าไปเอาหลังพิงต้นไม้ใหญ่ รับดาบของพันธ์ทันที ส่วนมิ่งกับชมก็ชักดาบออกวิ่งเข้ามาช่วยพันธ์ ชัยไม่ได้แสดงกิริยาเกรง

กลัว แต่ยกดาบขึ้นปัดป้องคมดาบของคนทั้งสองอย่างว่องไว พั่นกันไปครู่หนึ่งพันธ์ก็เสียหลักถูกชัยฟาดจนดาบกระเด็นออกไปไกล แต่แทนที่ชัยจะฟันซ้ำ กลับชกเข้าที่คางของพันธ์จนพันธล้มลงสลบไป ระหว่างนี้มิ่งกับชมมัวแต่ตกตลึงทำอะไรไม่ถูก ชัยเอาดาบจ่อคอพันธ์แล้วเอาเท้าเหยียบอก พร้อมกับร้อง สำทับให้ มิ่งกับชม ทิ้งดาบเสีย มิฉะนั้นจะแทงคออ้ายพันธ์ทันที ทั้งสองตกใจรีบโยนดาบทิ้งแล้วนั่งลงยกมือไหว้ชัย เพื่อขอชีวิตลูกพี่ของตัว)

(ชัย) เจ้ามิ่งกับเจ้าชม เจ้าไม่ต้องกลัวข้าหรอก ข้าไม่ฆ่าใคร เอ็งจงพยุงเจ้าพันธ์นายของเอ็งกลับไปบ้านเถิด แล้วบอกมันเวลามันได้สติด้วยว่าข้าไม่โกรธมันหรอกที่มันคิดร้ายต่อข้า แต่ฝีมือดาบมันยังอ่อนมากนัก ให้มันฝึกซ้อมมาก ๆ ให้ดีกว่านี้แล้วค่อยมาซ้อมกับข้าใหม่ พวกเอ็งก็เหมือนกันฝีมือยังใช้ไม่ได้ ยกโทษให้ข้าด้วยที่ข้าทำทารุณแรงไป นี่ถ้าข้าไม่รับปากกับท่านอาจารย์ข้า

คงโกรธมาก ที่พวกเอ็งมารุมข้าคนเดียว ป่านนี้พวกเอ็งคงได้เป็นผีเฝ้าป่ากันบ้างแล้ว

(เจ้ามิ่งกับเจ้าชมช่วยกันพยุงร่างของพันธ์ ซึ่งไม่ได้สติเดินลับเข้าไป ชัยเอาดาบใส่ฝักแล้วก้มลงหยิบห่อผ้าขึ้นสะพายบ่า เตรียมจะออกเดินก็พอดีพระภิกษุคง ซึ่งแฝงตัวคอยดูเหตุการณ์อยู่ข้างต้นไม้เดินออกมา ชัยเห็นเช่นนั้นก็ก้มลงกราบ)

(ชัย) หลวงพ่อคงเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วกระมังครับ ผมไม่ได้เป็นคนที่ก่อเหตุ ผมได้ยึดมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับหลวงพ่อทุกอย่าง

(อาจารย์คง) เออ ข้าได้ยิน ได้เห็นหมดแล้ว ฝีมือเจ้าไม่เลวเลย แล้วเจ้ายังรักษาสัญญาได้อย่างดี เจ้าชนะใจตนเองแล้ว ความไม่โกรธทำให้เป็นคนมีสติ ไม่ประมาท มีเวลาพิจารณาดูว่าตนกำลังจะทำสิ่งที่ดีหรือชั่ว และตัดสินใจได้เช่นนี้ย่อมได้เปรียบศัตรู จงรักษาไว้ตลอดไปแล้วเจ้าจะเป็นศิษย์ของข้า

(ชัย) ครับหลวงพ่อ กระผมจะรักษาตลอดไป ครั้งนี้ผมได้ทราบระแคะระคายมาล่วงหน้าว่า พวกนั้นมันจะคอยทำร้ายผม จึงได้ระวังตัว แต่หลวงพ่อทราบได้อย่างไรว่ามันจะมา

(อาจารย์คง) ข้านั่งอยู่มองเห็นเจ้าสามคนเดินผ่านไปท่าทางมีพิรุธ เข้าใจว่ามันคงจะไปก่อเหตุคอยแอบทำร้าย เพราะตระกูลทั้งสองไม่ถูกกันอยู่แล้ว เมื่อรู้ว่าเจ้าจะไปเมืองหลวงมันจึงอิจฉา กลัวเจ้าจะได้ดี ข้าจึงตามไปแอบดู ครั้งแรกก็คิดว่าจะออกมาห้ามมันก็คงไม่กล้าทำร้ายเจ้า แต่มาคิดดูอีกทีก็อยากจะเห็นว่า เจ้าจะแสดงอาการท่าทางอย่างไร เมื่อถูกรุมทำร้าย เจ้าจะรักษาสัญญาที่ให้ไว้กับข้าได้ไหม และคิดว่าเจ้าคงรักษาตัวรอดได้ เมื่อเห็นเจ้าได้ปฏิบัติไปเช่นนี้ข้าก็พอใจ เพราะฝีมือเจ้าไม่เลว และเจ้าเพียงแต่ป้องกันตัวไม่ได้ทำอะไรรุนแรงลงไป นี่เป็นความดีของเจ้าที่จะติดเป็นนิสัยต่อไป บอกพ่อแม่หรือยัง ได้รับอนุญาตแล้วรึ

(ชัย) พ่อผมดีใจมาก และอยากจะมากราบนมัสการท่านอาจารย์ แต่บังเอิญจะรีบด่วนไปธุระที่บ้านไร่ถึงสามสี่วัน จึงจะกลับแล้วจะเลยเข้ากรุงไปกราบนมัสการท่านอาจารย์

(อาจารย์คง) เออ ดีแล้ว ถ้าอย่างนั้นเตรียมตัวจะเดินทางต่อไป

จบฉากสอง

ฉากสาม

เปิดฉาก เป็นภายในห้องของพ่อเฒ่าพงษ์ ตัวละครมีสาวพิณทองกับลุงมั่นกำลังนั่งสนทนากันอยู่

(พินทอง) วันนี้เป็นอะไรไปนะคะลุง พวกผู้ชายจึงหายหน้ากันไปหมด ข้าไปบ้านป้าพลอยกลับมาเดินผ่านบ้านไหนก็ไม่เห็นมีใครอยู่ พี่พันธ์ เจ้ามิ่ง เจ้าชมก็หายไป เห็นเหลืออยู่แต่พ่อกับลุงเท่านั้น

(ลุงมั่น) อ้าว เอ็งไม่รู้ดอกหรือ กรมการอำเภอเขาประกาศ ส่งคำสั่ง หมายเกณฑ์ มาให้พ่อเจ้า ซึ่งเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน นำชายฉกรรจ์ไปประชุมที่ลานวัดกลางก่อนเวลาเพล แล้วรายงานตัวต่อท่านแม่กอง ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็จะถือว่ามีความผิดฐานขัดขืน

(พินทอง) เกิดอะไรกันขึ้นนะคะลุง มีศึกเสือเหนือใต้กันหรือ

(ลุงมั่น) ยังดอกหลาน แต่บ้านเมืองต้องเตรียมตัวไว้ พระเจ้าอยู่หัวท่าน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้แม่กองออกไปตามหัวเมืองน้อยใหญ่ เพื่อเกณฑ์

ชายฉกรรจ์เข้าไปฝึกเพลงอาวุธ และอบรมสั่งสอนให้มีความชำนาญในการต่อสู้ศัตรู ตั้งเป็นหมวดหมู่ กรมกอง จัดตั้งทัพหน้า ทัพหลวง เพื่อเตรียมไว้รับศึกสงครามภายนอก พระราชทานดาบอาญาสิทธิ์ให้แม่กองมีอำนาจลงโทษผู้ฝ่าฝืนไม่ทำตามคำสั่ง แม่กองมีสิทธิ์สั่งที่จะพิจารณาโทษถึงประหารได้

(พิณทอง) แต่ลุงกับพ่อทำไมไม่ไปล่ะคะ

(ลุงมั่น) ลุงน่ะแก่แล้ว เขายกเว้นให้ เพราะไปก็ไปไม่ไหว แต่พ่อเจ้านั่นแหละเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน มีหน้าที่รับผิดชอบจะต้องไป ลุงวิตกอยู่ว่าจะเกิดเป็นความผิดขึ้นได้

(พิณทอง) ทำไมล่ะคะลุง ทำไมพ่อข้าจึงไม่ไป

(ลุงมั่น) เรื่องมันสลับซับซ้อน หลานเอ๋ย เป็นเรื่องอาฆาตจองเวรกันมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย เอ็งมันรู้อยู่แล้ว พ่อเจ้าจะไม่ยอมเคารพนบไหว้ท่านแม่กอง เพราะท่านแม่กองคือ ออกญาพิชัยราชภักดี

(พิณทอง) (ตกใจ) ออกญาพิชัยราชภักดี

(ลุงมั่น) ถูกแล้ว ออกญาพิชัยราชภักดี

(พิณทอง) ออกญาพิชัยราชภักดีก็คือ ลูกชายพ่อเฒ่าช่วง บ้านทุ่งส้มป่อยไม่ใช่หรือคะลุง

(ลุงมั่น) เอ็งรู้จักเขาหรือ

(พิณทอง) จะเรียกว่ารู้จักก็ไม่ได้ แต่ข้าเคยเห็นเมื่อสิบปี ก่อนโน้น ก่อนที่เขาจะเดินทางเข้ากรุง

(ลุงมั่น) ถูกแล้ว เมื่อสิบปีก่อนโน้น เจ้าชัยลูกเฒ่าช่วง บ้านทุ่งส้มป่อย เดินทางเข้ากรุงไปฝึกฝนวิชา เพลงอาวุธ ศึกษาตำราพิชัยสงครามกับอาจารย์คง เจ้าชัยเป็นเด็กมีปัญญาดี มีความเฉลียวฉลาด และขยันเล่าเรียนวิชา มีความเพียร ดังนั้นจึงเล่าเรียนวิชาสำเร็จ ทั้งดาบสองมือและอาวุธอื่น ๆ รอบรู้สิ้นทั้งตำรับตำราพิชัยสงคราม ทั้งยังมีความซื่อสัตย์กตัญญู เป็นที่เอ็นดูรักใคร่ของอาจารย์คง อาจารย์คงจึงได้นำเข้าถวายตัวต่อพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงชุบเลี้ยง แต่งตั้งให้เป็น

มหาดเล็กใกล้ชิดพระองค์ เจ้าชัยก็ปฏิบัติราชการด้วยความขยันขันแข็ง มีความอดทน ซื่อสัตย์สุจริต ทั้งมีความจงรักภักดีจนเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยและโปรดปรานมาก จนถึงต้นปีนี้โปรดเกล้า ฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์ ให้เป็นออกญาพิชัยราชภักดีทั้ง ๆ ที่ยังมีอายุน้อย

(พิณทอง) ข้าก็ได้ทราบมาอย่างนั้น และทราบว่าออกญาพิชัยราชภักดีเป็นคนมีใจเป็นธรรม แต่ข้าก็อดนึกเป็นห่วงพ่อไม่ได้ ออกญาพิชัยราชภักดีได้รับพระราชทานดาบอาญาสิทธิ พ่อข้าจะเป็นอย่างไรก็ไม่รู้ (พ่อเฒ่าพงษ์) เดินออกมา มีนางแสง ภรรยาตามออกมาด้วยท่าทางเป็นทุกข์มาก ต่อว่าสามีอย่างรุนแรง)

(นางแสง) ข้าว่าแกมันดื้อดึงถือทิฏฐิมานะเกินตัว ชาวบ้านใคร ๆ เขาก็ลงความเห็นว่า แกควรจะต้องไป แต่แกก็ไม่ยอมไป เอาแต่อารมณ์ เอาแต่ความ

โกรธพยาบาทอาฆาตจองเวร อย่างไม่ลืมหูลืมตา ไม่รู้จะอาฆาตกันไปถึงไหนหาทุกข์ใส่ตัวแท้ ๆ ขืนเอาแต่อารมณ์อย่างนี้คอจะอยู่ไม่ติดบ่า เพียงแต่ไปยกมือไหว้เคารพในฐานะเป็นแม่กองขุนนางผู้ใหญ่ มันจะเสียเกียรติแกอะไรนัก

(ลุงมั่น) แม่แสงว่าถูกแล้ว พ่อพงษ์เชื่อเมียเถิด

(เฒ่าพงษ์) พี่มั่นก็เป็นไปได้ด้วยคนหนึ่ง แกไม่รู้หรือว่าข้าเป็นคนซื่อ ปากกับใจตรงกัน ใจข้าคิดอย่างไรกิริยาของข้าก็เป็นอย่างนั้น ข้าฝืนความรู้สึกของข้าไม่ได้ แล้วข้าก็พูดไว้แล้วว่าจะไม่ยอมไหว้ไอ้เด็กเมื่อวานซืนนี้ ใจข้าไม่ยอมมือข้าก็ยกขึ้นไหว้ไม่ได้ ข้าแกล้งทำไม่ได้จริง ๆ

(นางแสง) เพราะแกทำไม่ได้น่ะซี เวลานี้เงาหัวแกไม่มีแล้ว เขามีอำนาจสิทธิ์ขาด เขาอาจจะตัดหัวแกได้รู้ไหม

(พิณทอง) โธ่ แม่ขา อย่าไปขู่เข็ญพ่อแกนักเลย ไหน ๆ พ่อก็ทำผิดไปแล้วค่อย ๆ คิดอ่านแก้ไขดีกว่า เชื่อ

ลูกเถิด ลูกคิดว่าท่านออกญาพิชัยราชภักดีคงไม่มีจิตใจโหดร้ายหรอก ข่าวเขาลือกันว่าท่านเป็นคนดีมีศีลธรรม มีใจเที่ยงตรง และพวกทุ่งส้มป่อยเขาก็ไม่ได้คิดว่าเราเป็นศัตรูกับพวกเขา เราต่างหากที่มีความอาฆาตพยาบาทคิดว่า เขาเป็นศัตรูกับเราตลอดมา ไม่เคยคิดในทางดีเลย

(เฒ่าพงษ์) เอ็งรู้ได้อย่างไรวะอีหนู ว่าเขาจะไม่คิดเป็นศัตรูกับเรา ข้าว่าสัญชาติศัตรูแล้วมันไม่มีดีกันได้ตลอดชาติ

(พิณทอง) รู้ซิจ๊ะพ่อ ใคร ๆ เขาก็รู้กันทั้งนั้นแหละ

(นางแสง) จริงวะ อีหนูพ่อเอ็งเป็นคนขวางโลก ไม่ยอมฟังเสียงใคร งมงายหลงเอาแต่ใจตัวเองเป็นใหญ่มองคนอื่นในแง่ร้ายเสมอ คิดแล้วน่าเจ็บใจจริง ๆ

(เฒ่าพงษ์นิ่งฟังภรรยาเทศนาแล้วก็ค่อย ๆ รู้สึกตัว)

(พิณทอง) อย่าว่าพ่อข้านักเลย พ่อคงรู้สึกตัวแล้ว เมื่อคืนนี้ข้าฝันเห็นพ่อถูกเขาจองจำใส่โซ่ตรวนขื่อคาแล้วเขาพาตัวเที่ยวตระเวณ ในฝันนั้นข้าได้ยิน

เขาว่าจะเอาพ่อไปฆ่า ข้าตกใจวิ่งเข้าไปกอดขาพ่อไว้ แต่พ่อข้าก้มหน้านิ่งไม่ยอมพูดกับข้า พวกผู้คุมเขาไล่ให้ข้าออกไปห่างจากพ่อ ข้าไม่ยอมร้องไห้ใหญ่ (นางแสงทำตาแดง ๆ)

(นางแสง) แล้วเขาทำอย่างไรอีกล่ะลูก เขาเอาพ่อเอ็งไปฆ่าไหม พอฟังเอ็งฝันแล้วก็ไม่สบายใจ

(พิณทอง) ลูกกอดขาพ่อไว้แน่นไม่ยอมให้เขาฉุดข้าออกจากพ่อ ข้าบอกกับผู้คุมว่าขอให้ข้าไปตายกับพ่อด้วยข้ายอมตาย ขณะที่พวกผู้คุมกำลังฉุดกระชากข้าให้ออกห่างจากพ่ออยู่นั้น ก็มีเทวดาแต่งตัวสวยงามลงมาห้ามให้พวกผู้คุมหยุด ให้ปล่อยพ่อ พวกนั้นเกรงกลัวมาก รีบช่วยกันถอดขื่อคาโซ่ตรวนออกจากตัวพ่อ เทวดาบอกกับพ่อข้าว่าต่อไปนี้พ้นผิดแล้ว ข้ากับพ่อดีใจก้มลงกราบเทวดา

(นางแสง) เออ พ้นเคราะห์ไปที อีหนู เพียงแต่เอ็งฝันแม่ก็ใจไม่ดีอยู่แล้ว เห็นจะต้นร้ายปลายดีเพราะว่า

มีเทวดามาช่วย และเทวดาท่านก็ไม่ช่วยคนง่าย ๆ เสียด้วย

(เฒ่าพงษ์) อีหนู ที่เอ็งเล่ามานั้นก็ทำให้พ่อไม่สบายใจ เพราะเอ็งมันผั้นเหมาะกับเวลาเสียด้วย พ่อรู้ว่าโซ่ตรวนข้อคามันมีจริง ๆ แล้วความผิดของพ่อก็มีด้วย แต่เทวดาที่เอ็งพูดนั้นไม่มีจริง เอ็งจะไปหาเทวดาที่ไหนในเมืองมนุษย์นี้

(พิณทอง) เทวดาไม่มีจริง ๆ ก็คงมีคนมาช่วยพ่อในเวลาอับจน ข้าคิดว่าคนดีมีศีลธรรมก็เหมือนเทวดา

(นางแสง) ขอให้เป็นเช่นนั้นจริง ๆ เถิดเจ้าประคุณ แต่พ่อเอ็งเขาดื้อออกอย่างนี้ แม่ก็มองไม่เห็นว่าเทวดาที่ไหนท่านจะมาช่วย

(ทันใดนั้นเจ้ามิ่งก็เข้ามาอย่างรีบร้อนรน เมื่อทุกคนเห็นกิริยาท่าทางของเจ้ามิ่งก็ตกใจ ว่าคงมีเหตุร้ายเกิดขึ้น)

(มิ่ง) พ่อพันธุ์บอกให้ข้ารีบมาส่งข่าวให้นายท่านทราบโดยด่วนว่า บัดนี้ท่านออกญาพิชัยราชภักดีกำลัง

จะมาที่คุ้งพยอมนี้ ขอให้นายท่านเตรียมตัวไว้ให้ทันการ

(เฒ่าพงษ์) (แสดงอาการตกใจ) อ้ายมิ่งเอ็งรู้หรือเปล่าว่าท่านแม่กองจะมาบ้านเราทำไม

(มิ่ง) โธ่ ข้าไม่รู้เรื่องอะไรเลย เขาให้ข้ามาส่งข่าวข้าก็รีบมาโดยด่วนรู้แต่ว่าท่านจะมาบ้านคุ้งพยอม

(เฒ่าพงษ์) ถ้าอย่างนั้นเขาคงจะมาลากเอาตัวข้าไปลงโทษแน่ เจ้าพันธุ์ลูกข้าจึงได้ให้มาบอกด่วนเช่นนี้

(นางแสง) โธ่ พ่ออ้ายหนู แกอย่าเพิ่งตีตนไปก่อนไข้เลยน่า ท่านออกญาอาจมาดีก็ได้

(เฒ่าพงษ์) ข้าว่ามันมาร้ายแน่ ต้องมาจับตัวข้าไปลงโทษศัตรูที่ไหนมันจะมาดี เมื่อมันมีอำนาจก็คงรีบฉวยโอกาสแก้แค้นเราแน่

(มิ่ง) ข้าก็จนใจจริง ๆ ที่ไม่รู้ว่าท่านจะมาดีมาร้ายอย่างไร แต่ข้าคิดว่าเราควรจะจัดสถานที่ไว้ต้อนรับดีกว่า

(เฒ่าพงษ์) ข้าฟังดูพวกเอ็งนี่ ทุกคนพูดยกย่องออกญาอย่างเลิศลอยเหมือนเทวดา พวกเอ็งนึกหรือว่า

เขาจะดีกับพวกเรา เมื่อเขามีโอกาสอันดีที่พอหาเรื่องแก้แค้นเราได้ เขาก็คงจะไม่ละโอกาส จะไปคิดเอาความกรุณาปรานีจากพวกศัตรูนั้นไม่มีหวังแน่ เขาจะต้องเอาข้าไปเป็นนักโทษแน่ ข้าไม่จัดการต้อนรับอะไรทั้งนั้น

(นางแสง) โธ่แกไม่ฟังเสียงใครเลย เอาแต่ทิฏฐิมานะดื้อดึงถือใจตัวเองเป็นใหญ่ ขืนทำอย่างนี้คงจะทำให้พวกลูกเมียบ่าวไพร่เดือดร้อนไปตาม ๆ กัน เมื่อแกไม่จัดการข้าจะจัดการเอง เอ้า เจ้ามิ่ง ไปหาผ้ามาปูแท่น อีหนูไปจัดขันน้ำพานรอง เชี่ยนหมาก กระโถน หมอนขวาน มาตั้งบนแท่น (ทุกคนรีบไปจัดแจงตามที่นางแสงสั่ง)

(พิณทอง) เพียงเท่านี้ ก็เห็นจะพอแก้หน้าไปได้นะจ๊ะแม่เพราะมันกระทันหัน

(นางแสง) แค่นี้ก็ยังดีกว่าไม่จัดอะไรเสียเลย

(เฒ่าพงษ์) ข้ารู้สึกหมดอาลัยตายอยากในชีวิตเสียแล้ว เกิดมากับเขาชาติหนึ่งก็มีแต่ความอัปยศอดสู จะอยู่ไปทำไม ให้ได้รับความอายชาวบ้านชาวเมือง

ที่อ้ายเฒ่าพงษ์ ต้องไป ก้มหัว นบนอบ อ้ายเด็ก เมื่อวานซืน

(ทันใดนั้น เจ้าชมก็รีบเข้ามาอย่างลุกลี้ลุกลนว่าออกญากำลังเดินทาง มุ่งตรงมายังหมู่บ้านคุ้งพยอมแล้ว)

(ชม) พ่อพันธ์ให้รีบมาบอกให้ นายสั่ง คนเตรียม รับรองท่านออกญา ถ้าช้าคงไม่ทันการ

(เฒ่าพงษ์) ข้ากำลังจะตกเป็นนักโทษอยู่แล้ว ข้าไม่รู้จะทำอะไรดี ข้าทำไม่ถูก พวกเอ็งจัดการกันเถิด ข้าไม่ยุ่งด้วย

(นางแสง) เราจะทำอย่างไรดีล่ะ พี่มั่น เมื่อพ่ออีหนูยังคงดื้อดึงเหมือนคนบ้าอยู่เช่นนี้

(ลุงมั่น) ข้าเองก็ไม่รู้เหมือนกัน หากท่านแม่กองมาพบสภาพของพ่อพงษ์เป็นเช่นนี้ ก็ไม่ รู้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นแก่หมู่บ้านเรา ข้าคิดว่าเตรียมผู้คนไปคอยรับที่ปากทางจะเข้าหมู่บ้านก่อนจะดีกว่า

(นางแสง) จริง ข้าเห็นด้วย รีบสั่งเข้าเถอะเดี๋ยวจะไม่ทันการ

๑๔

(ลุงมั่น) เจ้ามึ่ง ข้านั้นจะไปก็ไปไม่ไหว เอ็งไปเกณฑ์พวกเราในหมู่บ้านให้รีบแต่งตัวให้เรียบร้อย แล้วไปคอยต้อนรับท่านแม่กอง ที่ปากทางจะเข้าหมู่บ้านเร็ว ๆ เข้า

(นางแสง) พ่ออ้ายหนู รีบแต่งตัวไว้ต้อนรับท่านแม่กองเถิด เราไม่มีทางเลือกแล้ว จะผิดจะถูกอย่างไรค่อยคิดกันทีหลัง

(เฒ่าพงษ์) ข้าบอกแล้วว่าข้าไม่ต้อนรับ

(ทันใดนั้นพันธ์เข้ามาอย่างรีบร้อน)

(พันธ์) ข้ารีบล่วงหน้ามาก่อน เวลานี้ท่านแม่กองออกเดินทางมาเกือบจะเข้าเขตหมู่บ้านเราแล้ว ถามว่าพิณทองน้องข้าอยู่หรือเปล่า

(เฒ่าพงษ์) อะไรวะ ถามถึงลูกสาวข้าทำไม จะมาลากตัวข้าเป็นนักโทษยังไม่พอ ยังจะมาลากตัวลูกสาวข้าไปทำอนาจารอีก ข้าไม่อยากอยู่เป็นผู้เป็นคนอีกต่อไปแล้ว (พูดแล้วเฒ่าพงษ์ก็คว้าดาบขึ้นมาจะแทงตัวเองให้ตาย พอดีสาวพิณทองหันมาเห็นเข้าจึงร้องเอะอะขึ้น พร้อมกับวิ่งถลาเข้าฉุดมือไว้ ทุกคนต่างวิ่งเข้ามาช่วยกันแย่งดาบออก

จากมือเฒ่าพงษ์ เฒ่าพงษ์แสดงกิริยาฮึดฮัด)

(พิณทอง) ทำไมพ่อข้าถึงได้คิดสั้นอย่างนี้ล่ะ โธ่ พ่อไม่น่าเลย จงเห็นแก่ลูก เห็นแก่แม่และพวกชาวบ้านเถิด

(เฒ่าพงษ์) พ่อคิดว่าตายเสียดีกว่าที่จะอยู่อย่างอัปยศอดสู ดูหน้าคนทั้งหลายเขาไม่สนิท เขาจะพากันดูหมิ่นพ่อ ตายเสียดีกว่าที่จะต้องขายหน้า

(นางแสง) โธ่ อย่าคิดสั้นเลย ข้าคิดว่าเรื่องคงไม่หนักหนาอะไรหรอกน่า แกจะทิ้งข้าและลูก ๆ ไปได้ลงคอเชียวหรือ ไม่สงสารบ้างเลยหรือ มิเสียแรงอยู่กันมาจนแก่จนเฒ่า ข้าเองก็ไม่เคยขอร้องอะไรแกเลย คราวนี้ข้าขอร้องอย่าให้แกคิดสั้น

(เฒ่าพงษ์) เออ ยายแสง ข้าไม่คิดสั้นอีกแล้วเพื่อเห็นแก่ลูกเมียและพวกลูกบ้านของข้า ข้ากำลังคิดจะมอบตัว (ขณะนั้นพอดีเจ้ามิ่ง เข้ามาบอก ชาวบ้านเตรียมตัวพร้อมแล้ว กำลังคอยอยู่ข้างนอก)

(พันธ์) เออ ข้าเป็นห่วงที่พ่อคิดสั้น ช่วยกันดูแลพ่อให้ดี ๆ นะ ข้าจะพาผู้คนออกไปต้อนรับทางเข้าหมู่บ้าน (พูดแล้วก็เดินออกไปอย่างรีบร้อน)

(เฒ่าพงษ์) กูตกลงใจแล้วว่า จะเข้าไปรับผิดกับท่านแม่กอง อ้ายมึ่ง อ้ายชม แต่ข้าจะไม่ยอมกราบไหว้ มา พวกเอ็งไปเอาเชือกมามัดมือไขว้หลัง ไป เข้าไป มัดกันในบ้านก่อนที่ออกญาจะมาถึง

(นางแสง) เออ แปลก ทำไมนะ จะเข้ามอบตัวเฉยๆ ไม่ ต้องมัดมือไม่ได้หรือ

(เฒ่าพงษ์) ไม่ได้ ถ้าไม่มัดมือก็ไม่ใช่นักโทษ แล้วข้าก็อยาก ให้มัดมือทั้งสองข้าง ข้าจะได้ไม่ต้องยกมือไหว้

(พูดแล้วต่างก็ชวนกันเข้าโรงไปทั้งหมด เหลือแต่ นางแสงและพิณทอง)

(นางแสง) อีหนู เอ็งแอบมีเรื่องรักใคร่กับออกญาพิชัย ราชภักดีตั้งแต่ครั้งยังเป็นเจ้าชัย เมื่อสิบปีก่อนโน้น หรือ เขาจึงถามเจ้าพันธ์ว่าเอ็งอยู่หรือเปล่า

(พิณทอง) เปล่าจ้ะแม่ ข้าไม่เคยรักใคร่กับใครเลย

(พูดแล้วทั้งแม่ลูกก็ตามคนอื่นเข้าโรงไป พอดีมี ผู้เฒ่าผู้แก่หลายคนออกมา เพื่อคอยต้อนรับ ออกญา ขณะนั้นพันธ์ได้เดินนำหน้าท่านออกญา เข้ามา มีทหารเดินตามมาข้างหลัง ผู้คนที่คอย

ต้อนรับพากันนั่งลงกับพื้น ยกมือไหว้ พันธ์เชิญออกญาขึ้นไปนั่งบนแท่น)

(ออกญา) พี่น้องชาวบ้านคุ้งพยอมทั้งหลาย ขอให้เราเป็นกันเอง คิดว่าตัวของข้าพเจ้าเวลานี้คือเจ้าชัยเด็กลูกบ้านทุ่งส้มป่อย มาเยี่ยมเพื่อแสดงความเคารพพวกท่านผู้ใหญ่ และพ่อลุงพงษ์หัวหน้าบ้านคุ้งพยอม มิได้มาในนามของออกญาพิชัยราชภักดี ตำแหน่งแม่กอง ซึ่งเป็นตำแหน่งใน หน้าที่ราชการ ขอให้พี่น้องทั้งหลาย อย่าได้เดือดร้อนถือขนบธรรมเนียม อย่าได้ต้อนรับให้มากเกินไป ขอให้ลุกนั่งตามสบายทุกคนเสมอกัน

(พันธ์) ข้าพเจ้าในนามของช าวบ้านคุ้งพยอม ได้รับเกียรติอันสูงที่ท่านแม่กอง ออกญาพิชัยราช ภักดี สละเวลามาเยี่ยมพวกเรา นับว่าเป็นบุญของชาวบ้านคุ้งพยอมที่ได้มีขุนนางผู้ใหญ่ผู้มีชื่อเสียงในทางที่ดีเป็นที่ยกย่องสรรเสริญของชาวเมืองทั่ว ๆ ไป พวกเรามีความปีติยินดี ขอต้อนรับแม่กอง ด้วยความจริงใจ หากมีอะไรขาดตกบกพร่องไม่สมเกียรติขออภัยด้วย

หากมีความประสงค์สิ่งใด เราชาวบ้านคุ้งพยอม จะรับใช้ท่านด้วยความซื่อสัตย์สุจริตทุกประการ

(ออกญา) ขอบใจพ่อแม่พี่น้องชาวบ้านคุ้ง พยอมมากที่มีจิตใจยินดีที่เรามาเยี่ยมครั้งนี้ บัดนี้เรามีความประสงค์จะมาเยี่ยมทำความเคารพพ่อลุงพงษ์ ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นเด็กมาเคารพผู้ใหญ่ ขอให้ท่านได้กรุณาพาข้าพเจ้าไปพบด้วยเถิด

(พอออกญาพูดจบ ก็มีเสียงซุบซิบพึมพำดังขึ้น ทันใดนั้นเฒ่าพงษ์ก็เดินนำหน้าออกมา โดยถูกมัดมือไพล่หลัง มีเจ้ามิ่งเจ้าชมเดินตามมาข้างหลัง พอออกญามองเห็นก็ตกตลึง และแสดงอาการตกใจ เมื่อเฒ่าพงษ์ออกมานั่งก้มหน้าแล้ว เจ้าชม เจ้ามิ่งก็นั่งลงไหว้ท่านออกญาแล้วชี้แจงให้ทราบ)

(มิ่ง) บัดนี้พ่อเฒ่าพงษ์นายข้า ขอมอบตัวเป็นนักโทษของท่านแม่กอง สุดแต่ท่านจะพิจารณาตามความผิด

(ออกญา) นี่เรื่องอะไรกัน ถ้าจะเข้าใจผิดกันไปใหญ่แล้ว พ่อลุงของข้าไม่มีโทษอะไรที่จะต้องมอบตัว (ว่าแล้วออกญา ก็ลุกขึ้นมา พยุง เฒ่าพงษ์ ขึ้นไปนั่งบนแท่น แล้วกล่าวต่อไป) ข้าอ้ายชัยนี้ตั้งใจจะมาเคารพพ่อลุงฐานเด็กเคารพผู้ใหญ่ มิได้นึกว่าจะเกิดความเข้าใจผิดกันเช่นนี้เลย ทั้งนี้เป็นความผิดของข้าคนเดียว ฉะนั้นข้าจึงกราบขออภัยขอให้พ่อลุงยกโทษให้ข้าด้วย

(พูดพลางออกญาก็ก้มลงกราบเฒ่าพงษ์ ทุกคนที่อยู่ในที่นั้นตกตลึง)

(เฒ่าพงษ์) อย่า อย่ากราบข้าผู้เป็นนักโทษของท่านแม่กองข้ามีศักดิ์ต่ำต้อยไม่สมควรที่ท่านจะกรุณาข้ามากมายถึงเพียงนี้

(ออกญา) พ่อลุงไม่ได้มีผิดอะไร (ทหารคนสนิทของออกญาสองคน จะขึ้นไป แก้เชือกที่ มัดไพล่ หลัง เฒ่า พงษ์ออก แต่ออกญาห้ามไว้) อย่า ขอให้ตัวเรานี้ได้แก้เชือก ที่ผูก มัดมือของ พ่อลุงด้วย มือ ของเราเอง เพื่อจะขอให้อโหสิให้หลุดพ้นจากการจอง

เวรของกรรมกันต่อไป

(แล้วออกญา ก็ตรง เข้า แก้เชือก ที่ มัดข้อ มือ ออก เฒ่าพงษ์รีบจัดแจงยกมือไว้ แล้วยังทำท่าจะก้มลงกราบ)

(เฒ่าพงษ์) ข้าเฒ่าพงษ์ นายบ้านคุ้งพยอม ขอกราบบูชาคุณความดีของท่านออกญาแม่กองด้วยความ ตื้นตันใจจนน้ำตาไหลที่ท่านมีควานกรุณาต่อข้า ทำให้ข้ามองเห็นชีวิตใหม่ (พูดแล้วก็ทำท่าจะกราบออกญาทำท่าตกใจ รีบลุกขึ้นมาพยุงไว้)

(ออกญา) พ่อลุงอย่ากราบข้าเลย เวลานี้ขอให้นึกว่าข้าเป็นเพียงเจ้าชัยลูกหลานของพ่อลุงก็แล้วกัน

(เฒ่าพงษ์) ไม่ได้หรอก ท่านเป็นถึงออกญา และมีตำแหน่งใหญ่โตได้เป็นถึงแม่กอง ข้าเป็นเพียงคนธรรมดา ท่านกรุณาถ่อมตัวมา เยี่ยมเยียนและ ทั้งไม่เอาโทษเอาทัณฑ์ก็เป็นพระคุณยิ่งแล้ว เฒ่าพงษ์ไม่สามารถตีตัวเสมอได้

(ออกญา) พ่อลุงอย่านึกว่าข้าเป็นออกญาแม่กองเลย ขอให้นึกว่าข้าเป็นหลานชายจริง ๆ ข้าจะดีใจมาก

(เฒ่าพงษ์) ถ้าท่านต้องการอย่างนั้นลุงก็ขอบใจ แล้วนี่พ่อหลานชายไม่เอาโทษลุงจริง ๆ หรือ ที่จริงหลานชายมีโอกาสที่จะลงโทษความผิดของลุงได้ แล้วก็ยังมีความผิดเมื่อคราวเจ้าพันธุ์ ลูกชายของลุงและเจ้ามิ่งเจ้าชมได้ไปคอยดักทำร้าย ตอนที่พ่อหลานชายจะเข้ากรุง พ่อหลานชายไม่นึกโกรธบ้างเลยหรือ

(ออกญา) หลานลืมมันหมดแล้ว อย่าไปนึกถึงมันอีกเลย พระท่านสอนว่า "การไม่มีความอาฆาตพยาบาทจองเวรทำให้เป็นสุข หากผู้ใดมีความอาฆาตพยาบาทมาดร้ายอยู่ในจิตใจของผู้นั้น ผู้นั้นมีความทุกข์

(เฒ่าพงษ์) ลุงไม่เคยคิดเลยว่าพ่อหลานชายจะดีอย่างนี้ ลุงคิดว่าหลานจะมาลากตัวลุงไปลงโทษตามอำนาจอาญาสิทธิ์จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพราะลุงหลบหลีก ไม่ได้ พาลูกบ้านไปประชุมที่ลานวัด

กลาง แล้วก็จะเลยมาลากตัวอีหนูลูกสาวของลุงไป

(ออกญา) จริงซี แม่พิณทองลูกสาวของพ่อลุงอยู่ที่นี่หรือเปล่า ข้านึกอยู่ในใจสิบปีมาแล้วว่ามีโอกาสมาบ้านคุ้งพยอมเมื่อใดข้าจะต้องตามหาแม่พิณทองผู้ที่เคยมีบุญคุณแก่ข้า ข้าไม่เคยลืมบุญคุณของใครเลย

(เฒ่าพงษ์) อีหนูลูกของลุงมีบุญคุณแก่พ่อหลานชายอย่างไร ลุงไม่เข้าใจ นึกว่าจะลากตัวเอาไปทำลวนลามเสียอีก

(ออกญา) ตรงกันข้าม พ่อลุงคงจะไม่ทราบว่าแม่พิณทองมีบุญคุณแก่ข้าเมื่อสิบปีก่อนโน้น วันที่ข้าจะเดินทางเข้ากรุง แม่สาวพิณทองใช้ให้ไอ้จุกวิ่งไปดักคอยบอกข้าว่าจะมีคนลอบทำร้าย ข้าจึงได้ระวังตัว ลำพังคนสองสามคนสู้กับข้าต่อหน้า ข้าไม่เคยกลัวเลย แต่ถ้าลอบทำร้ายกันข้างหลังข้าคงตายเป็นผีเฝ้าป่าไปเสียนานแล้ว แม่สาวพิณทองช่วยชีวิต

ข้าไว้ ข้าจึงนึกถึงบุญคุณ เมื่อมาถึงบ้านคุ้งพยอมข้าจึงอยากจะมาขอบใจ และบอกว่าถ้าแม่สาวพิณทองประสงค์สิ่งใด ถ้าข้าจัดหาให้ได้ก็จะจัดให้ทั้งสิ้น เพื่อตอบแทนบุญคุณที่ได้มีต่อข้า พ่อลุงก็เหมือนกัน ถ้าต้องการสิ่งใดก็ขอให้บอกข้าเถิด

(เฒ่าพงษ์) ลุงเพิ่งประจักษ์ความจริงในวันนี้เองว่า เหตุใดจึงมีผู้ยกย่องสรรเสริญว่าท่านออกญา เป็นผู้ที่มีศีล มีใจเที่ยงตรง สมกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงไว้วางพระราชหฤทัย ลุงปลื้มใจเหลือเกิน มันเหมือนนอนหลับฝันร้ายแล้วตื่นขึ้นมากลายเป็นดี ลุงหลงผิดมานานแล้ว ต่อไปนี้จะเป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ของลุง

(ออกญา) ขอบใจพ่อลุงมากที่มีความรู้สึกในทางที่ดี ทุกอย่างไม่มีอะไรแน่นอน ย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปได้ แต่ขอให้เปลี่ยนไปในทางดี

(เฒ่าพงษ์) ต่อไปนี้หลานมีอะไรที่จะใช้ลุงได้โปรดสั่งมา ลุงจะยอมทำตามที่สั่งทุกอย่างไม่ว่ายากหรือง่ายพวก

เราชาวบ้านคุ้งพยอมพร้อมอยู่แล้วที่จะปฏิบัติตามคำสั่ง (พูดแล้วก็หันไปทางพวกชาวบ้านที่นั่งอยู่ในที่นั้น) จริงไหมพวกเรา

(พวกชาวบ้านหลายคน) จริงแล้วท่านนายบ้าน มีอะไรสั่งมา พวกเราจะทำตามทุกอย่าง

(ออกญา) ขอบใจทุก ๆ คนในที่นี้ และอยากจะขอพูดว่าตัวข้าพเจ้านี้ได้เป็นข้าแผ่นดิน ได้ถือน้ำพิพัฒน์สัตยาว่าจะซื่อตรงจงรักต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จะขอใช้ชีวิตและร่างกายเพื่อทำนุบำรุงให้แผ่นดินเจริญรุ่งเรืองเพื่อพี่น้องชาวไทยจะได้อยู่ด้วยความสงบสุข ฉะนั้นเมื่อเห็นว่าสิ่งใดจะนำความเสื่อมเสียมาสู่ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์แล้ว ก็จะขอป้องกันแก้ไขให้สิ่งร้ายกลายเป็นดี แม้จะเสียสละเลือดเนื้อและชีวิตก็ยอม

(เฒ่าพงษ์) พวกเราชาวคุ้งพยอมขอร่วมสละเลือดเนื้อและชีวิตเพื่อชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ และเพื่อความสุขของชาวไทยทุกคน

(ออกญา)ในนามของตัวเราซึ่งเป็นข้าแผ่นดินไทยขอขอบใจ

พ่อลุงและพี่น้องชาวบ้านคุ้งพยอม สิ่งที่เราจะแก้ไขในเวลานี้ก็ได้แก่ความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกัน ขออย่าให้พวกเราแตกแยกกันเพราะมีความอิจฉาริษยา มีความอาฆาตพยาบาทอยู่ในอารมณ์ เห็นใครดีก็กลัวว่าจักดีเกินหน้าเกินตาไป คอยแต่จ้องทำลายทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อให้ย่อยยับไป อยากเห็นความพินาศฉิบหายของคนอื่นเป็นความพอใจของตัว นี่เป็นความวิปริตทางจิตใจ ไม่เคยนึกหรือรู้เลยว่าคนชาติเดียวกันนั้นก็เปรียบเหมือนอวัยวะที่รวมอยู่ในร่างกายคน ๆ เดียวกัน หยิกเล็บก็ต้องเจ็บเนื้อหากมือ เท้า ปาก หู ตา เกิดริษยาชิงดีชิงเด่นกัน ร่างกายของคนนั้น ก็ไม่สามารถดำรงอยู่อย่างเป็นสุขได้ เหมือนคนในชาติเดียวกัน ถ้ามัวแตกแยกเป็นพวกเขาพวกเราชาติบ้านเมืองก็อ่อนแอ ถ้ามีศัตรูจู่โจมเข้ารุกราน คนในชาติขาดความสามัคคีก็ต้องพ่ายแพ้ทางกำลังใจอย่างไม่ต้องสงสัย มีตัวอย่างมาแล้วแต่อดีต ว่าชาติไทยถูกข้าศึก

ทำลายอย่างย่อยยับ ก็เพราะชาติเราขาดความสามัคคี ไม่ได้รวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงนำความล่มจมลงมาสู่ชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์ คนในชาติก็ต้องเดือดร้อน ไม่มีใครอยู่ได้อย่างสุขสบาย

(เฒ่าพงษ์) จริง ๆ อย่างหลานว่า ต่อไปนี้ลุงสัญญาว่าจะร่วมความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกัน เหมือนพี่เหมือนน้อง จะไม่มีความอิจฉาริษยาคอยจองเวรจองกรรมกันอีกต่อไป ลุงเป็นหนี้ชีวิตพ่อหลานชาย หลานทำให้ลุงหูตาสว่างขึ้น นึกถึงคำพระที่สอนไว้ว่า "เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร" ลุงเห็นจริงแล้ว ต่อนี้ไปเราชาวบ้านคุ้งพยอมจะขอกอดคอกับพวกบ้านทุ่งส้มป่อยขอเป็นเพื่อนร่วมตายกัน (เฒ่าพงษ์หันไปทางพวกชาวบ้านอย่างขอความเห็น) พวกเราพี่น้องทั้งหลายจะเห็นเป็นอย่างไรที่ข้ากับท่านออกญาได้พูดกันมานี้

(เสียงชาวบ้านอึงขึ้นด้วยความดีอกดีใจ เมื่อได้ทราบข่าว ว่าชาวบ้านทั้งสองพวกจะมารวมเป็น

มิตรร่วมตายกัน ต่างก็มีความสุขสบายใจ)

(ชาวบ้าน) พวกข้าทั้งหลายมีความยินดีและเห็นชอบด้วยทุกคน ต่อไปนี้เราก็จะอยู่กันด้วยความสงบสุข ไม่มีหนามยอกอกอีกเล้ว (จากนั้นต่างก็โห่ร้องแสดงความยินดีเป็นการฉลองกัน ไม่ช้าชาวบ้านรู้ข่าวก็พากันมาแสดงความยินดีกันจนเต็มลานบ้าน ในหมู่คนที่มานั้น แลเห็นพิณทองแอบมาอยู่ด้วย ท่าทางยิ้มแย้มแจ่มใสและสบายใจ)

ฉากสุดท้าย

เปิดฉากตัวละครมีออกญาพิชัยราชภักดีกับนายโชติผู้เป็นน้องชาย กำลังนั่งสนทนากันอยู่ในบ้านพ่อเฒ่าช่วงบิดาที่ตำบลทุ่งส้มป่อย

(โชติ) พี่ชัยรู้หรือเปล่า ทีแรกพวกเราชาวบ้านทุ่งส้มป่อยต่างไม่พอใจในการที่ไม่ลงโทษพ่อเฒ่าพงษ์ เพราะพวกชาวบ้านส่วนมากอยากจะเห็นเฒ่าพงษ์ได้ถูกพี่ลงโทษตามความผิดที่แกหยิ่งยะโสอวดดี ไม่กลัวอำนาจ แต่พี่ก็ไม่ลงโทษและกลับทำใจดี และให้ความนับถือเหมือนญาติผู้ใหญ่ พวกชาวบ้านเราต่างก็ผิดหวังไม่พอใจ

(ออกญา) พี่รู้อารมณ์ของพวกเราชาวบ้านดีว่าเขารู้สึกอย่างไร เขาอยากจะให้พี่ใช้อำนาจในหน้าที่ลงโทษแก้แค้นพ่อลุงพงษ์และพวกคุ้งพยอม ซึ่งคิดว่าเราเป็นศัตรูกัน แต่พี่จะทำเช่นนั้นไม่ได้ เพราะพี่เป็นขุนนางข้าแผ่นดินด้วยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงไว้วางพระทัย อย่าถือว่าเรามีอำนาจจะ

ใช้ลงโทษผู้คนได้ตามใจชอบ พี่เองก็ไม่อยากจะใช้อำนาจหากว่ามีทางอื่นดีกว่า ก่อนจะลงโทษผู้ใด จำเป็นจะต้องใช้สติปัญญาพิจารณาดูให้ละเอียดถี่ถ้วนหาเหตุผลสมควรหรือไม่ สำหรับพ่อลุงพงษ์นั้นก็ไม่ได้มีความผิดอะไรร้ายแรงถึงขนาดขายชาติคิดกบฏต่อแผ่นดิน หากแต่ความผิดเนื่องด้วยมีทิษฐิมานะเรื่องของตระกูลในหมู่บ้านทั้งสองเป็นอริกันมาเก่าก่อน จะถือเอาเรื่องส่วนตัวเป็นต้นเหตุเอาอำนาจหน้าที่ลงโทษพี่ทำไม่ได้ พี่ได้ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาต่อพระพุทธรูปในวัดพระศรีสรรเพชญ ก็จะต้องซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในศีลธรรม มีจิตใจเที่ยงตรง จะไม่ทำความเสียหายมาสู่ชาติศาสนาไม่ให้มัวหมองถึงองค์พระมหากษัตริย์และแผ่นดินไทย จะไม่ถือเรื่องส่วนตัวมาทำลายความเที่ยงธรรม

(โชติ) ข้าดีใจมากที่พี่ชัยมีจิตใจเที่ยงธรรม ไม่ปฏิบัติตามความเห็นของชาวบ้านเราที่เบาปัญญา เพราะ

พวกนี้อยากพึ่งบารมีของพี่ใช้อำนาจตำแหน่งหน้าที่จัดการกับพวกศัตรู คือพวกคุ้งพยอมและพ่อลุงพงษ์ เพราะข้าเองก็ไม่อยากให้มีการแก้แค้นแบบนี้ ข้าดีใจที่พี่มีใจหนักแน่นเที่ยงตรง ข้าภูมิใจในตัวพี่

(ออกญา) ดีแล้วที่น้องชายของพี่ไม่เห็นด้วยกับคนส่วนมาก ไม่ใช่ ความ เห็น ของ คน ส่วน มาก จะ ถูก เสมอไป พวกนั้นเขาไม่ได้คิดถึงเหตุการณ์ข้างหน้า นึกว่าพี่เวลานี้ มีตำแหน่งใหญ่โต จะต้อง คุ้มครอง คนในหมู่บ้านทุ่งส้มบ่อยตลอดไป เพราะใครก็กลัวอำนาจตำแหน่งหน้าที่ และถ้าพี่พลอยเห็นดีเห็นชอบไปด้วยตามใจคนในทางผิด ไม่ช้าก็จะมีคนใจชั่วบางคนถืออำนาจอวดอ้างว่าเป็นคนของพี่ไปเที่ยวข่มเหงรังแกชาวบ้านให้ได้รับความเดือดร้อน คิดว่าผู้ถูกรังแกไม่กล้าฟ้องร้องเพราะคิดว่าพี่มีอำนาจวาสนา ไม่ช้าก็จะนำความเสื่อมเสียมาสู่พี่ และทำลายความดีให้ย่อยยับ พวกที่ถูกข่มเหงรังแกก็มีแต่การแช่งด่าพี่โดยไม่รู้ตัว พวกถูกข่มเหงก็มีแต่ ความ ขม ขื่นโกรธ แค้น อัดไว้ ในใจไม่ กล้า

ร้องเรียน เพราะกลัวอำนาจ ไม่คิดว่าเราไม่รังแกเขาเขาก็ไม่รังแกเรา ถ้าเรารักใคร่นับถือเขาเขาก็รักใคร่นับถือเรา นี่เป็นความรู้สึกของสามัญชนทั่วไป ถ้าใครมีความรู้สึกผิดกว่านั้นคนนั้นก็มีจิตวิปริตผิดธรรมดา ถ้าเรารังแกเขาเวลานี้ เขาก็คอยเวลาต่อไปด้วยความพยาบาท คิดว่า วันหนึ่ง คงเป็นวัน ของเขา จะมีโอกาสได้แก้แค้นบ้าง เพราะทุกอย่างไม่มีอะไรแน่นอน เป็นกงเกวียนกำเกวียนหนีกฎแห่งกรรมไม่พ้น วันนี้เรามีอำนาจวาสนา แต่ถ้าเราเสื่อมในวันข้างหน้า เขาอาจมีอำนาจวาสนาขึ้นมาบ้างก็จะผลัดกันแก้แค้นไม่มีที่สิ้นสุด ชั่วลูกชั่วหลานตลอดไป ทำไมไม่ คิดว่าทำ อย่างไรเราจะ ทำให้สุดสิ้นเวรกันอโหสิกรรมเสียทีจะได้อยู่กันด้วยความสงบสุข ไม่ต้องเป็นหนามยอกอกทั้งสองฝ่าย ทำไมคนเราไม่คิดว่า ลาภยศ อำนาจวาสนาก็ไม่แน่นอน มีทางที่จะเสื่อมลงไปได้ทุกเวลา สังขารร่างกายย่อมจะแตกดับไปตามธรรมชาติ หนีไม่พ้นความแก่

ความเจ็บ ความตาย มิใช่ว่าตัวพี่นี้จะต้องอยู่ไม่รู้จักแก่ จักตาย อยู่เพื่อมีอำนาจวาสนาที่จะคอยคุ้มครองป้องกันชาวบ้านลูกหลาน พวกทุ่งส้มป่อยตลอดไป ไม่คิดว่าวันหนึ่งถ้าพี่ตาย ลาภยศ อำนาจวาสนาสิ้นสุดลงแล้ว คิดดูซิว่า ถ้าเขาเกิดมีคนดีมีอำนาจวาสนาเป็นขุนนางขึ้นมาบ้าง เขาก็จะแก้แค้นลูกหลานของเราต่อไปไม่สิ้นสุด

(โชติ) พวกเราบางคนเห็นแก่ตัว ไม่เห็นไกลเหมือนพี่มีความรู้สึกนึกคิดไปในทางโง่ ๆ เบาปัญญา ไม่คิดเห็นกาลล่วงหน้าเหมือนพี่ชัย อยากจะทำอะไรไปตามอารมณ์ ไม่คิดหน้าคิดหลัง ข้ามีความยินดี ที่เวลานี้ พี่ชัยได้ ทำให้ ชาวบ้าน ทั้งสองตำบล ซึ่ง เมื่อ ก่อน เป็น ศัตรู กัน เหมือน ขมิ้น กับ ปูนให้ประสาน สามัคคี เข้ากันได้อย่าง สนิทสนม และรวดเร็ว คำพูดของพี่ชัยศักดิ์สิทธิ์ชาวบ้านทุกคนเชื่อถือ ทำให้คนที่เห็นแก่ตัวดื้อดึงว่าง่ายมีศีลธรรมขึ้น พี่ชัยจึงเป็นที่ยกย่องสรรเสริญของชาวบ้านทั่วไป เหมือนพระโพธิสัตว์มาโปรดให้ศัตรูคู่

อาฆาตคืนดีกัน ทำให้ข้ามีความปลื้มปีติยินดีภูมิใจที่ได้มาเป็นน้องของพี่ชาย

(ออกญา) พี่ก็มีความยินดีที่ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามใจนึก ได้บารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงไว้วางพระทัยแต่งตั้งให้เป็นใหญ่มีอำนาจ จึงได้ผลทั้งฝ่ายราชการแผ่นดินและส่วนตัว

(โชติ) ที่พี่ชายพูดว่าการทำของพี่ทำให้ได้ประโยชน์ทั้งราชการและส่วนตัวนั้น ข้ายังไม่เข้าใจ

(ออกญา) ถ้าน้องอยากทราบพี่จะชี้แจงให้ทราบ การที่พี่ได้ทำไปในครั้งนี้ทำให้ชาวบ้านคุ้งพยอมและชาวบ้านทุ่งส้มป่อย ปรานีปรานอม รักใคร่สนิทสนมด้วยความสุจริตจริงใจ หากว่าถ้าพี่จัดการลงโทษลุงพงษ์ ชาวบ้านคุ้งพยอมก็จะเป็นไม้เบื่อไม้เมากับตัวพี่ และชาวบ้านทุ่งส้มป่อยตลอดไป แม้ว่าพี่จะเกณฑ์พวกนี้เข้าทำหน้าที่เป็นทหารของชาติเราก็เกณฑ์ได้แต่ตัวมาเท่านั้น เพราะเขากลัวอำนาจอาญาสิทธิ์ ส่วนจิตใจนั้นเราไม่สามารถจะบังคับได้ เขาคงมีความโกรธแค้นกรุ่นอยู่ในหัวใจ

ยากที่จะไว้วางใจได้ และคงจะเป็นทหารที่ไม่มีสมรรถภาพ ทหารของชาติก็มีกำลังอ่อนแอและทำให้ขาดความเข้มแข็ง แต่บัดนี้พี่ได้ทหารของชาติที่เข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ และให้ความจงรักภักดีซื่อสัตย์สุจริต และมีความรักชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ พร้อมที่จะพลีชีพเพื่อชาติ นี่ก็เกิดจากความสามัคคีกลมเกลียวกัน เขาพากันรักใคร่นับถือพี่เพราะพี่ไม่จองเวรลงโทษพ่อลุงพงษ์เป็นต้นเหตุ

ที่ว่าส่วนตัวนั้นก็คือ บัดนี้พ่อเฒ่าพงษ์นายบ้านคุ้งพยอมได้เลิกการพยาบาทจองเวรจองกรรมหมดสิ้นลงแล้ว กลับมีความรักใคร่เคารพนับถือในตัวพี่ยิ่งกว่าญาติที่สนิท และพวกคุ้งพยอมกับพวกทุ่งส้มป่อยเมื่อก่อน มีแต่ความ อาฆาตจองเวรกันตลอดมา บัดนี้ก็มีความรักใคร่ปรองดองกันอย่าง สนิทสนมไป มาหาสู่กันเหมือนพี่ เหมือนน้องเพราะเราถือว่าชาติไทยด้วยกัน เรื่องอดีตเก่า ๆ เหมือน หนาม ที่เคย ยอกอก ไม่มี ความ สุข มา นาน

แล้ว บัดนี้ได้ถอนออกหมด ที่สุดหมู่บ้านทั้งสองก็สิ้นเวรกันเสียที นับแต่นี้ต่อไปก็จะตั้งหน้าทนุบำรุงหมู่บ้านให้รุ่งเรืองร่มเย็นเป็นสุข

(ทันใดนั้น พ่อเฒ่าช่วงแอบฟัง อยู่ก็เดินเข้ามาด้วยหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส)

(ช่วง) พ่อรู้สึก ดีใจมาก ที่ลูกได้ แก้ ปัญหาให้ ชาว บ้านทั้งสองตำบลได้ รักใคร่ปรองดอง เหมือนพี่น้องกันได้อย่างสนิทสนม พ่อเฒ่าพงษ์ได้ยกย่องสรรเสริญลูกไม่หยุดปากว่าลูกของพ่อเป็นคนดีมีศีลธรรมไม่ผูกพยาบาท ทั้งชาวบ้านทั้งสองตำบลก็ยกย่องลูกของพ่อว่าเป็นคนดี ได้แก้ไขความโกรธพยาบาทให้สูญสิ้นไป กลับเป็นความรักใคร่สนิทสนมเห็นอกเห็นใจกัน เมื่อเช้านี้พ่อพงษ์เขามาหาพ่อแต่เช้า

(ออกญา) เมื่อเช้าพ่อลุงพงษ์มาหาพ่อด้วยเรื่องอะไร

(ช่วง) เมื่อมาถึงก็ถามถึงลูก พ่อบอกว่าลูกอยากจะออกไปเดิน ดูแถว ทาง เกวียน ที่เคย พบอาจารย์ คงเมื่อสมัยก่อน เพราะเป็นทางเริ่มต้นเข้าไปสู่ในกรุง

และอีกไม่กี่วันก็จะเดินทางเข้ากรุงแล้ว เฒ่าพงษ์ดีอกดีใจ บอกว่า เมื่อคืนก่อน นอนหลับฝันเห็นผีปู่ย่าตายายของแกมาเข้าฝันบอกว่า บัดนี้พวกผีเหล่านั้นสบายใจขึ้นเพราะได้ทราบว่าลูกหลานทางเมืองมนุษย์เลิกอาฆาตจองเวรกันแล้ว ทั้งสองฝ่ายมีความรักใคร่สามัคคีกันแล้ว และขอให้เลิกการจองเวรกันตลอดไป แกบอกว่าตื่นขึ้นมาขนลุกไปหมดทั้งหมดตัว ดีใจที่ผีปู่ย่าตายายสนับสนุน แกบอก ว่าก่อน ที่ลูกจะ กลับเข้า กรุง แกอยาก จะมีงาน ฉลอง เลี้ยงดู กันให้ สนุก สนาน เป็น การ ใหญ่ระหว่างหมู่บ้านทั้งสองตำบล แกจะรับเป็นเจ้าภาพทุกอย่าง ทั้งอาหารการกิน เหล้ายาสาโท

(ออกญา) แล้วพ่อได้ตกลงไปกับพ่อลุงพงษ์ว่าอย่างไร

(ช่วง) แกขอให้ พ่อมาถาม ลูกว่าจะ ทำงาน เลี้ยงฉลองกันอย่างไรจึงจะถูกใจลูก แล้วให้คนส่งข่าวไปบอกที่คุ้งพยอม พ่อเฒ่าพงษ์ยินดีจะทำตามทุกอย่าง เพราะเวลานี้ พ่อเฒ่าพงษ์ หายใจ เป็น ออกญาพิชัยราชภักดี ไปที่ไหนพูดยกย่องอยู่เสมอไม่ขาดปาก

(ออกญา) ถ้าอย่างนั้นก็ดีแล้ว พ่อช่วยให้คนไปบอกว่าขอให้การเลี้ยงนี้จงเป็นประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่าย คือทั้งคนตายไปแล้วและคนที่ยังอยู่ ตามที่พ่อลุงพงษ์ฝันเห็นผีบรรพบุรุษมาเสดงความพอใจที่ทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ และกลับมารักใคร่ปรองดองกันเช่นนี้นับว่าเป็นนิมิตรอันดีต่อไป ที่พ่อลุงพงษ์ขอเลี้ยงฉลองก็เป็นความคิดที่ดี แต่อยากออกความเห็นให้หมู่ญาติพี่น้องในแต่ละครัวเรือนจัดอาหารครัวละหม้อนำอาหารมาพร้อมกันแล้วนิมนต์พระมาให้ศีลและขอให้ทุกคนรับศีลห้า จัดถวายอาหารเพลแก่พระสงฆ์แล้วก็สวดมนต์ พอเสร็จแล้วขอให้ชาวบ้านทั้งสองฝ่ายตั้งใจกรวดน้ำแผ่ส่วนบุญไปให้ปู่ย่าตายายพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว คนที่ล่วงลับไปแล้วเมื่อได้รับส่วนกุศลที่บุตรหลานแผ่ไปให้ก็คงจะอนุโมทนาให้ศีลให้พรบุตรหลานอยู่เย็นเป็นสุข ต่อจากนั้นจึงขอให้เลี้ยงดูกันอย่างสนุกสนาน ส่วนเหล้ายาสาโทนั้นขอให้งด เพราะ

ทุกคนถือศีล เท่าที่ลูกพูดมานี้คิดว่าพ่อลุงพงษ์คงจะเห็นด้วย

(ช่วง) สำหรับพ่อเห็นดีด้วยที่ลูกคิดแต่ในทางที่ดีเป็นศิริมงคล เฒ่าพงษ์นั้นเลื่อมใสในตัวลูกมาก สิ่งใดที่ลูกเห็นดีแล้วเฒ่าพงษ์ก็คงยินดีปฏิบัติให้เป็นที่ถูกอกถูกใจทุกอย่าง นอกจากนั้นพ่อเฒ่าพงษ์ยังยกย่องลูกอยู่เสมอว่าเป็นคนดีมีศีลธรรมสูง ต่อนี้ไปคงจะมีคำพูดเพิ่มเติมว่า มิใช่แต่มนุษย์ธรรมดาจะยกย่องสรรเสริญ แม้แต่ผีสางเทวดาก็ยกย่องถูกอกถูกใจด้วยเมื่อได้ทราบความคิดในงานฉลองของชาวบ้านเราแล้ว คงมีความปิติยินดีขึ้นอีกไม่น้อย

(ออกญา) ลูกมีความปลื้มใจ ดีใจมาก ที่ทุกคนในหมู่บ้านทั้งสองต่างก็เข้าใจกันดี มีความสามัคคีกลมเกลียว ต่อไปก็จะอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข เป็นศิริมงคลตลอดไป เมื่อท่านพระอาจารย์คงรู้เรื่องนี้ก็คงพลอยยินดีไปด้วย

(ช่วง) พ่อเองก็ไม่เคยดีใจอะไรมากที่สุดเหมือนครั้งนี้ ที่

ลูกได้ ทำความดีไว้ แก่วงศ์ตระกูลให้เป็นที่ยกย่องสรรเสริญของคนทั่วไป พ่อคิดว่าจะรีบนำข่าวตามความคิด ของลูกแนะนำให้ พ่อเฒ่าพงษ์จัดงานฉลอง ลูกให้ เป็น ประโยชน์ หลาย ฝ่าย ทั้งโลก และธรรมในทางศาสนา และกรวดน้ำให้ญาติพี่น้องที่ล่วงลับเป็นความคิดที่เฒ่าพงษ์เพื่อนเกลอของพ่อเมื่อทราบก็คงจะพอใจและดีใจมาก (พูดแล้วเฒ่าช่วงก็รีบออกไปตามความคิด)

(โชติ) ชื่อเสียง ของพี่ชัย กำลังจะ ทวีความดีหอมฟุ้งทั่วไป ความดี ของพี่ชัย คราวนี้ คงจะ อยู่ใน ความ ทรงจำของลูกหลานอีกหลายชั่วคน นี่หากเชื่อความเห็นของชาวบ้านเราจัดลงโทษพ่อเฒ่าพงษ์ เรื่องมันคงเป็นไม้เบื่อไม้เมากันไปจนตายคอยจองเวรไม่มีที่สิ้นสุด (ทันใดนั้นมีคนเข้ามาบอกว่า บัดนี้ชาวบ้านทั้งทุ่งส้มป่อยและคุ้งพยอมต่างก็ขนของ มีทั้งของกินของใช้ผลไม้มากมากตามนิสัยของชาวไทยแต่โบราณ เพื่อนำมาคำนับท่านออกญา เพราะทราบว่ากำหนดวันจะกลับเข้ากรุง และมีผู้แทน

ชาวบ้านทั้งสองฝ่ายจะขอเข้าพบ ออกญาให้นำเข้ามาพบได้ แต่สิ่งของที่นำมาให้ไว้ข้างนอก ในไม่ช้า ผู้แทนชาว บ้านฝ่ายละ สามคนเข้ามาต่างก็ก้มลงกราบออกญา)

(ออกญา) ขอให้ พี่น้องเรา ทั้งหลายอย่าถือ ขนบธรรมเนียมให้มากเลย จงลุกนั่งตามความสบายเถิด มีเรื่องข้องใจสิ่งใดก็ให้สนทนาได้ตามความสะดวกสบาย อย่ามัวแต่เกรงใจเรา เวลานี้อย่านึกว่าเราเป็นขุนน้ำขุนนางเลย

(ผู้แทนชาวบ้านคุ้งพยอม) ข้าแต่ท่านออกญาพิชัยราชภักดีผู้ไว้ซึ่งความเป็นธรรม จิตใจเหมือนแม่น้ำกว้างใหญ่ แผ่ความร่มเย็นให้แก่ฝูงสัตว์และมนุษย์ทั่วไป ได้มีความเมตตากรุณาปรานีเอ็นดูพวกเราชาวบ้านคุ้งพยอม ได้ทราบว่าพระเดชพระคุณจะจากพวกเรากลับเข้ากรุงเสียแล้ว พวกเราจึงมีความอาลัยเสียดายยิ่งนัก ความดีของพระเดชพระคุณได้ ประทับใจ พวกเราชาวบ้าน คุ้งพยอมไม่รู้ลืม หากมีสิ่งใดที่จะใช้ให้พวกเราปฏิบัติพวก

เราก็พร้อมแล้ว ไม่ว่าสิ่งนั้นจะยากง่ายอย่างไร แม้แต่ชีวิตก็จะยอมพลีเพื่อบูชาความดีของท่าน

(ออกญา) ขอขอบใจพี่น้องคุ้งพยอมทั้งหลายด้วย และพี่น้อง ทุ่งส้มบ่อย จะมี อะไรก็ ขอให้พูดได้ ตาม ความประสงค์

(ผู้แทนทุ่งส้มบ่อย) ข้าพเจ้าเป็นผู้แทนชาวบ้านทุ่งส้มบ่อย พวก เรา รู้สึก ว่า เคย เข้าใจ ผิด ในตัว ท่าน ออกญา ครั้งแรกที่พากันไม่พอใจที่ท่านไม่ได้ลงโทษคนผิด ตามอำนาจที่ท่านจะทำได้ ความรู้สึกของชาวบ้านทั่วไปอยากจะเห็นคนผิดได้รับโทษ บัดนี้เหตุการณ์ทุกอย่างได้สงบลงโดยเรียบร้อย มีแต่สิ่งดีที่เป็นมงคล การไม่ลงโทษครั้งนี้บังเกิดผลดีทำให้ทั้งสอง ตำบลมีความ สนิทสนม สมานสามัคคีกันอย่างแนบแน่น ศัตรูคู่จองเวรก็กลับเป็นมิตรที่ดี พวกเรา ชาวบ้าน ที่โง่เขลาเบา ปัญญามา คิดได้ต่างก็เห็นคุณความดี สติปัญญาที่เห็นการณ์ไกลของท่าน จึงได้ส่งกระผมเป็นผู้แทนมาขออภัยโทษต่อท่านออกญาผู้มีคุณธรรมอันสูงยิ่ง พร้อม

ทั้งได้ทราบว่าท่านจะออกเดินทางกลับเข้าสู่กรุงใน ไม่ช้านี้ พวกชาวบ้านทุ่งส้มบ่อยจึงมีความอาลัย ในตัวท่านยิ่งนัก จึงได้พากันจัดหาสิ่งของตามมีตามเกิด ขอท่านออกญากรุณาให้อภัยแก่พวกเรา ชาวบ้านทุ่งส้มบ่อยด้วย คำของท่านจะเป็นปกาสิตที่เราทุกคนจะได้ปฏิบัติตาม

(ออกญา) เราได้ยินคำที่ชาวบ้านพี่น้องทั้งสองตำบลกล่าวมานี้เป็นที่จับใจ และมีความปิติยินดียิ่งนัก การที่เข้าใจผิดย่อมจะเกิดขึ้นได้เสมอ แต่ก็ไม่เกิดความเสียหายอะไร จึงไม่ถือว่าผิด สำหรับจะออกเดินทางเข้ากรุงในเร็ววันนี้ ก็เพราะว่าราชการงานเมืองทุกอย่างได้สุดสิ้น ด้วยความเรียบร้อย เพราะ อาศัย ความ สามัคคีมีความ กลม เกลียว ช่วยเหลือของประชาชาวไทยที่มีจิตใจรักชาติได้ ร่วมใจกันทำให้ราชการงานเมืองสำเร็จได้โดยเร็วสมความตั้งใจ แม้ว่าตัวเราจะมีความ เหน็ดเหนื่อยอย่างไรก็ยังมีความปิติยินดีอย่างยิ่งในชีวิตที่ได้เห็นชาวบ้านเรามีความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกัน

บัดนี้เราได้ทหารที่ดีตามความประสงค์แล้ว เรา ได้ทั้งร่างกายและจิตใจที่เข้มแข็ง เปี่ยมไปด้วย คุณธรรมสูง พร้อมที่จะพลีชีพเพื่อแผ่นดินและ ชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ที่รักยิ่งของ เรา ต่อไปนี้พวกเราให้หมั่นฝึกซ้อมเพลงอาวุธ เมื่อเวลามีข้าศึกศัตรูมารุกราน ก็จะได้มีโอกาส แสดงความสามารถได้พร้อมเพรียงกัน ฉะนั้นเรา จะขอฝากข้อคิดให้แก่พี่น้อง ชาวไทยเราไว้เพื่อ พิจารณาว่า "ยามศึกเราปฏิบัติในทางโลก ยามสงบเราปฏิบัติในทางธรรม"

(พวกชาวบ้านทั่วไป) พวกเราชาวบ้านทั้งหลายจะปฏิบัติ ตามคำของท่านออกญาทุกประการ (ชาวบ้าน ต่างแสดงความยินดีเข้าวิสาสะกันอย่างสนิทสนม ทันใดนั้นพ่อเฒ่าช่วงกับพ่อเฒ่าพงษ์ ก็ออกมา ด้วยกันพลางจูงมือ เมื่อชาวบ้านเห็นนายของตน ทั้งสองสนิทสนมกันเช่นนี้ ชาวบ้านก็โห่ร้องต้อน รับด้วยความดีใจ ออกญาก็ลุกขึ้นต้อนรับพ่อเฒ่า พงษ์ พ่อเฒ่าพงษ์ก็เข้าสวมกอดออกญาด้วย

ความรักใคร่ แล้วก็ขอยืนพูดกับชาวบ้านทั้งสองฝ่ายว่า)

(เฒ่าพงษ์) บัดนี้ตัวเรา เฒ่าพงษ์ ซึ่งเป็นนายบ้านคุ้งพยอมรู้สึก มีความยินดีมากที่ได้เห็น พี่น้องสองตำบลได้มีจิตใจรักใคร่สนิทสนม เป็นนิมิตรดีที่เป็นศิริมงคลแก่ชาติของเราต่อไป เราอยากจะขอพูดว่าเมื่อก่อนเรามีจิตใจอิจฉาริษยา เห็นใครดีแล้วรู้สึกเหมือนหนามยอกอก ไม่มีความสบายใจตลอดเวลา มาคิดได้เมื่อพ่อหลานชายออกญาพิชัยราชภักดีได้ เอา ความ ดีมา ชนะ จิตใจ ของ เรา จึงได้ ทำลาย ความ อิจฉาริษยา อาฆาต จอง เวร ลงหมดสิ้น จึงรู้สึกว่า คนเราเมื่อมีใจอิจฉาริษยาก็เหมือนแบกเอาทุกข์เข้าไว้ จะนั่งนอนเดินยืนก็หาความสุขสบายใจไม่ได้ มีแต่ความทุกข์ ความเจ็บใจ ที่ตัวเรามีวาสนาสู้เขาไม่ได้ แต่บัดนี้ความอิจฉาริษยาไม่มีอยู่ในใจเราแล้ว ความทุกข์ก็ได้หลุดพ้นออกจากอกไปหมด เราก็มีแต่ความสบายใจ เราเป็นหนี้บุญคุณท่านออกญา

หลานชายมาก และขอประกาศให้พี่น้องทั้งหลายทราบว่าวันมะรืนนี้เราจะมีงานใหญ่ฉลองเพื่อระลึกถึงคุณความดีของท่านออกญาพิชัยราชภักดี ก่อนที่จะเดินทางกลับเข้ากรุง ขอให้พี่น้องชาวบ้านทั้งหลายจงร่วมใจ ร่วมแรงกันจัดให้เป็นที่สนุกสนานเป็นประวัติการณ์ในหมู่บ้านเราทั้งสองเถิด (เสียงชาวบ้านโห่ร้องกันด้วยความยินดี แล้วไม่ช้าก็มีชาวบ้าน ทั้ง หญิง และชาย เข้ามา สมทบ ร้อง รำทำเพลงกัน อย่าง สนุกสนาน เป็นการแสดงความ ยินดีทั่วหน้ากัน)

ธนาคารกรุงไทยจำกัด

สาขา ชลบุรี

๒๔ สิงหาคม ๒๕๐๙

คุณณรงค์ ที่รัก

ก่อนอื่นผมขอขอบคุณอย่างยิ่ง ที่คุณได้มอบหนังสือเรื่องดงบาปมาให้ผม ๑ เล่ม ผมขอเรียนด้วยความจริงใจ ขณะที่คุณมอบหนังสือเรื่องดงบาปให้ผมที่ร้านคุณสมโภชน์นั้น ผมมิได้สนใจหนังสือที่คุณได้มอบให้ผมในขณะนั้นเลย จิตใจในขณะนั้นมันมุ่งหวังและจดจ่อไปในอีกทางหนึ่ง และยังนึกว่า แหม นาน ๆ เจอกันสักครั้งเป็นเพื่อนฝูงกันมานมนานแล้ว ควรจะเชื้อเชิญไปร่วมกินอาหารสนุกเฮฮา กลับค้นเอาหนังสือพระหนังสือเจ้ามาให้อ่าน ดูมันไม่สู้จะสมใจนัก แต่เมื่อคุณยัดเยียดให้ผมก็กระเบียดกระเสียรรับเอาไว้อย่างนั้นด้วยมารยาท จากนั้นก็ไม่ได้สนใจใยดีต่อหนังสือ

เล่มนี้ขึ้นรถกลับบ้านโยนผลุงไว้หลังรถยนต์กลับจังหวัดชลบุรี ตั้งหน้าตั้งตาประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวกันต่อไป คนรถของผมเป็นคนที่ชอบฆ่าสัตว์ตัดชีวิตหนักหนาวิดบ่อปลา ยิงนก ล่าสัตว์เอาเนื้อหนังมังสามาถวายให้ผมบ่อย ๆ รุ่งขึ้นผมอยากรับประทานนกพิราบทอดกรอบ สั่งให้คนรถไปซื้อนกที่ร้านเขาขายจัดการเชือดคอให้เสร็จสัก ๔ ตัว จะมาทอดกินแกล้มเหล้าตอนเย็นได้สังเกตดูคนรถทำท่าพะอืดพะอมดูช่างไม่กระตือรือล้นแสดงออกตามความประสงค์ที่นายได้สั่งเลย ออกฉุน ๆ จึงถามว่า ไม่ได้ยินที่สั่งหรอกหรือ มันหัวเราะ

ได้ยินครับ แต่ผมตัดใจเสียแล้ว ไอ้เรื่องฆ่าสัตว์ตัดชีวิตนับตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

ผมก็ยิ่งโมโหนึกในใจว่า ไอ้นี่ชักจะมีโวหารอันไม่ไพเราะหูเสียแล้ว เลยย้อนถามมันไปว่า มึงจะบวชหรือไง มันก็หัวเราะอีก ตอบว่า

"เปล่าครับ" อ้าว แล้วมึงทำไมเป็นอย่างนี้ แต่ก่อนไม่เคยเห็นมึงมาเล่นสำนวนโวหารเช่นนี้ มันคงตกใจเห็นผมเอาจริง มันนิ่งสักครู่และถามผมว่า

นายอ่านหนังสือเรื่องดงบาปที่นายทิ้งไว้ในรถยนต์แล้วนายไม่คิดอะไรบ้างหรือครับ

หนังสืออะไรของมึงวะ มันจะมาเกี่ยวข้องอะไรด้วย มันก็บอกว่า หนังสือที่นายเอามาจากเพื่อนที่ร้านสมโภชน์ แล้วนายเอาไว้ที่รถยนต์ ผมได้อ่านแล้วเลยไม่กล้าที่จะไปซื้อนกมาฆ่าตามที่นายสั่ง

ไอ้บ้า มึงไปเอามาให้กูดูซิวะ มันก็หยิบมาให้ผมอ่าน ผมได้อ่านหลายเที่ยวอ่านทุก ๆ ตัวในหนังสือที่มีอยู่ ทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดไปหลายทาง จากผลการอ่านหนังสือเล่มนี้ ปกติผมเป็นคนไม่ชอบอ่านหนังสืออยู่แล้ว ยิ่งเป็นหนังสืออ่านเล่นไม่แตะต้องเลย ชอบอ่านแต่ประวัติคนสำคัญ ข่าวสารบ้านเมืองและกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวแก่กิจการธนาคาร และที่ชอบอ่านที่สุดคือหนังสือของคุณหลวงวิจิตรวาทการ เช่น มันสมอง วิธีทำงาน ฯลฯ หลังจากได้อ่านหนังสือเรื่องดงบาปและความกตัญญู ของ คุณ ท. เลียงพิบูลย์ แล้วทำให้จิตใจผ่องใส ตัดกิเลสไปได้หลายอย่าง ได้รับความซาบซึ้งจากหนังสือเล่มนี้มากมาย ให้เมียให้ลูก ๆ อ่าน ครอบครัวรู้สึกผ่องใสขึ้น เมียเคย

เอาแต่ใจก็เบาบางลง ลูกเคยเอาปืนยิงนก ยิงปูปลาอยู่เป็นประจำ ตอนนี้แกเก็บปืนใส่ตู้แล้ว หนังสือเล่มนี้ผมได้รักษาไว้ในตู้หนังสือที่บ้านเป็นอย่างดี

วันหนึ่งเพื่อนผมเป็นบุคคลที่มีอันจะกิน รักลูกมาก มีลูกผู้ชายล้วนทั้ง ๓ คน แต่ภรรยาเป็นคนหัวรั้นดุดัน ทะเลาะกันแทบทุกวัน ไม่เกี่ยวกับลูกก็เกี่ยวกับการค้าในเรื่องเงินเรื่องทอง เพื่อนคนนี้ทะเลาะกับเมียมาประมาณ ๒ ปีแล้ว ปรับทุกข์กับผมอยู่เสมอ ถึงการที่จะฟ้องหย่าขาดจากกัน และวันที่เขามาหาผมวันนี้ เขาจะพาผมไปเป็นพยานที่อำเภอเพื่อแยกทางหย่าร้างกับภรรยา เพราะได้เป็นปากเสียงกันมาถึงที่สุดแล้ว ผมได้พยายามเกลี้ยกล่อมเขา เพื่อให้เห็นแก่อนาคตที่ดีของลูก ๆ พูดเท่าใดดูจะไม่สำเร็จ ผมนึกถึงหนังสือที่คุณมอบให้ผมมาได้ รีบวิ่งไปหยิบมาให้เขาอ่าน โดยตกลงกันว่า ถ้าหากอ่านหนังสือเล่มนี้จบเมื่อใด และถ้ายังยืนยันว่าจะเลิกกับภรรยา ผมก็พร้อมที่จะไปเป็นพยานให้ เขาก็ตกลงและได้นั่งอ่านประมาณชั่วโมงเศษ เมื่อเขาอ่านเสร็จผมก็ถามว่าจะไปกันหรือยัง เขายิ้มและขอบอกขอบใจผม หน้าตาดูแจ่มใส

ขึ้น เขาบอกกับผมว่า เขาสบายใจขึ้นมากและเขาจะไม่ลืมบุญคุณที่ผมได้ให้ความสว่างในชีวิต ผมดีใจจนบอกไม่ถูก เพราะเขากับผมตลอดจนครอบครัวเคารพนับถือกันเหมือนพี่เหมือนน้อง จากนั้นมา เพื่อนผมคนนี้ ภายในครอบครัวรู้สึกดีขึ้นมากมาย ถึงแม้ว่าจะยังไม่หายจากความขุ่นข้องหมองใจเมียก็ตาม แต่เหตุการณ์สิ่งแวดล้อมดีขึ้นมาก ความเดือดร้อนกับเมียหายเป็นปลิดทิ้งและเย็นลงเป็นกอง หนังสือเล่มนี้หลังจากที่เพื่อนผมได้อ่านแล้ว มีคนมาขอยืมกันถึงขนาดต้องเข้าคิวกัน ได้ให้อ่านแล้วประมาณ ๕๐ กว่าคน ขณะนี้ยังมีผู้สั่งจองไว้คือคุณประสิทธิ์ ถาวรวุธ อยู่ธนาคารกรุงไทย สาขาแปดริ้ว กำนันสวัสดิ์ วิยะรันดร์ เป็นกำนันอยู่หนองข้างคอก จังหวัดชลบุรี และคุณชัยยะ จริตงาม อยู่สหกรณ์กรุงเทพฯ และนายแพทย์ไพโรจน์ นิงสานนท์ อยู่ที่กรมอนามัยกรุงเทพฯ ยังมีอีกหลายคนที่ได้พูดไว้ แต่ยังไม่กำหนดได้แน่นอนว่าจะได้อ่านเมื่อใด เพราะคุณให้ผมมาอ่านเล่มเดียว ขณะนี้หนังสือช้ำมาก ถ้าคุณยังมีอีกผมขอความกรุณาได้โปรดส่งมาให้ด้วยจะเป็นกุศลกับคุณอย่างสูง และ

ผมตั้งใจไว้ว่า หากมีความจำเป็นอยากจะขออนุญาตจาก คุณ ท. เลียงพิบูลย์ พิมพ์เป็นเล่มแจกในงานศพ คุณช่วยกรุณาติดต่อขออนุญาตให้ผมด้วย จะเป็นพระคุณยิ่ง และส่งข่าวให้ผมได้ทราบโดยเร็วด้วย บุญกุศลของพวกคุณที่ได้จัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาได้เห็นทันตาแล้ว ไม่ต้องไปคอยชาติหน้าหรือชาติไหน ที่สุดนี้ผมขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงอำนวยพรให้คุณ ท. เลียงพิบูลย์ ผู้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ ตลอดทั้งคณะผู้ที่ร่วมจัดทำ ขอให้จงได้รับความสงบสุข ปรารถนาสิ่งใดขอให้สมดังความประสงค์ทุกประการด้วย เทอญ

ด้วยความรัก

สมชาย โปษยานนท์

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ รุ่งเรืองธรรม 263 ถนนพระราม 6 ซอยมันสิน 2 พระนคร โทร. 71066
นายราล่ รุ่งเรืองธรรม ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา พ.ศ. 2509